

วารสารไทย THAI JOURNAL

ปีที่ ๙ ฉบับที่ ๓๓ มกราคม - มีนาคม ๒๕๓๒

ในชีวิตการทำงานนั้น ทุกคนมีภาระอันหนักที่จะต้องกระทำมากมาย ประการแรก คือ หน้าที่ในงานอาชีพ ซึ่งควรจะต้องปฏิบัติให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดีทุก ๆ อย่าง ประการต่อไป ได้แก่ หน้าที่ที่จะต้องทำประโยชน์ให้แก่สังคมในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของสังคม และเป็นผู้ได้รับความเกื้อกูลจากสังคมทั้งโดยตรงและทางอ้อมอยู่ตลอดเวลา นอกจากนี้ ยังมีหน้าที่ที่จะต้องปฏิบัติรับใช้ชาติ บ้านเมืองในฐานะที่เป็นพลเมืองไทยอีกประการหนึ่งด้วย...

พระบรมราโชวาท ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของมหาวิทยาลัยศิลปากร ณ ห้อง
พระโรงวังท่าพระ มหาวิทยาลัยศิลปากร วันอังคาร ที่ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๒

“วารสารไทย” เป็นวารสารเผยแพร่ข้อมูล ความรู้เชิงสารคดีที่เป็นประโยชน์แก่ประชาชนชาวไทย เพื่อสนับสนุนการปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข

ที่ปรึกษา	ท่านผู้หญิงสมโรจน์ สวัสดิกุล ณ อยุธยา นายเสฐียร พันธรังษี นายสุธี อากาศฤกษ์
บรรณาธิการ	นายชาคริต จุลกะเสวี
บรรณาธิการผู้ช่วย	นางสาวอนุตรา หงษ์สุวรรณ
กองบรรณาธิการ	นายประพัฒน์ ตรีณรงค์ นายทองต่อ กล้วยไม้ ณ อยุธยา นายสุวิทย์ ยอดมณี นายวิจิตร อาวะกุล นายเย็นใจ เลหาวิช นางคณิดา เลขะกุล นายเนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์ นางรัชกร เหมะจันทร์
จัดรูปเล่ม	นางสาวอนุตรา หงษ์สุวรรณ
ฝ่ายจัดการ	นางอติจินดา หงษ์พงษ์ นางสาวจิรบุญย์ ทศนบรรจง
สำนักงานวารสารไทย	สำนักงานเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี อาคาร ๖ ชั้น ตึกสำนักงานประมาณ (เก่า) ชั้น ๓ โทร. ๒๘๑๔๕๙๐, ๒๘๒๗๒๒๒

วารสารไทย เป็นเอกสารเผยแพร่เป็นอภินันทนาการแก่ประชาชนทั่วไป วรรณคดีและข้อคิดเห็นที่ปรากฏในวารสารนี้ เป็นของผู้เขียนแต่ละท่าน ซึ่งไม่จำเป็นต้องตรงกับความคิดเห็นของบรรณาธิการ และคณะผู้จัดทำ

**คณะอนุกรรมการจัดทำวารสารไทย
ในคณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ**

ท่านผู้หญิงสมโรจน์ สวัสดิกุล ณ อยุธยา	อนุกรรมการที่ปรึกษา
นายเสฐียร พันธรังษี	อนุกรรมการที่ปรึกษา
นายสุธี อากาศฤกษ์	อนุกรรมการที่ปรึกษา
นายอภิลาศ โอสธานนท์	ประธานอนุกรรมการ
นายวิจิตร อาวะกุล	รองประธานอนุกรรมการ
นายชาคริต จุลกะเสวี	รองประธานอนุกรรมการ
อนุกรรมการ	
นายสุวิทย์ ยอดมณี	นายเย็นใจ เลหาวิช
คุณหญิงจางศรี รัตนิน	นายเนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์
นายประพัฒน์ ตรีณรงค์	นายทองต่อ กล้วยไม้ ณ อยุธยา
นางคณิดา เลขะกุล	นายปัญญา นิตยสุวรรณ
นางสุนีย์ สินธุเดชะ	นายสตีลย์ เล็งไธสง
นายสมศักดิ์ วงศ์สวัสดิ์กุล	นายบำรุง สุขพรรณ
นางรัชกร เหมะจันทร์	นางดวงกมล พิทักษ์ดำรงกิจ
นายบุญทัน ดอกไธสง	นายวิเศษ ภาณุทัต
นางสาวอนงค์ ณ บางช้าง	นางมณีนัน พรหมสุทธิรักษ์
นายธนวัฒน์ ศาสตราประเสริฐ	นางสาวอนุตรา หงษ์สุวรรณ
นางอติจินดา หงษ์พงษ์	นางสาวจิรบุญย์ ทศนบรรจง

พิมพ์ที่ ห้างหุ้นส่วนสามัญนิติบุคคล สามเจริญพาณิชย์

๒๔๘/๔๗ ถนนเจริญสนิทวงศ์ บางอ้อ กรุงเทพฯ โทร. ๔๒๔๑๖๖๕, ๔๒๔๑๖๖๓
นายภควัต เอื้อจงประสิทธิ์ ผู้พิมพ์ผู้โฆษณา

ปก : ภาพจิตรกรรมฝาผนัง ระเบียบ
พระอุโบสถ วัดพระศรีรัตนศาสดาราม
(ภาพ: อนุตรา หงษ์สุวรรณ)

เผยแพร่เพื่อเป็นอภินันทนาการ

จาก

สำนักงานเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ
สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี

ห้ามจำหน่าย

จากบรรณาธิการ

ในวารสารไทยที่กำลังอยู่ในสายตาของท่านฉบับนี้ ท่านผู้อ่านทั้งหลายคงจะเห็นพ้องต้องกันนะครับว่า ได้มีเรื่องราวที่เป็นสาระมีคุณค่าเป็นอย่างยิ่ง เสนอไว้ให้เลือกอ่านได้อย่างครบถ้วน มีประโยชน์ดีมากทุกสาขาเช่นที่เคยเสนอมานะ

สำหรับข้าพเจ้าเองนั้น ออกจะติดใจเป็นพิเศษในบทความของ คุณทองต่อกล้วยไม้ ณ อยุธยา ซึ่งท่านได้เชิญชวนให้ประชาชนคนไทยทั้งหลาย ขอบคุณคณะผู้ก่อการเปลี่ยนแปลงการปกครอง เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๗๕ ว่ามีคุณงามความดีประการหนึ่ง ที่ยังฉลาดในการตัดสินใจ และกำหนดให้ประเทศไทยเรา มีการปกครองในระบอบประชาธิปไตยที่มีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นพระประมุขของชาติ แทนที่จะเป็นระบอบประธานาธิบดี ทั้งนี้ เพราะคณะผู้ก่อการฯ ชุดนั้นคงได้พิจารณาถี่ถ้วนแล้วว่า คนไทยกับสถาบันพระมหากษัตริย์ของเรานั้นมีคู่กันมาตั้งแต่เริ่มเป็นชาติไทยมาแล้ว โดยไม่สามารถจะแยกออกจากกันได้ จึงได้เทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์ไว้เป็นพิเศษ

ซึ่งจากความเป็นจริงที่ผ่านมา ตั้งแต่สมัยสงครามโลกครั้งที่ ๑ และครั้งที่ ๒ ตลอดจนกระทั่งในปัจจุบันนี้ หลายประเทศที่ตกอยู่ในภาวะคับขัน ก็ปรากฏว่าประเทศที่มีระบอบพระมหากษัตริย์เป็นพระประมุข ทรงสามารถแก้ไขวิกฤตการณ์ต่าง ๆ ของชาติได้ดีกว่าในระบอบประธานาธิบดีซึ่งต้องผูกพันกับการเมืองโดยตรง ถึงแม้ประธานาธิบดีจะมีอิทธิพลทางการเมืองสูงส่งเพียงใด ก็ยังไม่เท่าพระบารมีขององค์พระมหากษัตริย์ซึ่งประชาชนยอมรับ

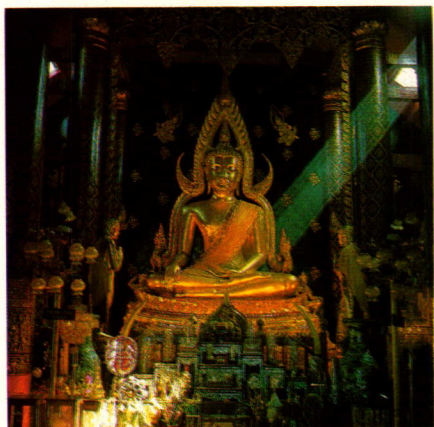
ด้วยความจงรักภักดี และมีความผูกพันกับชีวิตของประชาชนทั้งปวงอย่างแนบแน่นนั้นได้เลย

และในยุคที่นักการเมืองบางส่วนของไทยเราขณะนี้ กำลังเป็นโรคเห่อมหาวิทยาลัย จะให้มีเปิดเพิ่มเติมขึ้นอีกให้ครบทุกภาคนั้น ก็อยากให้ท่านผู้อ่านได้พลิกดูเรื่อง “มหาวิทยาลัยทักษิณ” ของท่านศาสตราจารย์ เสฐียร พันธรัณย์ คูบัวบางที่จะช่วยให้ท่านผู้อ่านได้เข้าใจปรัชญาของมหาวิทยาลัยดีขึ้นไม่น้อยเลย และสำหรับท่านที่สนใจในทางภาษา ก็คงจะดีดวงความพอใจเอาได้ จากเรื่อง “ภาษาไทยของเรา” ของท่านผู้หญิงสมโรจน์ สวัสดิกุล ณ อยุธยา

ความจริงทุกเรื่องราวที่มีเสนอใน “วารสารไทย” ฉบับที่ ๓๓ นี้ ล้วนแต่เป็นเรื่องที่ทรงคุณค่าน่าติดตามอ่านเป็นอย่างยิ่ง ข้าพเจ้าจึงใคร่ขอถือโอกาสนี้ แสดงความขอบคุณอย่างสูง ต่อผู้เขียนทุกท่านไว้ ณ ที่นี้ด้วยโดยทั่วกัน

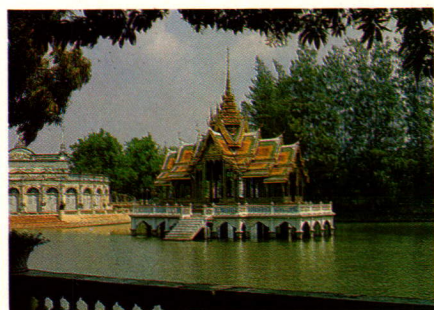
ในฐานะที่ต้องรับหน้าที่บรรณาธิการ “วารสารไทย” ช่วงต่อไปนี้ จึงอยากจะขอบอกกล่าวผ่านมาถึงท่านผู้อ่านทั้งหลาย ด้วยว่า หากท่านมีความคิดเห็นปรารถนาจะเสนอแนะให้คำติชมหรือต้องการคำแนะนำประการใด ก็ขอเชิญติดต่อโดยตรงมายัง “วารสารไทย” ได้เสมอ คณะบรรณาธิการเรายินดีให้บริการแก่ทุกท่านที่สนใจด้วยความเต็มใจยิ่ง

ชากริต จุลกะเสวี
มีนาคม ๒๕๓๒

สารบัญ

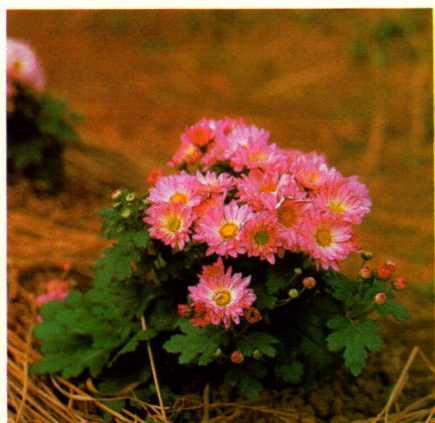
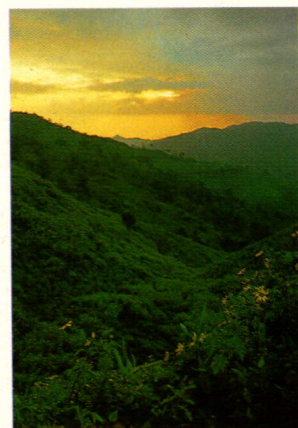
ศิลปกรรมยอดเยี่ยมของไทย	๔
สถาบันพระมหากษัตริย์ไทย	
ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย	
ปา ดิน และน้ำ	๑๕
ภาษาไทยของเรา	๒๓
บัณฑิตมหาวิทยาลัยดักคิลลา	๓๓
	๓๗

มาตรการในการคุ้มครอง	
โบราณวัตถุ	๔๐
สื่อการศึกษากับปัญหาพื้นฐาน	๔๑
ความสมดุลในการพัฒนา	๔๘
ฝ่ายไทย : เริ่มเห็นอนาคตที่รุ่งโรจน์	
ได้อย่างแท้จริงแล้ว	๕๓
เกษตรไทยก้าวหน้าใน	
ต่างประเทศ	๖๑

ความสำนึกดี	๖๕
ละคร	๗๑
คุณค่าของวัฒนธรรมไทย	
เมื่อ ๒๐๐ ปี ที่ปรากฏใน	
พระราชนิพนธ์รัชกาลที่ ๒	๗๙
ปัญหานำรู้เกี่ยวกับวิตามิน อี	๘๘
กิจกรรมของสำนักงานเสริม	
สร้างเอกลักษณ์ของชาติ	๘๙

ปฏิทินกิจกรรมของสำนักงาน	
เสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ	๙๑
อนุสาวรีย์พระยาพิชัยดาบหัก	๙๖

ศิลปกรรมยอดเยี่ยมของไทย

ประพัฒน์ ตรีณรงค์

คำว่า ศิลปกรรม เป็นคำที่พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕ นิยามไว้ว่า “น.สิ่งที่เป็นศิลปะ, สิ่งที่ผลิตสร้างขึ้นเป็นศิลปะ”

ส่วนคำว่า “ศิลปะ” พจนานุกรมฉบับเดียวกันนั้น นิยามไว้ว่า “น.ฝีมือ, ฝีมือทางการช่าง, การแสดงออกซึ่งอารมณ์ สะท้อนใจให้ประจักษ์เห็น โดยเฉพาะหมายถึง ทัศนศิลป์” นอกจากให้คำนิยามแล้ว ยังกล่าวไว้เป็นทำนองว่า ศิลปะ เขียนว่า ศิลป-, ศิลป์ ได้อีกด้วย

แต่อย่างไรก็ตาม คำนิยามคำว่า “ศิลปกรรม” และ “ศิลปะ” ดังที่อ้างไว้นี้ ยังมีคำอธิบายของท่านผู้ทรงภูมิในทางศิลปที่จะช่วยให้เกิดความเข้าใจเพิ่มขึ้น ในกรณีที่ศิลปกรรมกับศิลปะ เกี่ยวพันกันอย่างไร และศิลปะ จะขึ้นสู่ภาวะแห่งการเป็นศิลปกรรมอย่างไร ตลอดจนศิลปกรรม ได้แบ่งแยกเป็นกี่สาขา อย่างเช่น ศาสตราจารย์ศิลป พีระศรี คณบดีคณะประติมากรรม มหาวิทยาลัยศิลปากร อธิบายความหมายอย่างกว้าง ๆ ของคำว่า ศิลปะ ไว้ในหนังสือศิลปสง-

พระปฐมเจดีย์ จังหวัดนครปฐม

เพราะว่า “หมายถึงงานอันเป็นความพากเพียรของมนุษย์ ซึ่งต้องใช้ความพยายามด้วยมือและด้วยความคิด” ซึ่งก็เท่ากับอธิบายขยายความของคำว่า ศิลปะ ในพจนานุกรมนั่นเองว่า “ฝีมือ ฝีมือทางการช่าง หรือการแสดงออกซึ่งอารมณ์สะท้อนใจให้ประจักษ์เห็นนั้น จะต้องเป็นงานที่เกิดจากฝีมือของมนุษย์ ที่ต้องใช้ความพากเพียรพยายาม ทั้งด้วยมือและความคิด ไม่ใช่เรื่องทำขึ้นอย่างธรรมดา ๆ”

และต่อมาอาจารย์เขียน ยิ้มศิริ คณบดีคณะจิตรกรรมและประติมากรรม มหาวิทยาลัยศิลปากร ซึ่งเป็นศิษย์ของศาสตราจารย์ศิลป พีระศรี ได้อธิบายขยายความเรื่องของศิลป และการที่ศิลปะก้าวขึ้นสู่ภาวะอันได้ชื่อว่า เป็นศิลปกรรมออกไปอีกในหนังสือเรื่อง “ศิลปคืออะไร” ว่า

“ศิลป ก็มีความหมายกว้างขวางมาก ตามกฎแล้วไม่มีผู้ใดเป็นผู้สร้างสรรค์งานศิลป์ นอกจากคน เพราะคนเป็นเจ้าของโลก แม้จะมีความซุกมุ่น วุ่นวายสับสนอลหม่านของชีวิตทางสังคม การเมือง เศรษฐกิจ และความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ก็ตาม เรามิอาจขาดสิ่งหนึ่งซึ่งเป็นเครื่องบำรุงยกระดับจิตใจของเราให้เกิดความ

เบิกบานสูงส่งได้ สิ่งนั้น คือ ศิลป

ฉะนั้น ศิลป จึงเป็นสิ่งที่เกี่ยวกับจิตใจซึ่งมีจุดหมายไปสู่ความดีและความงาม และมีความแตกต่างกันออกไปโดยอิทธิพลของสิ่งแวดล้อมหลายด้าน อันอาจกำหนดได้อย่างกว้าง ๆ คือ ศิลปที่อำนวยความสะดวก (Functional Arts) และศิลปซึ่งอำนวยความสะดวกทางใจ (Spiritual Art) หรือศิลปบริสุทธิ์อันเป็นจิตรศิลป์ (Fine Arts) ที่มีได้มุ่งประโยชน์ทางวัตถุและลาภผล”

นอกจากนี้ อาจารย์เขียน ยิ้มศิริ ยังได้อธิบายไว้ในหนังสือเล่มที่อ้างนั้น เป็นใจความว่า งานอันเป็นศิลปกรรมนั้น คือ ศิลปบริสุทธิ์ หรือจิตรศิลป์ เป็นงานศิลป์ที่มีความศักดิ์สิทธิ์ ในทางจิต เกิดอารมณ์สะท้อนใจไม่เสื่อมคลาย ไม่สูญหายไปจากความทรงจำ เป็นงานศิลปอมตะ (Immoral) งานประเภทนี้จัดเป็นศิลปชั้นสูง (Master-piece) และแบ่งงานศิลปกรรมออกเป็น ๕ สาขา คือ

จิตรกรรม
ประติมากรรม
สถาปัตยกรรม
วรรณกรรม
ดนตรี- นาฏศิลป์
นี่คือเรื่องราว “ศิลปกรรม”

ซึ่งเป็นเรื่องที่ต้องนำมาชี้แจงเป็นเบื้องต้น เพื่อท่านผู้สนใจจะได้นำไปประกอบการพิจารณาเรื่องศิลปกรรมยอดเยี่ยมหรือชิ้นเอกของไทยที่จะได้หยิบยกขึ้นพิจารณาถึงเหตุผลกันต่อไป

และขอทำความเข้าใจเสียแต่ตอนนี้เลยทีเดียวว่า การตัดสินคัดเลือกศิลปกรรมต่อไปนี้ เป็นแนวความคิดของ พระสาโรชรัตนนิมมานต์ (สาโรช สุขยางค์) อดีตสถาปนิกพิเศษกรมศิลปากร ซึ่งบัดนี้ถึงแก่กรรมไปแล้ว ท่านผู้นี้สมัยที่ยังมีชีวิตและดำรงตำแหน่งดังกล่าวแล้ว ท่านได้รับการแต่งตั้งให้เป็นกรรมการสอบความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับศิลปกรรมไทย ผู้สมัครสอบชิงทุนของรัฐบาลเพื่อไปศึกษาวิชาความรู้เพิ่มเติม ณ ต่างประเทศ และโดยฐานะที่เป็นกรรมการสอบความรู้ดังกล่าวนี้ท่านเอง ท่านมักจะตั้งปัญหาเกี่ยวกับศิลปกรรมยอดเยี่ยมของไทย ทั้งนี้ ก็เพื่อให้ผู้ที่สอบชิงทุนไปศึกษา ณ ต่างประเทศสนใจศึกษาหาความรู้และรู้จักคุณค่าเห็นความสำคัญของศิลปกรรมไทย หากผู้ใดตอบไม่ได้ ก็ถือว่าเป็นผู้ไม่น่าพาต่อวัฒนธรรมของชาติ นับว่าขาดการศึกษาอบรมในทางวัฒนธรรมเป็นอย่างมาก

ศิลปกรรมยอดเยี่ยมของ

ไทยนั้น พระสาริธรัตนนิมมานต์ จัดไว้ ๓ สิ่งคือ

๑. พระปฐมเจดีย์

๒. พระพุทธรชินราช

๓. พระปรางค์วัดอรุณราชวราราม

๔. พระที่นั่งไอศวรรย์ทิพยอาสน์

๕. พระวิหารวัดสุทัศนเทพวราราม

๖. หอไตรวัดพระสิงห์หลวง

๗. พระอุโบสถวัดเบญจมดุสิตนาราม

รายชื่อของศิลปกรรมที่พระสาริธรัตนนิมมานต์คัดเลือกขึ้นมาจะเห็นได้ว่า ส่วนใหญ่เป็นสถาปัตยกรรม และที่รองลงมาคือ ประติมากรรม ส่วนจิตรกรรมและวรรณกรรมมิได้มีอยู่เลย และอีกประการหนึ่งก็คือ เท่าที่เราได้เห็นอยู่โดยทั่วไป ทั้งสถาปัตยกรรมและประติมากรรมในประเทศไทยยังมีอยู่น้อย ทำให้ไม่ได้รับคัดเลือก ข้อน่าสังเกตเหล่านี้ จะได้นำเอาความคิดเห็นของพระสาริธรัตนนิมมานต์ ทั้งในแนวความคิดที่เลือกและไม่เลือกมากล่าวถึงโดยลำดับดังนี้

๑. พระปฐมเจดีย์ เป็นปูชนียสถาน ในพระพุทธศาสนาตั้งอยู่ที่จังหวัดนครปฐม การที่

พระปฐมเจดีย์ได้รับคัดเลือกเป็นศิลปกรรมยอดเยี่ยมก็เพราะ

“เพียบพร้อมไปด้วยคุณสมบัติ ๓ ประการของสถาปัตยกรรม คือ

๑. ใช้ประโยชน์เป็นปูชนียสถานได้สมเกียรติ แห่งพระบรมพุทธานุภาพ เป็นสถานที่เหมาะสมสำหรับทำสังฆกรรมตลอดจนศาสนพิธีต่าง ๆ เป็นที่ชุมนุมของผู้ชนทั้งบรรพชิตและคฤหัสถ์

๒. เป็นอนุสรณ์ที่มั่นคงเสมอด้วยศิลา ทั้งสี่ด้านวรรณะเป็นกระเบื้องเคลือบเหลืองคลุมทั้งองค์ ดูสดชื่นไม่รู้จักตกจกจาง หรือเปราะเป็นได้

๓. เป็นสิ่งที่พึงพอดาพอใจสวຍสง่างามยิ่งนัก สำหรับตาและใจของพุทธศาสนิกชนเมื่อได้เห็นองค์พระปฐมเจดีย์ครั้งใด ก็จะมีระลึกถึงพระพุทธานุภาพไม่ได้ว่า ได้มาสถิตสถาพรอย่างมั่นคงแข็งแรงอยู่ในประเทศไทย จะเสื่อมสลายเคลื่อนไหวอย่างใดมิได้ ดูดังพระเจดีย์อันเด่นตระหง่านอยู่นั้นสำหรับชาวไทยเราทุกคนเมื่อได้เห็นครั้งใดก็จะจดจำความภูมิใจไม่ได้ว่า นี่เป็นสมบัติของชาติของประเทศ นี่เป็นมรดกชิ้นสำคัญชิ้นหนึ่งที่เรารับจากบรรพบุรุษ และนี่เป็นของศักดิ์สิทธิ์สวຍงามที่คนไทยทุกคนเป็นเจ้าของ”

คนเป็นเจ้าของ”

๒. พระพุทธรชินราช เป็นพระพุทธรูปสำคัญ ประดิษฐานอยู่ในพระวิหารวัดพระศรีรัตนมหาธาตุ จังหวัดพิษณุโลก เป็นประติมากรรมที่ได้รับการคัดเลือกว่ายอดเยี่ยม ก็เพราะ

“พระพุทธรูปองค์นี้ นับว่าเป็นยอดแห่งพระพุทธรูปทั้งหลาย ประเทศไทยเป็นแหล่งของพระพุทธรูป ซึ่งมีอยู่มากมายเป็นอเนกอนันต์มาแต่สมัยโบราณ แม้ในปัจจุบันก็ยังสร้างเพิ่มเติมอยู่อีกจนแทบนับไม่ถ้วน เพราะฉะนั้นการที่พระพุทธรชินราชได้รับการยกย่องให้เป็นยอดแห่งพระพุทธรูปจึงนับว่าเป็นเกียรติสูงยิ่งนัก พระพุทธรูปองค์นี้ นักปราชญ์จีนตักวิและนักโบราณคดี ได้แซ่ซ้องสรรเสริญกันมาอย่างต่อเนื่อง แม้ทุกวันนี้จะได้มีการจำลอง และถ่ายแบบมาสร้างกันหลายครั้งหลายคราก็ตามแต่ก็ไม่สามารถทำให้สวຍงามทัดเทียมได้ เหตุผลที่สำคัญยิ่งก็คือ นอกจากเป็นศิลปวัตถุเป็นพระพุทธรูป และเป็นสิ่งที่เคารพนับถือของประชาชนชาวไทยทั่วไปอย่างมากมายอีกด้วย”

พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงชมเชยพระพุทธรูปองค์นี้ไว้ว่า “ก็แหละพระพุทธรชินราช พระพุทธรชินศรี

พระพุทธรูปยืนปางมหาวิปัสสนากรรมฐาน วัดพระศรีรัตนศาสดาราม กรุงเทพมหานคร

พระปรางค์วัดอรุณราชวราราม

พระศรีศาสดา สามองค์นี้ เป็นพระพุทธรูปปฏิมากรล้ำเลิศ ประกอบด้วยพุทธลักษณะอันประเสริฐ มีสิริดุจเทพยดาอภิลาลรักษาเป็นที่สักการบูชานับถือมาแต่โบราณกาล แม้พระเจ้าแผ่นดินกรุงศรีอยุธยาที่มีพระเดชานุภาพยิ่งใหญ่ ปรากฏมาในแผ่นดิน ก็ยังทรงยกย่องนับถือสักการบูชามาหลายพระองค์”

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ก็ได้ทรงพระราชนิพนธ์ไว้ในเรื่องเที่ยวเมืองพระร่วงว่า “ตั้งแต่ข้าพเจ้าได้เห็นพระพุทธรูปมานักแล้ว ไม่ได้เคยรู้สึกว่าคุณงามใจจำเริญตาเท่าพระพุทธรูปเหล่านี้ ที่ตั้งอยู่นั้นก็เหมาะนักหนา วิหารพอเหมาะกับพระ มีที่ดูได้ถนัด และองค์พระก็ตั้งพอดีได้ตลอดองค์ ไม่ต้องเข้าไปดูจนจ่อเกินไป และไม่ต้องแหงนคอตั้งบ่า แลดูตั้งแต่พระนาสิกยิ่งพิศไป ก็ยิ่งรู้สึกยินดีว่า ไม่เคยดูมาเสียจากที่นั่น ถ้าพระพุทธรูปยังอยู่ที่พิษณุโลกตราบดี เมืองพิษณุโลกจะเป็นเมืองที่ควรไปเที่ยวอยู่ดูราบนั่น ถึงเมืองพิษณุโลกจะไม่มีชิ้นอะไรเหลืออีกเลย ขอให้แม้พระพุทธรูปราชยังยังคงจะรอดได้อยู่เสมอว่ามีของควรดูควรชมอย่างยิ่งอย่างหนึ่งในเมืองเหนือ หรือจะว่า

ในเมืองไทยทั้งหมดก็ได้”

พระพุทธรูปชินราชมีคุณภาพของศิลปวัตถุประหลาดอย่างสำคัญอยู่ประการหนึ่ง คือ สำหรับผู้ที่มิได้เรียนมิได้รู้ จะมองเห็นความงามไม่ได้ นอกจากเขาว่างามก็งามตามไปข้างเท่านั้น ควรชมพระพุทธรูปชินราชเพียงครั้งเดียว เราอาจไม่ทราบเหตุผลว่า ทำไมจึงสวยสดงดงามนัก แต่ถ้าพวกเราได้เห็นมากครั้งเข้า ก็สามารถจะหาเค้าเงื่อนได้ ความจริงนั้น ในประเทศเรามีพระพุทธรูปที่สร้างได้งาม ๆ เสมอพระพุทธรูปชินราชอยู่หลายองค์ แต่น่าเสียดายที่ไม่ได้สถานที่แวดล้อมช่วยเหลือ จึงทำให้ความงามลดน้อยไป สำหรับพระพุทธรูปชินราชองค์นี้จะเป็นด้วยช่างผู้หล่อกับช่างผู้สร้างวิหารเป็นคน ๆ เดียวกัน หรือจะเป็นด้วยช่างทั้งสองตกลงร่วมมือวางแผนผังกันจัด จนได้ผลอย่างดีเท่าที่สามารถประดิษฐานขึ้นเช่นที่เห็นอยู่ทุกวันนี้ก็ไม่อาจทราบได้ สิ่งแวดล้อมสำคัญที่ช่วยเหลือพระพุทธรูปองค์นี้ให้มีความงามเป็นเอกเด่นเหนือพระพุทธรูปใด ๆ ก็คือ ฐานชุกชีที่ตั้งซึ่งอยู่พอเหมาะอย่างหนึ่ง การจัดแสงสว่างอีกอย่างหนึ่ง องค์ประกอบหรือวิธีการประดิษฐานพระพุทธรูปที่เป็นพระประธานตามพระอุโบสถ

หรือวิหารต่าง ๆ เท่าที่ผ่านพบมา ยังไม่เห็นว่ามีส่วนใดที่ทำให้ใกล้เคียงวิหารพระพุทธรูปชินราชที่จังหวัดพิษณุโลกนี้ได้เลย”

๓. พระปรารักษ์วัดอรุณราชวราราม ปุชนิยสถานแห่งนี้ตั้งอยู่กรุงเทพมหานครฝั่งธนบุรี ตรงข้ามกับวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม หรือวัดโพธิ์ ฝั่งพระนคร สร้างขึ้นสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ ๓ นี้เอง เหตุผลที่คัดเลือกให้เป็นศิลปกรรมยอดเยี่ยมก็เพราะ

“พระปรารักษ์องค์นี้ได้รับชมเชยกันมาก ในรูปทรงและส่วนสัดส่วนซึ่งเหมาะเจาะงดงาม ประการซึ่งแต่เดิมเป็นแบบอย่างของเขมร ค่อย ๆ แปรรูปจากปรารักษ์สมัยลพบุรี หรืออยุธยา จนกระทั่งมาเป็นปรารักษ์ไทย ดังเช่นที่วัดอรุณฯ นี้ พระปรารักษ์องค์นี้อยู่ในความสนใจของชาวต่างประเทศเป็นอย่างมาก และอดจะถ้ายูรบนำไปอวดยังบ้านเมืองของตนไม่ได้ ถึงแม้จะสูงเพียง ๖๖ เมตรครึ่งเท่านั้นก็ตาม แต่รูปทรงที่ประดิษฐานทำให้อุชฌิมกมล และดูสูงยิ่งกว่านั้นมาก ไม่มีศิลปวัตถุไทยใด ๆ ที่ได้รับชมและนิยมมากเท่าพระปรารักษ์วัดอรุณฯ นี้ ผู้ที่เห็นแต่ห่างไกลชมว่ารูปทรงสง่าสะอิดสะเอ้ง ได้สัดส่วนดีเหมาะ

เจาะ ดูจดจำหลักจากศิลา
แกรนไนต์ทั้งแท่ง ส่วนผู้ที่ได้
ไปพิจารณาจนใกล้ชิดกลับ
ค่อนข้างอดว่า ช่างกระไรเลย
ปัญญามนุษย์ ไปเอาเศษกระ-
เบื้องถ้วยชามแตก ๆ มาประดับ
ประดาลัยลงมนุษย์ด้วยกัน
ให้เห็นเป็นของสวยงามวิเศษ
ไปได้”

**๔. พระวิหารวัดสุทัศน์-
เทพวราราม** พระวิหารวัดนี้
พระบาทสมเด็จพระพุทธยอด-
ฟ้าจุฬาโลกมหาราช ปฐมกษัตริย์
แห่งพระบรมราชจักรีวงศ์ ทรง
สถาปนา แต่มาสำเร็จลงใน
รัชกาลที่ ๓ วัดสุทัศน์ฯ เป็น
วัดที่องค์พระปฐมบรมกษัตริย์
ทรงสร้างขึ้นเพื่อให้อยู่กลาง
พระนครหลวง คือกรุงเทพ-
มหานคร การที่พระวิหารแห่ง
นี้ได้รับคัดเลือกให้เป็นศิลปกรรม
ยอดเยี่ยม ก็เพราะ

“ในสถาปัตยกรรมศิลปสถาน
แห่งนี้ เราจะได้พร้อมของดี ๆ
ทุกอย่างที่โบสถ์วิหารควรจะ
พึงมี คือ เป็นที่ประดิษฐาน
พระพุทธรูปทองสัมฤทธิ์องค์
งาม และนับว่าใหญ่ที่สุดองค์
หนึ่งในแหลมทอง พระพุทธรูป
องค์นี้อัญเชิญมาจากสุโขทัย
และขนานพระนามว่า “พระ-
ศรีศากยมุนี” เป็นพระพุทธรูป
คู่บ้านคู่เมืองขนาดใหญ่ยิ่งองค์
หนึ่ง นอกจากนี้บานประตูกล

ของพระวิหารยังมีพระหัตถ์
ของพระมหากษัตริย์ของเรา
ด้วย คือ พระบาทสมเด็จพระ-
พุทธเลิศหล้านภาลัย ซึ่งได้ทรง
แกะจำหลักถวายเป็นพุทธรูป
ไว้ด้วยความประณีตวิจิตร ทั้งนี้
เห็นจะหาศิลปินใด ๆ ใน
โลกที่ผลิตฝีมือประมุขของชาติ
ได้โดยยาก (ปัจจุบันนำไปไว้
ที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ
พระนคร) สิ่งสำคัญยิ่งของวิหาร
วัดสุทัศน์ฯ นี้ยังมีอยู่อีกอย่าง
หนึ่ง คือ สามารถรักษามาตร-
ฐานฝีมือช่างสมัยรัชกาลที่ ๑
ซึ่งถือว่าเป็นฝีมือชั้นดีเยี่ยมของ
สมัยรัตนโกสินทร์ไว้ได้โดยตลอด
แม้ว่าการก่อสร้างจะสำเร็จ
เรียบร้อยในรัชกาลที่ ๓ ก็ตาม
วิธีออกแบบวางตัววิหารอีกอย่าง
หนึ่ง นับเป็นวิธีการที่ทำได้ผล
สำเร็จอย่างดีน่าชมเชยยิ่ง คือ
ตัววิหารยกขึ้นไว้ในที่สูง ฐาน
ชุกชีที่ตั้งองค์พระพุทธรูป ก็อยู่
ในระดับอันเหมาะสม พอก้าว
เข้าประตูวิหารคดมาก็จะแลเห็น
พระพุทธรูปเด่นตระหง่านงาม
อยู่ภายในวิหารใหญ่ และตัว
วิหารนี้ยังมีพระอุโบสถใหญ่
หันขวายาวเข้าข้างให้ รับเป็นฉาก
หลังอีก นับว่าการออกแบบ
วางวิหารพระพุทธรูปเป็นไป
ด้วยความเหมาะสม ได้ทั้งงาม
และทั้งสง่าเทบหาที่ติมิได้”

๕. พระที่นั่งไอศวรรย์-

ทิพย์อาสน์ พระที่นั่งองค์นี้ อยู่
ที่พระราชวังบางปะอิน จังหวัด
พระนครศรีอยุธยา เป็นพระที่นั่ง
หรือหอกลางสระ ในบริเวณ
พระราชวังบางปะอิน สร้างขึ้น
ในสมัยรัชกาลที่ ๕ และได้รับ
การบูรณะซ่อมแซมในสมัย
รัชกาลที่ ๖ เป็นพระที่นั่งขนาดเล็ก
เป็นสถาปัตยกรรมเกี่ยว
กับพระราชวัง เหตุผลที่คัดเลือก
ให้เป็นศิลปกรรมชั้นยอดเยี่ยม
ก็เพราะ

“พระที่นั่งองค์นี้นับเป็น
เป้าสายตาและตากล้องทั่วไป
ไม่แพ้พระปรางค์วัดอรุณฯ แม้
พระปรางค์องค์นั้นจะได้รับทั้ง
ชมทั้งติก็ตาม แต่พระที่นั่งไอ-
ศวรรย์ทิพย์อาสน์นี้ ได้รับแต่
การชมเชยจากผู้ได้พบเห็นทั้ง
สิ้น ถึงจะเป็นสถาปัตยกรรม
ศิลปชิ้นเล็กมาก แต่ก็เล็กมีค่า
เช่น เพชร เพื่อพิสูจน์เป็นหลัก-
ฐานพยานว่า พระที่นั่งองค์เล็ก ๆ
นี้สามารถได้รับเกียรติเป็นศิลป
ชั้นเยี่ยม... ในการแสดงพิพิธ-
ภัณฑ์นานาชาติในนครใหญ่ ๆ
ในต่างประเทศ ซึ่งประเทศไทย
ได้รับเกียรติเชิญให้ร่วมการ
แสดงแล้ว ก็ต้องทำเป็นหอหรือ
พลับพลาสำหรับจัดเป็นสถานที่
แสดงแทบทุกครั้ง จะละเว้น
จำลองหรือเลียนแบบพระที่นั่ง
องค์นี้เสียมิได้ และทุกคราวที่
ได้ไปทำ ก็ได้รับความชมเชย

พระที่นั่งไอศวรรย์ทิพย์อาสน์ บางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

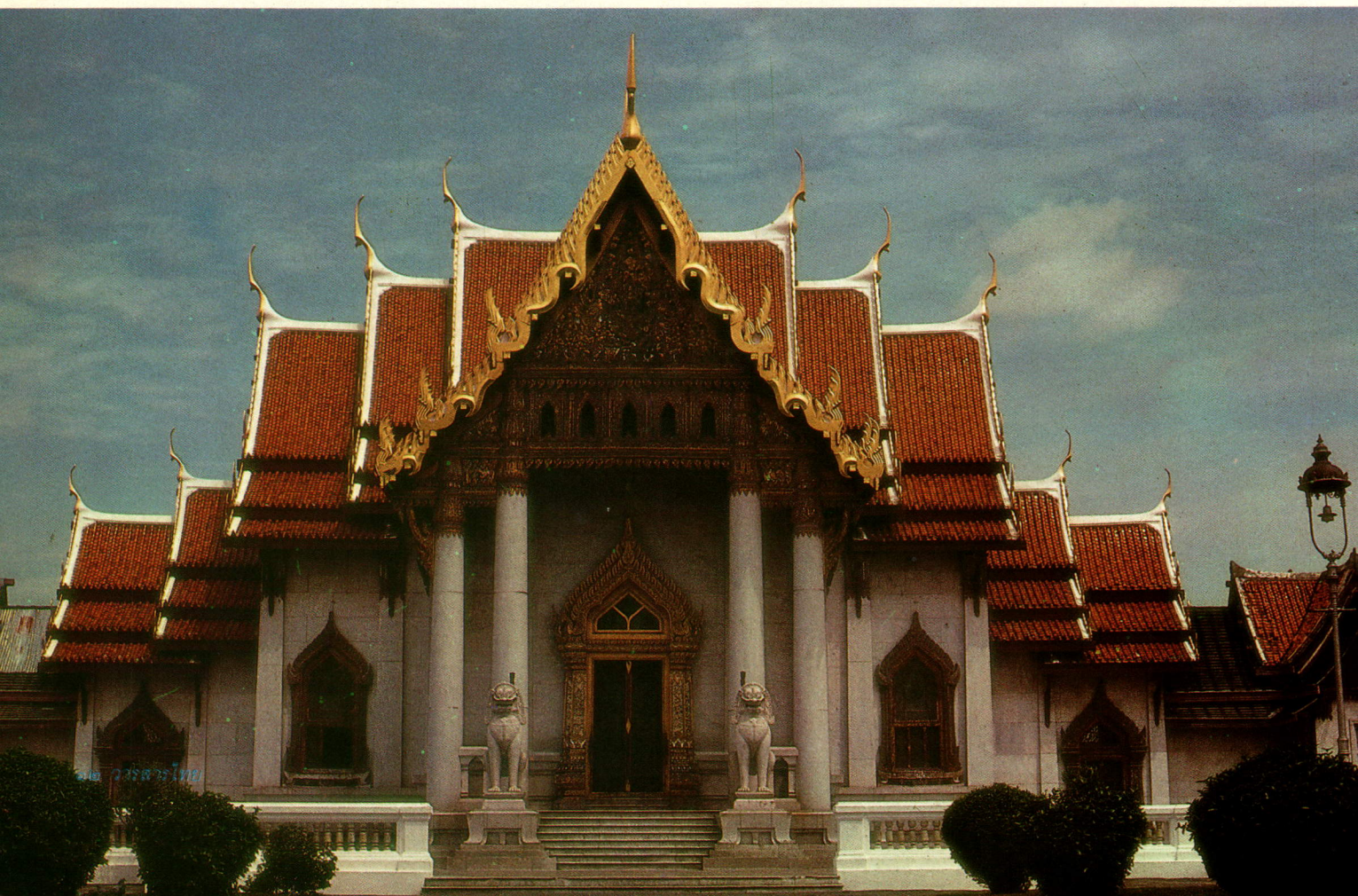
พระวิหารวัดสุทัศน์เทพวราราม

วัดพระสิงห์ จังหวัดเชียงใหม่

พระอุโบสถวัดเบญจมบพิตรดุสิตวนาราม

วัด วรสารไทย

พอดอกพอใจจากประชาชนของประเทศนั้น ๆ กลับมาเสมอ”

๖. หอพระไตรปิฎก วัดพระสิงห์หลวง ปัจจุบันเรียกว่า วัดพระสิงห์ เป็นสถาปัตยกรรมของภาคเหนือ ตั้งอยู่บริเวณวัดพระสิงห์ จังหวัดเชียงใหม่ เหตุผลการคัดเลือกเอาสถาปัตยกรรมของภาคเหนือแห่งนี้เป็นศิลปกรรมชั้นยอดเยี่ยมก็เพราะ

“เป็นศิลปะที่โดดเด่นเมื่อแรกเห็นจึงนับว่ายอดเยี่ยมเหมือนกับพระพุทธรูปราช เราจะต้องใช้เวลาดูไป เรียนไป เมื่อพิจารณาได้เพียงพอ ท่านจะเห็นได้ว่าทางภาคเหนือเป็นบ่อเกิดหรือศาสนาแห่งการสถาปัตยกรรม ซึ่งสร้างด้วยไม้ของไทย นอกจากนั้นยังเป็นผู้เชี่ยวชาญในการอิฐปูนมาตั้งแต่เดิมอย่างใด ก็คงเป็นไปอย่างนั้น เป็นการสถาปัตยกรรมที่เกือบบริสุทธิ์ มิได้ถูกแตะต้องด้วยอิทธิพลของการติดต่อกับต่างประเทศเลย...หอไตรนี้ แม้จะเป็นของอยู่ไกลตา แต่รัฐบาลยังเอาใจใส่ต่อศิลปวัตถุชิ้นนี้ มิได้ปล่อยทอดทิ้ง พยายามบูรณะปฏิสังขรณ์ตลอดมาหลายครั้งหลายคราว ไม่ให้ชำรุดผุพังทรุดโทรมได้”

๗. พระอุโบสถวัดเบญจมบพิตร คูสีตวนาราม สร้างในสมัยรัชกาลที่ ๕ สมเด็จพระ-

เจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ ทรงออกแบบ ตั้งอยู่ในกรุงเทพมหานคร เหตุผลที่สถาปัตยกรรมทางพระพุทธศาสนาแห่งนี้ ได้รับการคัดเลือกให้เป็นศิลปกรรมชั้นยอดเยี่ยมก็เพราะว่า

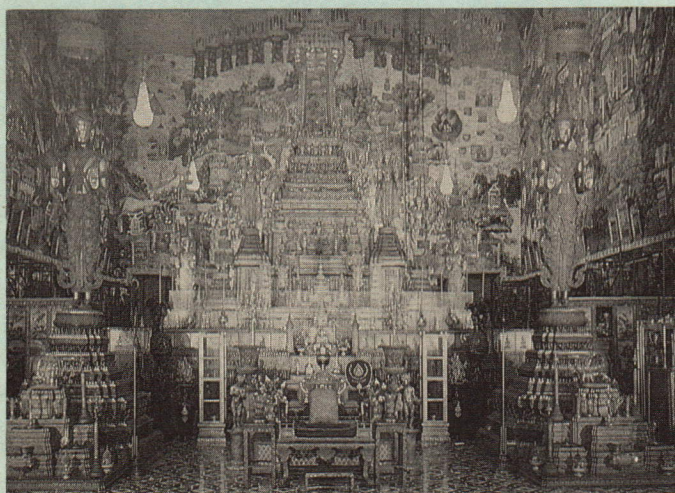
“สำหรับโบสถ์และวิหารคดวัดเบญจมบพิตร เราได้เลือกเฟ้นเอาธรรมเนียมต่างประเทศมาแต่ส่วนที่ดี ๆ ผสมกับศิลปะของไทยเราที่ดีอยู่แล้ว จึงทำให้กลมกลืนดีขึ้นเป็นรสใหม่ การสร้างวิหารคดของไทยเรา ตามประเพณีจะต้องทำโอบอ้อมตัวโบสถ์ ฉะนั้นโบสถ์จึงถูกบังซ่อนไว้ ซึ่งตรงข้ามจะแลดูสง่างามเหมือนโบสถ์วิหารของชาวต่างประเทศทำไม่ได้ ดังนั้นการสร้างโบสถ์วัดเบญจมบพิตร ช่างจึงได้คิดดัดแปลงแก้ไขเสียใหม่ โดยให้วิหารคดมาเชื่อมต่อกับโบสถ์ เลยทำให้โบสถ์เด่นสง่างามยิ่งขึ้น ส่วนวิหารกลีบกลายเป็นวิหารของโบสถ์ไป ฝาผนังโบสถ์และวิหารไทย เราเคยใช้ทาด้วยน้ำปูนขาว หรืออย่างดีก็ขัดผิวด้วยปูนสีขาว แต่โบสถ์วิหารวัดเบญจมบพิตรนี้ใช้ประดับด้วยสีลาอ่อนสีเทา กระเบื้องมุงหลังคา เราเคยใช้กระเบื้องเคลือบสีอย่างแบน แต่ที่โบสถ์วิหารนี้ใช้กระเบื้องเคลือบอย่างเป็นลอนและลูกฟูก ผลที่ได้กับโบสถ์

วิหารวัดเบญจมบพิตรนี้ นอกจากเป็นศิลปกรรมชิ้นเอกแล้ว ยังทำให้ศิลปกรรมของไทยเชิบบมาตรฐานก้าวสูงขึ้นไปอีกชั้นหนึ่งด้วย”

นี่คือการเลือกศิลปกรรมอันควรนับว่าเป็นชิ้นเอกยอดเยี่ยมของไทย ตามทัศนะของพระสาโรชรัตนนิมมานด์ สถาปนิกพิเศษ ด้วยเหตุผลดังที่นำมาลงไว้ด้วยแล้ว แต่อย่างไรก็ดี มี ๒ แห่งที่ท่านยังไม่สู้มั่นใจนัก คือ พระปรางค์วัดอรุณราชวราราม กับ หอพระไตรปิฎกวัดพระสิงห์

ส่วนปัญหาที่ว่าศิลปกรรมชิ้นอื่น ๆ ในประเทศไทยยังมีอยู่อย่างมากมาย ทำไมไม่ได้รับเลือก พระสาโรชรัตนนิมมานด์ ก็ได้ให้เหตุผลไว้คือ

“พระพุทธรูปนามณีรัตนปฏิมากรแก้วมรกต ซึ่งเป็นพระพุทธรูปคู่บ้านคู่เมือง เป็นที่สักการบูชาอย่างสูงของชาวไทย ตลอดจนชาวต่างประเทศที่นับถือพระพุทธศาสนา เหตุที่มีได้เลือก ก็เพราะย่อมทราบกันอยู่ทั่วไปแล้วว่า นักปราชญ์ราชบัณฑิตทางโบราณคดีได้พิสูจน์แล้วว่า พระพุทธรูปองค์นี้ทำในประเทศอินเดีย ไม่ใช่ช่างฝีมือไทย จึงนับว่าเป็นศิลปวัตถุของไทยไม่ได้ กับอีกประการหนึ่ง พระแก้วมรกตนี้ประ-

บน : พระพุทธชินองค์ ในพระที่นั่งพุทไธสวรรย์ พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ

กลาง : พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท ในพระบรมมหาราชวัง

ล่าง : พระที่นั่งอนันตสมาคม

ดิฐฐานไว้ในที่สูงมาก ไม่สะดวกแก่การที่ประชาชนจะพิจารณาให้ถี่ถ้วนได้

พระพุทธชินองค์เช่นเดียวกันกับพระแก้วมรกต เป็นพระพุทธรูปที่หล่อขึ้นในประเทศลังกา

พระที่นั่งอนันตสมาคมเป็นอาคารที่ใหญ่โตมีค่าอย่างยิ่งหนึ่งในด้านตะวันออก แต่ก็ เป็นอาคารแบบอิตาเลียนยุคฟื้นฟูศิลป และออกแบบโดยช่างชาวอิตาเลียนด้วย

พระที่นั่งจักรีมหาปราสาทเป็นอาคารที่ใหญ่โตสวยงามในพระบรมมหาราชวัง มองจากภายนอกเป็นปราสาทสามยอด สมเป็นปราสาทราชมนเฑียร เป็นศรีสง่าแก่กรุงเทพมหานครยิ่งนัก แต่เมื่อเข้าไปดูใกล้ๆ จะเห็นเป็นตึกแบบอิตาเลียน ส่วนยอดเป็นยอดไทย และทั้งมิได้พยายามจะเชื่อมสมานกลมกลืนกันให้นายช่างได้ คงเป็นอย่างที่ว่าหวังกุญท้ายมังกรจะนั้น ถึงแม้จะพิจารณาแต่เพียงส่วนยอดให้เป็นศิลปกรรมของไทย ก็รู้สึกตะตะหงาย ฝืน ๆ อยู่

ฯลฯ

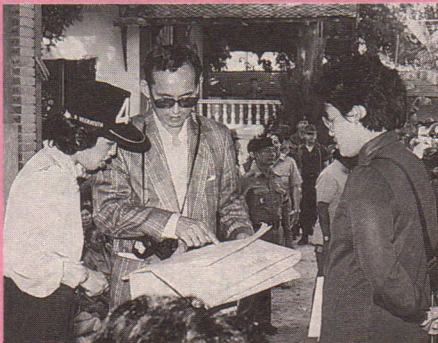
มณฑลพระพุทธรูปทางจังหวัดสระบุรี เป็นปูชนียสถานที่สำคัญและเคารพของมหาชนทั่วไป ตัวมณฑลเองได้รับการ

ซ่อมแซมมาหลายครั้งหลายหน พระเจ้าแผ่นดินแทบจะมีได้เว้นพระองค์ที่มีได้เคยปฏิสังขรณ์แทบไม่มี แต่วิธีจัดการการก่อสร้างใกล้เคียงและส่วนประกอบมิได้ทำให้เป็นระเบียบกลมกลืนกัน เช่น พระปฐมเจดีย์หรือวัดสุทัศน์ แม้มณฑลนี้จะนับว่าเป็นศิลปชิ้นเอก แต่ก็ยังไม่ถึงยอดเยี่ยม

นี่คือเหตุการณ์ไม่เลือกศิลปกรรมอื่น ๆ ในประเทศไทย ซึ่งก็ยังมีอีกหลายแห่งที่พระศาสดาจารย์นิมนต์มาพิจารณาไว้เท่าที่ดูเหตุผลแล้ว ก็น่าคิดน่าฟัง และท่านมิได้ยึดติดใช้ความคิดเห็นของท่านอย่างเด็ดขาด คนอื่นอาจคิดเห็นเป็นอย่างอื่นก็ได้ ดังเช่น ข้อความตอนหนึ่งท่านกล่าวไว้ว่า

“อย่างไรก็ตาม พระแก้วมรกตก็ดี พระพุทธชินองค์ก็ดี พระที่นั่งอนันตสมาคมก็ดี และพระที่นั่งจักรีมหาปราสาทก็ดี หากจะสงเคราะห์เข้าตามภาคต่างประเทศที่กล่าวไว้ว่า “แม้เมล็ดพืชพันธุ์จะเป็นของมาจากต่างดาว แต่เมื่อได้มาเอากำเนิดงอกงามในพื้นดินของเรา และเป็นของรักของสวณแล้ว ก็นับว่าเป็นสัญชาติเดียวกันกับเรา”... ก็ยอมอนุโลมให้ได้เหมือนกัน”

สถาบันพระมหากษัตริย์ไทย ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

ทองต่อ กล้วยไม้ ณ อยู่ธยา

(ต่อจากฉบับที่แล้ว)

พระราชอำนาจในการบริหารราชการแผ่นดิน
โดยหลักการของการปกครองระบอบ
ประชาธิปไตย อำนาจอธิปไตยมาจากปวงชน
ชาวไทย พระมหากษัตริย์ผู้เป็นประมุขทรงใช้
อำนาจนั้นทางรัฐสภา คณะรัฐมนตรี และศาล
ตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ
พระมหากษัตริย์ทรงใช้อำนาจอธิปไตยผ่าน

นิติบัญญัติทางรัฐสภา ดังรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๒๑ บัญญัติว่า

“มาตรา ๗๗ ร่างพระราชบัญญัติที่ได้รับความเห็นชอบของรัฐสภาแล้ว ให้นายกรัฐมนตรีนำขึ้นทูลเกล้าฯ ถวายเพื่อพระมหากษัตริย์ทรงลงพระปรมาภิไธย และเมื่อได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้ว ให้ใช้บังคับเป็นกฎหมายได้”

อย่างไรก็ตามพระมหากษัตริย์มีพระราชอำนาจที่จะยับยั้งร่างพระราชบัญญัติใดที่ไม่ทรงเห็นชอบด้วย ด้วยการพระราชทานคืนมายังรัฐสภา หรือทรงเก็บร่างพระราชบัญญัตินั้นไว้ในกรณีที่พระราชทานร่างพระราชบัญญัติคืนมา หรือพ้นเก้าสิบวันแล้วยังไม่ได้พระราชทานคืนมา รัฐสภาต้องพิจารณาร่างพระราชบัญญัตินั้นใหม่ ถ้ารัฐสภาลงมติยืนยันตามเดิมด้วยคะแนนเสียงไม่น้อยกว่าสองในสามของจำนวนสมาชิกทั้งหมดของทั้งสองสภาแล้ว นายกรัฐมนตรีต้องนำร่างพระราชบัญญัตินั้นขึ้นทูลเกล้าฯ ถวายอีกครั้งหนึ่ง หากไม่ลงพระปรมาภิไธยพระราชทานคืนมา

ภายในสามสิบวัน ให้นายกรัฐมนตรีนำร่างพระราชบัญญัตินั้นประกาศในราชกิจจานุเบกษา ใช้บังคับเป็นกฎหมายได้เสมือนหนึ่งว่าพระมหากษัตริย์ได้ทรงลงพระปรมาภิไธยแล้ว (มาตรา ๗๘) ดังนั้นจึงจะเห็นได้ว่าพระมหากษัตริย์ในระบอบประชาธิปไตยยังคงมีพระราชอำนาจที่จะพระราชทานพระราชดำริเป็นการเตือนสติแก่รัฐสภา รัฐสภาต้องพิจารณาทบทวนร่างกฎหมายนั้นเป็นกรณีพิเศษใช้คะแนนเสียงข้างมาก และอำนาจในการชี้ขาดขั้นสุดท้ายก็เป็นของรัฐสภา ซึ่งเป็นตัวแทนประชาชนเจ้าของอำนาจอธิปไตย

พระมหากษัตริย์ทรงใช้อำนาจอธิปไตยด้านการบริหารทางคณะรัฐมนตรี เริ่มตั้งแต่ทรงตั้งนายกรัฐมนตรีคนหนึ่งและรัฐมนตรีอีกไม่เกินสี่สิบสี่คน ประกอบเป็นคณะรัฐมนตรี มีหน้าที่บริหารราชการแผ่นดิน โดยให้ประธานรัฐสภาเป็นผู้ลงนามสนองพระบรมราชโองการตั้งนายกรัฐมนตรี (มาตรา ๑๔๖) และพระมหากษัตริย์ทรงไว้ซึ่งพระราชอำนาจในการให้รัฐมนตรี

พ้นจากความเป็นรัฐมนตรี ตามที่นายกรัฐมนตรีถวายคำแนะนำ (มาตรา ๑๕๖)

การบริหารราชการแผ่นดินเป็นอำนาจหน้าที่ของคณะรัฐมนตรีจะวินิจฉัยสั่งการ แต่ในเรื่องสำคัญ ๆ ก็ต้องถวายให้พระมหากษัตริย์ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ และลงพระปรมาภิไธยได้แก่

๑. การตราพระราชกำหนด (มาตรา ๑๕๗)
๒. การตราพระราชกฤษฎีกา (มาตรา ๑๕๙)

๓. การประกาศใช้และเลิกใช้กฎอัยการศึก (มาตรา ๑๖๐)

๔. การประกาศสงครามเมื่อได้รับความเห็นชอบของรัฐสภา (มาตรา ๑๖๑)

๕. การทำหนังสือสัญญาสันติภาพ สัญญาสงบศึก และสัญญาอื่นกับนานาประเทศหรือกับองค์การระหว่างประเทศ (มาตรา ๑๖๒)

๖. การพระราชทานอภัยโทษ (มาตรา ๑๖๓)

๗. การถอดถอนฐานันดรศักดิ์ และเรียกคืนเครื่องราชอิสริยาภรณ์ (มาตรา ๑๖๔)

๘. การแต่งตั้งและให้ข้าราชการฝ่ายทหารและฝ่ายพลเรือน ดำแหน่งปลัดกระทรวงอธิบดี และเทียบเท่า พ้นจากตำแหน่ง (มาตรา ๑๖๕)

และที่สำคัญที่สุดก็คือ บทกฎหมาย พระราชหัตถเลขา และพระบรมราชโองการใด ๆ อันเกี่ยวกับราชการแผ่นดิน ต้องมีรัฐมนตรีลงนามรับสนองพระบรมราชโองการ เว้นแต่ที่มีบัญญัติไว้เป็นอย่างอื่นในรัฐธรรมนูญนี้ (มาตรา ๑๖๘) นั่นคือ หลักการทางรัฐศาสตร์ที่กล่าวว่าพระมหากษัตริย์ทรงทำผิดไม่ได้ (*The King can do no wrong*) หรือทรงปกเกล้าฯ แต่มิได้ปกครอง พระราชกรณียกิจทางการบริหารราชการแผ่นดินทุกเรื่องจะมีผลใช้บังคับต่อเมื่อมีรัฐมนตรีลงนามรับสนองพระบรมราชโองการ และเป็นผู้รับผิดชอบแทนพระองค์ หรืออาจกล่าวได้ว่าพระมหากษัตริย์ในระบอบรัฐธรรมนูญนั้นทรงทำหน้าที่ประทับประคองให้รัฐบาลบริหารราชการแผ่นดินเป็นไปตามครรลองของรัฐธรรมนูญและพระราชกำหนดกฎหมายต่าง ๆ ในบางครั้งบางคราว อาจพระราชทานข้อคิดเห็นแก่รัฐบาลเพื่อ

แนะนำหรือเตือนสติ แต่ถ้าหากกระแสพระราชดำริไม่ตรงกับความเห็นของรัฐบาลแล้ว รัฐบาลก็จำเป็นต้องดำเนินการต่อไปในฐานะที่เป็นตัวแทนและผู้รับผิดชอบต่อประชาชน

นายแบทซอท (Bagehot) นักกฎหมายรัฐธรรมนูญชื่อดังของอังกฤษ ได้กล่าวถึงพระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์อังกฤษว่า พระมหากษัตริย์มีพระราชอำนาจที่จะทรงได้รับการปรึกษาหารือ พระราชอำนาจที่จะทรงสนับสนุนและพระราชอำนาจที่จะทรงคัดค้านรัฐบาลสาเหตุที่ต้องมีพระราชอำนาจเช่นนี้เพราะเมื่อพระมหากษัตริย์ต้องทรงลงพระปรมาภิไธยและใช้พระราชอำนาจตามคำแนะนำของคณะรัฐมนตรีดังที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ ก็สมควรที่จะให้ทรงรับรู้กิจการการบริหารภายใต้พระปรมาภิไธย และเมื่อทรงทราบฝ่าละอองธุลีพระบาทแล้ว ในฐานะที่ทรงเป็นพระประมุขและทรงมีประสบการณ์ในการบริหารราชการแผ่นดิน ก็สมควรที่จะถวายพระราชอำนาจในการคัดค้านเมื่อทรงเห็นว่าไม่สมควร หากทรงเห็นว่าเป็นการสมควรก็น่าที่จะมีพระราชอำนาจสนับสนุนการนั้นได้ หลักนี้เป็นที่ยอมรับกันในประเทศที่มีการปกครองระบอบประชาธิปไตยที่มีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขทุกประเทศรวมทั้งประเทศไทยด้วย การที่มีผู้วิจารณ์ว่าหลักการนี้ล้าสมัยและใช้ไม่ได้แล้วนั้น น่าจะเป็นการขัดต่อหลักความจริง เพราะในทางปฏิบัติพระมหากษัตริย์และพระบรมราชินีของอังกฤษยังทรงใช้พระราชอำนาจนี้อยู่ แม้ในประเทศไทยก็คงอยู่ในหลักเกณฑ์เดียวกันนั่นเอง^(๔)

พระมหากษัตริย์ทรงใช้อำนาจอธิปไตยด้านตุลาการทางศาล กล่าวคือ พระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งให้ผู้พิพากษาในศาลยุติธรรมพ้นจากตำแหน่ง (มาตรา ๑๗๕) และการพิจารณาพิพากษาอรรถคดีเป็นอำนาจของศาลซึ่งจะต้องดำเนินการตามกฎหมาย และในพระปรมาภิไธยพระมหากษัตริย์ (มาตรา ๑๖๙)

การบำเพ็ญพระราชกรณียกิจอื่นนอกเหนือไปจากการบริหารราชการแผ่นดิน

ดังได้กล่าวมาแล้วว่า พระมหากษัตริย์ในการปกครองระบอบประชาธิปไตยนั้นทรง

ปลอดจากพระราชภาระในทางการเมืองและ
การบริหารราชการแผ่นดิน แต่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลปัจจุบันทรงเป็นพระมหา-
ธรรมิกราชที่ทรงผูกพันต่อทุกข์สุขของประชาชน
เต็มเปี่ยมพระราชหฤทัย ทรงอุทิศเวลาส่วนใหญ่
แม้กระทั่งเวลาที่ทรงสมควรพักผ่อนพระวรกาย
เสด็จพระราชดำเนินเยี่ยมเยียนราษฎร ไม่เลือก
ชั้นวรรณะ ตลอดพื้นที่ต่าง ๆ ทั้งพระราชอาณา-
จักร แม้จะเป็นดินแดนที่ห่างไกลเส้นทางคมนาคม
เพียงใดก็ตาม ทำให้ทรงทราบสภาพความเป็นอยู่
ของประชาชนรวมทั้งทุกข์ร้อนและความต้องการ
ของเขาซึ่งส่วนใหญ่ก็เป็นชาวไร่ ชาวนา ดังนั้น
จึงได้มีพระราชดำรินำไปเกิดโครงการพัฒนา
ต่าง ๆ ขึ้นมากมาย โดยมีหลักการสำคัญอยู่ที่
การสร้างความร่วมมือระหว่างทางราชการกับ
ประชาชนในการดำเนินงานพัฒนานั้น ๆ มิใช่
เป็นการช่วยเหลือของทางราชการแต่ฝ่ายเดียว
ทั้งนี้ก็ได้เป็นการก้าวก้าวการบริหารราชการ
ของรัฐบาล แต่เนื่องจากเหตุที่ทรงทอดพระเนตร
เห็นปัญหาของประชาชนด้วยพระองค์เอง จึง
พระราชทานแนวทางแก้ไขปัญหาให้ รัฐบาลจะ
รับมาปฏิบัติในทันทีหรือในเวลาต่อมาตาม
กำลังงบประมาณเมื่อใดก็ได้ จากการบำเพ็ญ
พระราชกรณียกิจอย่างหนักติดต่อกันมาหลาย
สิบปีเช่นนี้ ความจงรักภักดีของประชาชนที่มี
แด่องค์พระมหากษัตริย์จึงมากพ้นที่จะพรรณนา
ทำให้พระองค์ทรงเป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาชน
อย่างแท้จริง พระบารมีของพระองค์ท่านได้ทรง
นำชาติผ่านพ้นวิกฤตการณ์ใหญ่ ๆ มาได้หลาย
ครั้ง ซึ่งถ้าไม่มีพระองค์ท่านแล้วก็อาจเกิดการ
จลาจลต่อสู้กันนองเลือดก็เป็นได้

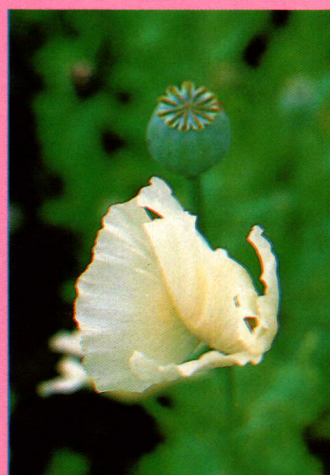
โครงการที่เนื่องจากพระราชดำรินั้น
มากมายนั้น อาจจัดสรรแยกประเภทออกได้ดังนี้

๑. โครงการตามพระราชประสงค์ ได้แก่
โครงการซึ่งทรงศึกษาค้นคว้าทดลองเป็นส่วน
พระองค์ แก่ไขอุปสรรคข้อขัดแย้งต่าง ๆ จน
บรรลุวัตถุประสงค์แล้วจึงทรงถ่ายทอดความรู้
นั้นแก่ประชาชนหรือทางราชการ เช่น ในบริเวณ
สวนจิตรลดา พระราชวังดุสิตทรงศึกษาเรื่องข้าว
และการทำนา เมื่อเก็บเกี่ยวข้าวเปลือกได้แล้ว

ก็ทรงทดลองตั้งโรงสีข้าวโรงอัดกลายเป็นเชื้อเพลิง
ทรงเลี้ยงวัวนม โรงทำนมสด นมผง และได้ทรง
ถ่ายทอดความรู้ให้แก่กลุ่มสหกรณ์หนองโพ
จังหวัดราชบุรี ไปดำเนินการเลี้ยงโคและผลิต
นมสดที่มีคุณภาพคือออกจำหน่ายได้รับความสำเร็จ
นอกเขตพระราชฐานก็ทรงศึกษาการพัฒนาที่ดิน
การจัดสรรที่ดิน การตั้งหมู่บ้านสหกรณ์ในบริเวณ
ใกล้เคียงกับพระราชวังไกลกังวล อำเภอหัวหิน
จังหวัดประจวบคีรีขันธ์โดยใช้พระราชทรัพย์
ส่วนพระองค์ดำเนินงานในขั้นต้น จนรัฐบาล
เห็นดีเชื่อมั่นในหลักดำเนินงานของพระองค์
จึงเข้ามาร่วมงานในภายหลัง

๒. โครงการหลวง เป็นโครงการที่ทรง
เจาะจงดำเนินการพัฒนาและบำรุงรักษาต้นน้ำ
ลำธารในบริเวณป่าเขาภาคเหนือ เพื่อบรรเทา
อุทกภัยในภาคเหนือตอนล่างและภาคกลาง เหตุ
ที่บริเวณเหล่านี้เป็นที่อยู่อาศัยของชาวเขา จึงทรง
พัฒนาชาวเขาให้อยู่ดีกินดี เลิกการปลูกฝิ่นและ
พืชเถื่อนลอยต่าง ๆ ซึ่งจะต้องตัดไม้ทำลายป่า
เพื่อใช้พื้นที่ปลูกพืชเหล่านี้ เมื่อดินจืดปลูกพืช
ไม่ได้ผลก็ต้องเผาป่าหาพื้นที่ใหม่ต่อไป จึงทรง
แนะนำให้ปลูกพืชหมุนเวียนที่มีคุณค่าสูงขนส่งง่าย
เช่น พืชเมืองหนาวของต่างประเทศ รวมทั้งการ
ปลูกข้าวไร่และการเลี้ยงสัตว์เพื่อการบริโภค
โครงการสำคัญอยู่ที่ดอยอ่างขาง จังหวัดเชียงใหม่
เป็นศูนย์ศึกษาการพัฒนาการเกษตรในที่สูง และ
ยังมีที่ดอยอื่น ๆ อีกหลายแห่ง อาทิ ดอย
อินทนนท์ ดอยปุย ดอยสามหมื่น และดอยทุ่งจ้อ

๓. โครงการตามพระราชดำริ คือ โครงการ
ที่ทรงวางแผนพัฒนาและขอให้รัฐบาลพิจารณา
ร่วมดำเนินการ โครงการประเภทนี้มีอยู่ทุกภาค
เช่น ภาคใต้ มีพระราชดำริจัดแหล่งน้ำให้ราษฎร
โดยส่งน้ำไปยังที่ดินที่ขาดน้ำ และกู้ที่ดินซึ่งเป็น
ที่ลุ่มน้ำท่วมอยู่ตลอดปีที่เราเรียกว่า พรุ ด้วยการ
ขุดคลองระบายน้ำออกจากพรุแล้วใช้ดินซาก
กากพืชบริเวณนั้นปลูกหญ้า เลี้ยงสัตว์ ทำนา
และปลูกพืชอื่น ๆ ได้เป็นแสน ๆ ไร่ ทางภาค
ตะวันออกเฉียงเหนือก็มีโครงการพัฒนากิ่งอำเภอ
เต่างอย จังหวัดสกลนคร โครงการพัฒนามูขีรีมัย
ภาคกลางมีโครงการศิลปาชีพพิเศษ บางไทร
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โครงการศิลปาชีพ

ดอกฝิ่นดูสวยงาม แต่ก็ให้โทษมหันต์ โครงการหลวง
ได้ทรงจัดตั้งขึ้นเพื่อพัฒนาชาวเขาให้อยู่ดีกินดี เลิกการ
ปลูกฝิ่น และพืชเถื่อนลอยต่าง ๆ

โครงการหลวง ได้ทรงแนะนำให้ปลูกพืชหมุนเวียน
ที่มีคุณค่าสูงชันสง่าย เช่น พืชเมืองหนาว

ดอกไม้หนาวพันธุ์ ที่ปลูกในโครงการหลวง

เสด็จพระราชดำเนิน ทอด
พระเนตรโครงการหลวงดอย-
อินทนนท์ จังหวัดเชียงใหม่

จังหวัดอ่างทอง ภาคตะวันออกมีโครงการพัฒนาเชิงเขาปราจีนบุรี โครงการเขาชะโงก จังหวัดนครนายก โครงการสวนป่าเขาชีโอน และชีจรรย์ใกล้บริเวณวัดญาณสังวราราม อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี โครงการศึกษาการพัฒนาปลวกแดง จังหวัดระยอง โครงการศึกษาการพัฒนาที่ดินสวนผลไม้ อำเภอท่าใหม่ และการพัฒนาสัตว์น้ำกึ่งกระเบน จังหวัดจันทบุรี

๔. โครงการในพระบรมราชานุเคราะห์ ได้แก่ โครงการที่พระราชทานข้อแนะนำและแนวพระราชดำริให้เอกชนไปดำเนินการเอง เช่น โครงการพัฒนาหมู่บ้านสหกรณ์เนินดินแดง อำเภอทับสะแก จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ซึ่งดำเนินงานตามแนวพระราชดำริโดยสโมสรโรตารีแห่งประเทศไทย

เนื่องจากรัฐบาลได้เห็นความสำคัญของโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ เพื่อให้หน่วยราชการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องได้ทำแผนงานโครงการ และการเสนอของบประมาณ เป็นไปอย่างมีระบบมีประสิทธิภาพ รัฐบาลจึงได้ตั้งคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (กปร.) มีนายก-

รัฐมนตรีเป็นประธาน ผู้อำนวยการกองวางแผนเตรียมพร้อมด้านเศรษฐกิจ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เป็นกรรมการและเลขานุการ ดูแลเรื่องนี้โดยเฉพาะ^(๕)

วันที่ ๒ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๓๑ นี้เป็นวันพระราชพิธีรัชมังคลาภิเษก ซึ่งมีความหมายว่า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช-มหาราชเสวยราชสมบัติตั้งแต่วันที่ ๙ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๙๕ ถึงวันที่ ๒ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๓๑ รวมเป็นเวลา ๔๒ ปี ๒๓ วัน นับว่าเป็นระยะเวลาเสวยราชสมบัตินานกว่าพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระปิยมหาราช ซึ่งครองราชย์นานที่สุดในประวัติศาสตร์ เป็นเวลา ๑ วัน คือ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๕ นั้น เสวยราชสมบัติ ๔๒ ปี ๒๒ วัน ดังนั้นพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลปัจจุบันจึงเสวยราชสมบัติยืนนานยิ่งกว่าพระมหากษัตริย์พระองค์ใดในประวัติศาสตร์ชาติไทย จึงได้มีพระราชพิธีฉลองสมโภชศิริราชสมบัติ และเป็นโอกาสให้ประชาชนชาวไทยได้แสดงความจงรักภักดี กตัญญูคุณทศพิธธรรมต่อพระมหากษัตริ-

ธิคุณอันล้นฟ้าล้นดินเกินที่จักพรรณนา ดังเช่น การศึกษาเรื่องสถาบันพระมหากษัตริย์ในรัฐธรรมนูญนี้ ก็เป็นการยืนยันว่าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราชทรงเป็นพระมหากษัตริย์ในการปกครองระบบประชาธิปไตยอย่างแท้จริง ทรงเคารพและปฏิบัติกรตามหลักการประชาธิปไตยโดยเคร่งครัด มีพระมหากรุณาแก่ข้าพบุลละของธุลีพระบาทโดยเสมอหน้ากัน มิได้ทรงฝักใฝ่สนับสนุนผู้ใดทางการเมืองเป็นพิเศษ ทรงคุ้มครองและป้องกันให้ชาติพ้นจากภัยพิบัติทางการเมืองมาได้โดยตลอด ดังนั้น ผู้เรียบเรียงจึงขอเชิญชวนพี่น้องชาวไทยได้ตั้งสัตยาธิษฐานอ้อางอำนาจคุณพระศรีรัตนตรัยและคุณความดีที่ทุกคนได้บำเพ็ญมาได้อภิบาลให้พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราชทรงพระเจริญดำรงในสิริราชสมบัติตราบเท่ากาลนาน ขอทรงพระเจริญ

*นายทองต่อ กล้วยไม้ ณ ออยุธยา รัฐศาสตร์บัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เคยดำรงตำแหน่ง นายอำเภอเมืองนครพนม นายอำเภอพระประแดง นายอำเภอบ่อมปราบศัตรูพ่าย รองผู้อำนวยการสำนักงานการศึกษากรุงเทพมหานคร ผู้อำนวยการสำนักงานนโยบายและแผนกรุงเทพมหานคร และเคยเป็นสมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติเมื่อพุทธศักราช ๒๕๑๗-๒๕๑๘

ปัจจุบันดำรงตำแหน่งที่ปรึกษากรุงเทพมหานคร กรรมการเอกลักษณ์ของชาติ กรรมการดำเนินงานมูลนิธิพระบรมราชานุสรณ์พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์ และเป็นอาจารย์พิเศษคณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ผู้บรรยายวิชา การบริหารนครหลวง

บันทึกเชิงอรรถ

๑. วิชญ์ เครืองาม, กฎหมายรัฐธรรมนูญ (กรุงเทพมหานคร : ธารานุสรณ์การพิมพ์, ๒๕๒๑), หน้า ๕
๒. วิชญ์ เครืองาม, เพิ่งอ้าง, หน้า ๑๒๒ - ๑๒๓
๓. คณะกรรมการจัดพิมพ์เอกสารทางประวัติศาสตร์ สำนักนายกรัฐมนตรี, ตำแหน่งพื้นเมืองเชียงใหม่. (พระนคร : ๒๕๑๔), หน้า ๓ - ๔
๔. ศิลปการ - กรม, ศิลปจารึกสุโขทัยหลักที่ ๑. (กรุงเทพมหานคร : ๒๕๒๐), หน้า ๑๑ - ๑๒
๕. พิทยลาภพฤฒิศิร - พระวรวงศ์เธอ กรมหมื่น, ชุมมนุญพนธ์ของกรมหมื่นพิทยลาภพฤฒิศิร. (พระนคร : โรงพิมพ์สมาคมสังกมศาสตร์แห่งประเทศไทย, ๒๕๐๗), หน้า ๒๖๒ - ๒๘๐
๖. หุุด แสงอุทัย, คำอธิบายรัฐธรรมนูญ พุทธศักราช ๒๔๗๕-๒๔๘๕. (พระนคร : โรงพิมพ์บริษัทรุ่งนคร จำกัด, ๒๔๘๕), หน้า ๓๓๕ - ๓๔๐
๗. วิชาสงศ์ พงศบุตร, ประวัติศาสตร์ไทย ชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย. (กรุงเทพ : โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๑๕) หน้า ๗ - ๘
๘. วิชญ์ เครืองาม, อ้างแล้ว, หน้า ๑๒๘
๙. จักรพันธุ์เพ็ญศิริ จักรพันธุ์ - หม่อมเจ้า, โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ. (กรุงเทพมหานคร : ดวงดีการพิมพ์, ๒๕๐๖), หน้า ๓ - ๑๓

ป่า ดิน และ น้ำ

สฤติย์ เล็งไธสง

ผมได้รับมอบหมายให้เขียน เรื่อง กฎหมาย ป่าไม้ ผิดเห็นว่า เรื่องป่าไม้ ดิน และ น้ำ สำคัญ และเป็นสิ่งที่ประชาชนควรรู้อย่างยิ่ง จึงเอ่ยกล่าวถึงเรื่องนี้เป็นครั้งแรก ส่วนกฎหมายจะกล่าวถึงในแง่เป็นเครื่องมือในการอนุรักษ์ทรัพยากร ๓ อย่างนี้เท่านั้น

ป่า ดิน และน้ำ สำคัญเพียงใด คงไม่มีใครกังขา จะเรียกว่าสำคัญเท่าชีวิตของคนเราก็คงว่าได้ เพราะถ้าขาด ๓ สิ่งนี้ ทุกสิ่งจะดำรงชีวิตอยู่ไม่ได้

อย่างไรก็ตาม สามสิ่งนี้พึ่งพาอาศัย เกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กัน จนแยกไม่ได้ ดังคำพังเพยที่ว่า

“ดินดีเพราะหญ้าปก ป่ารกเพราะเสือยัง
เลื่อมเพราะป่าบัง หญ้ายังเพราะดินดี”

พื้นแผ่นดินเป็นที่อยู่ของป่าไม้และดินชาติทั้งมวล โดยอาศัยน้ำและอากาศเป็นปัจจัยดำรงชีวิต แต่ถ้าดินไม่มีต้นไม้ และหญ้าปก ดินก็จะถูกน้ำเซาะพังทลาย เคลื่อนไปทับถมไร่นา คุณสฤติย์ สวรินทร์ ผู้อำนวยการกองบำรุงป่าไม้ได้อธิบายให้ผมฟังว่า ป่าไม้สำคัญที่สุด มีประโยชน์ต่อคนเป็นเอกประการ เช่นว่า เป็นเครื่องป้องกันไม่ให้ฝนที่ตกลงมากระแทกทำให้ผิวดินเสีย ประการที่สอง รากของพืชที่ประกอบเป็นป่านั้นจะยึดดินไว้ไม่ให้น้ำเซาะดินพัง ซึ่งสำคัญมาก ประการที่ ๓ ป่าไม้ที่ขึ้นบนที่หน้าเหมือนฟองน้ำที่ดูดซับน้ำไว้ไม่ให้ไหลบ่าลงสู่ที่ต่ำ ป้องกันไม่ให้เกิดน้ำท่วม และไม่พัดพาตะกอน เอาดินเอาทรายไปทับถมพืชผลไร่นาของราษฎรเป็นอุปสรรคต่อการทำมาหากิน ทั้งยังทำให้ลำน้ำตื้นเขินและเกิดสันดอน น้ำที่ป่าไม้ซับเอาไว้ นั้นจะค่อย ๆ ซึมลงสู่พื้นดิน ทำให้เรามีน้ำใช้ดื่ม ดื่มกินมาใช้ได้เมื่อต้องการ

คุณสฤติย์ ได้เล่าให้ผมฟังถึงโครงการทุ่งกุลาร้องไห้เวลานี้ว่า ทางกรมได้ปลูกป่าเพื่อสกัดความเค็มของเกลือสินเธาว์บนหน้าดินไม่ให้ไหลไปสู่ที่อื่น เมื่อน้ำไหลไปถึงป่าที่ทางการปลูกไว้ ป่าจะซับเอาไว้แล้วพาความเค็มซึมลงไปอยู่ใต้ดิน เวลานี้เห็นผลแล้ว เห็นไหมครับ ว่าป่า ดิน และน้ำ มีความสำคัญเพียงไร และผลที่ได้จากธรรมชาติเหล่านี้ จะตกแก่ทุกชีวิต เริ่มแต่มนุษย์ที่ได้รับประโยชน์จากป่าในการทำมาหากิน และพักผ่อนหย่อนใจ ไปจนถึงสัตว์เล็กสัตว์น้อย ตลอดจนแมลงแสนสวย ที่เป็นประโยชน์แก่มนุษย์เราด้วย

“ท่านอาจไม่ทราบหรือว่า น้ำพุที่เราไปเที่ยวชม และน้ำตกที่สวยงาม ที่เรามีอยู่นับสิบแห่งขณะนี้ก็ล้วนเกิดแต่ป่าไม้ทั้งสิ้น” คุณสุเทพ

เลาหเดช นักวิชาการ ซึ่งเป็นเพื่อนร่วมงานของคุณสถิติ อธิบายต่อว่า

“พื้นโลกของเรามีประกอบด้วยพื้นที่สูง ๆ ต่ำ ๆ ถ้าเราไม่มีพืชคลุมดิน เมื่อฝนตกลงมา น้ำก็จะไหลบ่าเขาเอาดินลงสู่ที่ต่ำ จะเหลือก็แต่หินโผล่ เหมือนกับเราเทน้ำลงบนศีรษะล้าน แต่ถ้าเรามีป่าไม้ ป่าจะทำหน้าที่ซับน้ำไว้ ยิ่งกว่าฟองน้ำเสียอีก เพราะป่ามีทั้งรากสำหรับดูดน้ำ และ ใบสำหรับให้ความชุ่มชื้น น้ำที่ป่าอุ้มเอาไว้ตามใบที่ร่วง ตามกอ ตามพุ่ม จะค่อย ๆ ไหลซึมลงสู่ใต้บาดาล ทีละน้อย ไปซึ่งอยู่ตามแอ่งต่าง ๆ ใต้ดิน ลึกบ้างตื้นบ้าง แล้วค่อย ๆ ไหลออกมาตามซอกเล็กรูน้อย บางแห่งเป็นน้ำพุ บางแห่งไหลรวมกันเข้าเป็นลำธาร เป็นน้ำตก แม้แต่น้ำพุร้อนก็มาจากน้ำฝนบนฟ้าทั้งนั้น ป่าไม่ส่งน้ำเหล่านั้นลงไปสู่แอ่งใต้ดิน ลึกที่มิเร่ทำให้เกิดความร้อน จึงทำให้เกิดเป็นน้ำร้อนพุไหลออกมาให้เราได้ชมและใช้ประโยชน์ ถ้าปราศจากป่าแล้ว น้ำตกก็จะเหือด น้ำฝนก็จะมีน้อย ดินก็จะอยู่ไม่ได้ กลายเป็นทะเลทรายไปหมดและมนุษย์เราก็จะอยู่ไม่ได้”

“น้ำที่ป่าอุ้มซับเอาไว้เนี่ยครับ ไม่ได้จะซึมลงในดินเท่านั้น มันจะระเหยขึ้นสู่อากาศก่อตัวเป็นก้อนเมฆลอยประดับท้องฟ้า ให้ความชื้นแก่บรรยากาศทั่วไป”

คุณสุเทพจึงหันหน้าผมแล้วกล่าวเป็นเสียงว่อนว่า

“พี่ลองขึ้นไปบนยอดดอยสุเทพสิครับ พี่จะเห็นว่าเมฆลอยอยู่รอบ ๆ ตัว มีละอองน้ำเล็ก ๆ กระเซ็นตกลงมารอบ ๆ ตัว ที่มันเกาะอยู่ตามใบไม้จนเหลืออิมแล้วมันจะค่อย ๆ หยดลงสู่พื้นดิน รวมกันเป็นน้ำซึม น้ำซับ เป็นน้ำตก ไหลลงเป็นลำธาร ทั้งเย็นและสดชื่น เมฆที่ก่อตัวบนท้องฟ้าเหนี่ยวยอดไม้ก็ส่วนหนึ่ง มันจะกลัปเดตกลงเป็นฝนบ่อย ๆ และเนื่อง ๆ ก็เป็นน้ำที่ระเหยขึ้นไปจากป่าทั้งนั้น นอกจากนั้น ป่ายังเป็นที่กักบังมิให้พายุพัดมาถล่มทำลายบ้านเรือน และพืชผลของเราด้วย”

ผมได้ถามถึงป่าของเรามาแล้วเวลานี้มีอยู่สักเท่าใด ก็ได้รับคำตอบว่า “จากการสำรวจครั้งที่แล้ว มีป่าอยู่เกือบ 30% เวลานี้คงจะเหลืออยู่

ราว 20% หรือน้อยกว่านั้น เราจะต้องปลูกเพิ่มให้ได้ถึง 40% ของพื้นที่ทั่วประเทศ การปลูกป่าส่วนใหญ่แล้วขณะนี้เป็นการของรัฐบาล ส่วนเอกชนนั้นเขาปลูกในที่ดินของเขาเป็นพวกไม้โตเร็ว และให้ประโยชน์ในระยะสั้น เช่น ต้นยางพารา สน และยูคาลิปตัส ซึ่งยังไม่มากพอและไม่ทนใจ ที่น่าเป็นห่วงก็คือ น้ำจะเขาะดินไปหมดก่อนที่จะมีป่าคลุมครองดิน” คุณสุเทพพูดเสร็จแล้วมองเหม่อออกไปนอกห้อง คล้ายจะทอดความหนักใจให้ลอยออกไปสู่ท้องฟ้าอันกว้างใหญ่ สักอึดใจจึงพูดต่อว่า

“ดินที่เสียไปเพราะขาดป่านั้น เราสามารถจะทำให้คืนดีได้ก็ด้วยการปลูกป่าปลูกพืชให้ใบไม้เน่าเปื่อยทับถม แต่กินเวลานาน กว่าจะได้สักหนึ่งนิ้วกินเวลากว่าร้อยปี แต่ถ้าเราใช้ประโยชน์จากดินอย่างถูกต้องตามหลักวิชา ก็จะทำให้เราสามารถรักษาดินให้คงอยู่ได้ตลอดไป สำหรับป่าที่ปลูกทดแทนนั้น ใช้เวลาไม่นานเหมือนกัน ต้นไม้ใหญ่ขึ้นเท่านั้นยังเป็นป่าที่สมบูรณ์ไม่ได้ ต้องมีไม้ทนร่มขึ้นคลุมดิน เป็นพุ่มเป็นกอ เป็นเถา เป็นซุ่ม เป็นพงป่า ซึ่งกว่าจะสมบูรณ์ได้กินเวลานับทศวรรษเหมือนกัน”

ภัยของป่า ดิน และ น้ำ

ภัยของป่า หมายถึง ภัยของดินและน้ำด้วย เพราะเมื่อป่าถูกทำลาย ดินก็จะเสื่อมสภาพ และน้ำก็จะเหือด เหมือนกับฆ่าแม่ไก่ เราก็อดกินไข่

เป็นที่น่าประหลาดใจ ที่ป่าไม่มีคุณค่าต่อมนุษย์อย่างเอนกอนันต์ แต่มนุษย์กลับเป็นผู้ทำลายมันเสียเอง ตั้งแต่ป่าดงดิบในอดีต ซึ่งเรามีอยู่ถึง ๕๐ % เมื่อสามทศวรรษก่อน ลดลงเหลือไม่ถึง ๒๐ % ในปัจจุบัน เพราะน้ำมีของมนุษย์แท้ ๆ โดยเนื่องมาจากหลาย ๆ สาเหตุ คือ

๑. ความเห็นแก่ตัว ซึ่งมีอยู่เป็นจำนวนมาก ทั้ง ๆ ที่รู้ว่าขาดป่าแล้วจะก่อให้เกิดภัยพิบัติพอล้ำ และพวกที่เห็นแก่ตัวทั้งหลาย มักจะพากันลักลอบตัดไม้ ทำลายป่า โดยหวังแต่ความร่ำรวยของตนเป็นที่ตั้ง บางรายให้คนลอบเข้าไปตัดฟันต้นไม้ให้ล้มไว้ เพื่อต้องการจะได้ตรวจจับชั่งลากออกมารวมขอน แล้วตัวเขาเองเสนอตัวเข้าประมูลซื้อเอาเสียเอง เสียค่าใช้จ่ายน้อยกว่าที่เขาจะชั่งลากเองเสียอีก

๒. ความจำเป็น เพราะจำนวนพลเมืองเพิ่ม ที่ทำกินไม่พอเพียง จำเป็นต้องบุกรุกเข้าไปแผ้วถางป่าซึ่ง กรณีดังกล่าว มีอยู่เป็นอันมาก ทั้งชาวเขาและชาวพื้นราบ บางรายทำไร่เลื่อนลอย พอลินจืดก็อพยพต่อไป ปัญหานี้ โครงการพระราชดำริกำลังแก้ไขอยู่

๓. เพราะความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ แม้พวกผู้มีการศึกษาก็ไม่ค่อยสำนึกกัน คือ คนไทยเรามักจะถือคติว่า ความโล่งเตียนคือ ความเจริญ เมื่อมีการพัฒนาที่ใดก็มักจะเกณฑ์กันไปถากหญ้า ตัดรานต้นไม้ ซึ่งเป็นการทำลายมากกว่าการพัฒนา พระสงฆ์แทบทุกวัดขณะนี้ จะกวาดลานวัดจนเตียน โดยถือกันว่านั่นคือ ความดีของพระสงฆ์ บางวัดนำใบไม้ไปทำปุ๋ยหมักก็พอได้ประโยชน์ แต่ส่วนใหญ่่มักจะนำไปเผาทำลาย ทำให้ดินขาดพืชคลุมดิน และต้นไม้ขาดอาหารจากใบที่เน่าเปื่อยเป็นวัฏจักร เพราะหญ้าถูกถากไปทิ้ง ใบไม้ถูกกวาดทำลายไปก็ขาดสิ่งที่จะเน่าเปื่อยกลายเป็นปุ๋ยต่อไป ซึ่งเป็นความคิดที่ผิดมาก และแพร่หลายที่ควรทำความเข้าใจกันมากขณะนี้ แต่กลับเห็นกันว่า ที่ดินของใครได้แผ้วถางให้เตียน ก็นับว่าผู้นั้นขยันดี และคิดกันว่าบริเวณบ้านที่อยู่อาศัย ต้องแผ้วถางต้นไม้และดินให้เตียน จึงจะถือว่าเป็นผู้เจริญ เป็นต้น ซึ่งไม่ถูกต้อง บ้านเมืองที่พัฒนาแล้วนั้นพื้นที่ทุกกระเบียดนิ้วเขาจะมีหญ้า หรือมีละอองเกสร ปกคลุม ได้ประโยชน์ทั้งในทางทำให้ดินดีไม่พัง และกันไม่ให้ฝุ่นขึ้นด้วย เขาถือว่าฝุ่นนั้นเป็นเครื่องนำสิ่งสกปรกและโรคภัยมาสู่มนุษย์

๔. ไฟป่า ซึ่งเกิดจากน้ำมือของมนุษย์ทั้งสิ้น ที่เกิดเองตามธรรมชาติ เพราะไม้แห้งเสียดสีกัน หรือฟ้าผ่า หรือ หยดน้ำรวมแสงอาทิตย์นั้น น้อยมาก หรือไม่มีเลย ปัจจุบันนี้ไฟเกิดจากมนุษย์เผาพื้นที่ทำกิน เผาไร่ เผานา เผากำจัดวัชพืชสองข้างทาง ข้างถนน การทิ้งกันบูหรือลงข้างถนน หรือในป่า การจุดไฟเพื่อล่าสัตว์หรือเผาให้เตียน เพราะความเขลา หรือถือคติสืบเนื่องกันมาผิด ๆ ดังกล่าวมาแล้ว

ท่านผู้อำนวยการกองบำรุงป่าไม้ที่ผมไปขอความรู้พูดอย่างละเอียดว่า

“ไฟมนุษย์นี่นะครับ มันร้ายยิ่งกว่าไฟป่า

เพราะมันเกิดทุกหนทุกแห่ง มากมาย เป็นภัยต่อสิ่งแวดล้อมอย่างมหาดลาล”

ท่านกล่าวต่อไปด้วยน้ำเสียงที่อัดอั้น และด้วยความคิดที่ใครจะให้ประชาชนมีความสำนึกว่า

“ไฟป่านี้นะครับ มันร้อนนับพันองศา เศษไม้ ใบไม้ในป่า ตลอดจนสัตว์เล็กสัตว์น้อยที่เป็นประโยชน์ต่อมนุษย์ อย่างพวกแมลงที่มีประโยชน์ หรือตัวบักเตรี ที่ช่วยย่อยพืชให้เป็นปุ๋ย ทำให้ดินร่วนตลอดจนลูกนก ลูกนกคาบต้นไม้จะถูกเผาตายหมด พืชพันธุ์ต่าง ๆ บนพื้นดินก็จะวอดไปกับไฟ พื้นดินจะเหลืออะไรนอกจากดินแกร็น ๆ สิ่งนี้สาราสัตว์จะไร้อยู่ขาดอาหาร พื้นดินขาดสิ่งปกคลุม เมื่อดินบริเวณหน้าดินจะเสียเป็นมัน ไม่สามารถดูดซับน้ำได้ เมื่อฝนตกจะทำให้น้ำไหลบ่าหน้าดิน ดินจะถูกกัดเซาะทำลายไหลลงสู่ที่ต่ำ ทำให้เกิดภาวะน้ำท่วม และดินเลื่อนไหลดังตัวอย่างปัญหาภาคใต้ที่ผ่านมา”

พูดเสร็จท่านโยนดินสอลงบนโต๊ะดัง ป๊อก ก่อนจะกล่าวต่อไปด้วยน้ำเสียงอันหนักแน่นจริงจังว่า

“ท่านคงจำสุภาษิตที่ว่า ใจปล้นสิบครั้ง ไม่เท่าไฟไหม้ครั้งหนึ่ง ได้นะครับ ปีหนึ่ง ๆ นี้คนจุดไฟเผาป่ามากมาย เหลือที่จะคณานับ เป็นเนื้อที่นับพัน ๆ ไร่ ยิ่งกว่าใจปล้นประเทศสิบครั้งใช้ไหม ลองคิดดูซิครับว่า เราสูญเสียทรัพยากรป่าไม้ของชาติไปเท่าไร ดินของเราจะเสื่อมสภาพแค่ไหน นอกจากนั้นยังมีผลเสียทางอ้อมด้วย สิ่งที่คุณมักจะมองข้ามก็คือ การเผาไหม้ของไฟป่านั้น เชื้อเพลิงปริมาณมากจะทำให้เกิดควันไฟเป็นพิษต่อคนและสัตว์ ที่คนไม่ค่อยจะรู้กันก็คือ ทำให้เกิดก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ และ ก๊าซคาร์บอนมอนนอกไซด์ ลอยสูงขึ้นไปรวมตัวเป็นชั้นในบรรยากาศของโลก ทำให้สภาวะอุณหภูมิของโลกสูงขึ้น ร้อนมากขึ้น และก๊าซคาร์บอนมอนนอกไซด์จะเป็นตัวทำลายชั้นโอโซนในบรรยากาศ ซึ่งโอโซนนี่นะครับ มันทำหน้าที่กรองแสงอาทิตย์บางช่วงคลื่นมิให้ทำลายสิ่งที่มีชีวิตในโลก ถ้าโอโซนลดลง ทำหน้าที่ไม่ได้ดี เราก็คจะมีภัยจากแสงอาทิตย์มากขึ้น”

พูดขาดคำท่านค่อย ๆ หยิบดินสอขึ้นมามีมือ
ก่อนเน้นประโยคสุดท้ายว่า

“สรุปแล้ว ไฟป่าก็คือ ตัวทำลายสภาวะ
แวดล้อมของโลก ทำลายทุกสิ่งที่เป็นประโยชน์
มองแทบไม่เห็นประโยชน์เลย จะมีก็เช่น เมา
กำจัดศัตรูพืช ซึ่งจะต้องทำด้วยความระมัดระวัง
และจำกั้มาก”

เราจะอนุรักษ์ ดิน น้ำ และ ป่า กันอย่างไรดี

เมื่อเห็นว่าดิน น้ำ และ ป่า มีความสำคัญ
ต่อชีวิตของมนุษย์อย่างยิ่งยวดเช่นนี้ ทำอย่างไร
เราจึงจะมีป่าอยู่ทุกหนทุกแห่ง เป็นที่พักผ่อน
หย่อนใจของประชาชน ให้มาก ๆ ให้สัตว์ป่า
ได้อาศัย มีกวางเต็น กระต่ายวิ่ง อยู่ทั่วไปมีสัตว์
เล็กสัตว์น้อย ช่วยเราจับแมลง ไม่ให้มากินพืช
ผักผลไม้ของเรา เมื่อมีป่า แมลงมันก็กินป่า ไม่
มารบกวนพืชผักที่เราปลูก เราไม่ต้องใช้ยาฆ่า
แมลงฉีดผัก ฉีดผลไม้ ซึ่งเท่ากับเป็นการฆ่าตัว
เราโดยวิธีผ่อนส่ง ผมได้ไปเสาะหาความรู้ใน
เรื่องนี้จากกรมป่าไม้ จึงขอนำมาเล่าสู่ฟังดังนี้

๑. การอนุรักษ์ดินและน้ำ นั้น ท่านผู้อำนวยการ
การกอบำรุงป่าไม้ให้ความเห็นว่า ต้องยึดหลัก
ประโยชน์สูง ประหยัดสูง คือใช้ที่ดินเปล่งน้อย
ให้ได้ประโยชน์สูงสุด ใช้อย่างถูกหลักวิชา ถ้าที่ดิน
น้อยได้ผลผลิตมาก คนก็จะไม่แสวงหาที่ดินเพิ่ม
ขึ้นมากนัก การทำไร่เลื่อนลอยก็จะไม่มี อนึ่ง
ราษฎรควรคอยฟังคำแนะนำของทางราชการ
หรือนักวิชาการผู้มีความรู้ในการอนุรักษ์ดิน
การรักษาดินโดยทั่ว ๆ ไปแล้ว ไม่มีอะไรดี
ไปกว่าให้มีพืชคลุมดินอยู่เสมอ ถ้าเป็นพื้นที่
การเกษตรก็ควรที่จะปลูกพืชหมุนเวียน อย่าปลูก
อย่างเดียวติดต่อกันทุกปี โดยเฉพาะมันสำปะหลัง
ปลูกครั้งเดียวดินก็จะจืด ควรลงถั่วหลังการเก็บ
เกี่ยวมัน ถั่วอะไรก็ได้ พืชจำพวกถั่วนี้มันมี
คุณสมบัติพิเศษคือมันเก็บไนโตรเจนไว้ในดินทำ
ให้ดินดี ที่ทุ่งกุลาร้องไห้เราใช้ถั่วยามาคั่ว ซึ่งมี
คุณสมบัติในการทนแล้งดีเป็นพิเศษ และเป็น
อาหารสัตว์ได้อย่างดี เราไม่ปลูกไว้รับประทาน
เอง ที่นั่นจะปิดไม่ให้สัตว์เข้าจนกว่าจะปลูกถั่ว
ล่วงแล้ว ๑ ปี จากนั้นเราจะปล่อยสัตว์เข้าไป
กินถั่ว เพราะฉะนั้น โครงการอีสานเขียวที่ทุ่งกุลาร้องไห้
จึงเป็นการร่วมมือกันระหว่างสามกรม

คือ กรมพัฒนาที่ดิน กรมปศุสัตว์ และ กรมป่าไม้
สำหรับไม้ นั้น เราปลูกต้นยูคาลิปตัส เป็นส่วน
ใหญ่ เพราะเป็นไม้โตเร็ว ทนแล้งเป็นเยี่ยม เป็น
การตัดการไหลบ่าของดินเค็ม ตามที่กล่าวมาแล้ว
ข้างต้น

ที่คนเข้าใจว่า ต้นยูคาลิปตัสเป็นอันตราย
นั้น นักวิชาการให้ความเห็นว่า ไม้ชนิดนี้มีถิ่น
กำเนิดในที่แห้งแล้งในประเทศออสเตรเลีย มัน
จึงมีคุณสมบัติพิเศษในการหาอาหารเก่ง มิฉะนั้น
มันก็คงไม่ออกงามอย่างรวดเร็วยังนั้น คุณสมบัติ
ของมันก็คือ ดูดน้ำเก่งมาก ซึ่งการดูดน้ำก็เป็น
คุณสมบัติของไม้ทั่ว ๆ ไป แต่ยูคาลิปตัสดูดเก่ง
กว่าไม้อื่น มันจึงโตเร็วกว่าเขา จึงไม่เหมาะที่
จะปลูกในที่อุดมสมบูรณ์ ควรจะปลูกในที่ดิน
หมดคุณภาพแล้ว และที่มีปริมาณน้ำฝนน้อย
กว่า ๑๐๐ มิลลิเมตรต่อปี ซึ่งจริง ๆ แล้วไม่มีที่
ไหนในประเทศไทยที่ฝนจะตกน้อยกว่า ๑๐๐
มิลลิเมตรต่อปี เพราะฉะนั้น ทางกรจึงได้ปลูก
ที่ทุ่งกุลาร้องไห้ ซึ่งดินไม่ค่อยดี และเค็ม มันขึ้นได้
ในทุกสภาพของดิน ดินเค็มมันก็ขึ้นได้ดี และ
ไม่เหมาะที่จะปลูกรวมกับไม้อื่น เพราะมันจะ
แย่งน้ำจากพืชอื่น ทำให้พืชอื่นขึ้นไม่ได้ อีก
อย่างหนึ่ง มันมียางระเหยของมันที่เรียกว่า
ไวเลตไทล์ เทอร์บิน (Volatile terpene) มี
พิษต่อพืชอื่นด้วย เพราะฉะนั้น จึงเหมาะที่จะ
ปลูกพวกมันไว้ต่างหาก ส่วนดีของไม้ยูคาลิปตัส
นี้ก็คือ ใบของมันจะเน่าเปื่อย ย่อยสลายได้เร็ว
กว่าใบสน และเมื่อตัดลำต้นของมันไปใช้สอย
แล้ว ดอกของมันจะออกเป็นต้นขึ้นมาอีกโดยไม่
ต้องปลูกใหม่

เมื่อพูดถึงป่าศักดิ์คามเค็มแล้ว ทำให้
ผมนึกถึงเหตุการณ์ที่ลุ่มแม่น้ำเสียวในปัจจุบัน
ต้นน้ำนี้เกิดจากหนองใหญ่หนองหนึ่งตั้งอยู่ที่
ชนอำเภอบรบือ ในเขตจังหวัดมหาสารคาม ที่
หนองบ่อนี้เป็นบ่อเกลือสินเธาว์ อันมหึมา เมื่อ
๒ - ๓ ปีมานี้ราษฎรได้พากันขุดบ่อบาดาลสูบ
เอาน้ำเกลือขึ้นมาต้มรอบ ๆ หนอง พอถึงหน้า
น้ำน้ำก็ชะเอาเกลือลงสู่แม่น้ำเสียว ไหลผ่านที่
ไหลก็เค็มถึงที่นั่น ยามน้ำมากก็พอทำนาได้ แต่
พอน้ำงวดจะเค็มจัด ปลูกตายเกลี้ยง เหลือแต่
กุ้ง ทำให้คิดว่า เราจะต้องปลูกป่าศักดิ์คามเค็ม

จึงขอฝากความรู้นี้มายังท่านผู้ว่าราชการจังหวัด และท่านนายอำเภอทุกท้องที่ที่แม่น้ำเสียว ไหล ผ่าน ตั้งแต่มหาสารคาม ถึงร้อยเอ็ด กระทั่ง ศรีสะเกษ และอุบลราชธานี

อนึ่ง เราจะต้องไม่ช่วยกันทำลายป่า เพราะ จะเท่ากับทำลายดิน ซึ่งเป็นหน้าที่ของเราทุก ๆ คน ทุกหน่วยงาน เราจะต้องไม่เดินลัดสนาม จะต้องไม่เหยียบหญ้าที่ขึ้นหรือที่ปลูกไว้ตามที่ ต่าง ๆ จนตายเป็นทาง อย่างเช่น ข้างวัดพระแก้ว เป็นอาทิ และในที่อื่น ๆ อีกมากมาย ซึ่งคนไทย เราไม่ค่อยจะคิดกัน เราจะต้องไม่ถากหญ้า ไม่ เผาทำลายใบไม้และต้นไม้มันแค่เน็ดเดียว มีดิน ที่ไหน ต้องช่วยกันปลูกหญ้า หรือรักษาหญ้าที่ นั้นให้คงอยู่ นักวิชาการเห็นกันว่า

๑) ควรจะจัดตั้งกองทุนเพื่อรักษาทรัพยากร ป่าไม้และธรรมชาติขึ้นโดยเฉพาะ เพื่อจะได้ไม่ พังงบประมาณจนเกินไป

๒) ส่งเสริมการจัดตั้งสมาคมอนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติ โดยให้สิทธิพิเศษในด้าน ต่าง ๆ

๓) ออกกฎหมายควบคุม เช่นเอาผิดแก่ ผู้จุดไฟเผากิ่งไม้ใบหญ้าโดยไม่จำเป็น กำหนด ให้ผู้พบเห็นไฟไหม้มีหน้าที่ดับไฟ ไม่ว่าจะเกิด ขึ้น ณ ที่ใด

๔) ให้ความรู้แก่ประชาชนอย่างกว้างขวาง มากขึ้นกว่าที่ทำอยู่ในปัจจุบัน ปลูกฝังจิตสำนึก ให้เขาหวงแหนทรัพยากรธรรมชาติ ตั้งแต่โรงเรียน อนุบาล จนกระทั่งคนชรา โดยประพันธ์เป็น บทเพลง คำกลอน คำร้อง กลอนลำอีสาน รวม ตลอดทั้งการโฆษณาชวนเชื่อทางสื่อมวลชน ต่าง ๆ

สำหรับการป้องกันไฟป่านั้น ทางกรมป่าไม้ ได้จัดตั้งหน่วยงานขึ้น เพื่อการนี้โดยเฉพาะเรียก ว่าฝ่ายควบคุมไฟป่า ขึ้นอยู่กับกองจัดการป่าไม้ แต่เพิ่งจะเริ่มเมื่อ พ.ศ. ๒๕๒๕ นี้เอง

ฝ่ายควบคุมไฟป่านี้นี้ ได้ทำงานอย่างเป็นล่ำ เป็นสัน มีการทำป้ายโฆษณาปิดไว้ตามที่ต่าง ๆ เช่น ในป่าตามถนนหนทาง มีข้อความชักชวน ในลักษณะต่าง ๆ กัน เช่น

“ฉันรักป่า ฉันไม่เผาป่า”

“อยากให้อีสานเป็นสีเขียว โปรดช่วยกัน

ป้องกันไฟป่า

“โปรดคิดสักนิดก่อนติดไฟเผาป่า”

นอกจากนั้น ก็มีป้ายที่เรียกว่า สติ๊กเกอร์ ที่สวยงาม เท่าที่ผมได้รับมามี ๒ แบบ สำหรับ โครงการควบคุมไฟป่าหนองเต็ง- จักราช แบบ หนึ่งประกอบด้วยแผนที่ประเทศไทย ระบาย ภาคอีสานด้วยสีเขียวในรูปเปลวเพลิงสีแดง มี ข้อความเชิญชวนในรูปชั้นโค้งว่า “เราสนับสนุน โครงการอีสานเขียว โดยช่วยป้องกันไฟป่า” อีกแบบหนึ่ง เป็นรูปเปลวไฟสีแดง อยู่กลางลำ ดันไม้ใหญ่สีเขียว ข้อความเชิญชวนเหมือนกัน

ผมได้เสนอว่า ควรโฆษณาบนกล่องไม้ขีด และซองบุหรี่ จะเป็นการเตือนใจทุกคนที่ใช้ไม้ขีด และที่สูบบุหรี่ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นต้นเหตุของไฟป่า รู้สึกท่านผู้อำนวยการสนใจ หยิบเอาดินสอมา จดไว้เตือนความจำ ไม่ช้า เราคงได้เห็นข้อความ ทำนองนั้นบนกล่องไม้ขีดไฟ

หน่วยงานควบคุมไฟป่าที่กำลังกล่าวถึงมาแล้ว ข้างต้นนั้น จัดให้มียามไฟ หอดูไฟ เครื่องดับไฟ

หน่วยลาดตระเวนไฟฟ้า ทั้งที่ใช้พาหนะจักรยานยนต์ รถยนต์ คนเดินเท้า และเครื่องบินปีกหมุน มีเครื่องดับไฟ และมีการอบรมชาวบ้านในเขตท้องที่ควบคุมไฟด้วย ซึ่งนับว่าเป็นงานที่ใหม่ และที่เราท่านทุกคนต้องน้อมจิตอนุโมทนา แต่เนื่องจากหน่วยงานนี้ยังไม่เติบโตพอ จึงขอฝากข้อคิดวิธีการและอุดมการณ์นี้มายังประชาชนทุกท่าน ขอได้โปรดส่งข่าวกันไปทุกท้องที่ด้วยว่า เราต้องช่วยกัน “ดับไฟฟ้า และ ไม่จุดไฟฟ้า”

การอนุรักษ์น้ำนั้น วิธีหนึ่งก็คือ การประหยัดใช้ งานใหญ่ที่เราต้องทำก็คือ การปลูกป่า ไร่อนุรักษ์น้ำตามรอยพระยุคลบาทของสมเด็จพระบรมราชินีนาถ ที่เรียกว่า โครงการป่ารักษาน้ำนั่นเอง ซึ่งพวกเรา พสกนิกรของพระองค์พึงสนองพระราชปณิธาน ด้วยการปลูกต้นไม้ทุกหนแห่ง และ ไม่ทำลายต้นไม้ ใบไม้ แม้แต่ใบที่ร่วงหล่น โดยถือว่า เป็นไม้ของพระแม่เจ้าของเรา แล้วเราจะมีน้ำทุกหนทุกแห่ง ฝนตกถูกต้องตามฤดูกาล ชุดใดก็จะมีน้ำไหลซึมออกมาจากที่นั่น

พูดถึงการประหยัดใช้น้ำ ทำให้ผมนึกถึงวิธีของญี่ปุ่น เขาขุดบ่อลึกไว้ในนาเป็นระยะ ๆ เวลาฝนตกเราปล่อยน้ำลงบ่อ ถ้าฝนทิ้งช่วงเมื่อใด เราก็ก่อขุด ๆ ดักขึ้นมารดข้าวประทังชีวิตของมันไว้รอฝน นอกจากนั้น ปลาเล็กปลาน้อยยังจะได้อาศัยในระยะฝนทิ้งช่วง ไม่ถูกคนหรือนกจับไปกิน อย่างเวลานี้ การทำบ่อลึกนั้นเราอาจใช้ถังซีเมนต์ต่อกันหลาย ๆ ใบ นับสิบใบ ซึ่งไม่กินเนื้อที่ หน้าแล้งเราจะได้น้ำซึมจากบ่อนั้นใช้ในการปลูกพืชอื่น เช่น ถั่ว และ แดง ด้วย

การอนุรักษ์ดินนั้น นักวิชาการเห็นกันว่า

๑) ปลูกพืชคลุมดินไว้เป็นนิตย์ ดังได้กล่าวมาแล้ว

๒) ที่ลาด ให้ปลูกตามแนวระดับของพื้นที่ ป้องกันน้ำชะล้างดิน

๓) ปลูกพืชเป็นชั้นบันไดตามไหล่เขา เช่น ที่ทำกันมากในไต้หวันและฟิลิปปินส์

๔) ในพื้นที่ลาดชันนั้น เราอาจปลูกพืชเป็นแนวสกัดน้ำ โดยการให้พันธุ์ไม้ธรรมชาติขึ้นอยู่สลับกับแนวพืชที่ปลูก ก็ได้

๕) ในสวนไม้ใหญ่ เราควรปลูกพืชคลุมดิน

ระหว่างต้นไม้ด้วย นอกจากจะป้องกันการชะล้างดินแล้วยังรักษาความชื้นของดินด้วย ซึ่งจำเป็นมาก โดยเฉพาะหน้าแล้ง

๖) การระบายน้ำจากที่แห่งหนึ่งไปยังอีกแห่งหนึ่งนั้น มีส่วนช่วยในการอนุรักษ์ดินมาก แต่พึงระวังอย่าให้น้ำเซาะดินพัง ควรทำท่อหรือราง หรือร่องน้ำที่มีก้อนหินหรือวัชพืชหยาบ ยึดเหนี่ยวหน้าดินไว้

๗) การทำไม้ที่ถูกต้องวิธี ไม่ลากไม้ตรงลงจากที่สูง แต่ลากไปตามแนวระดับ ไม่ให้ป่าเล็กซ้ำ หรือเป็นทางจนเกินไปก็จะช่วยอนุรักษ์ดินได้ไม่น้อย

๘) การปลูกต้นไม้บังลม มิให้ลมพัดเอาดินผิวหน้าจากแห่งหนึ่งไปยังอีกแห่งหนึ่งก็พึงทำ นอกจากนั้น ป่าไม้จะบังมิให้ลมพัดพืชผลบ้านเรือน และทรัพย์สินอื่น ๆ เสียหายอีกด้วย

ที่กล่าวมานี้เป็นเพียงข้อเสนอแนะส่วนหนึ่ง พอเป็นแนวทางเท่านั้น ขอให้ประชาชนคอยฟังคำแนะนำจากนักวิชาการ จากอำเภอหรือ จังหวัดด้วย ซึ่งจะเป็นประโยชน์และเหมาะสมกับท้องถิ่นมากกว่าที่กล่าวไว้รวม ๆ ในข้อเขียนนี้

ผมได้ถามความเห็นของนักวิชาการกรมป่าไม้วว่า ที่รัฐบาลปิดป่าไปนั้นจะช่วยอนุรักษ์ป่า ดินและน้ำได้เพียงใด ก็ได้รับข้อสังเกตว่าการปิดป่านั้นเป็นการห้ามไม่ให้คนเข้าไปทำไม้หรือลากไม้ออกมาจากป่า ราษฎรผู้ทุจริตอาจแอบเข้าไปตัดไม้ไว้ ให้ทางการชักลากออกมาแล้วเขาไปประมูลซื้อเอาเองได้ ยังไม่เป็นการคัดค้านปัญหา เพราะโรงเลื่อยยังอยู่ ทั้งนี้ เพราะไม่มีคนเฝ้าป่า จะให้ได้ผลกว่านั้น ต้องประกาศเขตอุทยานเพิ่มขึ้นให้ทั่วทุกจุดที่ควรสงวน เพื่อจะได้มีเจ้าหน้าที่ป่าไม้เฝ้าดูแล

การคุ้มครองโดยกฎหมาย

กฎหมายคุ้มครอง ดิน น้ำ และป่าไม้ นั้นมีหลายฉบับ เช่น

๑) กฎหมายควบคุมโรงงาน กำหนดให้ผู้ประกอบการตั้งโรงงานตามข้อกำหนดของทางการ ต้องได้รับอนุญาตก่อนตั้งโรงงาน ในท้องที่ที่เหมาะสม และมีวิธีจัดการของเสีย ซึ่งจะทำลายสภาพแวดล้อม และไม่ก่อความเดือดร้อน

แก่พื้นที่ข้างเคียง ผู้ฝ่าฝืน นอกจากจะถูกลงโทษแล้ว อาจจะถูกปิดโรงงานด้วย แต่เป็นที่น่าสังเกตว่า ปัจจุบันนี้เจ้าของโรงงานที่เห็นแก่ประโยชน์ตนยังมีอยู่เป็นจำนวนมาก ไม่นึกถึงความเสียหายต่อส่วนรวม มักจะปล่อยน้ำเน่าเสียออกมาทำลายน้ำในแม่น้ำลำคลอง เป็นอุปสรรคต่อการเพาะปลูกเป็นอันมาก จึงเป็นหน้าที่ของประชาชนที่จะร้องเรียนเจ้าหน้าที่บ้านเมืองให้กำจัดการไม่ถูกต้องเหล่านั้น ผมเห็นว่า การสร้างอ่างน้ำทิ้ง โดยมีพืช เช่น ผักตบชวาดูดกินสิ่งโสโครกจะเป็นวิธีที่ง่ายและได้ผลวิธีหนึ่ง ถ้ามีที่ดินมากพอ

๒) กฎหมายเหมืองแร่ กำหนดให้ผู้รับสัมปทานทำเหมืองปฏิบัติตามเงื่อนไขที่กำหนดไว้ในสัมปทาน ข้อที่น่าสังเกตก็คือ การทำเหมืองในประเทศไทย ไม่ค่อยจะระมัดระวังกันเท่าที่ควร ทำให้สิ่งแวดล้อมเสื่อมสภาพ หรือสูญสิ้นสภาพ ผมไปเห็นที่ภาคใต้แห่งหนึ่ง น้ำลำแร่พุ่งขึ้นไหลลงสู่ทะเล ทำให้เกิดน้ำเสีย และสันดอนใหญ่ ส่วนใหญ่ ทางที่น้ำแร่ไหลผ่านก็มีได้ทำสิ่งกีดกัน หรือปลูกต้นไม้ไว้ปะทะน้ำแร่ เหมือนในต่างประเทศเขาทำรัดกุมกว่าไทยเรามาก อย่างในยุโรปที่ผมไปเห็นมา เขาทำทางน้ำแร่อย่างถูกวิธี ส่วนขี้แร่ นั้น เขาก็นำไปกองไว้เป็นที่สูงเป็นภูเขาขี้แร่ แล้วปลูกต้นไม้ขึ้นเป็นป่าอย่างสวยงาม

๓) กฎหมายคุ้มครองป่าและดิน ซึ่งมีพระราชบัญญัติคุ้มครองสัตว์ป่า พระราชบัญญัติอุทยานฯ พระราชบัญญัติป่าสงวนฯ และพระราชบัญญัติป่าไม้ กฎหมายเหล่านี้ บัญญัติไว้ทำนองเดียวกันว่า ห้ามบุคคลเข้าไปยึดถือครอบครองป่า จุดไฟเผาป่า แคว้งถางป่า ทำลายป่า หรือทำลายสภาพของดิน โดยกำหนดโทษสำหรับผู้ฝ่าฝืนไว้สูงมาก ผู้ทำไม้หวงห้าม โดยเฉพาะไม้สักไม้ยาง อาจถูกจำคุกจนแก่ตายในคุกก็ได้

แต่ท่านผู้อ่านที่เคารพ ตั้งแต่ผมเป็นผู้พิพากษามาเป็นเวลาเกือบสามสิบปีแล้ว ได้เห็นแต่นายสี ตาแดง และทิดป่อง เท่านั้นที่ถูกจับคนพวกนี้เขาทำผิดด้วยความจำเป็นจริง ๆ เพื่อปากท้องของเขา และศาลก็เห็นใจคนพวกนี้ไม่ลงโทษรุนแรงนัก ส่วนพวกที่มีอิทธิพลตัด

ไม้จนป่าราบนั้น ไม่เคยเห็นถูกฟ้องศาลเลย วันดีคืนดี เขาอาจจะนำเงินที่ขายไม้ได้มาซื้อเสียงพี่น้องประชาชน และเผอิญ ๆ เขาก็อาจจะเข้าไปนั่งเป็นผู้แทนหรือเป็นรัฐมนตรีถึงสิ่งอื่นที่ขวางหน้าเข้าไปอีก

ป่า นั้น กฎหมายนิยามไว้น่าขัน คือ หมายถึงที่ดินที่ไม่มีผู้ใดได้มาตามกฎหมาย ใครตัดไม้หวงห้ามในที่ดินหลวง แม้จะเป็นท้องทุ่ง ก็ย่อมจะเป็นความผิด

ป่าคุ้มครอง นั้นหมายถึง ป่าที่ทางการสงวนไว้เพื่อคุ้มครองสัตว์ป่า ไม่ได้มุ่งจะคุ้มครองป่าเหมือนป่าสงวนโดยตรง

ป่าสงวน เป็นป่าที่ทางการประกาศกำหนดเขตไว้เพื่อรักษาสภาพป่าไม้ ของป่า หรือทรัพยากรอื่น ป่าสงวนนี้ ทางราชการนำไปใช้ประโยชน์หรืออนุญาตให้เอกชนใช้ประโยชน์อย่างหนึ่งอย่างใดได้ ผู้ตัดไม้ในเขตป่าสงวนมีโทษสูงกว่าตัดไม้ในป่าธรรมดา ถ้าผมจำไม่ผิด

อุทยาน คือ สวนป่าเราดี ๆ นี่เอง มุ่งที่จะรักษาสภาพป่าเป็นสำคัญ แต่การหวงห้ามเคร่งครัดกว่าป่าสงวนมาก และไม่ว่าจะใช้ประโยชน์อย่างหนึ่งอย่างใดดังป่าสงวน ผู้หนึ่งผู้ใดแตะต้องไม่ได้ แม้จะหยิบเอาก่อนหินสักก้อนออกมาก็ไม่ได้ อาจจะสงวนสัตว์ด้วยก็ได้ เช่นอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ เป็นอาทิ มีเจ้าหน้าที่เฝ้าดูแล

มีกรณีพิพาทเกี่ยวกับการบุกรุกที่หลวงอยู่เสมอ บางรายก็ออกหนังสือรับรองการทำประโยชน์รุกกล้าเข้าไปในป่าสงวน แต่หาได้กรรมสิทธิ์ หรือสิทธิอย่างหนึ่งอย่างใด ที่จะเพิงยันรัฐได้ไม่ ทำให้ทางการต้องเพิกถอนอยู่เนือง ๆ แต่ทว่า กว่าทางการจะเพิกถอนป่าก็หมดไปเสียก่อนแล้ว นับว่าเป็นภัยที่ทางการผลอไม่ได้

ในกรณีที่ดินเป็นของเอกชน แม้ที่นั้นจะเต็มไปด้วยต้นไม้ ก็ไม่ใช่ป่า ไม้ที่ขึ้นอยู่ในที่ดินของเอกชนนั้นย่อมเป็นส่วนควบของที่ดิน และเป็นกรรมสิทธิ์ของเจ้าของที่ดินด้วย และเจ้าของย่อมมีสิทธิที่จะตัดไม้นั้นมาใช้สอยหรือจำหน่ายแก่ผู้อื่นได้โดยไม่ต้องขออนุญาตเว้นไว้แต่ไม้สักและไม้ยาง เจ้าของที่ดินจะต้องขออนุญาตจากพนักงานเจ้าหน้าที่เสียก่อน เหมือนกับเราขอ

อนุญาตฆ่าสุกรนั่นเอง ทั้ง ๆ ที่มันเป็นสุกร
ของเรา ฉันทิด การทำไม้สักและไม้ยางในที่ดิน
ของเอกชนก็ฉันทิด ทั้งนี้ เพื่อประโยชน์ในการ
ควบคุม และแปรรูปไม้ของทางราชการ

อย่างไรก็ตาม ไม้ที่ตัดจากที่ดินของเอกชน
นั้น เมื่อจะต้องขนย้ายไปยังท้องที่อื่นมักจะมี
ปัญหา เพราะเจ้าหน้าที่ตำรวจไม่เชื่อว่าไม้ นั้น
เป็นไม้ที่ตัดจากที่ดินของเอกชน กรณีเช่นนี้ ท่าน
อาจจะขอหนังสืออำนวยความสะดวกจากอำเภอ
ได้ และไม้ที่ไม้ไซ้ไม้หวงห้ามนั้น เมื่อจะขนผ่าน
ด่านป่าไม้ ก็จะต้องเสียค่าธรรมเนียมด้วย เว้น
แต่จะนำไปใช้สอยส่วนตัวภายในเขตจังหวัดที่
ทำไม้ นั้น

มีคดีเรื่องหนึ่ง เหตุเกิดเมื่อหลายปีมาแล้ว
ราษฎรนำเอาที่ป่าไปจดทะเบียนขายกันที่อำเภอ
โดยแจ้งว่าเป็นที่ดินที่ตนครอบครองมา ซึ่งเป็น
ความเท็จ พอซื้อแล้ว ผู้ซื้อก็ได้เข้าทำไม้ กรณี
เช่นนี้ ผู้ซื้อไม่ได้สิทธิตามกฎหมาย ที่ดินนั้นจึง
เป็นที่ป่าอยู่ ผู้ซื้อจึงมีความผิดฐานทำไม้ในป่า
โดยไม่รับอนุญาต เข้าคุกไปตามระเบียบ

เคยมีราษฎรตั้งคำถามว่า เขาจะไม่ตัดไม้
ละ แต่เขาจะขุดเอารากเอาต่อที่คนอื่นเขาตัด
เอาต้นของมันไปแล้ว มาเผาถ่านอย่างนี้เขาจะ
มีความผิดหรือไม่ อันนี้ตอบได้ว่าผิดทั้งกฎหมาย
และทั้งเป็นการทำลายสภาพดิน ซึ่งบุคคลผู้
มีความคิดไม่ควรทำ

มีมนุษย์อุบาทว์อีกพวกหนึ่ง พวกนี้มัก
จะมีวิชาความรู้สูง แต่จิตทราม เขามักจะอ้าง
ราษฎรทำไม้เถื่อนให้ แล้วนำเอาไม้ นั้นไปปลูก
บ้านหลอก ๆ พอบ้านเก่าเขาก็รื้อออกขาย หรือ
เอาไปสร้างบ้านจริงเพื่อเลี่ยงกฎหมายและหลีกเลี่ยง
ความผิด ส่วนใหญ่เป็นไม้ดี ๆ ทั้งนั้น ทางศาล
ยุติธรรมไม่เอาด้วยได้ลงโทษไปหลายราย ต่อ
มา พ.ศ. ๒๕๑๖ ทางกรมได้แก้กฎหมายป่าไม้
ให้มีผลว่า ไม้ที่เคยอยู่ในสภาพเป็นสิ่งที่ปลูกสร้าง
หรือเครื่องใช้ นั้น ผู้ครอบครองจะต้องพิสูจน์
ให้ได้ความว่า มันเคยอยู่ในสภาพเช่นนั้นมาแล้ว
ไม่น้อยกว่า ๒ ปี สำหรับไม้เนื้อ และ ๕ ปีสำหรับ
ไม้สักและไม้ยาง จึงจะพ้นผิด ผมเองเห็นว่า
กฎหมายเปิดช่องทางให้พวกมันฉ้อฉล คิดเลี้ยวลด
หาทางทำลายป่าได้อย่างสบาย อย่างไรก็ตาม

ถ้าอัยการโจทก์พิสูจน์ได้ว่า บ้านหรือเครื่องใช้
นั้นทำขึ้นเพื่อหลอก แล้ว ก็ย่อมจะไม่อยู่ใน
ความหมายของคำว่า บ้าน หรือ เครื่องใช้ ดัง
ว่ามานั้น และศาลก็ยังลงโทษจำเลยได้อยู่แน่นอน
ท่านผู้อ่านได้เห็นแล้วว่า ทางกรมได้พยายาม

ทุกวิถีทางที่จะรักษาไม้ไว้เป็นต้นน้ำลำธาร โดยเฉพาะในหลวงของเรา ได้ทรงตราครุฑพระราชบัญญัติโครงการแล้วโครงการเล่า เพื่อรักษาทรัพยากรไว้ให้เรา รวมทั้งสมเด็จพระแม่เจ้าอยู่หัวพระบรมราชินีนาถมีพระเมตตาจัดโครงการปาร์กน้ำขึ้น ล้วนแล้วแต่พวกเราทั้งสิ้น ถึงเวลาแล้วที่พวกเราทั้งหลายจะพึงสนองพระเมตตาอย่างจริงจัง ด้วยการไม่ตัดไม้ทำลายป่า ไม่ถากหญ้าให้ดินโล้น ไม่เผาป่าให้ดินเสีย เราต้องช่วยกันปลูกป่า และรักษาหญ้าไว้ให้คลุมดิน ทุกกระเปาะนี้ พระสงฆ์และนักบวชทุกศาสนา พึงทำวัดให้เป็นป่าไม้ไร่คอนกรีต ไม่ควาเดินไม้ออกจากลานวัด ทำวัดให้เป็นที่ร่มรื่นด้วยพฤกษา ให้ประชาชนได้หย่อนใจ ขอวิงวอนทางการได้กันที่ดินขานเมืองทุกแห่งไว้ทำสวนป่าสาธารณะ ก่อนที่เอกชนจะซื้อที่ดินเหล่านั้นจัดสรรเป็นป่าคอนกรีตอย่างที่เห็นอยู่ขณะนี้

ในที่สุดนี้ ผมขอวิงวอนท่านผู้อ่าน ได้โปรดบอกกันต่อ ๆ ไป เพื่อปลูกฝังจิตสำนึกให้กับประชาชนผู้ไม่รู้ ให้เขาตระหนักถึงความสำคัญของป่า ดิน และ น้ำ ขอเชิญชวนผู้ผลิตสินค้าทั้งหลาย ได้โปรดพิมพ์ข้อความเตือนสติประชาชนไว้บนสินค้าของท่าน เช่น พิมพ์ไว้บนกล่องไม้ขีดว่า “ไม้ขีดก้านเดียวเผาไหม้ได้ทั้งป่า” หรือ “โปรดช่วยกันรักษาไม้ไว้เกิดพระเกียรติสืบเกล้าฯ ทั้งสองของเรา” อาจพิมพ์ไว้ที่ซองบุหรี่ว่า “บุหรี่ยี่ห้อเดียวไหม้หมดได้ทั้งป่า ระวังอย่าทิ้งโดยไม่ยั้งคิด” และ อาจพิมพ์ไว้ที่จอบที่เสียมว่า “จอบ (เสียม) นี้มีไว้ทำกิน ไม่ใช่ขุดดินถากหญ้าให้เสื่อมสภาพ” ขอให้ทางราชการ รีบกันที่ดินไว้ทำสวนสาธารณะทุกหนแห่ง ก่อนที่เอกชนจะกว้านซื้อไปจัดสรรเป็นป่าคอนกรีต

ถ้าเราทุกคน พร้อมใจกันสนองพระทัยประสงค์ด้วยการไม่ทำลายป่า และช่วยกันคนละไม้คนละมือในการสร้างสรรค์ เชื่อว่าเราจะได้ป่าคงคิบบายในไม่กี่ปีข้างหน้า เมื่อนั้นเราจะมีสัตว์ป่านานาชนิดไว้ชม มีนกน้อยและสัตว์เลื้อยคลาน กบเขียด ตลอดจนตัวทากและบั๊กเทรีไว้ช่วยเรากินแมลง และช่วยเรารักษาป่ารักษาดิน เมื่อนั้น เราจะมีธรรมชาติที่สมบูรณ์ น่าอภิรมย์และน่าอยู่อาศัย

ภาษาไทยของเรา

ท่านผู้หญิง สมโรจน์ สวัสดิกุล ณ อยุธยา

เรื่องภาษาไทยเก็บตกนี้ ข้าพเจ้าผู้เล่าตั้งใจไว้สองประการ ประการแรกคือ ใครจะเล่าสู่ นักเรียนผู้สนใจภาษาไทย ประการหลังคือ ของวิงวอนนักเรียน ผู้ไม่สนใจภาษาไทยให้หันกลับมาสนใจภาษาของชาติเราบ้าง อย่าคิดประมาทว่าเกิดเป็นคนไทยก็ต้องรู้ภาษาไทยวันยังค่ำ ไม่เห็นจะต้องเสียเวลานั่งเรียนกันทำไมอีก ถ้านึกเสียอย่างนี้ แล้วก็เรียกว่าท่านกำลังตั้งอยู่ในความประมาท ความประมาทย่อมเป็นทางแห่งความเสื่อมเสีย แต่ถ้าถามว่าใครเสื่อมภาษาไทยเสื่อม หรือผู้ประมาทภาษาไทยเสื่อม ก็ลองฟังเรื่องนี้ แล้วลองนำไปคิดหาคำตอบดู เพราะท่านก็เป็นนักเรียน ได้ชื่อว่าจะเป็นผู้รู้ กำลังจะเป็นปัญญาชนผู้มีการศึกษาสูงในกาลต่อไป

เรื่องที่พูดครั้งนี้อาจต้องมีมากกว่าหนึ่งตอน ตอนแรกนี้จะกล่าวถึงข้อคิดเห็นของผู้เล่าเองเกี่ยวกับภาษาไทยปัจจุบัน และของครูบาอาจารย์ภาษาไทย ซึ่งเคยสั่งสอนผู้เล่ามาตลอดจนข้อคิดเห็นของผู้รักภาษาไทย ซึ่งเคยปรารภไว้กับผู้เล่า ในตอนต่อไปก็จะนำสิ่งที่เก็บตกจากภาษาไทยสมัยนี้ ซึ่งได้มาจากการที่ผู้เล่าได้ยิน ได้ฟัง ได้พบเห็น ในโอกาสต่าง ๆ ในสถานที่ต่าง ๆ มาพรรณนาสู่ท่านเป็นการแก้รำคาญ หรืออาจเพิ่มความรำคาญแก่ท่านก็ได้

ชาติไทยมีภาษาพูดของเราเองโดยเฉพาะ มาช้านานแล้ว เป็นภาษาไทยถิ่นต่าง ๆ มีมานาน อาจเท่า ๆ กับอายุของชาติ ตามที่นักประวัติศาสตร์คาดคะเนไว้ ส่วนภาษาที่ใช้เขียนอ่านกันอยู่ทุกวันนี้ก็มีในประวัติ

ว่า ประมุขของชาติไทยเมื่อเจ็ดร้อยปีเศษมาแล้วเป็นผู้ค้นคิดสร้างสัญลักษณ์ คือ ตัวอักษรไทยขึ้นใช้แทน และก็ประมุขของชาติในกาลต่อ ๆ มานั้นเองเป็นผู้ร่วมมือกับปัญญาชนคนไทยด้วยกัน อุปถัมภ์คำฐาให้ตัวอักษรไทย ให้ภาษาไทยยืนยงขยายตัวออกได้กว้างขวางจัดหาคำเพิ่มเติมไว้ใช้ คิดวางหลักเกณฑ์การใช้ภาษาให้ทันกาลสมัย เหมาะสมแก่สังคมทั้งภายในและภายนอกของชาติไทยเรื่อยมา หลักฐานแสดงวิวัฒนาการของการใช้ภาษาไทยนั้นเห็นได้จากวรรณกรรมภาคต่าง ๆ ที่ไทยได้สืบมรดกตกทอดมา มีวรรณคดี จดหมายเหตุ พงศาวดาร กฎหมาย ตำราต่าง ๆ มีตำราสอนภาษาไทย ตำรายา ตำราโหร ตำราพิชัยสงคราม เป็นต้น ได้มีการแบ่งออกเป็นภาษาพูด ภาษาเขียน หลายชั้น เชิง มีทั้งภาษาสุภาพ ภาษาชาวบ้าน มีทั้งภาษาสุภาพ ภาษาชาวบ้าน ภาษาหยาบ ภาษาละเอียดย ภาษาละเมียด ภาษาละนอง หากจะพูดอย่างวิชาการก็ว่าแบ่งออกเป็นภาษาไทยมาตรฐานสำหรับชาติไทยใช้เป็นภาษากลางทางราชการ เป็นภาษารวมชาติ และสำหรับกันเรียกว่าภาษามิใช่มาตรฐาน คือ ภาษาที่ชาวบ้านทั่วไปพูดกัน อันเป็นภาษาปากในระดับสูงต่ำต่าง ๆ กัน ดังนั้นคนไทยปัจจุบันจึงควรภูมิใจที่ชาติของเรามีภาษาใช้เอง ไม่ต้องไปรับภาษาของชาติอื่นมาใช้ทั้งถ้อยคำสำเนียง และวางหลักเกณฑ์การใช้ภาษาให้ลงตัวไว้เรียบร้อย

มีวิถีทางคลี่คลายขยายตัวออกรับ
ความเจริญของสังคมและวิทยา-
การที่หลั่งไหลเข้ามาจากชาติอื่น
ตามลำดับแห่งกาล ทั้งภาษา
ของเรายังเป็นเครื่องแสดง
วัฒนธรรมของชาติไทยในอดีต
อันยาวนานตลอดมาจนปัจจุบัน
กาลอีกด้วย

ศูนย์อุปลัมภภาษาไทยเมื่อ
ก่อน พ.ศ. ๒๔๗๕ นั้น ย่อม
อุปลัมภบำรุงศิลปวัฒนธรรม
อื่น ๆ ของชาติด้วย แต่ก็เป็นที่
ศูนย์วัฒนธรรมซึ่งบางท่านอาจ
นิยมเรียกว่า ศูนย์ศักดิ์นา เพราะ
ผลงานของศูนย์ประกอบด้วย
คนไทยซึ่งมีปัญญาและมีฐานะ
เป็นเสนาบดีราชบริพาร มี
พระมหากษัตริย์ในระบอบ
สมบูรณาญาสิทธิราชย์เป็น
หัวหน้าศูนย์ มีประชาชนเป็น
ผู้ได้รับผลงานจากศูนย์นี้ การ
ปรับปรุงบำรุงรักษาศิลปวัฒน-
ธรรมต่าง ๆ โดยเฉพาะด้าน
ภาษาไทย (ซึ่งได้มีคนรุ่นใหม่
บางคนเรียกว่า “ภาษาศักดิ์นา”
เพราะคนกลุ่มเดียวใช้แล้วบังคับ
ให้เป็นภาษากลางสำหรับคน
ไทยทุกภาคใช้) ก็ได้ส่งออก
มาให้ประชาชน “ได้รู้ ได้เห็น ได้
อิน ได้ฟัง และได้ศึกษาเท่าที่จะ
ทำได้ ในสมัยที่กษัตริย์และการ
สื่อสารยังไม่เจริญอย่างทุกวันนี้
ประชาชนทั่วไปในประเทศ มี
วัฒนธรรมพื้นบ้านอยู่แล้ว ซึ่ง
ใช้เป็นหลักกลางสำหรับปฏิบัติ
ในชีวิตประจำวัน เพื่อความสุข
สงบแก่ตนและแก่สังคมใน
ท้องถิ่นของตน หลักกลางนี้
ย่อมมีแหล่งกำเนิดส่วนใหญ่จาก

ศาสนา มีพระพุทธศาสนาเป็น
เบื้องต้น ปฏิบัติสืบต่อกันมา
ช้านาน เปลี่ยนแปลงไปบ้างตาม
กาลสมัย มีวัดเป็นศูนย์วัฒน-
ธรรมอีกแต่ละแห่งทั่วประเทศ
ช่วยอบรมดูแลการประพฤติ
ปฏิบัติของประชาชน ช่วยรักษา
ควบคุมหลักวัฒนธรรมกลาง
ให้ดำเนินไปด้วยดี แม้ศูนย์
วัฒนธรรมสมัยใหม่จะมีวงงาน
แคบ และอาจถูกกล่าวหาว่ามีได้
ทำเพื่อประชาชน แต่ทำเพื่อผู้เป็น
ประมุขในระบอบเก่า ๆ กระนั้น
ภาษาไทยอันเป็นวัฒนธรรม
ยิ่งใหญ่และเป็นสัญลักษณ์
สำคัญของชาติ ก็คงอยู่คู่กับ
เอกราชของชาติไทยมาตลอด
รอดฝั่งจนทุกวันนี้ เราก็น่าจะ
ขอบใจคนไทยในอดีตในข้อนี้

บัดนี้จะได้กล่าวถึงการใช้
ภาษาไทยของคนไทยในสมัย
ปัจจุบันเสียที เพราะมักกล่าว
เกริ่นไกลเรื่องออกไปก็เพื่อ
ความน่า ทุกวันนี้การใช้ภาษา
ไทยโดยทั่วไปนั้น เห็นกันว่า
ก้าวไปไกลกว่าเดิมมาก แม้
เพียงเมื่อ ๒๐-๓๐ ปีมานี้ มี
ถ้อยคำใหม่ ๆ งอกงามเพิ่มพูน
มากยิ่งขึ้น สำหรับใช้ในกิจการ
ต่าง ๆ ในโอกาสต่าง ๆ ถึงกับ
ต้องแบ่งประเภทของคำที่ใช้
เพิ่มขึ้นหลายประเภท เช่น
ประเภทคำในภาษาหนังสือพิมพ์
ประเภทคำภาษาโฆษณาสินค้า
หรือโฆษณาเรียกร้องความสนใจ
ประเภทคำเฉพาะหมู่คณะซึ่งคน
นอกหมู่อาจไม่เข้าใจความหมาย
หรือวิธีใช้ ท่านผู้รู้เรียกคำ
ประเภทหลังนี้ตามภาษาฝรั่งว่า

จาร์กอน (JARGON)

แม้กระนั้นก็มีเสียงวิพากษ์วิจารณ์ของนักภาษาไทยบางท่าน ซึ่งคงจะถูกจัดเข้าไว้ในจำพวกคนรุ่นเก่ากันว่า การพูดและการอ่านออกเสียงคำไทย ตลอดจนการผูกประโยคของผู้ใช้ภาษาไทยบางท่านที่เป็นคนรุ่นใหม่ มีทั้งทำลายรูปและความหมายของคำซึ่งมีอยู่มากพอใช้นั้น ให้หืดหัวแสบลงก็มี ถึงกับหายไปเลยก็มี มีการเสาะค้นหาคำที่ประหลาดทั้งรูปทั้งเสียงเอามาเพาะแพร่พันธุ์ลงในภาษาไทย ให้งองงามชนิดเป็นเนื้องอกร้ายก็มี มีการนำคำที่เคยจัดแบ่งไว้เป็นคำที่มีศักดิ์สูง ความหมายสูง มาลดลงให้เป็นคำดาด ๆ ใช้กันเประไปหมดก็มี นำคำที่มีชั้นหรือศักดิ์ของคำต่ำบางทีก็เป็นคำที่เคยรังเกียจว่าไม่สุภาพ เอามาใช้กันทุกกาละเทศะและแก่บุคคลทั่วไป จนเด็กรุ่นใหม่เอามาใช้อย่างหน้าตาเฉย เพราะนี่กว่าเป็นถ้อยคำสำนวนไพเราะทันสมัยและเป็นคำสุภาพก็มี เปลี่ยนคำที่บ้านเมืองวางไว้ให้ใช้เป็นแบบแผน เพื่อแสดงความเป็นผู้เจริญและเพื่อความเสมอภาคของคนไทยเสียก็มี

จริงอยู่ข้อวิพากษ์อย่างนี้อาจเคยมีมาแล้วในกาลก่อน ๆ ตามวิสัยของคนเก่าที่ไม่ชอบให้มีการเปลี่ยนแปลง เพราะกลัวมาตรฐานของภาษาจะตกต่ำ แต่ภาษาก็เหมือนคน ย่อมมีการเกิดการดับ ถูกสร้างแล้วก็ถูกทำลาย ภาษาที่ต้องการบำรุง

รักษาเหมือนชีวิตทั้งหลาย ถ้าจะคิดบำรุงให้คงความเจริญและรักษามาตรฐานไม่ให้ต่ำลงก็เป็นสิ่งพึงทำ อุดมคติการดำรงชีวิตของคนมีอยู่ ถ้าจะมีชีวิตอยู่ก็ต้องอยู่อย่างมีประโยชน์ มีศักดิ์ศรี ไม่ใช่อยู่อย่างกระเจองงองงยให้คนอื่นดูถูก ชีวิตของภาษาก็เช่นกัน ถ้าจะให้ดำรงยืนยาวอยู่คู่ชาติ ก็ต้องรักษาศักดิ์ศรีของภาษาไว้ ไม่ปล่อยให้ใช้กันอย่างป่า ๆ เลื่อน ๆ ให้ชาติอื่นดูหมิ่นหรือทำลายเสีย แล้วเอาภาษาของชาติอื่นมาใช้แทน ดังมีตัวอย่างมาแล้ว

การรู้จักใช้คำ รู้ชั้นหรือศักดิ์ของคำว่าจะใช้อย่างไร เมื่อใด เป็นเครื่องแสดงถึงความรู้ การศึกษา ไม่ใช่ผู้ไร้การศึกษา จุดหมายของการศึกษาคือทำให้ “คนฉลาด ชาติเจริญ” คนไร้การศึกษาจึงเคราะห์ร้ายที่ถูกกล่าวหาว่าถ่วงความเจริญของชาติ ผู้มีการศึกษาจึงไม่ควรประมาทภาษาชาติกำเนิดของตนเอง อย่าใช้อย่างมักง่ายเพียงเพื่อสะดวกปากเวลาพูด สะดวกมือเวลาเขียน สะดวกสมองคือไม่ต้องคิดเลือกคำตอบเสียก่อนใช้ เพราะกลัวจะเสียเวลา ทรูภาษาไทยคนสำคัญของชาติคือ พระยาอุปกิตศิลปสาร เจ้าของตำราภาษาไทย ซึ่งนักเรียนไทยส่วนใหญ่ย่อมเคยได้อ่านชื่อของท่านมาแล้ว กล่าวไว้ว่า เหตุที่ภาษาไทยถูกทำลายให้เสื่อมมีอยู่สามประการคือ กากยักกลอนหนึ่ง เช่น อรุโณทัย ดัดเสียเป็นอโณทัย ท่านบ่นถึงการนำคำ

ประพันธ์แบบฉันทลักษณ์ของต่างชาติ
มาใช้ แล้วต้องเที่ยวเร่หาคำลหุ
จนเกิดขัดกับรูปคำไทย ต้อง
เอาคำบาลี สันสกฤตมาใช้จนวายเป็นคำยาก คนอ่านไม่รู้
เรื่อง และยังนำมาแปลต่อไป
จนเลอะเทอะ คนต่างคำอีก
ประเภทหนึ่งที่ออกเสียงคำไทย
ไม่ถนัด หรือเพราะลากไปหา
คำที่ตัวรู้จัก เช่น กล้วยน้ำมูก
ลูกน้ำไข มะม่วงสามเสน ออก
คำกล้ำไม่ชัด เช่น กลม ๆ เป็น
กลม ๆ ครูเป็นครู และยังมีคนไร้
การศึกษาอีกพวกหนึ่งที่ทำลาย
ภาษา เช่น วันประหัด จันอังกาด
สำหรับข้าพเจ้านั้นเห็นว่าโทษ
ของผู้ไร้การศึกษาในการทำลาย
ภาษาของชาติ ยังน่าให้อภัย
เพราะเขาไม่ได้เรียนรู้ แต่โทษ
ของผู้ทำลายภาษาของชาติ ทั้ง ๆ
ที่เป็นผู้มีการศึกษานั้นข่มหนัก
กว่าหลายเท่า และไม่น่าให้อภัย
เพราะเป็นปัญญาชนจะพูดจา
ทำสิ่งใดควรระมัดระวังด้วย

มีเด็ก ๆ คอยตามอย่างเพราะเขา
นับถือเป็นผู้รู้ และถ้าผู้รู้ ซึ่ง
เป็นคนไทยพูดออกเสียงคำไทย
ไม่ชัด เขียนไม่เป็นภาษา ผู้รู้
นั้นก็เสื่อมเสียทั้งชื่อและบุคลิก
ภาพ

ข้าพเจ้าขอจบตอนแรก
ไว้เพียงนี้ ตอนต่อไปถ้ามีโอกาส
ก็จะนำสิ่งเก็บตกจากภาษาไทย
สมัยปัจจุบันล้วน ๆ มาเล่าสู่
กันฟัง ก่อนจบขอวิงวอนนัก-
เรียนไทยทุกคนว่า อย่าดูถูก
ภาษาไทยว่าเป็นหญ้าปากคอก
ไม่มีค่าเพียงพอหรือง่ายเกินที่
จะเสียเวลาศึกษา เพราะคุณ-
ประโยชน์ของหญ้าปากคอกนี้มี
มากนัก เราทำมาหากินอยู่ใน
เมืองไทยทุกวันนี้ก็ด้วยหญ้า
ปากคอกกันเกือบทุกคน จึงไม่
ควรมองข้ามไปเสีย ควรจะ
สะสมบำรุงรักษาไว้อย่าให้เหี่ยว
แห้งโรยราเสียหมด ขอขอบคุณ
ท่านผู้ฟังทุกท่านในครั้งนี้นะ 🙏

คัดมาจากรวบรวมเรื่อง "ภาษาไทยเก็บตก" ออกอากาศทางสถานีวิทยุ
ศึกษา กรกฎาคม- สิงหาคม ๒๕๑๘

บันทึก มหาวิทยาลัยทักษิณ

ศาสตราจารย์เสฐียร พันธรังษี

พันธุ์เสนาบดี

(ต่อจากฉบับที่แล้ว)

เสนาบดีหนุ่มผู้ทรงพลังผู้อันความรักภรรยาเข้าท่วมท้นอยู่ในหทัย ตกลงใจแล้วก็ยกธนูเหล็กคู่มือมาถือไว้ในมือข้างหนึ่ง มืออีกข้างหนึ่งอุ้มนางผู้เป็นภรรยา ขึ้นสู่รถเทียมด้วยม้าคู่ใหม่ ขับออกจากเมืองสาวดีด้วยกำลังกล้า ผ่านเข้าประตูเมืองเวสาดี ด้านที่พระอาจารย์มหาผู้เสียจักนุอาศัย

อันธพาลเหล็กคู่มือของพันธุ์เสนาบดีนั้น ต้องใช้คน ๑,๐๐๐ คน จึงโก่งสายได้ ความเร็วของลูกธนู

ที่หลุดออกไปจากแฉ่งสามารถยิงทะลุร่างคนได้ถึง ๕๐๐ คน โดยผู้ถูกยิงไม่รู้สีกตัว

เมื่อ รดของพันธุ์เสนาบดีวิ่งเข้าใกล้ประตูเมืองเวสาดี พระอาจารย์มหาผู้เสียจักนุกำลังอยู่ในที่พัก ได้ยินเสียงล้อรถบดพื้นปรูพึมาแต่ไกล ก็รู้ได้ด้วยความจำแต่ครั้งศึกษาอยู่ในนครทักษิณ คำนี้ว่าดีร้ายพันธุ์เสนาบดีวิ่งเข้ามาเวสาดีครั้งนี้อย่อมหมายถึงการทำศึกใหญ่จะมีมหาภัยเกิดขึ้นเป็นมั่นคง

แต่ไม่ทันห้ามปรามรดของพันธุ์เสนาบดีให้หยุดได้ เมื่อรถวิ่งข้ามธรณีประตูเวสาดีเข้าไป พระอาจารย์มหาผู้เสียจักนุทูลถามว่า “ความพินาศจักเกิดแก่เจ้าจักจวิในครั้งนี้แน่แล้ว!”

พันธุ์เสนาบดี วิ่งรถตะลุยเข้าไปกลางเมือง ผู้คนอลหม่านไม่มีใครรอหน้า ขณะนั้นกษัตริย์ลิจนวิทั้ง ๕๐๐ ศิษย์ของอาจารย์มหาผู้เสียจักนุอยู่อีกด้านหนึ่งมีราชบุรุษรีบนำความไปบอกต่างรีบพากันออกมาจะจับพันธุ์เสนาบดีแต่รถเลยไปจนถึงสระโบกขรณีเสียแล้ว พันธุ์เสนาบดีใช้เพียงหาวภายในมือไล่คนรักษาสระหนีเตลิดไป ตรงเข้าเอาดาบฟันดาซ้ายคลุมสระขาดกระจายแล้วอุ้มมัลลิกาภรรยาที่รักอาบกินอย่างสบายพร้อมกันทั้งสองคน เสร็จสิ้นตามความปรารถนาแล้ว ก็อุ้มมัลลิกาชิ้นขับตะลุยกลับออกนอกประตูเมืองไป

ฝ่ายกษัตริย์ลิจนวิ ศิษย์ของอาจารย์มหาผู้เสียจักนุ ทั้ง ๕๐๐ พากันขึ้นรถรบ ๕๐๐ คัน คบตามติดไป ด้วยตั้งใจจับพันธุ์เสนาบดีฆ่าเสียให้ได้ เมื่อรถจะออกจากประตูเมืองก็กราบลาอาจารย์มหาผู้เสียจักนุเห็นภัยใหญ่จะเกิดแก่ศิษย์ จึงห้ามปรามไม่ให้ตามไป อ้างว่า ถึงแม้จะมีกำลังมากกว่าพันธุ์เสนาบดีก็ไม่สามารถตามฆ่าได้ หากขึ้นตามออกไปจะตกเป็นเหยื่อธนูอันทรงกำลังของพันธุ์เสนาบดีเป็นมั่นคง กษัตริย์ลิจนวิ ๕๐๐ คน ไม่ยอมฟังอาจารย์ห้ามอ้างว่าถ้าไม่ตามไปจะเสียศักดิ์ของกษัตริย์วงศ์ลิจนวิที่มีมาเมื่อเห็นพวกศิษย์ไม่ยอมฟังคำเตือน มหาผู้เสียจักนุปล่อย แต่สั่งเสีย

ไว้เป็นคำสัญญาว่า ขณะวิ่งรถติดตามพันธุ์เสนาบดีไป ให้สังเกตและหลบหลีกสิ่งต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

๑. ถ้าเห็นรถพันธุ์เสนาบดีวิ่งลงไปในพื้นดินถึงคุดมด ให้รีบกลับ เพราะขณะนั้นพันธุ์เสนาบดีใช้กำลังเหยียบรถจะโก่งสายธนู

๒. ถ้าได้ยินเสียงเหมือนฟ้าร้องอยู่ข้างหน้า ให้รีบกลับ เพราะขณะนั้นพันธุ์เสนาบดีกำลังโก่งสายธนู

๓. อย่าวิ่งรถเรียงลำดับเป็นแนวเดียวกัน ให้กระจายออกเป็นหน้ากระดาน

พันธุ์เสนาบดี คบรถตะบึงออกมาไกลจากนครเวสาดี รู้ตัวว่าพวกกษัตริย์ลิจนวิติดตามมา เกือบทันกัน จึงสั่งมัลลิกาให้มองดูข้างหลัง ถ้าเห็นขบวนรถของกษัตริย์ลิจนวิวิ่งเป็นแนวเดียวกันเข้ามาเมื่อไร ขอให้บอกฝ่ายพวกเจ้าลิจนวิ ขณะติดตามพันธุ์เสนาบดีใกล้เข้ามาด้วยความโกรธซึ่งปิดบังปัญญาเสียสิ้น ให้ลืมนำสั่งของอาจารย์ คบรถติดกันมาไม่คิดแก่ชีวิต ปล่อยรถให้เรียงเข้าแถวเป็นแนวเดียวกัน

ข้างนางมัลลิกา คอยดูข้าศึกให้สามีอยู่ พอมองเห็นขบวนรถของกษัตริย์ลิจนวิตั้งตรงเป็นแนวเหมือนรถคันเดียวกันจึงให้อาณัติสัญญาณผัว พันธุ์เสนาบดีรีบมอบเชือกผูกม้าเทียมรถให้ภรรยา ยกธนูพาดสายใช้กำลังสุดแรงรถจมลงไปในแผ่นดินถึงคุดมด พวกเจ้าลิจนวิตามมาข้างหลัง แม้มองเห็นอย่างนั้น ก็ยังไม่กลับ พันธุ์เสนาบดีปล่อยให้รถวิ่งไปจนได้ระยะ จึงโก่งสายธนูเกิดเสียง

สนั่นเหมือนสายฟ้าฟาด แต่เจ้าลิจจวีผู้ตกอยู่ในความประมาท ไม่ยอมแปรขบวนเป็นหน้ากระดาน ลูกธนูเหล็กของพันธุละหลุดจากแสงว้างตัดอากาศได้ระยะตรงหน้าอกคนแรกพอดี ความเร็วและแรงของธนูแล่นทะลุกระเจาะหน้าอก ตั้งแต่คนแรก ตลอดไปถึงคนที่ ๕๐๐ แต่เพราะกำลังวังชของธนูมีความเร็ว จึงไม่มีลิจจวีคนใดรู้สึกตัวว่าต้องธนู

ครั้นพันธุละ ปลดปล่อยธนูไปแล้วก็หยุดรถ พอดิรธของเจ้าลิจจวีวิ่งกวัดมาทันกัน เจ้าลิจจวีทุกองค์ยังมีเสียงตะโกนสั่งให้พันธุละหยุด และให้ยอมมอบตัว พันธุละได้ฟังก็หัวเราะบอกว่าทุกคนจงกลับไปเสียเถิด เราไม่มีหน้าที่ต่อสู้อย่างคนตายต่อไป รู้หรือไม่ว่าถูกลูกธนูทะลุหน้าอกไปแล้วทั้ง ๕๐๐ คน ถ้าไม่เชื่อจงไปถอดกระสุนหลังที่สุดดู แล้วรีบกลับไปสั่งลูกเมียมอบกิจการที่ค้างค้างให้เสร็จเสีย คงมีชีวิตอยู่อีกไม่นานนักแล้ว

เจ้าลิจจวีคนแรกได้ฟังได้สติ รีบกลับรถไปแก้กระสุนจากคนหลัง พอกระสุนหลุดจากร่างร่างนั้นก็ล้มสลบลง เจ้าลิจจวีองค์อื่นเห็นความจริงปรากฏต่างพากันแตกทัพสั่งให้ถอยรถกลับเมือง พากันถอดกระสุนออก พอดีได้เวลาพิษธนูกำเริบถึงที่สุด พากันสิ้นชีพหมดทั้ง ๕๐๐ คน

พันธุละเสนาบดี พาภรรยา กลับเมืองสาวัตถีด้วยชัยชนะ ล่วงมาไม่นานมัลลิกาคลอดลูกแฝดเป็นชาย และคลอดต่อไปอีก ๑๖ ครั้ง แผลทุกครั้ง

รวมเป็นลูกชายทั้งสิ้น ๓๒ คน ทุกคนเติบโตมีกำลังกาย กำลังปัญญาเหมือนพ่อ เวลาพันธุละเข้าเฝ้าพระเจ้าแผ่นดินครั้งไร ก็พาลูกทั้ง ๓๒ คนไปด้วยทุกครั้งในตำนานกล่าวว่า เวลาพันธุละเข้าเฝ้าในท้องพระโรง เกือบไม่มีคนอื่นนอกจากพวกลูก ๆ ของพันธุละ

พระนครสาวดีในเวลาต่อมา พระราชาปเสนทิปกครองบ้านเมืองค่อนข้างเหลวไหล ไม่มีใครปรานีใคร คนมีอำนาจคิดโกงคนต่ำกว่า ข้าราชการคิดโกงราษฎร ศาลหลวง ซึ่งเป็นที่หวังของคนทั้งหลายว่า ทรงไว้ซึ่งความยุติธรรม พอเป็นที่พึ่งพาอาศัยได้ แต่พวกตุลาการทั้งหลายเป็นคนชอบกินสินบาทคาดสินบน คดีใดที่แพ้ ถ้าจำเลย หรือโจทก์ให้สินบน คดีนั้นก็ชนะได้ โจรผู้ร้ายขูดมู พระราชาเอาแต่สวดยสุขด้วยหญิงและน้ำสุรา เป็นที่มาแห่งความเดือดร้อนของประชาชน

พันธุละเสนาบดีเห็นบ้านเมืองระส่ำระสายนัก ราษฎรเดือดร้อนทุกหย่อมหญ้า จึงทูลความแก่ใจการปกครองต่อพระราชาผู้เป็นสหาย แต่พระราชาไม่ทรงเชื่อฟัง บ้านเมืองจึงเกิดอลหม่านมากขึ้น

ในเวลานั้น ขวานครสาวดีรู้ดีว่ายังมีคนดีพอเป็นที่พึ่งของ เขาได้อยู่เพียงคนเดียว คือพันธุละเสนาบดี จึงคอยจ้องหาโอกาส ถ้ามีเรื่องเดือดร้อนใหญ่อันใด ก็ไปขอร้องให้ท่านเสนาบดีช่วย

อยู่ต่อมาวันหนึ่ง เกิดคดีใหญ่ที่ศาลหลวง โจทก์ผู้มีอำนาจน้อย ถูกโกงทรัพย์ไปเป็นจำนวน

มาก เมื่อทำคดีขึ้นฟ้องยังศาลผู้พิพากษาธิบดีรับสินบนจากจำเลย จึงตัดสินให้จำเลยชนะพันธุละเสนาบดีเข้าไปฟังคดีนี้ด้วย พวกผู้แพ้เห็นหน้าเสนาบดีตรงเข้ากล่าวคำให้การตัดสินของตุลาการเสนาบดีนำสำนวนมาพิจารณาใหม่ ตัดสินให้ผู้ถูกเป็นผู้ชนะ คนทั้งหลายทราบเรื่องพากันให้ร้องด้วยความยินดี เสียงโห่ร้องของผู้ชนะดังไปถึงพระราชวัง พระเจ้าปเสนทิรับสั่งได้ถามราชบุรุษ ได้ความว่าคนทั้งหลายได้รับความเป็นธรรม พากันพอใจคำตัดสินของท่านเสนาบดี ทรงปริศนาปราโมทย์โปรดเกล้าให้พันธุละเสนาบดีมีหน้าที่ควบคุมการตัดสินในศาลหลวงอีกตำแหน่งหนึ่ง

ตั้งแต่นั้นมา คดีทั้งหลายในศาลหลวงกรุงสาวัตถี ก็ได้รับการชำระถูกต้องโดยธรรม คนทั้งหลายพากันพอใจ ชาวเมืองค่อยสุขสบาย แด่ระหว่างที่พันธุละเสนาบดีกำลังเป็นที่รักใคร่ของคนทั้งหลายด้วย เพราะเป็นต้นเหตุให้สินบนที่เขาควรจะคิดโกงเอจากราษฎรได้ตั้งแต่ก่อน ต้องหลุดมือไป

เมื่อไม่มีทางหากินด้วยการรับสินบนจากใครได้ ก็ต้องประหารผู้เป็นต้นเหตุแห่งความหมดสินบนของเราเสีย” อมาตย์ทุจริตคบคิดกันอยู่อย่างนี้ จึงนัดแนะกันจะกล่าวโทษว่าพันธุละช่องสุมผู้คนจะแย่งชิงราชสมบัติ ตั้งตัวเป็นกษัตริย์ครองนครสาวัตถี เมื่อตกลงเห็นเป็นอุบายแยบคายเหล่าอมาตย์ผู้หวังกินเลือดเนื้อของราษฎรก็เข้าเฝ้า

“พวกท่านรู้ได้อย่างไรว่า

พันธุละเป็นกบฏของบัลลังก์” พระราชาสั่งถาม “เขาเป็นเพื่อนรักของข้าตั้งแต่ครั้งเป็นนักศึกษาด้วยกันมาจากดักกลิลา รับราชการมาด้วยความซื่อสัตย์ ยังมองไม่เห็นว่าจะกลายเป็นกบฏชิงบัลลังก์ได้อย่างไร”

“ขอเดชะ ขอให้สังเกตดูความรักใคร่ของพลเมืองที่มีต่อพันธุละ คนเหล่านั้นไม่เคยแสดงความจงรักภักดีต่อพระเจ้าแผ่นดินของตน จะพูดจะทำอะไรดูเหมือนทำเพื่อพันธุละไปทั้งหมด จึงเห็นด้วยเกล้าว่าท่านพันธุละถือเอาโอกาสตั้งตัวเป็นใหญ่ ถ้าไม่รีบกำจัดเสียอันตรายจักเกิดแก่ราชบัลลังก์”

ปเสนทิรับสั่งค้านว่าเป็นไปไม่ได้ในบางครั้ง แต่กลับทรงเห็นด้วยกับพวกอมาตย์ทุจริตในบางคราว ได้ฟังเรื่องราวต่าง ๆ ที่พันธุละช่วยเหลือราษฎรมากขึ้น พระทัยก็เริ่มโลเลกลับมองเห็นด้วยกับคำเพ็ดทูล

“ขอเดชะ ถ้าไม่รีบกำจัด” อมาตย์ทูลซ้ำ “ภัยใหญ่จักเกิดแก่ราชบัลลังก์ ขอให้ทรงดูลูกชาย ๓๒ คนของพันธุละต่างกำยำล่ำสัน มีสติปัญญาสามารถเหมือนพ่อของมันทุกคน ถ้าพันธุละลงมือวันใด ลูกชายทั้ง ๓๒ คนจะเข้าช่วยพ่อ ไหนเลยทหารของสาวัตถีจะมีกำลังสู้ได้ ดูแต่กษัตริย์ลิจจวีถึง ๕๐๐ ต้องเสียชีวิต เพราะธนูเหล็กของพันธุละเพียงลูกเดียว”

พระราชาฟังคำทูลมาถึงตรงนี้ ก็ทรงพยักพระพักตร์เป็นเครื่องหมายนำพระทัยที่หวั่นไหวต่อภัยแห่งราชบัลลังก์

รับสั่งว่าการกำจัดพันธุ์ละใน เมืองสาวัตถินั้น คนทั้งหลาย จะคิดว่าเพื่อนทำลายเพื่อน ขอให้รอไว้ก่อนจนกว่าจะมี อุบาย

ไม่ทันหน ระหว่างประชาชน พลเมืองท่ามาหาถิ่นอยู่ตาม ปกติ มีประกาศของทางราช-สำนักออกมา ติดตามสถานที่ ต่าง ๆ ในเมืองหลวงว่า มีโจร หนุมหนึ่งบุกผ่านมาจากดักกสิลา สำเร็จวิชาอาวุธ ปล้นบ้านเมือง น้อยใหญ่เข้าใกล้ถึงชานเมือง สาวัตถี พระราชาต้องการให้ พันธุเสนาบดีพร้อมกับลูกชาย ทั้ง ๓๒ คน ออกไปปราบโจร

ประชาชนพลเมืองพากัน ตกใจในข่าวนี้ ไม่มีใครทราบว่าเป็นจริงหรือไม่ แต่มีคนเป็น อันมากที่รักใคร่พันธุเสนาบดี พากันเข้าไปห้อมล้อมอยู่หน้า บ้าน อวยชัยให้เสนาบดีและลูก ออกไปปราบโจรด้วยความสวัสดิ มีชัย นางมัลลิกาออกมาต้อนรับ คนทั้งหลายแทนตัว กล่าวขอบใจ แก่ทุกคน แล้วจัดแจงเสปียง อาหารให้ลูกพี่ไปปราบโจร

รุ่งเช้าพันธุเสนาบดีพา ลูกชายทั้ง ๓๒ คนเข้าเฝ้า ทูล ว่าได้เห็นประกาศพระบรม ราชโองการ จึงมาทูลบอกความ พร้อมเพียงที่จะออกเดินทางไป ปราบเสี้ยนหนามของแผ่นดิน

พระราชาทรงแสดงอาการ ปกติ รับสั่งขอบใจที่เสนาบดี เอาใจใส่ต่อกิจการบ้านเมือง ไม่ขาดสาย แล้วหันไปรับสั่งกับ อมาตย์ที่เป็นฝ่ายทหาร เท่ากับ จำนวนลูกชายเสนาบดี และ นายทหารชั้นผู้ใหญ่อีกคนหนึ่ง ให้สมทบขบวนไปปราบโจรด้วย

กันพวกอมาตย์อื่น ๆ พากันยิ้ม แสดงความชื่นชมในพระราช-อุบายเสร็จแล้วพันธุ์ละพา ลูกหลานออกจากหน้าพระที่นั่ง พระราชารับสั่งเป็นความลับ แก่พวกนายทหารผู้มีหน้าที่จะ ต้องติดตามขบวนปราบโจรไว้ อย่างหนึ่ง แล้วเสด็จขึ้น พระ-พักตร์สลดเหมือนหนึ่งทรง ทราบล่วงหน้าว่า อะไรจะเกิด ขึ้นแก่สหยาอู่ยากของพระองค์ ในไม่ช้านี้

พันธุเสนาบดี พาลูกชาย ๓๒ คนเข้าไปลาแม่ ออกจาก นครสาวัตถีไปถึงหมู่บ้านชานเมือง ที่พวกโจรคอยทำร้ายอยู่พวก ทหารของพระเจ้าปเสนทิติดตาม ไปข้างหลัง กระทั่งว่าถ้าพวก โจรหนีมาทางหนึ่งให้คอยดัก โจมตีอีกทางหนึ่ง พันธุละกับ ลูกชายบุกตะลุยขึ้นไปจนถึง กลุ่มโจร พวกโจรรู้ข่าวว่าผู้มา ปราบเป็นเสนาบดีคนสำคัญ จึง แก่สละหนีหนีไปเสีย เพราะที่ จริงพวกโจรก็รู้ว่าเป็นอุบาย ของพระราชา พวกมันทั้งหมด ได้รับคำสั่งให้มาล้อมวงเสนาบดี กับลูกชายไว้พอเป็นพิธี

พันธุเสนาบดียังไม่ทัน ลงมือปราบโจร เมื่อเห็นพวกโจร หนีเตลิดไปหมด เข้าใจผิดว่า เรื่องที่ได้รับคำสั่งออกมาเป็น เรื่องจริง ชะล่าใจเห็นไม่มีภัยแก่ ตัว จึงพาลูกชาย ๓๒ คน และ ทหารเหล่าอื่นเดินทางกลับเมือง สาวัตถี การเดินทางครั้งนี้มี ความสะดวกสบาย เมื่อใกล้ถึง เมืองบังเอิญใกล้เวลาค่ำ เข้า เมืองไม่ได้จึงพากันนอนพักอยู่ ที่ศาลานอกเมืองทั้งพ่อลูก

ดกคึก พันธุละมิได้ระวัง

ตัว หลับสนิทด้วยความเหนื่อยอ่อนไปกับลูกและหมู่ทหาร แต่ขณะนั้นพวกทหารที่ได้รับ คำสั่งลับมาจากพระราชา ไม่มี ใครหลับ คอยหาโอกาสอยู่ ครั้นเห็นพันธุ์ละกับลูกเหลอตัว ก็เอามัดแหลมคมคนละเล่มรวม ๓๓ เล่ม คนหนึ่งเข้าแทงคอหอย เสนาบดี อีก ๓๒ คนเข้าแทง ลูกชายทั้ง ๓๒ คนของเสนาบดี ทุกคนไม่มีโอกาสต่อสู้สิ้นชีพ อยู่กับที่ถูกตัดศีรษะเข้าไปถวาย พระราชาทั้งพ่อทั้งลูกเป็นอัน สิ้นชีวิตพันธุ์เสนาบดีคืออมาตย์ ผู้สุจริต นักศึกษาผู้สามารถ ขอดเยี่ยมในเชิงยุทธศาสตร์ และการปกครองของมหาวิทยาลัย ดักกสิลาไปคนหนึ่ง ด้วยประการ ฉะนั้น

ข่าวข่าวและลูกสิ้นชีพ ยัง มาไม่ถึงมัลลิกา ในคืนวันนั้น นางเตรียมอาหารไว้ถวายพระสงฆ์ ๕๐๐ รูป ที่บ้านในวันรุ่งขึ้นพอ รุ่งเช้าครู ประมุขเมืองสาวัตถีเปิด กลุ่มทหารที่ออกไปปราบโจร ห่อศีรษะพันธุ์ละและลูกชาย แอบไปถวายพระราชา งานทาง ด้านพระราชวังเป็นอันสงบ เพราะพระเจ้าปเสนทิโกศลทรง เมาพระทัยว่า เพื่อนคู่ยากซึ่งทรง รักมาก กับลูกชาย ๓๒ คน ผู้ เป็นเสี้ยนหนามของแผ่นดิน สิ้นชีพไปแล้ว ส่วนอมาตย์ผู้ สุจริตทั้งหลายเล่า ต่างพากัน ปลอดไปร้องไล่ไปทั่วกันหมด แต่บ้านเมืองเริ่มมีคนทุจริตคิดคด ราษฎรให้เดือดร้อนต่อไปอีก

นางมัลลิกาและสะใภ้ทั้ง ๓๒ คนทราบข่าวกองทหารปราบ โจรเดินทางกลับก็ตั้งหน้ารอ สามี พอดีทหารผู้จงรักภักดีต่อ

พันธุ์ละ ๒ - ๓ คนแอบเข้ามา ส่งหนังสือสำคัญฉบับหนึ่งให้ แก่นาง ความในหนังสือมีว่า บัดนี้พันธุ์ละเสนาบดีพร้อมกับ ลูกชายทั้ง ๓๒ คนถูกลวงไป ฆ่าตาย นางสะกดยใจไว้ได้เมื่อ พิจารณาถึงเคราะห์กรรมอัน เป็นไปตามธรรมดาโลก ไม่ แสดงความเศร้าโศกเสียใจให้ ปรากฏ เอาหนังสือซ่อนไว้ใน พก ไม่ยอมบอกให้ใครรู้ แม้ แต่ศรีสะใภ้ถามว่า “พ่อและ ฝัของฉันหายไปไหนเสียแล้ว แม่” มัลลิกาได้แต่กลั้นใจ พุด บ่ายเบี่ยงไปว่า อีกไม่ช้าทุกคน คงจะกลับมา

ครั้นได้เวลามิมนต์พระสงฆ์ ๕๐๐ รูป มีพระสารีบุตรเถระ เป็นหัวหน้ามาถึงบ้าน นางมัลลิกา ไม่ได้แสดงกิริยาอาการอันใด ให้คิดปกติ ระหว่างพระภิกษุสงฆ์ กำลังฉันภัตตาหารอยู่ หนึ่งรับใช้ ของนางยกถาดใส่อาหารมา เพิ่มเติม พอถึงหน้าพระทำถาด ตก สิ่งของในถาดแตกกระจาย พระสารีบุตรเกรงว่ามัลลิกาจะ เอาโทษแก่หนึ่งรับใช้ จึงพูด ปลอบโยนเป็นทางธรรมว่า สังขารทั้งหลายมีความแตกดับ เป็นธรรมดา นางไม่ควรคิดให้ ผิด นางมัลลิกาได้ฟังพระ จึง หยิบหนังสือลับออกจากพก ถวายให้พระสารีบุตรดู แล้ว บอกว่า สาอะไรเพียงสิ่งของใน ถาดแตกแตก แม้แต่ฝัตายถูก ดาษหมด ยังไม่แสดงกิริยาอัน ใดให้ปรากฏ พระสงฆ์ทั้งหมด รู้เรื่องความทุกข์ของมัลลิกา ก็พากันปลอบโยน และแสดง ธรรมอันเป็นเครื่องยังธรรมสังเวช ให้เกิดแก่นาง

ครั้นเสร็จการถวายอาหาร มัลลิกาเรียกศรีสะเกไว้ ทั้ง ๓๒ คนออกมา เล่าเรื่องที่เกิดแก่ผิว และลูกสะใภ้ฟัง ทุกคนพากัน ร้องไห้เสียใจ แต่นางพลอยโยน ให้เห็นว่าทั้งผิวและลูกชายไม่ เคยทำความผิด เป็นผู้สุจริตหวังดี ต่อราชการแผ่นดิน แต่การเสีย ชีวิตลงเพราะกรรมที่ทำไว้แต่ ปางก่อน อย่างถือเป็นเหตุผูก พยาบาทเจ็บแค้นต่อใคร ไม่ควร เข้าใจว่า พระราชาเป็นผู้ผิด เคย จงรักภักดีมาอย่างไร ให้จงรัก ภักดีไปอย่างนั้น ควรมีเมตตา ธรรมอย่าให้เห็นเป็นการจองเวร

ตำนานเล่าว่า คำสั่งสอน ของมัลลิกาที่ให้แก่ศรีสะเกไว้ เข้าวันนั้น กองสอดแนมของ พระเจ้าปเสนทิพังคมาเพื่อจับ ผิดได้ยื่นเข้า ก็นำความไปกราบ พูล

พระเจ้าปเสนทิพังคมากราบ พูล ทรงได้สำนึกว่ากรรมที่ พระองค์ทรงกระทำไปเป็นบาป หนัก ๒ สถาน คือสั่งประหาร คนโดยไม่มีควาผิดสถานหนึ่ง อีกสถานหนึ่งบุคคลผู้นั้นเป็น เพื่อนรักใคร่ร่วมศึกษา ร่วมน้ำ สาบานเป็นสหาย ร่วมเป็นร่วม ดายมาด้วยกัน ทรงดำริเห็นว่า สุดจะแก้ไขอันใดได้ จึงเสด็จ มายังบ้านของพันธุลเสนาบดี เพื่อแสดงความเห็นใจและขออุ ก่อโทษ

นางมัลลิกากับลูกสะใภ้ทั้ง ๓๒ คน ออกรับเสด็จด้วยความ จงรักภักดีเป็นปกติดังที่เคยมา พระราชารับสั่งให้นางยกโทษ โปรดเกล้าฯ ประทานพร นาง ต้องการสิ่งหนึ่งสิ่งใดจะทรง อนุญาติให้ เป็นการแก้ตัวที่ทรง

ทำความผิด

นางมัลลิกาพูดว่า นางมิได้ ประราณาสั่งใดอันเป็นโทษ ถ้า จะทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ก็ใคร่พูดขอพรสักประการเดียว คือ ให้พระราชอาพระบรมราชานุญาตไม่ให้โทษลูกสะใภ้ ๓๒ คน และโปรดให้นางกับลูกสะใภ้ ได้เดินทางจากเมืองสาวดีกลับ ออกไปอาศัยอยู่เมืองกุสินารา อันเป็นเมืองตระกูลของผิวได้ ตามธรรมเนียมพราหมณ์และ กษัตริย์ที่เคยปฏิบัติมาแต่หนหลัง

เมื่อนางมัลลิกากับลูกสะใภ้ ทั้ง ๓๒ คน รับอนุญาตกลับไป อยู่ยังนครกุสินาราได้ นางยอม ให้หลานชายคนหนึ่ง อันเกิดแต่ ศรีสะเกไว้คนหนึ่ง ชื่อทิมการายนะ รับราชการอยู่ในกรุงสาวดีถึ ตามที่พระเจ้าปเสนทิทรงร้อง ขอให้เหลือเผ่าพันธุ์เสนาบดี ไว้บ้าง ต่อมาทิมการายนะรับ ตำแหน่งเป็นเสนาบดีชั้นผู้ใหญ่ เหมือนปู่ของตน รับราชการ สนองพระคุณมาช้านาน

วันหนึ่งรู้ความชัดจากคน ใกล้เคียงว่า ปู่และพ่อต้องเสีย ชีวิตอย่างไม่เป็นธรรม ก็เกิด พยาบาทอาฆาตจะฆ่าพระราช ว่าเป็นการล้างแค้น พระเจ้าปเสนทิ หวาดพระทัย เกรงจะเกิดเหตุร้าย ขึ้นแก่ราชสมบัติ ต้องทรงหลบ ภัยอยู่ตลอดเวลา หากความสุข สบายในราชสมบัติไม่ได้ จน กระทั่งสิ้นพระชนม์ นับเป็น กรรมอันหนึ่งที่ถูกลงโทษโดย ธรรมชาติ เพราะการปฏิบัติมา ด้วยพระทัยเบาแต่หนหลัง

เบื้องหลังแต่นี้ ขอเล่าชีวิต ของบัณฑิตมหาวิทยาลัยดักก- ลิลาอีกคนหนึ่ง (ต่อฉบับหน้า)

มาตรการในการคุ้มครองโบราณวัตถุ

จากการติดตามข่าวคราวความเคลื่อนไหวเกี่ยวกับการที่ ทางเจ้าหน้าที่ตำรวจได้เข้าจับกุม "กลุ่มธุรกิจค้าวัตถุโบราณ" เมื่อเร็ว ๆ นี้ ก็คงจะทราบกันดีแล้วว่า เราสามารถนำศิลปโบราณ วัตถุ และองค์พระพุทธรูปอันนับได้ว่าเป็นสมบัติล้ำค่าของชาติ กลับคืนมาได้เป็นจำนวนถึง ห้าร้อยกว่าชิ้น ซึ่งก็เป็นที่แน่นอนว่า กลุ่มผู้ที่ถูกจับกุมในครั้งนี้ เมื่อได้ทำการสอบสวนแล้ว ถ้าปรากฏ ว่าผิดจริงก็ต้องถูกพิจารณาลงโทษดำเนินคดีตามตัวบทกฎหมาย ต่อไป

ไม่ว่าจะเป็นครั้งใดก็ตาม ที่ปรากฏข่าวในทำนองนี้ว่า ได้มี การลักลอบนำศิลปโบราณวัตถุของชาติออกนอกประเทศ หรือข่าว คราวการสูญหายสมบัติล้ำค่าของชาติตามที่ต่าง ๆ ผู้ที่เป็นคนไทย ที่มีจิตสำนึกในความรักและหวงแหนสมบัติของชาติที่บรรพบุรุษ ได้สร้างสมไว้ให้ ย่อมจะเกิดความเสียดยและทุกข์ร้อนใจ อยาก จะได้สมบัติของชาตินั้นกลับคืนมา แต่อย่างไรก็ตาม ในขณะนี้ จากการเปิดเผยของนายทวีศักดิ์ เสนาณรงค์ อธิบดีกรมศิลปากร ก็ทำให้ได้ทราบว่าจากบทลงโทษเกี่ยวกับการลักลอบขโมยศิลป โบราณวัตถุที่ใช้กันอยู่คือ ให้มีโทษจำคุก ๖ เดือนและปรับ ๒ หมื่นบาทถ้วน ขณะนี้ถือได้ว่าเป็นกฎหมายที่ใช้มานานแล้ว ทาง กรมศิลปากรจึงกำลังดำเนินการขอเพิ่มโทษผู้กระทำความผิดให้ รุนแรงขึ้น โดยยึดบทลงโทษตามแบบกฎหมายอาญาเป็นหลัก ซึ่งขณะนี้ยังอยู่ในขั้นตอนคณะกรรมการกฤษฎีกาเพื่อเสนอรัฐบาล ออกเป็นกฎหมายกำหนดโทษเพิ่มขึ้นต่อไป ส่วนในด้านของผู้ ที่มีศิลปะ โบราณวัตถุไว้ในครอบครองหรือสถานที่วัดต่าง ๆ ทาง กรมศิลปากรก็ได้แจ้งว่าขอให้ท่านนำโบราณวัตถุเหล่านั้นมาขึ้นทะเบียน

ต่อหน้า ๑๐

สื่อการศึกษากับปัญหาพื้นฐาน

ระพี สาคริก

ระดับหนึ่งของสิ่งซึ่งเป็นเปลี่ยน
นอกเท่านั้น

ถ้าภาวะการมองภาพรวม
ของการศึกษา ยังคงถูกจำกัด
ไว้ในพื้นฐานด้วยระดับดังกล่าว
เมื่อก้าวถึง “สื่อการศึกษา”
ซึ่งเป็นเพียงส่วนหนึ่ง ก็ย่อม
สะท้อนภาพของผลจากการ
มอง ที่มีการถูกจำกัดไว้ด้วย
ภาวะเดียวกันอย่างหลีกเลี่ยง
ไม่พ้น

ความเข้าใจซึ่งมีต่อสื่อ
การศึกษา ที่ยังยึดติดอยู่กับ
สิ่งพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ วิดีโอ
และเทคโนโลยีที่มีรูปแบบ
ใหม่ ๆ ออกมาอีกอย่างไม่จำกัด
ย่อมปิดกั้นไม่ให้บุคคลผู้มีส่วน
สัมพันธ์เกี่ยวข้องกับสื่อ สามารถ
มองผ่านเข้าไปถึง “คน” ซึ่ง
เป็นเหตุเป็นผลที่แท้จริงได้

หากมองที่ “คน” ซึ่งเป็น
ผู้มองเอง และพิจารณาให้ลึก
จะพบได้ว่า เหตุแห่งปัญหาที่
คือ “อัตรา” หรือภาวะของการ
ยึดมั่นถือมั่น หรืออีกนัยหนึ่ง
มักกล่าวกันว่า “ตัวกูของกู”

ในเมื่อมนุษย์มิได้มีแต่
เพียงร่างกาย หากยังมีจิตใจ
ซึ่งมีอิทธิพลกำหนดทั้งภาวะ
และบทบาทของความคิด และ
กายก็เป็นสื่อถ่ายทอดทั้งสอง
ทิศทาง กล่าวคือ ถ่ายทอดอิทธิ-

พลของสิ่งแวดล้อมเข้าไปกระทบ
กับจิตอย่างปราศจากการเลือก
ที่รักมักที่ชังว่า สิ่งที่อยู่ภายใน
กระบวนการสภาพแวดล้อม
จะเป็นเรื่องอะไร และในเมื่อจิต
กับกายสัมพันธ์กันอยู่ทั้งสอง
ทิศทาง จิตจึงมีโอกาสดำเนิน-
ทอดอิทธิพลของพลังซึ่งแฝง
ไว้ด้วยเงื่อนไขที่ได้รับไว้ ออก
มากำหนดพฤติกรรมของกาย
ให้เป็นไปด้วยรูปแบบต่าง ๆ

การศึกษาที่แท้จริง จึง
เป็นสิ่งผสมกลมกลืนอยู่กับชีวิต

แม้ว่าภาพพจน์ซึ่งมีต่อ
การศึกษา ที่เคยถูกจำกัดไว้
ด้วยความคิดยึดติดอยู่กับ “รูป/
วัตถุอันเป็นสิ่งถูกกำหนดโดย
คน เพื่อหวังผลจากการจัดการ
ในรูปแบบที่มีโรงเรียน มีครูที่
เป็นตัวอย่างคน มีตำรา และมี
เครื่องมือซึ่งเป็นรูปวัตถุจาก
เทคโนโลยี” จะได้ถูกเปิดออกสู่
ความอิสระบ้างแล้วก็ตามแต่
หากมองได้ด้วยความคิดที่อิสระ
กว่า และลุ่มลึกพอสมควร ก็จะ
พบว่า ยังคงมีการยึดติดอยู่ใน

และจิตวิญญาณของคน และ การศึกษาที่แท้จริงในระดับ มวลชน ก็เป็นสิ่งผสมกลมกลืน อยู่กับพื้นฐานและกระแสการ เปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม ซึ่ง เปรียบเสมือนจิตวิญญาณของ ชุมชนเช่นกัน

โดยหลักการ การที่คน และชุมชน สามารถสืบทอด เชื้อชาติเผ่าพันธุ์และวัฒนธรรม จากพื้นฐานดั้งเดิมมาได้ก็มีไ้ ว่า ในอดีตจะมีโรงเรียน มีครู ซึ่งเป็นตัวบุคคลผู้ถูกกำหนด ไว้อย่างแยกจากธรรมชาติ มี สิ่งพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ และ วิดีโอไม่

ดังนั้น ก่อนที่จะมุ่งไปสู่ เครื่องมือทั้งหลายที่เป็นผลสำเร็จ รูปของรูปวัตถุซึ่งมนุษย์เป็นผู้ ประดิษฐ์ขึ้นมาใช้งาน และยัง มีการเปลี่ยนแปลงไปบนฐาน ของอนิจจัง เพื่อให้มีการรู้จักคิด สร้างและรู้จักใช้เป็นอย่างแท้จริง จึงน่าจะได้มีการทบทวน เพื่อ ค้นหาความจริงกันให้ถึงแก่น เสียก่อน

จึงเชื่อว่า การศึกษาใน ส่วนดังกล่าว น่าจะเป็นการ เสริมสร้างพื้นฐานที่แท้จริงของ การศึกษาสื่อ ให้แก่แต่ละคนที่มีชีวิต และหลีกเลี่ยงมิได้ที่จะต้อง มีจิตใจและความคิด ให้ เป็นผู้รู้จัก “สื่อการศึกษา” อย่าง ถึงรากฐานที่แท้จริง

เสมือนการที่ชีวิตของ บุคคล ซึ่งมีกายเป็นสื่อกลาง ระหว่างจิตใจกับภาวะแวดล้อม และบนฐานโลกธรรมที่ปรากฏ อยู่ในชุมชนและชีวิต ซึ่งถือได้ ว่าเป็นโรงเรียนที่แท้จริง และ มีกระบวนการวัฒนธรรมเป็น

สื่อ ชักนำไปสู่การพัฒนาซึ่ง มุ่งทั้งสองด้าน กล่าวคือ ด้าน หนึ่งมุ่งนำไปสู่การพัฒนาจิต- วิญญาณที่แท้จริงของชุมชน และบุคคลผู้เป็นสมาชิกของ ท้องถิ่น กับอีกด้านหนึ่งก็มีการ นำสู่การพัฒนาสภาพแวดล้อม และวัฒนธรรมพื้นฐานของ ชุมชนท้องถิ่นเอง

ระหว่างสื่อบุคคลกับสื่อมวลชน บนพื้นฐานของหลักการ ที่ได้กล่าวมาแล้ว น่าจะมีการ เสริมระหว่างกันและกันให้สา- มารดสรุปได้ว่า หากมองสู่สาระ ที่ปรากฏเปลี่ยนแปลงอยู่ภายในกระบวนการของชีวิตและ สังคม ก็ไม่น่าจะมีการแยก สื่อสารการศึกษาออกไว้เป็น “สื่อบุคคลและสื่อมวลชน” แต่ เพียงด้านเดียว หากจำเป็นต้อง คิดถึงสิ่งซึ่งเป็นพื้นฐาน ซึ่งนำ จะได้แก่ระบบการจัดการที่มี การสร้างดุลจากอีกทิศทางหนึ่ง นั่นคือให้มีแหล่งกระแสที่ทำให้ สื่อเอกชนกับสื่อมวลชน ได้มี โอกาสรับใช้ชุมชนร่วมกันอย่าง ผสมกลมกลืน เพื่อแต่ละด้านจะ สามารถเรียนรู้และปรับตนเอง ได้อย่างเหมาะสม

เช่นเดียวกันกับที่มีการ แบ่งแยก “อนุภาค” กับ “มห- ภาค” ออกจากกัน ซึ่งบนพื้นฐาน ที่แท้จริงแล้ว ไม่มีการแยก หาก เป็นสิ่งซึ่งมนุษย์นำมาจำแนก ไว้เพื่อใช้เป็นแนวทางสำหรับ ศึกษาเท่านั้น หากให้ให้นำมา กำหนดเป็นรูปแบบเพื่อใช้ประ- โยชน์ไม่ ก่อนที่จะนำมากำหนด วิธีการใช้ประโยชน์ จำเป็นต้อง มีการสังเคราะห์ให้ถึงความจริง ในระดับพื้นฐานเสียก่อน เนื่อง

จากการนำมาใช้กันทั้งรูปแบบ เพราะรู้เท่าไม่ถึงการณ์ ย่อม ทำให้มนุษย์ได้รับความเสียหาย เอง

บนพื้นฐานธรรมชาติที่ แท้จริงนั้น สิ่งซึ่งมนุษย์ประ- ดิษฐ์ขึ้นมาโดยที่มีมนุษย์เป็น เหตุ ก็ส่งผลกลับมาสนองตอบ ตามความมุ่งหวังของมนุษย์ เอง แต่จะให้ผลเป็นคุณหรือเป็น โทษ ย่อมขึ้นอยู่กับภูมิปัญญา ที่มนุษย์มีอยู่เป็นเงื่อนไขสำคัญ หากขาดการรู้เท่ากัน ย่อมถูก ครอบงำเป็นผลตอบสนองภายใน ส่วนลึก ดังจะพบกับผล ดังกล่าวได้ว่า มีการถกเถียงซึ่ง กันและกันว่า นี่คือนุภาค นั้น คือกมภาค หรือ นี่คือนสื่อมวลชน นั่นคือนสื่อบุคคล ซึ่งสะท้อน ภาพให้เห็นว่า ต่างก็ติดกันอยู่ กับรูปแบบของการมี “ด้าน นั้นด้านนี้” ซึ่งเป็นภาวะการ ขาดการชำระล้างจิตใจให้สะอาด อยู่เสมอของปฏิกิริยาธรรมชาติ ชีวิตและงานจึงเสี่ยงกับการ พบทางตันได้เสมอ ไม่ว่ามุ่งสู่ เรื่องใด ๆ

ภายในกระแสการเปลี่ยน- แปลงที่ปรากฏอยู่บนพื้นฐาน ธรรมชาติ ย่อมปราศจากการ จำกัดไว้ว่า ช่องทางใดบ้างที่ จะต้องกำหนดให้เป็นสื่ออย่าง จำเพาะเจาะจง ดังเช่นที่หลักธรรม ได้ชี้ไว้ว่า “ไม่ว่าชีวิตบุคคลใด จะปรากฏอยู่ ณ ที่ใด ย่อม สามารถพบกับช่องทางของ โอกาสได้อย่างอิสระ หากมี การคิดการกระทำอย่างดีที่สุด บนฐานตนเอง”

แต่เราก็มักได้พบกับบุคคล ผู้พยายามใช้สื่อผลักดันให้แต่

ละคนมุ่งเข้าไปสู่ช่องทางเดียวกัน ก่อให้เกิดการ “ฉกชิงโอกาสกันอย่างรุนแรง” แทนการมองว่า ควรกำหนดวิถีการใช้สื่ออย่างอิสระ เนื่องจากโอกาสที่แท้จริงมีอยู่อย่างกว้างขวาง บนฐานสังขรณ์ที่ว่า “มนุษย์แต่ละคน ต่างก็ต่างจิตต่างใจ และต่างความคิดกัน” โอกาสที่แท้จริงจึงเป็นสิ่งที่เหมาะสมสำหรับแต่ละคน อย่างไม่ซ้ำแบบกัน

ใครจะขออธิบายแนวคิดดังกล่าวมาแล้ว ด้วยเชิงเปรียบเทียบ โดยหยิบยกเอา “ข้าว” ซึ่งเป็นสิ่งหนึ่งในวัฒนธรรมอาหารของชีวิตไทย มาเป็นกรณีประกอบการศึกษาเพื่อความเข้าใจในเรื่องนี้ กล่าวคือ

หากบุคคลใด ปราศจากการสำนึกได้ถึงความสำคัญ และความหมายของข้าวเมล็ดเดียวเสียแล้ว แม้ว่าจะมุ่งเน้นการพัฒนาไปยังข้าวทั้งพื้นนา ข้าวทั้งประเทศ หรืออาจไกลกว่านั้นออกไปอีก ก็คือ ข้าวที่เป็นความหวังของคนทั้งโลก ซึ่งยังคงอดอยาก

สิ่งที่อาจเป็นไปได้จากผลการคิดการกระทำก็คือ ปรากฏการณ์ที่มีแต่เปลือกนอก เนื่องจากขาดโครงสร้างพื้นฐานที่แท้จริงที่จำเป็นต้องมีไว้รองรับและเพื่อการสืบทอดกันเอง

ดังนั้น ก่อนที่จะนำมาสู่สภาพ “มหภาค” ที่แท้จริงได้ จำเป็นต้องมีกระแสของ “อนุภาค” ประสานกันเป็นธรรมชาติ เป็นองค์ประกอบพื้นฐาน หรืออาจกล่าวอีกนัยหนึ่งว่า มหภาคที่แท้จะมีความ

เป็นไปได้ก็ต่อเมื่อมีอนุภาคผสมกลมกลืนกันอยู่ภายในพื้นฐานของรากเหง้าที่แท้จริง การตีความเพื่อความเข้าใจ “สื่อการศึกษา” จะสามารถเจาะลึกลงไปถึงแก่นความจริง และกระจ่างชัดจึงขึ้นอยู่กับ “ความลุ่มลึกด้วยภูมิปัญญา” ของ “คน” เป็นกุญแจสำคัญ ดังเช่นเมื่อพิจารณาไปที่ วิทย์ ไทรทัศน์ วิดีโอ คอมพิวเตอร์ และสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ หากถามบุคคลผู้ซึ่งมีความสูงด้วย “อัตรา” ภายในรากเหง้าชีวิตว่า คืออะไร คงได้รับคำตอบว่า คือ เครื่องมือที่เป็นประโยชน์อย่างยิ่งแก่การศึกษา

แต่หากถามผู้ที่ลุ่มลึกด้วยภูมิปัญญาพอสมควร คงจะได้คำตอบอีกอย่างหนึ่งว่า คือ ความผสมกลมกลืนซึ่งกันและกันระหว่าง ความเป็นระบบความมีเหตุมีผลระหว่างกันและกัน และความละเอียดประณีตที่อยู่ภายในความคิดคน โดยมีจิตวิญญาณความรักความสนใจ และการคิดริเริ่มเป็นฐานและแรงผลักดัน สรุปลแล้ว คำตอบในประเด็นหลังนี้เอง เป็นสิ่งที่เกิดจากการมองผ่านเครื่องมือซึ่งเป็นผลผลิตสำเร็จรูป เข้าไปถึงหลักการสำคัญ ๆ ที่เป็นฐานความรู้ความสามารถของคน

และผลผลิตสำเร็จรูปดังกล่าว ซึ่งควรหวังได้ว่า จะมีการเปลี่ยนแปลงไปสู่สิ่งที่มีระบบและรูปลักษณะอื่น ๆ ต่อไปในอนาคต จะปรากฏเป็นไปได้ ย่อมขาดเสียมิได้ซึ่งภาวะแวดล้อม ที่ส่งเสริมให้คนมีโอกาสพัฒนาความคิดบนพื้น-

ฐานตนเองได้อย่างเสรี

และเช่นเดียวกัน นอกจากรูปแบบและภาวะในการใช้งานของเครื่องมือเหล่านี้จะมีไม่เป็นสิ่งมั่นคงยั่งยืน ถ้ามมนุษย์ผู้นำมาใช้งาน มีความประมาทเป็นฐานอยู่ในจิตใจ มันก็จะได้อีกโอกาสแพร่อิทธิพลเข้าครอบงำ ทำลายภูมิปัญญาที่แท้จริงของผู้ใช้ ซึ่งเป็นสิ่งที่สวนทางกันกับเป้าหมายที่แท้จริงของการศึกษา

พื้นฐานที่แท้จริงของสื่อการศึกษา

เนื่องจากการศึกษาที่แท้จริง เป็นสิ่งที่มีกระแสผสมกลมกลืนอยู่กับชีวิตคนแต่ละคน อย่างเป็นธรรมชาติ ดังนั้น สื่อการศึกษาที่แท้จริงซึ่งเป็นส่วนสำคัญส่วนหนึ่งภายในกระบวนการศึกษาก็ย่อมมีพื้นฐานผสมกลมกลืนอยู่กับกระแสชีวิตคนด้วยเช่นกัน

สอดคล้องกันกับหลักการที่ชี้ไว้ว่า ไม่ว่าสิ่งใดก็ตาม ที่เข้ามามีส่วนสัมพันธ์อยู่กับวิถีการดำเนินชีวิตของคน “ต่างก็ย่อมมีคนเป็นเหตุและเป็นผู้หวังผล” ทั้งสิ้น ดังนั้น หากมุ่งพัฒนาสื่อการศึกษา แต่คนผู้มีหน้าที่ร่วมกันพัฒนา ยังไม่สามารถมองผ่านรูปแบบต่าง ๆ ของเครื่องมือซึ่งมนุษย์เป็นผู้ผลิตขึ้นเอง ไปสู่คนเพื่อรู้เหตุที่แท้จริงได้ ผลการพัฒนาก็ย่อมจะไม่สามารถสนองตอบแก่คน ตามเป้าหมายที่แท้จริงได้ด้วยเช่นกัน

ขอชวนให้มองไปยังชีวิต และจิตใจคนกันอีกครั้งหนึ่ง และวิเคราะห์กันอย่างจริงจัง

ในเมื่อบุคคลสักคนหนึ่ง จะเป็นใครก็ตาม เป็นสิ่งมีร่างกาย และจิตใจ ยิ่งไปกว่านั้น จิตใจ ยังเป็นสิ่งที่มียุทธพลกำหนด พฤติกรรมที่ประกอบโดยกาย และเมื่อกายได้ประกอบพฤติกรรมใดแล้ว หากจิตประมาท อิทธิพลจากสิ่งซึ่งตนเองประกอบ ขึ้น มันก็จะหวนกลับมาครอบงำ กำหนดพลังแฝงขึ้นภายในจิต ตนเองได้อีก ทำให้เกิดภาวะที่ เรียกกันว่า “ตนเองตกเป็นทาส ตนเอง” ได้ง่ายโดยไม่รู้สึกตัว สิ่งนี้เองที่เราเรียกได้ว่าเป็น “สื่อ ภายในตนเอง” และ “เพื่อการ พัฒนาตนเอง”

สื่อเพื่อรับใช้ตนเอง จึง น่าจะเป็นพื้นฐานสำคัญที่สุด และหากการพัฒนาสื่อนี้ประสบ ผลสำเร็จ “คน” ที่สืบทอดการ พัฒนาสื่อไปสู่สื่อการศึกษา ไม่ว่าจะเป็นสื่อมวลชนหรือ สื่อในสถาบันการศึกษา เขา แต่ละคนนั้นแหละที่จะเป็น พลังกำหนดความสำเร็จอย่างถึง พื้นฐานและสู่เป้าหมายที่แท้จริง ได้เอง ไม่ว่าสื่อที่อยู่ภายนอก คนจะมาในรูปแบบใดก็ตาม

ภายในระบบจิตใจ และสื่อ ธรรมชาติดังที่ได้กล่าวมาแล้ว มนุษย์สามารถรับส่งซึ่งกันและ กันโดยไม่ต้องมีสิ่งเชื่อมโยง ในด้านวัตถุอันเป็นสิ่งประดิษฐ์ ใด ๆ

ในเมื่อจิตใจบุคคล เข้าถึง สื่อในระดับพื้นฐาน จิตใจเขา เองจะกำหนดพฤติกรรมของ กาย ไม่ว่าจะเป็นการเคลื่อนไหว โดยอิริยาบถใด ๆ หรือพูดจา ปรากฏออกมาอย่างใดก็ตาม ฝ่ายที่ได้มีโอกาสสัมผัส จะรู้สึก

ได้ถึงจิตตนเองว่า เป็นการแสดง ออกที่น่าเลื่อมใสศรัทธา เช่น ที่เรากล่าวกันว่า “เพียงได้พบ เห็นก็รู้สึกศรัทธา หรือต้องตา ต้องใจ” โดยที่มิได้มีการรู้จักกัน เป็นส่วนตัว และบุคคลผู้มีคุณสมบัติดังกล่าว หากมีโอกาส ผลิตสาระและใช้สื่อมวลชน หรือสื่อในสถาบันการศึกษาที่ดี เขาจะเป็นผู้ใช้ที่สามารถใช้ได้ ผลอย่างคุ้มค่าจริง ๆ

และบุคคลผู้มีคุณสมบัติ ดังกล่าว จะเป็นผู้ที่ไม่มีการ เกียจคร้าน หรือเลือกใช้แต่เครื่องมือ สื่อที่มีราคาแพง ๆ แต่จะเป็น ผู้สามารถปรับตัวเองได้อย่าง เหมาะสม และใช้สื่อได้อย่าง สูญเสียน้อยที่สุด แต่ในด้านที่ ได้ประโยชน์มีมาก แทนที่จะ ปลดปล่อยพลังจากอิทธิพลของ สื่อซึ่งเป็นเครื่องมือที่มนุษย์ด้วยกันผลิตขึ้นมา เข้าครอบงำและ ถูกมันฉุดลากไปสู่ความสูญเสีย มากขึ้นทุกที

จากสื่อธรรมชาติถึงสิ่งประดิษฐ์

หากหวนกลับไปมองสู่ สังคมของชีวิตมนุษย์ชาติ ที่ มีการสืบทอดเชื้อชาติเผ่าพันธุ์ มาสู่ยุคหลัง ๆ และสังคมน ของการอยู่ร่วมกันอย่างปรารถนา ศานติสุขซึ่งให้โอกาสแก่การ สืบทอดสังคม ชีวิตแต่ละบุคคล ที่เกิดมาย่อมมีการเปลี่ยนแปลง จากเด็กไปสู่ผู้ใหญ่แล้วก็จากไป โดยมีเด็กเกิดมาใหม่ ค่อยเนื่อง กันเป็นวัฏจักรชีวิตและสังคม

ผู้ใหญ่และเด็ก ที่เป็นตัว บุคคล จึงเป็นเพียงเปลือกนอก แม้จากบุคคลเดียวกัน หากมอง ด้านหนึ่งก็จะพบกับชีวิตที่เด็ก กว่า แต่เมื่อมองอีกด้านหนึ่ง

กลับได้พบกับชีวิตที่เป็นผู้ใหญ่ กว่า และวัยที่ดี ความคิดที่ดี ของตนเองก็มีได้หยุดนิ่งอยู่กับ ที่ การที่กล่าวว่า ตัวบุคคลเป็น เพียงเปลือกนอก ก็เพราะเหตุ ว่า หากสิ่งที่จริงยังยืนไม่ ผู้ใหญ่ กับเด็กจึงเป็นเพียงการเปลี่ยน- แปลงของภาวะชีวิตที่อยู่ภายใน กระแสของสังคม ไม่ว่าจะเป็น ภาวะร่างกายหรือจิตใจก็ตาม

ซึ่งโดยสมมุติฐานแล้ว ความเป็นเด็กเป็นผู้ใหญ่ ระหว่าง ร่างกายกับจิตใจ ควรมีการ เปลี่ยนแปลงอย่างสอดคล้องกัน กล่าวคือ เมื่อร่างกายเติบโตใหญ่ จิตใจก็น่าจะได้มีการพัฒนา ให้ก้าวไปสู่ความเป็นผู้รู้เหตุ รู้ผลที่แท้จริงลึกซึ้งยิ่งขึ้น เสมือน ต้นไม้ที่ส่วนบนเติบโตใหญ่ ราก เหน้งซึ่งเป็นส่วนที่ยังลงสู่ ได้ผิวดินก็ย่อมลึกยิ่งขึ้น อย่างสมสัดส่วน เพื่อให้ต้นไม้ สามารถอยู่รอดได้และทำหน้าที่ เสริมสร้างความอุดมสมบูรณ์ ให้แก่ธรรมชาติได้อย่างจริงจัง

นอกจากนั้น หากมองสู่ “กระแสการเปลี่ยนแปลงภายใน มวลชน” ซึ่งมีมนุษย์ผู้ควร ถือหลัก “การอยู่ร่วมกันอย่าง ศานติ” พื้นฐานของ “สื่อการ ศึกษามวลชน” หรือที่เรียกกัน ว่าสื่อมวลชนที่แท้จริง จึงน่า จะได้แก่สิ่งซึ่งเปรียบเสมือน “ข้าวแต่ละเมล็ด” ที่แข็งแรง และสมบูรณ์ด้วยเชื้อพันธุ์ ซึ่ง แต่ละเมล็ดจะสามารถกระจาย เชื้อที่แท้จริง ออกสู่พื้นนาทั้ง ผืน และสู่ภูมิประเทศได้อย่างทั่วถึง

ฐานที่แท้จริงของ สื่อ- มวลชน จึงน่าจะได้แก่แต่ละ

ชีวิตคน ในภาวะที่ตนเองเป็นส่วนหนึ่งของกระแสความเป็นผู้ใหญ่ เป็นฝ่ายรู้หน้าที่ตนเองในฐานะที่ปรากฏตัวและมีการแสดงออกแก่สายตาสาธารณชนในสิ่งซึ่งชอบด้วยเหตุด้วยผลด้วยจิตสำนึกในหน้าที่ว่า ตนกำลังผลิตสื่อการศึกษาแก่ผู้เยาว์กว่า ท่ามกลางบรรยากาศที่เป็นธรรมชาติทุกอิริยาบถ

และรู้ได้ว่า การเรียนรู้ที่สามารถเข้าถึงจิตใจ หรืออาจเรียกว่า เป็นการเรียนภายใน กระแสการศึกษาที่แท้จริงนั้น จำเป็นต้องได้รับโอกาสให้เรียนจากสิ่งเป็นธรรมชาติ ที่ปรากฏอยู่ในกระแสการเปลี่ยนแปลงของชีวิตประจำวัน

หากปราศจากความสนใจเสริมสร้างฐานแท้เป็นพื้นฐานรองรับที่แข็งแกร่งยิ่งขึ้นแล้ว ยังมีการนิยมใช้เทคโนโลยีซึ่งเป็นผลิตผลจากการคิดการกระทำของมนุษย์ ซึ่งส่งผลตอบสนองความสะดักสะบายนให้แก่มนุษย์เองมากขึ้นเพียงใด หากมองผลสะท้อน จะเห็นได้ว่า ยิ่งส่งพลังกลับมาทำลายรากเหง้าที่แท้จริงที่มีไว้เสริมสร้างความอยู่รอดของตนเองให้ลดน้อยลงไปเรื่อย ๆ

ประการแรก ยิ่งรากเหง้าที่แท้จริงของคน มีการถูกบั่นทอนให้สูญเสียไปเรื่อย ๆ ภาวะการถูกครอบงำทำให้สูญเสียสัมพันธภาพ ก็ยิ่งหนักมากขึ้น

ประการที่สอง ยิ่งสื่อเหล่านี้ เป็นรูปวัตถุที่มีผู้ถือฐานการผลิตอยู่ในต่างถิ่นต่างแดน ทำให้มีฐานจิตสำนึกแตกต่างไปจากท้องถิ่นเราเอง กลุ่มที่มี

รกรากอยู่ในต่างถิ่นฐาน หากขาดจิตสำนึกที่ได้รับการผูกพันไว้กับพื้นฐานท้องถิ่น ย่อมมีการถือฐานของความเป็นพวก โดยทั่ว ๆ ไปเช่นที่เรียกกันว่า “ชาดมนุษยธรรมที่แท้จริง” และใช้เทคโนโลยีที่ฝ่ายคนมีโอกาสในการเริ่มต้นผลิตและพัฒนาที่เหนือกว่า เข้ามากรุกทำลายจิตใจคนท้องถิ่นให้ตกเป็นทาสสื่อที่เป็นฐานแท้ของท้องถิ่นเองก็จะถูกปิดกั้นและสูญเสียไป แต่มีสื่อแปลกปลอมเข้ามาสร้างอิทธิพลแทนที่ และแล้วกลุ่มคนในท้องถิ่นเอง ที่เป็นฝ่ายมีโอกาสเหนือกว่า ก็จะผลิตความคิดและสร้างพฤติกรรมที่ส่งผลทำลายคุณค่าชีวิตที่แท้จริงของคนในท้องถิ่นด้วยตนเอง อย่างรู้เท่าไม่ถึงการณ์

โดยเฉพาะอย่างยิ่ง มีการนำเอาระบบการเปลี่ยนแปลงที่เป็นภาพผิว มีการมุ่งวิถิจาก “ภาวะทันสมัยไปสู่ภาวะด้าสมัย” มาใช้เป็นเครื่องมือแสวงผลประโยชน์ในด้านเศรษฐกิจให้แก่ตนเองและพรรคพวกที่มีแนวคิดสู่ทิศทางเดียวกัน แนวคิดในการสร้างและใช้สื่อเพื่อให้คนคิดได้อย่างอิสระ

สื่อที่เป็นเครื่องมือหรือรูปวัตถุ หากสามารถพัฒนาความคิดของคนให้มุ่งไปสู่การคิดได้อย่างอิสระ ก็น่าจะถือได้ว่าเป็นการใช้ที่คุ้มค่า

การเปลี่ยนแปลงอย่างเป็นวัฏจักร เป็นสิ่งที่ถือได้ว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงบนพื้นฐานของสังขธรรม หรืออาจกล่าวได้ว่า เป็นสิ่งที่ถือเป็นอมตะ หากวัฏจักรการเปลี่ยนแปลง

ถูกทำลาย เพราะถูกแทรกแซงด้วยสิ่งแปลกปลอมจากภายนอก ย่อมก่อให้เกิดการสูญเสียขึ้นที่พื้นฐานอย่างหลีกเลี่ยงไม่พ้น

จิตใจคนผู้ถูกสิ่งแปลกปลอมจากภายนอกเข้าครอบงำ ย่อมทำให้คิดได้เพียงทิศทางเดียว และเป็นทิศทางที่มุ่งออกจากตนเองไปยึดติดอยู่กับรูปแบบที่ปรากฏอยู่ภายนอก ไม่สามารถหวนแนวความคิดกลับมาสู่อีกทิศทางหนึ่งได้อย่างคล่องตัว หรือไม่ได้เลย ภาวะเช่นนี้เรียกได้ว่า เป็นการคิดที่ขาดอิสรภาพ ส่งผลสะท้อนที่เปรียบเสมือนการเห็นขาวเป็นดำ เห็นดำเป็นขาว เห็นผิดเป็นชอบ และเห็นชอบเป็นผิด เป็นธรรมชาติอยู่ในสันดาน

สื่อ จะมีผลทำให้เกิดการคิดได้ทิศทางเดียวหรือสองทิศทาง ขึ้นอยู่กับปัจจัยหลักคือ สิ่งซึ่งเป็นเหตุและเป็นผลของการใช้สื่อ จะต้องมีความพร้อมด้วยกันทั้งสองด้าน

ผู้ผลิตสื่อ ถือได้ว่าเป็นเหตุสำคัญ หากสารที่ถ่ายทอดโดยสื่อ เกิดจากผู้ผลิตที่ยึดติดคำรา บิดคิดโรงเรียน บิดคิดสิ่งประดิษฐ์ต่าง ๆ มีการลอกเอารูปแบบมาที่ดี มีนิสัย อ้างสิ่งนั้นสิ่งโน้นก็ดี หากฝ่ายผู้รับการถ่ายทอดขาดความไวต่อการนำมาคิด นำมาสังเคราะห์ กระแสสื่อจะยิ่งก่อให้เกิดการฝังรากฝังโคนของสันดาน คิดทางเดียวมากขึ้นเป็นลำดับ

ในกรณีเช่นนี้ ผู้ผลิตสื่อ จำเป็นต้องมี “ความกล้าหาญที่จะใช้สื่อเป็นเครื่องมือ” สะท้อนข้อมูลซึ่งก่อให้เกิดการกระทบ

ผลประโยชน์ส่วนตัว ไม่ว่าจะเป็นการกระทบในด้านวัตถุหรือกระทบในด้านความคิดที่ก่อให้เกิดความขัดแย้งก็ตาม เพื่อปลุกจิตสำนึกให้ตื่น และใช้สมองก้าวสู่เวทีฝึกคิดที่คิดจากสภาพความเป็นจริง

สื่อที่สะท้อนผลทางอ้อม ทำให้มีผลกระทบ เปิดฐานความคิดคนให้สามารถคิดได้ คล่องตัวยิ่งขึ้น อาทิเช่นการจัดพฤติกรรมการประกวดภาพถ่าย แต่แทนที่จะจัดแนวทางอย่าง มุ่งตรงไปที่ความรู้และประสบการณ์ในการถ่ายภาพเท่านั้น มีการนำเอาแนวคิดที่ทำให้ต้องนำไปแสวงหาภาพตามประเด็นนั้น ๆ เช่น “การพัฒนาสร้างสรรค์หรือทำลาย” ผู้ที่ไปถ่ายภาพจะต้องนำไปคิด และพิจารณาสิ่งซึ่งตนไปถ่ายทำว่า มีการพัฒนาอะไรบ้าง ในช่วงที่ผ่านพ้นมาแล้ว ที่ปรากฏผลทำลาย

หรือมีสิ่งใดบ้าง ที่คนเขื่องกันอย่างชิดติดอยู่กับด้านที่เป็นรูปวัตถุจนเป็นนิสัยเพื่อนำมาแสดงออกให้คนได้มีโอกาสคิดกันเองในลักษณะที่ “ทลายปัญหา” เพื่อให้เกิดภาวะการพัฒนาแนวคิดตนเองที่มุ่งลึกลงสู่ปรัชญา เพื่อรู้ถึงแก่นที่แท้จริง

ซึ่งในกรณีดังกล่าว ผู้ผลิตสื่อจำเป็นต้องมีประสบการณ์สูง สามารถประเมินพลังและแนวคิดของกลุ่มคนที่เป็นเป้าหมายได้ใกล้เคียงที่สุดว่า น่าจะสามารถรับได้ คิดได้ ด้วยแรงบรรทุกที่ แม้จะหนักสักหน่อย เพราะหากไม่รู้ลึกหนักด้วยแรงบรรทุกเสียเลย ก็ไม่มีการเปลี่ยนแปลง

ใด ๆ ที่นำไปสู่วิถีทางพัฒนาและผู้ผลิตสื่อจำเป็นต้องมีรากเหง้าของคุณธรรมที่ลึกซึ้งด้วย เพื่อเป็นเงื่อนไขทำให้ประกันได้ว่า ไม่นำสื่อไปกำหนดทิศทางสู่การทำลายคุณภาพผู้อื่นเป็นสิ่งแวดล้อม

เนื่องจาก หลักธรรมได้ชี้ไว้ชัดเจนว่า ความรู้ที่แท้จริงเกิดจากการรู้ได้คิดได้ เจริญงอกงามขึ้นมาอย่างมีชีวิตชีวาบนพื้นฐานธรรมชาติของแต่ละคน

คุณสมบัติของผู้ผลิตสื่อที่ดี

มิใช่เป็นผู้ที่รู้แต่เพียงวิชาการในด้านรูปแบบ หากเป็นผู้ที่ “มีความรู้จริง” หรือ รู้ด้วยสติรู้จากพื้นฐานจิตใจที่แท้จริงในตนเอง และรู้สัจธรรมของชีวิตที่สัมผัสและสัมผัสอยู่กับสิ่งแวดล้อมได้รอบด้าน ทำให้สามารถพิจารณาปัญหาต่าง ๆ ได้อย่างอิสระบนฐานของเหตุผลที่แท้จริง

สามารถรู้เท่าทันต่อสื่อที่มีผลถ่ายทอดสิ่งต่าง ๆ จากพฤติกรรมของตนเองไปสู่เพื่อนมนุษย์ ซึ่งสิ่งดังกล่าวนี้ มีหลายระดับ นับตั้งแต่ระดับที่ลึกซึ้งที่สุด ซึ่งได้แก่พฤติกรรมจากตนเองที่แสดงออกต่อสังคม การรู้เท่าทันตนเอง จึงเป็นการรู้เท่าทันสื่อในระดับพื้นฐานที่สุดของการศึกษามวลชน

ในระดับต้นหรือระดับผิวก็คือ การรู้เท่าทันต่อสื่อที่เป็นเครื่องมือเครื่องใช้ ซึ่งมีคนเป็นผู้ประดิษฐ์คิดค้นขึ้นมา เพื่อการใช้งาน หากสามารถรู้เท่าทันต่อสื่อพื้นฐานที่แท้จริง ซึ่งได้กล่าวมาแล้ว อิทธิพลจากสื่อที่

เป็นรูปวัตถุซึ่งมีคนเป็นผู้ประดิษฐ์คิดค้นขึ้นมา จะไม่สามารถเข้าครอบงำทำให้เกิดภาวะลุ่มหลง เปลี่ยนเงื่อนไขความคิดความเชื่อของตนเอง ให้ตกอยู่ในภาวะที่เป็นทาสของสิ่งดังกล่าว

เป็นผู้รู้กระแสการเปลี่ยนแปลงของสังคมอย่างมีเหตุมีผล และมีจิตสำนึกรับผิดชอบต่อสังคมที่ตนเองมีส่วนร่วม หากเห็นสิ่งใดไม่ชอบด้วยเหตุด้วยผล จำเป็นต้องมีความกล้าหาญในการตัดสินใจ “เดินทวนกระแสได้อย่างภาคภูมิใจ” และสั่งสมประสบการณ์ชีวิตไว้ เพื่อเพิ่มพูนศิลปะในการเดินทวนกระแสได้อย่างปลอดภัย

ชีวิตแต่ละคน ย่อมมีพลัดพลั่งเป็นธรรมชาติ ไม่เช่นนั้นแล้วความหวังที่จะให้ได้มั่งซึ่งประสบการณ์ที่แท้จริงย่อมไม่ปรากฏ ดังนั้น แทนการรู้สึกเศร้าสลด น่าจะก่อให้เกิดการเพิ่มพูนภาวะ “กล้ารับสภาพความจริงด้วย ความเข้าใจที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้นเป็นลำดับ”

การยอมรับสภาพความจริงจะบังเกิดได้ ก็ต่อเมื่อมีการพัฒนาพื้นฐานจิตใจให้ลดลงภาวะ “การนำเอาเงื่อนไขทั้งหลายจากภายนอกมาใส่ใจตนเอง” นอกจากนั้นแล้ว การปลอดจากภาวะดังกล่าว จะก่อให้เกิดการได้มาซึ่งข้อมูลที่แท้จริง หรือข้อมูลที่บริสุทธิ์ซึ่งส่งผล “รวบรวมไว้ในระบบคอมพิวเตอร์ชีวิต” ที่เรานิยมเรียกกันว่า “ประสบการณ์ชีวิต” ซึ่งคอมพิวเตอร์ที่มนุษย์ประดิษฐ์ไม่สามารถมีได้ นอกจากใช้

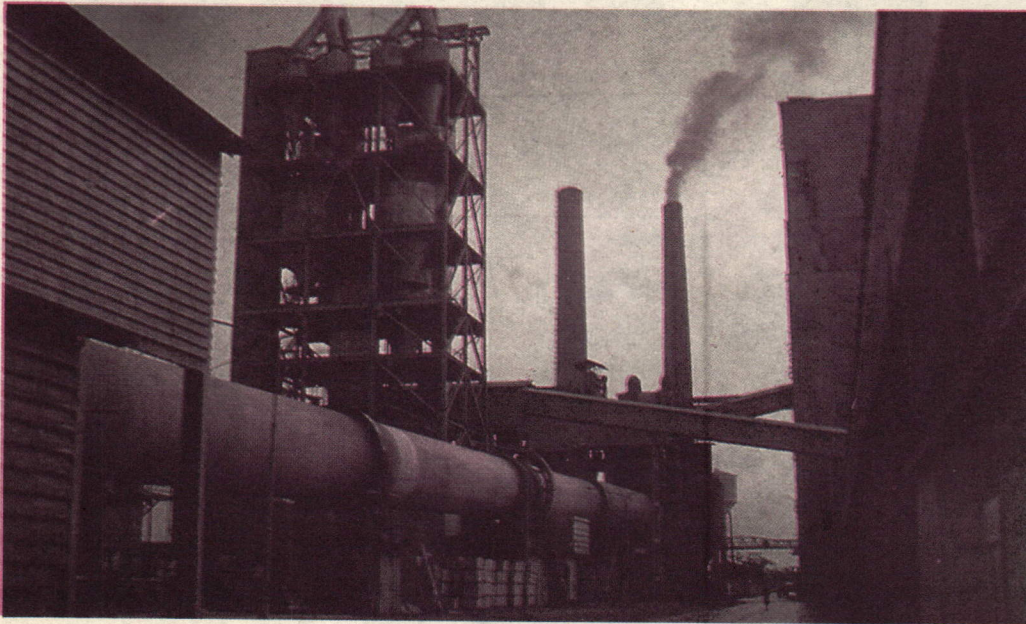
ความสมดุล ในการพัฒนา

ดร.เย็นใจ เลหาวิช*

“การพัฒนา” แปลว่า การทำให้เจริญ การทำให้งอกงาม หรือการทำให้ดีขึ้นกว่าเดิม เช่นการพัฒนาร่างกายให้แข็งแรง มีสุขภาพอนามัยดีด้วยการบริหารกายหรือ ออกกำลังกาย ที่ถูกวิธี จะทำให้กล้ามเนื้อเกิดการพัฒนาระยะเติบโตขึ้น แข็งแรงมากขึ้น ถ้ามุ่งพัฒนากล้ามเนื้อส่วนใดมาก ส่วนนั้นจะเจริญมาก เช่น พัฒนากล้ามเนื้อแขนมาก แขนจะโต แต่ถ้าไม่ได้พัฒนากล้ามเนื้อขาเลย ขาจะลีบเล็ก นักเพาะกายจึงต้องพัฒนากล้ามเนื้อทุกส่วน เพื่อให้ทุกส่วนเจริญขึ้นด้วยความ “สมดุล” จึงเกิดงามสมส่วน

ความสมดุลในการพัฒนาเป็นหลักสำคัญที่มักจะถูกลืมมองข้าม เพราะคนมักจะมองการพัฒนาแต่เพียงด้านใดด้านหนึ่งที่ตนชอบ หรือสนใจ หรือมีความถนัด เชี่ยวชาญในด้านนั้น นักเศรษฐศาสตร์เมื่อพูดถึงการพัฒนาก็จะมองแต่ด้านเศรษฐกิจ นักสังคมศาสตร์มักจะมองแต่ประเด็นทางด้านสังคม นักบวชจะมองแต่ปัญหาด้านศีลธรรม นักวิทยาศาสตร์มักจะสนใจเฉพาะการพัฒนา

*ประจำสำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี อดีตรองผู้อำนวยการสถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย

ด้านการค้นคว้าวิจัยทางวิทยาศาสตร์ นักการเมืองมักสนใจการพัฒนาวัตถุดิบเขตเลือกตั้งของตน หรือไม่เช่นนั้นก็เอาใจใส่แต่เรื่องที่ตนรับผิดชอบในฐานะเป็นรัฐมนตรีเท่านั้นเพราะมีภาระเร่งด่วนที่จะต้องแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นจนไม่มีเวลาขยายกรอบความคิดไปสู่การมองภาพรวมของการพัฒนาได้

สำหรับหน่วยงานประจำของรัฐที่มีหน้าที่โดยตรงในการวางแผนพัฒนาประเทศ คือ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ หรือ ที่รู้จักกันโดยทั่วไปว่า "สภาพัฒน์" นั้น เมื่อเกิดขึ้นใหม่ก็ทุ่มเทความสนใจไปในด้านเศรษฐกิจแต่เพียงด้านเดียว ต่อมาหลายปีจึงเกิดความสนใจในด้านสังคมเพิ่มขึ้น จึงการต่อเติมคำว่า "สังคม" ต่อจากเศรษฐกิจเข้าไปในชื่อคณะกรรมการ และสำนักงาน "เศรษฐกิจและสังคม" ซึ่งทำ

ให้การวางแผนพัฒนาในระยะต่อ ๆ มา เกิดความสมดุลยิ่งขึ้น แม้กระนั้นก็ดียังมีเรื่องสำคัญบางเรื่องที่ถูกมองข้าม เช่น เรื่องการพัฒนาทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ซึ่งเพิ่งจะปรากฏเป็นส่วนที่ชัดเจนครั้งแรกในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๕ (๒๕๒๕-๒๕๒๘) ในขณะที่ประเทศสาธารณรัฐเกาหลี (เกาหลีใต้) ซึ่งเริ่มแผนพัฒนาชาติเช่นเดียวกับไทยทุกประการ แต่ช้ากว่า ๑ ปี ได้บรรจุแผนการพัฒนาทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีไว้ตั้งแต่แผนแรก (๒๕๐๗-๒๕๑๑) ซึ่งในขณะนั้นเกาหลีใต้มีฐานะทางเศรษฐกิจต่ำกว่าประเทศไทยมาก แต่เพราะเขาจับประเด็นการพัฒนาได้ถูกต้อง จึงทำให้เกาหลีพัฒนาล้ำหน้าไทยไปมากในปัจจุบัน

ที่กล่าวมานี้มิใช่หมายความว่าไทยจะสู้เกาหลีไม่ได้

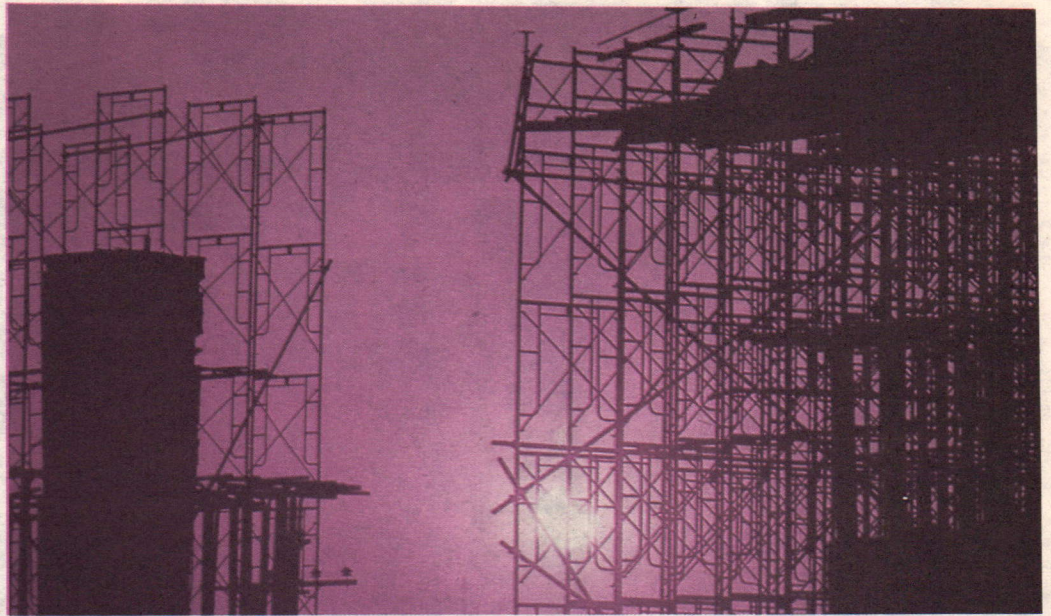
ในการพัฒนาประเทศ ในทางตรงกันข้ามเรามีศักยภาพและโอกาสสูงมากในการพัฒนาประเทศให้ล้ำหน้าเกาหลี และประเทศอื่น ๆ ในแถบนี้ถ้าเรามีแนวความคิดที่ถูกต้องในการพัฒนา แต่ทั้งนี้ เราจำเป็นต้องรับรู้และเรียนรู้ปัญหาและความผิดพลาด หรือความอ่อนด้อยประสบการณ์ในอดีต ไม่ติดยึดอยู่กับ "อัตตา" พยายามศึกษา และเรียนรู้ความสำเร็จและความล้มเหลวทั้งของตนเองและผู้อื่น ก็จะได้บทเรียนที่ดีเพื่อนำมาประยุกต์ให้เข้ากับสภาพเศรษฐกิจ และสังคมของไทยอย่างเหมาะสม โดยที่บรรยากาศทางการเมืองเอื้ออำนวยแล้ว การพัฒนาที่จะรุดหน้าไปอย่างรวดเร็วได้

การพัฒนาที่ไม่สมดุล

อันที่จริงประเทศที่พัฒนาล้ำหน้าประเทศไทย เช่น ประเทศอุตสาหกรรมใหม่ หรือ "นิคส์" ก็อาจจะล้ำหน้าแต่เพียงด้านเศรษฐกิจเท่านั้น ด้านอื่น ๆ ไม่แน่ว่าจะเหนือกว่าประเทศไทยแต่อย่างใด หลายประเทศแม้ว่าดูผิวเผินจะมีความเป็น "ประชาธิปไตย" สูง แต่แท้ที่จริงก็ยังมิอาจเผด็จการแทรกซึมอยู่ทั่วไป ประชาชนถูกจำกัดสิทธิเสรีภาพมากกว่าประชาชนไทย หลายประเทศประสบปัญหาสังคมที่เป็นผลพวงจากการพัฒนา

ทางวัตถุ ประชาชนมีความเครียด เพราะเผชิญกับการแข่งขันสูง ถูกกดดันด้วยปัญหาสังคม มีอัตราฆ่าตัวตายของประชากรสูง เช่น ฮองกง และสิงคโปร์ ประชากรในวัยเด็กฆ่าตัวตายสูงในประเทศญี่ปุ่นซึ่งถือว่าเป็นประเทศที่พัฒนาผ่าน “นิคส์” ไปนานแล้ว แม้ประเทศสหรัฐอเมริกาซึ่งถือว่าเป็นประเทศที่พัฒนาแล้วยังประสบปัญหาสังคมที่รุนแรง เช่นเยาวชนติดยาเสพติด ติดสุรา โรคเอดส์ ฯลฯ ซึ่งเกิดขึ้นแล้วแพร่ขยายตัวไปยังประเทศอื่น ๆ

ปัญหาต่าง ๆ ข้างต้น เป็นผลสืบเนื่องมาจากการพัฒนาที่ขาด “สมดุล” เช่น ร่างกายที่พัฒนาในด้านความสูงมากเกินไปดังตัวอย่าง ชายสูงชาวอังกฤษ และโมซัมบิก ซึ่งสูงถึง ๒.๒๘ และ ๒.๕๐ เมตร ซึ่งมาเยือนประเทศไทยในช่วงเวลาไม่นานมานี้จะประสบปัญหาต่าง ๆ มากมายที่คนปกติไม่รู้สึกรู้ว่าเป็นปัญหาเริ่มตั้งแต่เครื่องใช้ เครื่องแต่งกาย ไปจนกระทั่งการกินอยู่หลับนอน และเดินทาง หรือนักบริหารที่พัฒนาแต่งงานจนเจริญก้าวหน้าไปไกล แต่ไม่สนใจครอบครัวเกิดปัญหากับบุตรภรรยา หรือสามี การพัฒนาชุมชนโดยรวมกลุ่มคนเป็นสหกรณ์มุ่งพัฒนาแต่รายได้ ขาดการพัฒนาทางสังคมและจิตใจ จึงเกิดปัญหา

ในการจัดการ มีการทุจริตคอร์รัปชัน จนขาดทุนต้องสลายตัวไปก็มีตัวอย่างให้เห็นอยู่มาก

มิติของการพัฒนา

มิติในที่นี้หมายถึง แง่มุมหรือ “ด้าน” ต่าง ๆ ของการพัฒนาซึ่งมีหลายมิติ หรือหลายด้าน แต่ละมิติมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกับมิติอื่นอาจกล่าวถึงเฉพาะมิติสำคัญที่ใช้เป็นหลักในการพัฒนาได้ดังนี้

๑. เศรษฐกิจ เป็นเป้าหมายของการพัฒนาส่วนใหญ่ เพราะมีความสำคัญต่อความเป็นอยู่ของมนุษย์ เป็นเรื่องของความต้องการ และการสนองความต้องการในด้านวัตถุอันมีปัจจัยสี่ เป็นองค์ประกอบหลัก

๒. วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เป็นองค์ประกอบสำคัญที่เป็นรากฐานหรือพื้นฐานของการพัฒนาเศรษฐกิจประเทศที่ไม่มีขีดความสามารถทางวิทยาศาสตร์ทางเทคโนโลยี

ของตนเอง จะต้องพัฒนาแบบ “พึ่งพิง” ประเทศอื่น ไม่อาจ “พึ่งตนเองได้” อย่างแท้จริง เศรษฐกิจจึงอยู่ในสภาพไม่มั่นคงเหมือนประเทศที่ประสบความสำเร็จในการพัฒนามาแล้วทั้งหลาย เช่น ประเทศสหรัฐอเมริกา ยุโรปหลายประเทศ ญี่ปุ่น และออสเตรเลีย เป็นต้น

๓. ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม เป็นปัจจัยสนับสนุนการพัฒนาทั้งเศรษฐกิจ และวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ประเทศที่มีทรัพยากรมาก มีปัญหาสิ่งแวดล้อมน้อยย่อมมีศักยภาพในการพัฒนาสูง ซึ่งจะแปรเปลี่ยนไปสู่การพัฒนาที่ยังเกิดผลดีได้เต็มที่ถ้ามีขีดความสามารถทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

๔. การเมือง ระบบอบการเมืองการปกครองของประเทศมีบทบาทสำคัญมากในการพัฒนา การพิสูจนในช่วง ๕๐ ปีที่ผ่านมา แสดง

ค่อนข้างชัดว่าระบอบคอมมิวนิสต์ ไม่อาจพัฒนาประเทศให้เจริญรุ่งเรืองเท่ากับระบอบเสรีประชาธิปไตย จึงเกิดการเปลี่ยนแปลงในค่ายคอมมิวนิสต์ค่อนข้างมาก มาสู่แนวประชาธิปไตยเพิ่มขึ้น นอกจากนั้น ความมีเสถียรภาพทางการเมืองยังเป็นปัจจัยสำคัญอีกประการหนึ่งที่เอื้ออำนวยให้การพัฒนาทั้งสามมิติข้างต้นประสบผลสำเร็จได้ง่ายขึ้น อย่างไรก็ตาม การพัฒนาทางการเมืองจะได้ผลหรือประสบผลสำเร็จมากน้อยเพียงใดย่อมขึ้นอยู่กับการพัฒนามิติต่อไปคือ สังคม-วัฒนธรรม

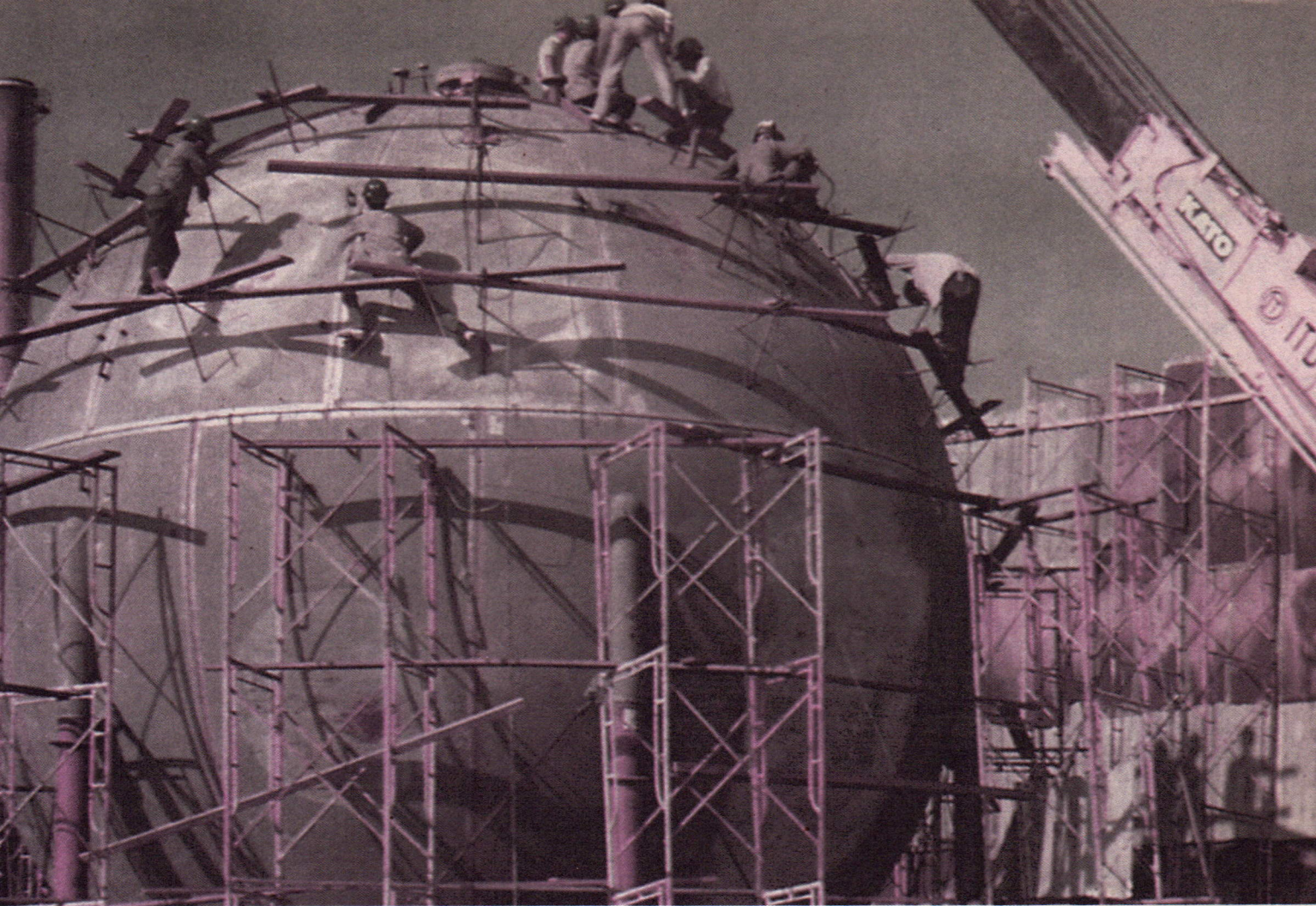
๕. สังคม-วัฒนธรรม
เป็นปัจจัยกำหนดคุณภาพของการเมือง สังคมที่ประชาชน

ขาดความรู้ความเข้าใจในเรื่องการเมือง แม้จะมีการเลือกตั้งถูกต้องตามรูปแบบ ก็จะได้ผู้แทนที่ขาดคุณภาพไปพัฒนาประเทศ เรียกว่าเป็นประชาธิปไตยแต่รูปแบบ แต่ยังคงขาดสาระ สำหรับประเทศที่มีการพัฒนาทางด้านสังคมวัฒนธรรมมานาน เช่น ประเทศอังกฤษ ประชาชนมีวัฒนธรรมทางการเมืองในระดับสูง การเมืองของประเทศจึงพัฒนาไปสู่ระดับสูงและมีคุณภาพ เป็นกลไกสำคัญที่มีประสิทธิภาพในการพัฒนาประเทศ

๖. ศิลธรรม ซึ่งประกอบด้วย ๒ องค์ประกอบย่อยคือ จริยธรรมซึ่งเกี่ยวข้องกับการประพฤติปฏิบัติด้านระเบียบวินัย กับคุณธรรม ซึ่งเป็นเหตุ

ให้คนประกอบคุณงามความดี เป็นรากฐานของการพัฒนาสังคม-วัฒนธรรมอีกชั้นหนึ่ง และเป็นหลักพื้นฐานที่สุดของการพัฒนาทั้งหมด ดังพระราชนิพนธ์ รัชกาลที่ ๖ เรื่อง "เมืองแก้ว" ว่า "...เมืองใดไร้ธรรมอำไพ เมืองนั้นบรรลัยแน่ มอน"

มิติของการพัฒนาทั้ง ๖ ประการข้างต้นนี้อาจแบ่งออกได้เป็น ๒ กลุ่ม คือ ๓ มิติแรกเป็นกลุ่ม "วัตถุ" มีทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมเป็นพื้นฐานของวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี และวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเป็นพื้นฐานของเศรษฐกิจ กับ ๓ มิติหลังเป็นกลุ่ม "วัฒนธรรมจิตใจ" ประกอบด้วย ศิลธรรมเป็นพื้นฐานของสังคม-วัฒน-

ธรรม และวัฒนธรรมเป็นพื้นฐานของการเมืองการปกครอง นอกจากนั้น การพัฒนากลุ่มหลังยังเป็นพื้นฐานของการพัฒนาอีกด้วย

ระดับของการพัฒนา

ถ้าจะมองให้กว้าง การพัฒนาอาจแบ่งออกได้เป็น ๖ ระดับคือ

๑. ระดับบุคคล คือ ระดับประชาชนเป็นระยะบุคคล

๒. ระดับครอบครัว ประกอบด้วย บุคคลที่มีสายสัมพันธ์ใกล้ชิดกันรวมกันเป็นครอบครัว

๓. ระดับหน่วยงาน ประกอบด้วยบุคคลที่มีความสัมพันธ์กันเพราะมีงานเป็นตัวเชื่อม เช่น บริษัท กรม กอง สมาคมมูลนิธิ ชมรม

เป็นต้น

๔. ระดับชุมชน ประกอบด้วยบุคคล ครอบครัว และหน่วยงานที่รวมกันอยู่ในพื้นที่เดียวกัน แบ่งได้เป็น ชุมชนชนบท และชุมชนเมือง

๕. ระดับประเทศ ประกอบด้วยองค์ประกอบทั้ง ๔ ประการข้างต้นรวมกันเป็นประเทศ

๖. ระดับโลก ประกอบด้วยหลาย ๆ ประเทศรวมกันเป็นระดับโลก

ในการพัฒนานั้น ผู้ที่ทำหน้าที่วางแผนพัฒนาไม่ควรเน้นระดับใดระดับหนึ่งโดยละเว้นระดับอื่น ๆ เพราะจะก่อให้เกิดปัญหา โดยเฉพาะระดับที่มาก่อนควรได้รับการพัฒนาให้สมบูรณ์ก่อนที่ระดับ

สูงขึ้นไปจะได้รับการพัฒนาให้เกิดประสิทธิผลได้ ตัวอย่างเช่น การพัฒนาหน่วยงานให้ได้ผล จำเป็นจะต้องให้ความสำคัญต่อการพัฒนาครอบครัวของคนงานให้พออยู่พอกิน มีคุณภาพชีวิตที่ดีด้วย มิฉะนั้นคนงานจะประสบปัญหาครอบครัวจนเสียงาน ในขณะที่เดียวกัน ถ้าจะพัฒนาครอบครัวให้เกิดประสิทธิผล จำเป็นจะต้องพัฒนาสมาชิกแต่ละคนในครอบครัวด้วย

การพัฒนาที่สมดุล

การพัฒนาที่สมดุล คือ การพัฒนาที่สมดุลทั้ง มิติ และ ระดับ ของการพัฒนา มิใช่เฉพาะแต่อย่างใดอย่างหนึ่ง ผู้วางแผนและผู้บริหารการพัฒนาจะให้ความสำคัญกับ

รายบุคคล ด้วยการใช้กลไก
การบริหาร เช่น ระบบการศึกษา
ทั้งในโรงเรียน และนอก
โรงเรียน ให้เป็นประโยชน์
เต็มที่ในการอบรม กล่อมเกลา
จิตใจประชาชน ปลุกฝังจิต
สำนึกทางศีลธรรมให้แน่น
แฟ้น ผู้นำทุกระดับกระทำตน
เป็นตัวอย่าง ดังที่ว่า

“เสียดละสร้างศรัทธา

นำพาให้ถูกทาง

ทำตัวอย่างให้เห็น

ดีเด่นในคุณธรรม

กล้านำปวงชน

อุทิศตนอย่างฉลาด”

นี่เป็นเพียงประเด็นพัฒนา
ประเด็นหนึ่งเป็นตัวอย่างเท่านั้น
ยังมีประเด็นอื่นๆ อีก เช่น
การพัฒนาการเมืองด้วยการ
ถ่ายทอดการประชุมรัฐสภา
ในวาระสำคัญๆ ทางวิทยุ
กระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์
จะเกิดผลทั้งในระดับบุคคล
ครอบครัว จนกระทั่งประเทศ
ชาติ ทำให้คนเกิดความเข้าใจ
ระบอบประชาธิปไตยในภาค
ปฏิบัติเช่นกัน

การพัฒนาที่สมดุลเท่านั้น
จะนำไปสู่การแก้ปัญหาของ
ประชาชน และประเทศชาติ
ทำให้เกิดการพัฒนาที่มีประ-
สิทธิภาพไม่เกิดปัญหาใหม่
ประชาชนจะได้รับผลดีมี
คุณภาพชีวิตที่ดีอย่างทั่วถึง
ประเทศชาติมั่นคงและมั่งคั่ง
อย่างรวดเร็ว

การพัฒนาทุกระดับ และทุก
มิติ ในกรณีที่ผู้วางแผนและ
ผู้บริหารการพัฒนาเป็นองค์กร
โลก เช่น สหประชาชาติ การ
ให้ความสำคัญจะครอบคลุม
ทั้ง ๖ ระดับ คือ ถึงระดับโลก
แต่ในกรณีที่ผู้วางแผน และ
ผู้บริหารการพัฒนาเป็นระดับ
ประเทศ คือรัฐบาล ก็จะทำให้
ความสนใจเพียง ๕ ระดับ คือ
มีระดับประเทศเป็นระดับ
สุดท้าย ในขณะที่เดียวกันไม่
ทอดทิ้งการพัฒนาในระดับ
บุคคล เช่น การพัฒนาศีลธรรม
ให้เกิดขึ้นแก่ประชาชนเป็น

เริ่มเห็นอนาคตที่รุ่งโรจน์ได้อย่างแท้จริงแล้ว

ชาคริต จุลกะเสรี

เสื้อผ้าที่ทอด้วยฝ้ายของไทยเรานั้น ใส่แล้วนุ่มเย็นสบายชวนให้ชื่นใจดี แต่พันธุ์ฝ้ายพื้นเมืองที่เคยใช้ปลูกกันอยู่แต่ดั้งเดิมมาแล้วนั้น ส่วนใหญ่เป็นฝ้ายเส้นใยสั้น ไม่ตรงกับความต้องการของตลาดโลกเขานัก การพัฒนาทางด้านการผลิตฝ้ายของไทยเราจึงก้าวหน้าไปอย่างเชื่องช้าลุ่ม ๆ คอน ๆ

ต่อมาเมื่อทางราชการได้เอาใจใส่พัฒนาพันธุ์ฝ้ายให้มีเส้นใยที่ยาวขึ้น ทั้งโดยการส่งพันธุ์ใหม่มาจากต่างประเทศโดยตรงบ้าง และจากที่สถาบันการเกษตรต่าง ๆ รวมทั้งทางภาควิชาพืชไร่คณะเกษตรของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์เองก็ได้ร่วมกันทำการค้นคว้าผสมพันธุ์ เพื่อที่จะคัดเลือกให้ได้ฝ้ายพันธุ์ใหม่ ๆ ที่มีความเหมาะสมสำหรับการปลูกในเมืองไทยเราได้ดีขึ้น โดยให้มีเส้นใยที่ยาวขึ้น มีคุณภาพดีขึ้น และทนทานต่อโรค-แมลงได้ดีขึ้นด้วย

ซึ่งบัดนี้ก็เป็นที่น่าชื่นชมอย่างยิ่ง ที่ความหวังดังกล่าวได้เริ่มปรากฏผลให้เห็นความสำเร็จก้าวหน้าที่ดีขึ้นเป็นอันมากแล้ว ทำให้ปัจจุบันนี้พี่น้องเกษตรกรไทยเราก็ได้มีฝ้ายพันธุ์ใยยาวขนาดกลางดีขึ้น

ให้เลือกปลูกกันได้หลายพันธุ์มากขึ้นแล้ว เช่นฝ้ายพันธุ์ศรีสำโรง ๒ ศรีสำโรง ๓ นครสวรรค์ ๑ และพันธุ์ศรีสำโรง-๖๐ เหล่านี้เป็นต้น

ส่วนพันธุ์พื้นเมืองเดิมที่ปลูกอยู่ทางจังหวัดเลย ซึ่งเป็นฝ้ายเส้นใยสั้น มีปมปมบนเส้นด้ายมากเป็นพิเศษนั้น ก็เป็นพันธุ์ที่ต่างประเทศเขาเห็นว่าเก๋ดี จึงมีความต้องการซื้ออยู่เหมือนกัน ทำให้ยังคงต้องบำรุงรักษาพันธุ์นี้เพิ่มผลผลิตไว้ด้วยเช่นกัน

อาจจะเนื่องมาจากการปลูกฝ้ายแต่ก่อนนี้ จะต้องใช้สารเคมีช่วยฉีดปราบทำลายให้ประมาณ ๑๔ - ๑๖ ครั้ง จึงจะช่วยให้ได้ดอกฝ้ายที่สมบูรณ์ไม่ถูกทำลายเสียหายไปเสียก่อน ทำให้เกษตรกรผู้ปลูกฝ้ายต้องเสียค่าใช้จ่ายในการนี้มากเหลือเกิน

ประกอบกับราคาฝ้ายในตลาดเมืองไทยเรา ก็ยังคงเป็นไปลุ่ม ๆ คอน ๆ อย่างงว่า เพราะเกษตรกรผู้ผลิตยังขาดการรวมตัวที่ดีพอ การกำหนดราคาจึงอยู่ในสภาพที่เสียเปรียบพ่อค้าคนกลางอยู่ตลอดเวลา ด้วยเหตุนี้จึงทำให้เกษตรกรผู้ปลูกฝ้ายในแหล่งใหญ่ของประเทศ ในแถบ

อำเภอตากดี อำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ ประมาณ ๑ แสนไร่ ต้องขาดทุนกันเป็นแถว จนสุดที่จะทนทำการปลูกฝ้ายนี้อยู่ต่อไปได้ ต้องหันไปปลูกพืชไร่พวกถั่วและข้าวโพดกันมากขึ้น เพราะราคาข้าวโพดปีนี้ก็ช่างเป็นใจดีเหลือเกิน ขยับขึ้นไปสูงถึงกิโลกรัมละ ๓ บาทก็ยังมี อย่างนี้ใครไม่สนก็เห็นจะใจเย็นจนเกินไปละครับ

ดังนั้น ทางราชการจึงจำเป็นต้องกระโดดเข้ามา ร่วมช่วยในการแก้ไขเหตุการณ์เป็นการด่วนให้ด้วยแล้ว โดยได้ใช้โครงการของศูนย์อำนวยการช่วยเหลือประชาชนตามโครงการพระราชดำริ ซึ่งเป็นหัวหอกลำคัญในการดำเนินงานโครงการอีสานเขียวในขณะนี้ ได้ร่วมกับกรมส่งเสริมการเกษตร และรัฐบาลอิสราเอล โดยมีบริษัทแอสตราโก เอเชีย เทรดิง (Astraco Asia Trading) ได้จัดแผนเข้าดำเนินการแล้วเป็นโครงการนำร่อง จำนวน ๑,๐๐๐ ไร่ ในเขตอำเภอปากช่อง และอำเภอเสิงสาง จังหวัดนครราชสีมา แห่งละ ๕,๐๐๐ ไร่เป็นการประเดิมแล้ว นอกจากนี้ยังมีร่วมกับบริษัทอื่น ๆ ดำเนินการในหลายพื้นที่อีกด้วยเช่นกัน

ความจริงนั้น ในอดีต ประเทศไทยเราเคยปลูกฝ้าย นับแสน ๆ ไร่ จนถึงปี ๒๕๒๔ เกิดภาวะราคาฝ้ายตกต่ำทั่วโลก ทำเอาผู้ผลิตขาดทุนกันมาก จึงทำให้พื้นที่ปลูกฝ้ายลดลงอย่างฮวบฮาบ เพิ่งจะเริ่มกลับฟื้นตัวขึ้นใหม่ในปี ๒๕๒๘ เพราะประชากรทั่วโลกได้ตื่นตัว สนใจใช้ผลิตภัณฑ์เสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่ม ที่ทำจากฝ้ายกันเพิ่มมากขึ้น จึงทำให้ราคาฝ้ายคอบอกกลับดีขึ้น ถึงกิโลกรัมละ ๑๒ บาท เกษตรกรผู้ปลูกก็เฮกันมาปลูกฝ้ายเพิ่มขึ้น ทำให้ในปี ๒๕๓๐ กลับเป็นปีทองของฝ้ายได้อีกวาระหนึ่งแล้วละครับ

ด้วยปัจจุบันนี้ ทางโรงงานอุตสาหกรรมสิ่งทอในเมืองไทยเรา มีแกนปั่นด้ายอยู่รวมถึง ๒ ล้านแกนเศษ มีเครื่องทอผ้าอยู่ประมาณ ๗๕,๐๐๐ เครื่อง ในปี ๒๕๓๐ จำเป็นต้องใช้ฝ้ายปุยในการปั่นด้วยจำนวนประมาณปีละ ๒๗๐,๐๐๐ ตัน แต่ผลผลิตที่ได้จากฝ้ายปุยในประเทศไทยเรามีเพียง ๒๘,๕๐๐ ตัน หรือคิดเป็นฝ้ายดอกก็เท่ากับผลิตได้เพียงประมาณ ๗๘,๕๐๐ ตันเท่านั้นเอง จึงยังจำเป็นต้องสั่งฝ้ายปุยจากต่างประเทศเข้ามาอีกถึง ๒๕๐,๕๐๐ ตัน คิดเป็นมูลค่า ๖,๘๐๐ ล้านบาท ไมใช่น้อยเลยนะครับ

“วารสารไทย” เราเคยได้ช่วยรณรงค์รณรงค์ให้ปลูกถั่วเหลืองพืชทองของไทย เพื่อทดแทนการส่งเข้าปีละ ๕,๐๐๐ ล้านบาท เริ่มกันมาตั้งแต่ปี ๒๕๒๗ บัดนี้ก็ได้ดำเนินการก้าวหน้าให้ผลดีเห็นได้ชัดเจนขึ้นมาก

แล้ว ดังนั้นการรณรงค์ให้ปลูกฝ้ายกันเป็นการใหญ่ต่อไปนี้ ในระบบครบวงจรแผนใหม่ ที่กรมส่งเสริมการเกษตร และอีกหลายหน่วยงานจะร่วมกับบริษัทการค้าของบางประเทศ ดำเนินการในขณะนี้ จึงเป็นสิ่งที่ถูกต้อง และสมควรจะเร่งส่งเสริมกันให้รวดเร็วยิ่งขึ้นด้วย จึงจะดี จะช่วยลดจำนวนการนำเข้าฝ้ายจำนวนประมาณปีละ ๗,๐๐๐ ล้านบาท ให้ลดลงได้เช่นเดียวกัน

แต่ในการดำเนินงานส่งเสริมเรื่องการปลูกฝ้ายนี้ ไม่ใช่เรื่องที่จะทำได้ง่ายเหมือนถั่วเหลือง เพราะฝ้ายทำได้ยากกว่ามาก จะต้องใช้ยาฆ่าแมลงไม่ต่ำกว่า ๑๔ - ๑๖ ครั้งจึงจะเก็บเกี่ยวผลผลิตฝ้ายดอกออกมาได้สมบูรณ์ดี ถ้าจะให้ลดต้นทุนลงมาให้ต่ำลงได้อีก ก็ควรจะต้องฝึกกำลังกันทำให้ต่อเนื่องครบวงจรจริง ๆ และทำเป็นแปลงใหญ่ ๆ ให้ใช้เครื่องมือเครื่องทุ่นแรงเข้าช่วยลดค่าแรงงานด้วย การฉีดพ่นสารกำจัดวัชพืช ตลอดจนกำจัดโรคและแมลงศัตรูต่าง ๆ ของฝ้าย ซึ่งมีอยู่มากมายและร้ายแรงเป็นพิเศษนั้น จึงจะมีทางลดค่าใช้จ่ายในการนี้ลงได้

แต่ที่ทางราชการได้ทุ่มไปลงทุนในจังหวัดนครราชสีมา ให้ทำการปลูกฝ้ายเป็นโครงการนำร่อง ๑,๐๐๐ ไร่ร่วมกับอิสราเอลด้วย โดยได้กำหนดให้เกษตรกรผู้เข้าดำเนินการปลูกฝ้าย ในโครงการนี้เพียงครอบครัวละไม่เกิน ๕ ไร่ นั้น ก็คงจะต้องพิจารณาการประสานงาน และ

การสนับสนุนให้ดีขึ้นด้วย พร้อมทั้งจะต้องช่วยให้เกษตรกรผู้ปลูกฝ้ายรายย่อยทุกราย ปฏิบัติดูแลฝ้ายที่ปลูกอย่างใกล้ชิดจริงจัง ๆ และอย่างทั่วถึง จึงจะให้ได้ผลผลิตได้อย่างเต็มที่สมความมุ่งหมาย

สำหรับพันธุ์ฝ้ายที่เข่นกันทางราชการก็ควรจะได้ทำการตกลงกับฝ้ายโรงงานสิ่งทอให้ดี และให้เป็นการแน่นอนเสียก่อนว่า ต้องการจะใช้ฝ้ายชนิดเส้นใยสั้น หรือชนิดเส้นใยขนาดกลาง หรือจะใช้ชนิดเส้นใยยาว ก็ต้องระบุไว้ให้เด่นชัดเสียก่อน การวิจัยและการขยายพันธุ์ฝ้ายช่วงต่อ ๆ ไปของประเทศไทย จะได้เข้ารูปเข้ารอยถูกทางได้ดีขึ้นเสียที เพราะขณะนี้มีส่วนส่งเสริมปนกันอยู่ทั้งเส้นใยสั้นและเส้นใยกลาง ส่วนใหญ่ยังคงเป็นเส้นใยสั้น อย่างนี้ก็ควรชี้ให้ชัดเจนเสียก่อนด้วย จึงจะดี

แต่ในปัจจุบันนี้ก็น่าภูมิใจอยู่อย่างหนึ่ง ที่บรรดาโรงงานปั่นด้ายซึ่งมีอยู่เป็นจำนวนมากในประเทศไทยเรา ซึ่งแต่เดิมนิยมใช้แต่ฝ้ายที่สั่งมาจากต่างประเทศเป็นหลักนั้น บัดนี้โรงงานเหล่านั้นก็ได้หันมาสนใจใช้ฝ้ายไทยเรามากขึ้นแล้ว ด้วยมีความมั่นใจแล้วว่าคุณภาพของฝ้ายที่ผลิตขึ้นในเมืองไทยเราก็มียุทธภาพของเส้นใยดีไม่แพ้ฝ้ายของประเทศอียิปต์ ชูแดน สหรัฐอเมริกา ปากีสถาน และจีนเหล่านั้นแล้วละครับ

ซึ่งผลจากความพยายามผลักดัน แถมจุดบ่างลากบ้าง ออกแรงร่วมกันมาระหว่างผู้

เกี่ยวข้องทั้งทางด้านการผลิต และการตลาดอุตสาหกรรมสิ่งทอ ทั้งจากภาครัฐบาลและภาคเอกชน โดยการประสานงานอย่างต่อเนื่องกันมา ตั้งแต่สมัยของรัฐบาลท่านพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ตลอดมาจนบัดนี้ ได้มีส่วนก่อให้เกิดความสำเร็จทั้งในด้านการผลิตและการตลาดผ่านพ้นมาตรการกีดกันทางการค้ามาได้ด้วยดี

จากพัฒนาการดังกล่าว ทำให้เสื้อผ้าสิ่งทอไทยเราทั้งที่สำเร็จรูปและยังไม่สำเร็จรูป ดูจะมีชื่อเสียงโด่งดังไปไกล มีชื่อน้อย เคียวนี่ต่างประเทศก็มีความต้องการเสื้อผ้าสำเร็จรูปจากเมืองไทยเราเพิ่มมากขึ้นอย่างรวดเร็ว และต้องการซื้อเป็นจำนวนมากมาด้วยแล้วนะครับ

ในจำนวนสิ่งทอไทยเหล่านี้ สิ่งทอที่ทำจาก “ฝ้ายไทย” เรา ก็ได้รับความนิยมเพิ่มขึ้นมากด้วยเช่นกัน โดยเฉพาะประเทศผู้นำเข้ารายสำคัญ ๆ อย่างเช่น สหรัฐอเมริกาก็นิยมเสื้อผ้าที่ทำด้วยฝ้ายเส้นใยสั้น และเส้นใยยาวขนาดกลางอย่างฝ้ายไทยเรานี้กันมากขึ้นแล้วเช่นกัน จึงทำให้ความต้องการเส้นด้ายฝ้ายของโลกเราพลอยมีปริมาณสูงขึ้น และผลักดันให้ระดับราคาเส้นด้ายฝ้ายในปีนี้มีแนวโน้มสูงตามขึ้นไปด้วย

ในส่วนของผู้ผลิตเส้นด้ายฝ้ายไทยเรานั้น ก็ขึ้นอยู่กับปริมาณและคุณภาพของฝ้ายไทยที่บรรดาพี่น้องเกษตรกรชาวไร่ฝ้ายได้ผลิตส่งมาขายให้ในรอบปี ๒๕๓๐ ที่ผ่านมานี้ ได้มีการ

ผลิตเส้นด้ายฝ้ายของไทยเรานั้นเพิ่มมากขึ้น เกือบทุกโรงงานต่างก็เร่งทำการผลิตเส้นด้ายฝ้ายไทยเราอย่างเต็มที่ เพื่อสนองความต้องการของตลาดที่กำลังขยายตัวเพิ่มกำลังการผลิตมากขึ้น ทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ

ในช่วง ๖ เดือนแรกของปีการผลิตฝ้าย ๒๕๓๑ นี้ ภาวะการส่งออกเส้นด้ายฝ้ายอยู่ในเกณฑ์ค่อนข้างดี การส่งออกขยายตัวตามภาวะการค้าสิ่งทอของโลก ประมาณได้ว่าในช่วง ๖ เดือนแรกนั้นก็ส่งออกเส้นด้ายฝ้ายออกไปขายได้แล้วประมาณ ๑๑,๓๐๐ ดัน คิดเป็นมูลค่าก็ประมาณ ๑,๐๓๘ ล้านบาทแล้วละครับ

ประเทศผู้นำเข้าเส้นด้ายฝ้ายไทยเราส่วนใหญ่ นั้น เป็นประเทศที่มีข้อตกลงทางด้านสิ่งทอระหว่างกันเกือบทั้งหมด ซึ่งได้แก่ ประเทศสหรัฐอเมริกา เบลเยียม สหราชอาณาจักร อังกฤษ แคนาดา โปรตุเกส และสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี และออสเตรเลียด้วย ต่างก็ช่วยอุดหนุนสิ่งทอจากฝ้ายไทย เราเป็นการใหญ่ดีขึ้นแล้ว

จึงเป็นที่คาดการณ์ได้ว่า ตลอดปี ๒๕๓๑ นี้จะมีการส่งออกเส้นด้ายที่ทำจากฝ้ายไทย มีรวมทั้งสิ้นถึง ๒๔,๐๐๐ ดัน คิดเป็นมูลค่าประมาณ ๒,๒๐๐ ล้านบาท เพิ่มขึ้นจากในปี ๒๕๓๐ ที่เคยส่งออกได้เพียง ๒๐,๔๐๒ ดัน มีมูลค่า ๑,๗๐๔ ล้านบาทเท่านั้นเอง

ซึ่งในการผลิตเส้นด้ายฝ้ายนั้น จำเป็นต้องใช้ฝ้ายใน

ปริมาณมาก และมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นทุกปี แต่ในขณะเดียวกันประเทศไทยเรา คงสามารถผลิตได้เพียงประมาณร้อยละ ๑๕ ของความต้องการใช้เท่านั้นเอง จึงจำเป็นต้องมีการสั่งซื้อจากต่างประเทศเข้ามาอีกเป็นจำนวนมาก อย่างในปีที่แล้ว ก็ได้มีการนำฝ้ายดิบเข้ามาถึง ๒๕๘,๘๘๒ ดัน มีมูลค่าถึง ๗,๐๒๐ ล้านบาท โดยสั่งซื้อมาจากประเทศชูดาน สหรัฐอเมริกา ปากีสถาน จีน และอินเดีย

“วารสารไทย” จึงอยากจะแจ้งให้พี่น้องเกษตรกรที่สนใจทั้งหลาย ได้ทราบด้วยว่าในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ ๖ ปัจจุบัน ก็ได้มีการระบุถึงเป้าหมายเอาไว้อย่างชัดเจนด้วยแล้วว่า จะเริ่มผลผลิตปุ๋ยฝ้ายจากจำนวน ๕๕,๐๐๐ ดันในปี ๒๕๓๐ ให้เพิ่มขึ้นเป็นจำนวน ๗๔,๐๐๐ ดัน ในปี ๒๕๓๔ ให้จงได้

ที่จริงแล้วฝ้ายนี้เป็นพืชที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้อย่างกว้างขวางมาก คือ ปุ๋ยฝ้ายใช้เป็นวัตถุดิบในการผลิตผ้า นานาชนิด ส่วนฝ้ายที่มีคุณภาพต่ำกว่า ก็สามารถนำไปทำเป็นผ้าสักหลาดหรือวัตถุดิบอื่น ๆ สำหรับเครื่องหนัง และใช้เป็นวัตถุดิบในการทำกระดาษ ทำฟิล์มถ่ายรูปและฟิล์มเอ็กซ์เรย์ได้ด้วย

ส่วนเมล็ดฝ้ายก็นำมาสกัดเป็นน้ำมันพืชใช้ปรุงอาหารได้ ใช้ทำสบู่ ทำน้ำมันหล่อลื่น และกากเมล็ดฝ้ายก็ใช้ทำเป็นอาหารสัตว์ที่ให้โปรตีนสูงดีมาก นอก

“

ฝ้าย เป็นพืชที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้อย่างกว้างขวางมาก
ปุ๋ยฝ้าย ใช้เป็นวัตถุดิบในการผลิตผ้า
ฝ้ายที่มีคุณภาพต่ำ นำไปทำเป็นผ้าสักหลาด
ใช้เป็นวัตถุดิบในการทำกระดาษ
ทำฟิล์มถ่ายรูป และฟิล์มเอ็กซ์เรย์

”

“

ราคาฝ้ายดอกในปีนี้

คงจะอยู่ในราว ๆ กิโลกรัมละ ๑๒-๑๓ บาท

จึงคาดว่า

ถ้าขายได้กิโลกรัมละ ๑๓ บาท

ก็คงจะทำเงิน

ได้ถึง ๑,๔๓๐ ล้านบาทได้แน่ ๆ

”

จากนี้ เปลือกของเมล็ดฝ้ายก็ยังนำไปใช้ทำอาหารสัตว์ได้เช่นกัน

การแยกปุยฝ้ายออกจากเมล็ดฝ้ายนั้น กระทำโดยใช้เครื่องปั่นฝ้าย และอัตราส่วนของปุยฝ้ายที่ได้ต่อฝ้ายดิบนั้น จะได้อยู่ในราวร้อยละ ๓๓ เท่านั้นเองแหละครับ แต่ทุกส่วนก็มีประโยชน์และขายได้ทั้งนั้นถ้ารู้จักติดต่อให้ถูกช่องทาง

สำหรับในปีการผลิตฝ้าย ๒๕๓๑ - ๒๕๓๒ นี้ คาดกันว่าจะได้ผลผลิตฝ้ายดอกประมาณ ๕๔,๐๐๐ ตัน ด้วยในปีนี้ทางราชการหลายหน่วยงานได้เห็นความสำคัญในเรื่องของการปลูกฝ้ายเพื่อการอุตสาหกรรมนี้กันมากขึ้นแล้ว จึงได้มีการระดมความร่วมมือช่วยกันเป็นการใหญ่อยู่ในหลายพื้นที่ รวมทั้งสันคาคว่าจะมีปลูกกันได้ถึง ๕ แสนไร่ เนื่องจากมีราคาดีเป็นที่สนใจเกษตรกรได้ดีมาก

ที่ว่าดีนั้นก็เพราะว่า ราคาฝ้ายดอกในปีนี้จะอยู่ในราว กิโลกรัมละ ๑๒ - ๑๓ บาท จึงคาดว่าถ้าขายได้กิโลกรัมละ ๑๓ บาท ก็คงจะทำเงินได้ถึง ๑,๔๓๐ ล้านบาทได้แน่ ๆ และควรที่จะได้ช่วยกันเร่งพัฒนาผลผลิตเพิ่มให้มาก ๆ ขึ้นอีกได้เกือบอีกเท่าตัว ก็ยังมีทางขายได้สบายอยู่ครับ

ดังนั้น พี่น้องเกษตรกรชาวไร่ฝ้ายทั้งหลาย จึงจำเป็นต้องเร่งเอาใจใส่บำรุงรักษา และหาทางป้องกันสมอฝ้ายที่ได้จากฝ้ายที่ปลูกไว้ เหล่านี้ไว้ให้ดีที่สุดด้วยนะครับ เพราะทุก ๆ ปี

ที่ผ่านมา นั้น มักจะมีเจ้าหนอนเจาะสมอฝ้ายอเมริกันเกิดมีระบาดขึ้นมากที่สุด ตั้งแต่ในช่วงปลายเดือนกันยายนเรื่อยมาจนถึงพฤศจิกายนนี้ก็ยังมียู่ จึงต้องเอาใจใส่ปราบมันให้ดีกว่า

สำหรับเรื่องการเตรียมดินปลูก ระยะห่างระหว่างต้น และระหว่างแถวปลูกฝ้ายแต่ละพันธุ์นั้น ถ้าจะให้ดีความถูกต้องดีที่สุด ขอให้เกษตรกรในแต่ละพื้นที่ที่สนใจจะปลูกฝ้าย ได้สอบถามจากเจ้าหน้าที่เกษตรตำบล หรือเกษตรอำเภอ ที่อยู่ใกล้ท่านเสียก่อนว่าทำอย่างไรจึงจะเหมาะสมที่สุด และทางที่คั้นควรรวมกลุ่มกันปลูกเป็นแปลงใหญ่ ๆ และติดต่อด้านการตลาดกันไว้ล่วงหน้าให้เรียบร้อยเสียก่อนด้วยก็จะดี

เมื่อวันที่ ๒๗ พฤศจิกายน ๒๕๓๑ ที่ผ่านมามีงานเนื่องพลเอก ชาติชาย ชุมพะวัน นายกรัฐมนตรี ก็ยังได้ปลีกเวลาไปเยี่ยมไร่ฝ้ายของบริษัทบุหร่งจำกัด ซึ่งเป็นบริษัทในเครือของบริษัทอุตสาหกรรมทอผ้าไทยจำกัด ซึ่งตั้งอยู่ในเขตอำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี เป็นไร่ที่กำลังมีปุยฝ้ายขาวสะอาดไปทั้งไร่ ซึ่งท่านนายกรัฐมนตรีได้กรุณาทดลองสพายถุงเก็บฝ้าย และลุยเข้าไปทำการเก็บปุยฝ้ายด้วยตนเอง สร้างความประทับใจให้แก่เกษตรกรผู้พบเห็นเป็นอย่างยิ่ง

พูดถึงเรื่องฝ้ายนี้แล้ว ก็เห็นจะต้องกล่าวถึงศัตรูร้ายตัวสำคัญของฝ้าย คือเจ้า “หนอนเจาะสมอฝ้ายอเมริกัน” นั้น

พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ นายกรัฐมนตรี ไปเยี่ยมไร่ฝ้ายที่อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี

สักหน่อยละครับ

“หนอนเจาะสมอฝ้าย อเมริกัน” นี้ มีชื่อทางวิทยาศาสตร์เรียกกันว่า “เฮลิโคเวอร์ปาอาร์มิเจอรา” (Helicoverpa armigera, Hubner) เป็นหนอนที่ทำลายพืชฝ้ายได้ร้ายแรงที่สุด และเป็นศัตรูสำคัญที่สุดของการปลูกฝ้ายก็ว่าได้

คือหนอนเจาะสมอฝ้ายชนิดนี้ มันจะกัดกินทั้งดอกและสมอฝ้าย เจาะทำลายไปจนถึงยอดฝ้าย หนอนชนิดนี้เกิดจากการวางไข่ของผีเสื้อชนิดหนึ่ง ไข่จะมีสีขาวนวล ซึ่งไข่นี้จะกลายเป็นสีน้ำตาลได้ภายใน ๓ วัน จากนั้นไข่ก็จะแตกออกเป็นตัวหนอน ซึ่งอาจจะมียาว น้ตาล เขียว หรือชมพู แล้วแต่ชนิดของมัน

หนอนนี้จะกัดกินฝ้ายได้ตลอดเวลา แต่ช่วงที่มันจะทำลาย

ได้มากที่สุด ก็คือ เมื่อตัวหนอนมีอายุประมาณ ๑๐ วัน ตัวหนอนจะโตประมาณ ๒.๕ เซนติเมตร และหนอนนี้เมื่อโตเต็มที่จะยาวประมาณ ๓.๕ เซนติเมตร เมื่อหนอนเริ่มโตแล้วจะกำจัดมันได้ยากมาก ฟัน้องเกษตรกรจึงควรหาทางป้องกันมันไว้แต่เนิ่น ๆ ในขณะที่ตัวมันยังเล็ก ๆ อยู่จะดีกว่า

สำหรับวิธีการป้องกันกำจัดหนอนเจาะสมอฝ้ายอเมริกันนี้ ก็อยากจะแนะนำว่าในขั้นแรกนั้น ขอให้พี่น้องเกษตรกรทำโดยวิธีการตรวจนับตัวหนอนดูก่อนจะดีกว่า โดยการเดินสำรวจหนอนในแปลงฝ้ายที่ปลูกไว้วันนั้นดู ด้วยการเดินทะแยงจากมุมแปลงด้านหนึ่งไปยังอีกด้านหนึ่ง หรือเดินตามแถวฝ้าย และตรวจดูตามส่วนต่าง ๆ ของต้นฝ้ายทุก ๆ ๓ - ๕ วัน

หากตรวจพบมีตัวหนอนนั้นเฉลี่ย ๑๐ ตัวจากต้นฝ้าย ๕๐ ต้น ก็ควรจะพ่นสารเคมีกำจัดให้ได้แล้วละ

ซึ่งทางกรมส่งเสริมการเกษตร ก็ได้ให้คำแนะนำหลักการ ใช้สารฆ่าแมลงป้องกันกำจัดหนอนเจาะสมอฝ้ายอเมริกันชนิดนี้ไว้ว่า ถ้าจะให้ได้ดี และเป็นการชะลอการดื้อยาของหนอนได้ด้วยนั้น ควรจะปฏิบัติดังนี้ประกอบด้วยจึงจะดี

หลักการสำคัญที่สุดก็คือ ควรใช้สารฆ่าแมลงสลับกลุ่มกัน และต้องไม่ใช่สารฆ่าแมลงชนิดเดียวกัน หรือกลุ่มเดียวกัน ปรานหนอนเจาะสมอฝ้ายอเมริกันนี้ติดต่อกันไปนาน ๆ หรือจนตลอดฤดูกาล

สำหรับกลุ่มของสารเคมีใช้ฆ่าแมลง ที่จะเอามาใช้ป้องกันกำจัดหนอนเจาะสมอฝ้ายอเมริกัน

นี้ อาจแบ่งออกได้เป็น ๕ กลุ่มคือ

กลุ่มที่ ๑ เป็นสารประเภทออร์แกนโนฟอสเฟต เช่น พวกลาร์โบลสตาร์ ๗๒% อีซี. หรือ สารคูราครอน ๕๐% อีซี. และ ฮาสดาซีออน ๔๐% อีซี. เหล่านี้ใช้ได้ผลดีมาก

กลุ่มที่ ๒ เป็นประเภทสารผสม เช่น พวกลาร์โบลสตาร์ ๒๘ ชนิด ๑๕% อีซี. หรือ สารวาตาโรออน ๑๐ ชนิด ๒๐% อีซี.

กลุ่มที่ ๓ เป็นสารประเภทคาร์บาเมต เช่น สารคาร์วิน ๗๕% ดับบลิว พี.

กลุ่มที่ ๔ เป็นสารประกอบยับยั้งการเจริญเติบโตของแมลง เช่น สารอาทาบิน ๕% อีซี.

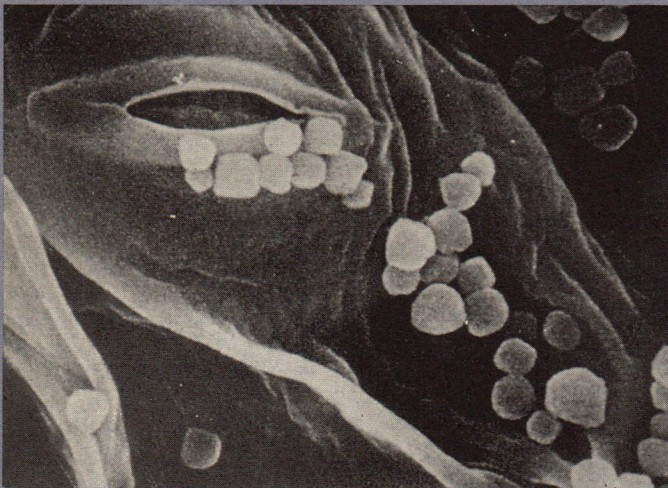
และกลุ่มที่ ๕ เป็นสารประเภทไพรีทรอยด์สังเคราะห์ หรือยานีอก เหล่านี้เป็นต้น

ในการใช้สารสลับกลุ่มกันปรานนั้น เกษตรกรจะต้องใช้สารฆ่าแมลง ๒ กลุ่มแรกเป็นหลัก คือ ใช้สารประกอบออร์แกนโนฟอสเฟต และสารผสม แล้วจึงเลือกสารฆ่าแมลงอีก ๑ กลุ่ม ในกลุ่มอื่น ๆ ที่เหลือ คือ คาร์บาเมต สารยับยั้งการเจริญเติบโตของแมลง หรือยานีอก กลุ่มใดกลุ่มหนึ่งฉีดพ่นสลับกัน

คือใช้สารใน ๒ กลุ่มหลักนั้นพ่นก่อน แล้วครั้งต่อไปใช้สารในกลุ่มอื่นฉีดพ่น ครั้งที่ ๓ ใช้สารในกลุ่มหลักฉีดพ่น ครั้งที่ ๔ ใช้สารในกลุ่มอื่นฉีดพ่น ทำสลับกันเช่นนี้เรื่อยไปจนตลอดฤดูปลูกฝ้ายนั้น

หนอนเจาะสมอฝ้ายที่ตายด้วยโรคไวรัส (NPV) เชื้อไวรัสนี้ใช้ป้องกันกำจัดหนอนเจาะสมอฝ้าย ที่ทำลายฝ้ายและมะเขือเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพดีมาก

เนื้องอกเคลียร์ โพลีโครซิด ไวรัส ซึ่งจะถูกห่อหุ้มด้วยผลึกโปรตีน ที่เรียกว่า โพลีฮีดราเข้าไปแพร่กระจายอยู่ที่เซลล์ผิวใบด้านล่างของใบฝ้าย ช่วยทำลายหนอนเจาะสมอฝ้ายอเมริกันได้อย่างดี

หรือจะสลับแบบใช้สารในกลุ่มหลัก ๒ ครั้ง สลับกับสารในกลุ่มอื่น ๑ ครั้งก็ได้ วิธีใช้สารเคมีป้องกันกำจัดหนอนเจาะสมอฝ้ายอเมริกันวิธีนี้ จะได้ผลดีกว่าการใช้สารใดสารหนึ่งโดยเฉพาะฉีดพ่นให้จนตลอดฤดูอย่างที่เคยปฏิบัติกันอยู่เดิมนั้นครับ

สำหรับหนอนเจาะสมอฝ้าย ซึ่งเป็นศัตรูตัวสำคัญที่สุดของ

ฝ้ายนี้ ออกจะเป็นปัญหาที่ทำให้ชาวไร่ฝ้ายต้องประสบกับการขาดทุนกันอยู่เสมอ และเกิดขึ้นได้อย่างง่ายดายเสียด้วยภายในไม่กี่วันเท่านั้นเองถ้ามีเจ้าหนอนชนิดนี้เกิดขึ้น สมอฝ้ายรวมทั้งปุยฝ้ายที่เพิ่งจะแก่แล้วด้วยนั้น ก็อาจจะถูกทำลายเสียหายวอดวายไปได้อย่างง่ายดายมาก

หนอนเจาะสมอฝ้ายนี้ จึง

เป็นปัญหาในการป้องกันกำจัดอยู่ในปัจจุบัน ทั้งนี้เนื่องจากหนอนเจาะสมอฝ้าย มีความสามารถสูงในการสร้างความต้านทานต่อฤทธิ์ของสารกำจัดแมลง โดยเฉพาะอย่างยิ่งสารกำจัดแมลงประเภทไพรีทรอยด์สังเคราะห์ (Synthetic pyrethroids) ซึ่งเป็นสารกำจัดแมลงที่นิยมใช้กันอย่างกว้างขวางในการป้องกันกำจัดแมลงศัตรูฝ้าย

ปัจจุบันนี้ได้พบว่า ผลในการป้องกันกำจัดมิได้ลดลง ทำให้เกษตรกรต้องเพิ่มอัตราความเข้มข้นสูงขึ้น ขณะเดียวกันเกษตรกรใช้สารเคมีหลายชนิดผสม แล้วฉีดพ่นกำจัดแมลงศัตรูฝ้ายกันมากขึ้น เป็นผลทำให้จำนวนของกลีกรที่ได้รับอันตรายจากพิษของสารเคมี ได้มีเพิ่มมากขึ้นตามไปด้วยถ้าใช้สารเหล่านี้ไม่ถูกวิธี

ในปัจจุบัน ทุกฝ้ายได้ตระหนักถึงอันตรายจากสารกำจัดแมลง ที่มีต่อเกษตรกรผู้ปลูกฝ้ายโดยตรง และผลทางอ้อมที่มีต่อสภาวะแวดล้อมทางธรรมชาติ

กลุ่มงานวิจัยการปราบศัตรูพืชทางชีวภาพ ได้นำเอาเชื้อไวรัสซึ่งพบระบาดกับหนอนเจาะสมอฝ้ายในสภาพธรรมชาติในหลายแหล่งของประเทศไทยมาใช้ประโยชน์ในการนี้ได้สำเร็จแล้ว

เชื้อไวรัสชนิดนี้เรียกว่า "นิวเคลียร์โพลีโครซิด ไวรัส" (Nuclear polyhedrosis virus) ซึ่งเชื้อไวรัสนี้จะเกิดอาการโรค โดยเฉพาะกับหนอนเจาะสมอ

ฝ้ายเท่านั้น จากการค้นคว้าทดลองทั้งในห้องปฏิบัติการและในสภาพไร่ ซึ่งปฏิบัติติดต่อกันมานานนับ ๑๐ ปี จนสามารถที่จะผลิตขยายเชื้อไวรัสชนิดนี้เป็นปริมาณมาก เพื่อทำการควบคุมหนอนเจาะสมอฝ้ายในแปลงขนาดใหญ่ได้ และมีความมั่นใจว่าปัจจุบันนี้สามารถนำเชื้อไวรัสชนิดนี้ มาประยุกต์ใช้ควบคุมหนอนเจาะสมอฝ้ายได้ผลดีแล้ว

จากการค้นคว้าทดลองเชื้อไวรัสของหนอนเจาะสมอฝ้ายในห้องปฏิบัติการ พบว่าอนุภาคของเชื้อไวรัสจะมีรูปร่างเป็นแท่งกลมยาว (Rod shape) มีขนาดประมาณ 5 x 320 หน่วยนาโนมิเตอร์ (nm.) ประกอบด้วยกรดนิวคลีอิกแอซิก อนุภาคของเชื้อไวรัสจะถูกห่อหุ้มด้วยผิวนิกโปรตีนที่เรียกว่า โพลีฮีดรา (polyhedra) มีขนาดของผลึกประมาณ ๐.๔ - ๑๐ ไมโครมิเตอร์ (micrometer) สามารถมองเห็นผลึกโปรตีนนี้ได้ นักวิชาการเขาเคยใช้กล้องจุลทรรศน์กำลังขยายสูง ตรวจสอบลักษณะอาการของโรคไวรัสนี้ได้ชัดเจนแล้ว

เมื่อหนอนได้รับเชื้อไวรัสโดยการกิน "ผลึกโปรตีน" กำลังขยายสูง ลักษณะอาการของโรคไวรัสเมื่อหนอนได้รับเชื้อไวรัสโดยการกินผลึกโปรตีนให้สลายตัว อนุภาคของไวรัสก็แพร่กระจายไปทำอันตรายอวัยวะส่วนต่าง ๆ ของแมลง และจะเข้าไปทิวจำนวนมากขึ้นในนิวเคลียร์ของเซลล์ของเนื้อเยื่อต่าง ๆ เช่น เซลล์ของ

ผนังลำตัว เม็ดเลือด ไชมัน เซลล์ประสาท และกล้ามเนื้อ ลักษณะสำคัญของโรคนี้ก็คือ หนอนจะตายโดยมีผนังลำตัวที่แตกง่าย

ลักษณะของโรคที่หนอนเห็นได้จากภายนอกก็คือ ผนังลำตัวจะมีสีซีดลง หนอนจะลดการเคลื่อนไหว กินอาหารได้น้อยลง ของเหลวภายในลำตัวมีสีขาวขุ่น หรือสีครีม ระยะสุดท้ายของอาการโรคนี้ หนอนจะพยายามไต่ขึ้นไปยังส่วนบนสุดของต้นฝ้าย และจะตายโดยมีส่วนหัวและลำตัวห้อยลงมา จะมีส่วนของขาเทียมเกาะติดส่วนของต้นฝ้ายไว้เพียงคู่เดียว

เมื่อหนอนตายลำตัวจะแตกและ ของเหลวภายในลำตัวจะเต็มไปด้วยผลึกโปรตีนของเนื้อไวรัส ซึ่งสามารถแพร่กระจายการระบาดของโรคไวรัสออกไปได้ โดยอาศัย ลม ผ่นนก หรือแมลงชนิดอื่นช่วยแพร่เชื้อไป เชื้อไวรัสชนิดนี้มีคุณสมบัติพิเศษ ที่สามารถจะถ่ายทอดเชื้อให้เกิดโรคกับหนอนเจาะสมอฝ้ายรุ่นต่อ ๆ ไปได้ โดยการถ่ายทอดเชื้อไวรัสติดไปกับเปลือกไข่ของแมมีสีเชื้อ ทำให้โรคเกิดแพร่ระบาดต่อไปในธรรมชาติได้อีกทางหนึ่งด้วย

เมื่อได้รู้วิธีป้องกันปรามเจ้าหนอนร้ายตัวนี้แล้ว ที่นัลงหันมาดูทางด้านจะช่วยให้ได้ฝ้ายที่มีคุณภาพดีนั้นบ้าง ว่าเรามีข้อควรปฏิบัติกันได้อย่างไรบ้าง ละ สำหรับทางด้านของกรมวิชาการเกษตรก็ได้ร่วมกับทางคณะเกษตร ของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ทำการวิจัยค้นคว้า

หาพันธุ์ใหม่ที่ดีกว่าเดิมอยู่อย่าง ไม่หยุดยั้ง พันธุ์ฝ้ายที่ผลิตมาขยายพันธุ์ให้ได้ปลูกกันได้อีกพันธุ์หนึ่ง เมื่อปีที่แล้วก็คือฝ้ายพันธุ์ “ศรีสำโรง ๓”

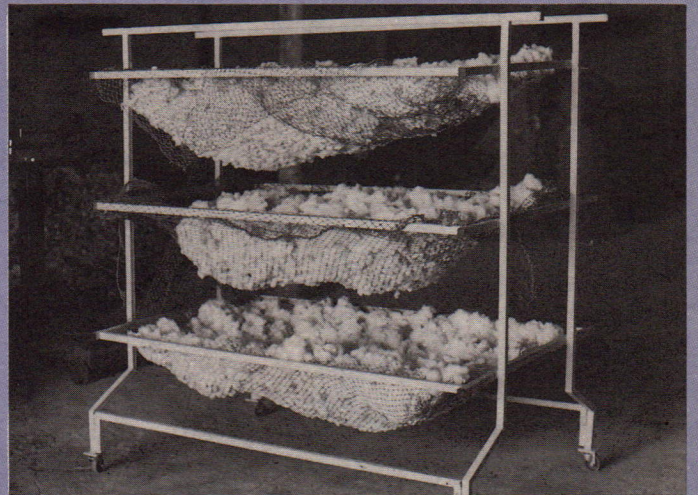
ฝ้ายพันธุ์ศรีสำโรง ๓ ลำสุดท้ายที่วิจัยได้มานี้ มีคุณสมบัติต้านทานต่อโรคใบหงิก และโรคใบไหม้ได้ดีมาก ให้ผลผลิตได้สูงกว่าพันธุ์ตากฟ้า ๑ มีสมอคคิ แต่สมอยังมีขนาดค่อนข้างเล็ก อายุก็ค่อนข้างจะสั้นคือ เก็บผลได้เร็วจึงเหมาะที่จะใช้ปลูกในช่วงปลายฤดูฝน หรือในเขตชลประทานได้ดี หรือจะปลูกกันในฤดูแล้งก็ยังได้ เป็นพันธุ์ที่น่าสนใจมากเชียวละ

และจากความเอาใจใส่พัฒนาเรื่องฝ้าย ซึ่งทางสมาคมอุตสาหกรรมสิ่งทอ ร่วมกับภาครัฐบาลเร่งดำเนินการด้านต่าง ๆ อยู่ขณะนี้ คงจะมีส่วนช่วยให้เกษตรกรทั้งหลาย ได้รับความสนับสนุนต่าง ๆ จากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องได้ดีขึ้น ทั้งในเรื่องสินเชื่อระยะยาว เรื่องกำหนดเขตการผลิตฝ้าย เรื่องการจัดหาเมล็ดฝ้ายพันธุ์ที่ตลาดต้องการ รวมทั้งเรื่องการจัดหาตลาดล่วงหน้าเตรียมเพิ่มไว้ให้ด้วย ก็คงจะช่วยให้การพัฒนาฝ้ายไทยเรา ได้มีโอกาสประสบผลสำเร็จได้ตามที่มุ่งหวัง ภายใต้อาณัติอันไม่ไกลนี้ได้ดีขึ้น

สำหรับฝ้ายซึ่งปลูกทั่วไปนั้น เมื่อต้นมีอายุได้ครบ ๑๐๐-๑๐๕ วันแล้วนั้น สมอฝ้ายที่แก่จะเริ่มแตกปุย พอสมอแก่ก็แสดงว่าได้เวลาเก็บเกี่ยวแล้ว พี่น้องเกษตรกรในบางเขตที่ขาดแคลนแรงงานก็จะต้อง

เปลดาข่ายผึ่งฝ้ายขนาดใหญ่ใต้ถุนบ้าน

เปลดาข่ายผึ่งฝ้ายแบบติดล้อเลื่อน

จ้างแรงงานจากที่อื่นมาช่วยปฏิบัติงานในไร่ด้วยนั้น ก็ควรจะตั้งกฏเกณฑ์ขึ้นวิธีการเก็บฝ้ายให้ดีขึ้นเพื่อให้ได้ฝ้ายที่ดีที่สุด

สิ่งที่ควรจะเพิ่มความเอาใจใส่กวัดขันในช่วงระยะเวลาการเก็บฝ้าย เพื่อที่จะให้ได้ฝ้ายที่มีคุณภาพดีที่สุคนั้น พี่น้องเกษตรกรทั้งหลาย อย่าลืมพิจารณากวัดขันในเรื่องต่อไปนี้ไว้ด้วยก็จะดี

ประการแรก ก็คือว่า ควร

จะทำการเก็บฝ้ายนั้นได้ก็ต่อเมื่อฝ้ายต้นนั้น มีปุยฝ้ายแก่จัดและแห้งดีแล้ว ก็คือเมื่อฝ้ายจะแก่จัดจนสมอแตกอ้าแล้ว แต่ถ้าบังเอิญเกิดมีฝนตกลงมา ก็อย่าเพิ่งเก็บฝ้ายนั้นทันที ทั้ง ๆ ที่ยังเปียกอยู่ ควรจะต้องรอให้ฝ้ายฝ้านั้นได้รับแสงแดดจัด ๆ จนแห้งดีเสียก่อนแล้วค่อยเก็บ จะดีกว่ารีบเก็บทั้ง ๆ ที่ฝ้ายยังเปียกอยู่อย่างนั้น มันจะเกิดความเสียหาย และเป็นโรคราขึ้นได้ง่ายด้วยไม่ดีเลย

ประการที่สอง ก็ขอแนะนำไว้ด้วยว่า ไม่ควรจะปล่อยฝ้ายที่แก่จนสมอแตกอ้าแล้วนี้ค้างอยู่บนต้นนานวันเกินไป เพราะข้อเสียที่มีมากก็คือปุ๋ยฝ้ายมันจะสกปรกได้ง่าย จะทำให้เสียราคาไปโดยไม่สมควร จึงต้องระวังให้ดีด้วยในข้อนี้

ประการที่สาม ห้ามการเก็บฝ้ายแต่เช้าตรู่ ถึงจะขยันอย่างไรก็ขอให้รอก่อน ด้วยมักจะมีน้ำค้างเกาะปุ๋ยฝ้ายเปียกอยู่ ควรจะรอไปเก็บเอาตอนสาย ๆ ให้น้ำค้างแห้งเสียก่อนจะดีกว่า

ประการที่สี่ เรื่องปุ๋ยฝ้ายที่เก็บจากต้นมาแล้วนี้ เวลาเก็บควรใส่กระชูลูกหรือกระบุงตะกร้าอะไรที่มีดซิดหน่อย อย่าปล่อยให้ตกถูกดิน และอย่าให้เปื้อนสกปรก หรือถูกฝุ่นละอองอะไรเข้าไปปะปนปุ๋ยฝ้ายนั้นได้ เมื่อเก็บเอามาน้ำแล้วก็ต้องรีบนำออกตากผึ่งแดดให้แห้งสนิทจริงๆ เสียก่อน แล้วจึงจะนำลงบรรจุกระสอบที่สะอาดนำไปรวมกองเก็บไว้ในที่แห้งไม่อับชื้น เพื่อรอการส่งไปขายได้ละ

ที่ไร่ฝ้ายของบริษัทบุหร่งจำกัด ที่ท่านนายกรัฐมนตรีได้แวะไปชมกิจการดังที่กล่าวแล้วในตอนต้นนั้น ที่นั่นเขาใช้วิธีทำตะแกรงตาข่ายติดตั้งบนโครงไม้หรือไม้ไผ่ มี ๓ ชั้น โดยให้ชั้นบนสุดเป็นตาข่ายตาห่าง ห่างพอที่จะทำให้ฝ้ายพันม้วนและเศษผงต่าง ๆ ลอดตกลงมาสู่ตะแกรงชั้นที่สองได้ ซึ่งตะแกรงชั้นสองนี้ตาถี่ขึ้นมาหน่อย พอถักฝ้ายพันม้วนซึ่งเป็นปุ๋ยขนาด

เล็กเอาไว้ได้ แต่ปล่อยให้เศษอื่น ๆ ที่ปะปนมาหล่นลงสู่ชั้นล่างสุดได้สะดวก ซึ่งดูแล้วก็ เป็นวิธีที่เข้าท่าดีเหมือนกัน

ส่วนคำแนะนำประการที่ห้าก็คือว่า ในการปลูกฝ้ายไว้หลายพันธุ์ในบริเวณใกล้เคียงกัน หรือจะห่างไกลกันก็ตามเถอะ การเก็บปุ๋ยฝ้ายนั้นควรแยกเก็บตามพันธุ์นั้น ๆ เอามากองแยกกันไว้เป็นสัดส่วนในที่ตากหรือที่เก็บ อย่าผสมไปปะปนกันเข้าได้เสียละ

คำแนะนำประการที่หกมีอยู่ว่า ควรเก็บแต่ปุ๋ยฝ้ายที่สะอาดเข้าร่วมกันได้ ส่วนปุ๋ยฝ้ายที่สกปรก เพราะถูกโรคหรือแมลงทำลาย หรือปุ๋ยที่เสียหาย เพราะอะไรก็ตามเถอะ ควรจะแยกออกไปต่างหาก อย่าให้ปะปนกับฝ้ายที่ดี ๆ เพราะจะพลอยทำให้ฝ้ายนั้นมีคุณภาพเลวลง ในการตีราคาขายจะถูกกดราคาได้ง่าย ต้องระวังให้ดีหน่อยในเรื่องความสะอาดของปุ๋ยฝ้ายนี้ละ แม้กระทั่งเรื่องเศษกิ่งไม้ใบไม้อะไรนั้น ก็อย่าให้มีปะปนติดปุ๋ยฝ้ายเข้าไปได้ละ ทั้งในระหว่างการเก็บและการบรรจุกระสอบเก็บก็ต้องระวังเรื่องสิ่งปนเปื้อนนี้ให้ดีด้วย

คำแนะนำประการสุดท้ายก็คือว่า ถ้าบรรจุปุ๋ยฝ้ายลงกระสอบแล้ว ขออย่าใช้เชือกพลาสติกเย็บปากกระสอบ ควรจะใช้เชือกปอเย็บปากกระสอบดีกว่า ทั้งนี้ก็เพราะทางโรงงานทอฝ้าย ซึ่งเป็นผู้ทำการแยกปุ๋ยฝ้ายออกจากเมล็ด เพื่อปั่นด้ายหรือทำผลิตภัณฑ์อะไรต่อไปนั้น เขา

รังเกียจเชือกพลาสติกนี้มาก ถือถ้าเชือกพลาสติกนี้หลุดปะปนเข้ากับปุ๋ยฝ้ายแล้ว จะทำการแยกออกได้ยากมาก จึงทำให้ฝ้ายนั้นพลอยเสียราคาไปโดยไม่สมควรเลย

ส่วนเมล็ดฝ้ายที่แยกออกจากปุ๋ยฝ้ายแล้วนั้น ทางโรงงานฝ้ายก็นำไปขายให้กับโรงงานสกัดน้ำมันพืช เอาไปใช้ประโยชน์ทางด้านน้ำมันอีกชั้นหนึ่งก็ได้ราคาดีมากเชียวละ ส่วนกากเมล็ดฝ้ายที่หีบเอาน้ำมันออกหมดแล้วนี้ก็ยังมีความประโยชน์ขายกันได้เหมือนกัน บางส่วนใช้ในการผสมอาหารสัตว์ และบางส่วนก็เอาไปใช้เป็นปุ๋ยอินทรีย์วัตถุ ใส่ดินความสมบูรณ์ให้แก่ดินในการปลูกพืชต่อไปก็ได้ดีมาก

จากการขยายตัวของตลาดเสื้อผ้าสั่งทอจากฝ้าย ที่ยังคงมีเพิ่มทวีขึ้นตามจำนวนประชากรพลโลกอย่างไม่หยุดยั้งนั้น จึงทำให้ฝ้ายยังคงเป็นที่หวั่นเกรง และยังสามารถที่จะเพาะปลูกกันให้มาก ๆ ขึ้นอีกสักหนึ่งเท่าตัวของปัจจุบันนี้ก็ยังได้ ยังมีตลาดขายฝ้ายนี้ได้สบายมาก จึงขอฝากให้ผู้สนใจได้พิจารณาด้วย

หากมีข้อสงสัยเพิ่มเติมประการใด ก็ขอเชิญติดต่อมายัง “วารสารไทย” นี้ได้เสมอ

เกษตรไทยก้าวหน้าในต่างประเทศ

วิจิตร อวระกุล

สินค้าเกษตรกรรมของเรานั้นเมื่อเริ่มส่งไปจำหน่ายยังต่างประเทศ ได้พบปัญหาและอุปสรรคนานาประการทั้งที่เป็นการกีดกัน กลั่นแกล้ง แย่งชิงตลาดผลประโยชน์ ฯลฯ สินค้าทางเกษตรของไทยถูกกล่าวหาว่า คุณภาพไม่ดีบ้างมีมาตรฐานต่ำ มีตำหนิ เน่าเสีย มีโรค แมลงบ้าง บางครั้ง ก็ถูกกีดกันด้วยการขึ้นภาษีขาเข้าให้สูงขึ้น ทำให้ราคาสินค้าไทยเรามีราคาแพง คนก็ไม่ค่อยอยากซื้อจึงขายยากขึ้นเมื่อสินค้าค้างอยู่นานหลายวันก็เกิดการเน่าเสีย ต้องทิ้งไป

แต่บัดนี้เรื่องราวข่าวดร้าวของผลิตผลเกษตรไทย เริ่มก้าวหน้าอนาคตแจ่มใส เช่น

ญี่ปุ่นสั่งกล้วยไม้ไทยเพิ่มมากขึ้น

เพราะกล้วยไม้ไทยสวย ราคากว่าที่อื่น จึงมีช่องทางที่จะขยายตลาดได้อีกมาก นายทรงศีล สุเสวี เลขานุการเอกฝ่ายการพาณิชย์สำนักงานที่ปรึกษาการพาณิชย์ประจำกรุงโตเกียวแจ้งว่า ในระยะ ๖ เดือนแรกของปี ๒๕๓๑ ค่าของเงินเยนสูงขึ้นทำให้เงินเยนซื้อของได้มากขึ้น หรือพูดอีกอย่าง

หนึ่งคนญี่ปุ่นรู้สึกว่าการต่าง ๆ มีราคาถูกลง ประกอบกับผู้ส่งกล้วยไม้ส่งออกของไทยได้พัฒนาเทคนิคการผลิตดอกกล้วยไม้ตลอดจนความรวดเร็วในการขนส่งดีขึ้น ทำให้ประเทศญี่ปุ่นนำเข้าไม้ตัดดอกจากต่างประเทศเพิ่มขึ้นจากเดิมอีกครั้งเท่าตัวกว่า และจำนวนที่เพิ่มนี้ เป็นกล้วยไม้สดจากประเทศไทยร้อยละ ๓๖ และร้อยละ ๑๔ เป็นดอกเบญจมาศ จากไต้หวัน

นายทรงศีล แจ่มต่อไปว่า ราคาจำหน่ายกล้วยไม้สดไทยในตลาดญี่ปุ่นขายปลีกช่อละ ๑๐๐ เยน หรือประมาณ ๒๐ บาท เมื่อเทียบกับดอกกล้วยไม้ที่ผลิตในเกาะโอกินาวาของญี่ปุ่นเอง จำหน่ายช่อละ ๒๕๐ เยน หรือประมาณ ๕๐ บาท คือแพงกว่าของไทยเท่าตัวครึ่ง แต่ผู้แทนสหกรณ์การเกษตรของเกาะโอกินาวากล่าวว่า แม้กล้วยไม้ในประเทศไทยเขาจะมีราคาแพงกว่า แต่ก็ได้เปรียบในแง่ของคุณภาพและความสดกว่าจึงไม่มีปัญหา ประกอบกับความต้องการดอกกล้วยไม้ในญี่ปุ่นขยายตัวเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว จึงไม่เป็นอุปสรรคต่อการขยายตลาดกล้วยไม้ทั้งที่ผลิตในประเทศญี่ปุ่นและที่ญี่ปุ่นต้องสั่งเข้าจากประเทศไทย

อนาคตของกล้วยไม้ส่งออกไทยยังแจ่มใส สิ่งที่เรายังต้องปรับปรุงแก้ไข คือ การพัฒนาคุณภาพของกล้วยไม้คือมีขนาด สี และพันธุ์ที่ญี่ปุ่นเขาต้องการ และพัฒนาความคงทน การหีบห่อเรียบร้อยสวยงาม และที่สำคัญคือปราศ-

จากโรคแมลง รวมทั้งการซื้อขายที่สุจริต ไม่หลอกลวงกัน อนาคตของกล้วยไม้ไทยจะยังมั่นคง ทำเงินให้กับประเทศไปอีกนานเท่านาน

พริกไทยเริ่มส่งไปขายที่แคนาดา

อาหารรสจัดผสมเครื่องเทศเริ่มติดปากคนแคนาดา รายงานข่าวจาก นครแวนคูเวอร์ แจ้งว่า แคนาดานำเข้าพริกไทยเพื่อการจำหน่ายภายในประเทศปีละกว่า ๔๘,๐๐๐ ตัน และในปี ๒๕๓๑ แคนาดานำเข้าพริกไทยกว่า ๕๐,๐๐๐ ตัน โดยแนวโน้มการนำเข้าในระยะ ๓ ปีที่ผ่านมาสูงขึ้นโดยตลอด เพราะพริกไทย จัดว่าเป็นเครื่องเทศที่จำเป็นสำหรับชาวแคนาดา โดยเฉพาะในระยะนี้การบริโภคอาหารของชาวแคนาดาได้เปลี่ยนไปค่อนข้างมาก มีการบริโภคอาหารต่างชาติ เช่น เม็กซิโก อินเดีย สเปน ซึ่งอาหารจะมีรสเผ็ดมากขึ้น จึงทำให้การนำเข้าพริกไทยและเครื่องเทศจากประเทศอื่น ๆ เพิ่มสูงมาก และคาดว่าจะสูงขึ้นต่อไปอีกในอนาคต

ปัจจุบันแคนาดานำเข้าพริกไทยจากประเทศสหรัฐอเมริกาเป็นอันดับหนึ่งโดยนำเข้าประมาณร้อยละ ๗๓ รองลงมาได้แก่ เม็กซิโกและเนเธอร์แลนด์ ส่วนประเทศไทยส่งพริกไทยไปจำหน่ายในแคนาดา ยังเป็นจำนวนน้อยมาก โดยในปี ๒๕๓๐ ส่งพริกไทยไปประมาณ ๑,๖๐๗ ตัน มูลค่าประมาณ ๔,๐๐๐ เหรียญแคนาดา หรือประมาณ ๘๐,๐๐๐ บาท

การขายพริกไทยในตลาดแคนาดาจะแบ่งเป็น ๒ ลักษณะ คือ ชนิดเป็นเม็ด และชนิดป่น โดยผู้ขายปลีกต่างพยายามสร้างตรา ยี่ห้อของตนให้ผู้ซื้อจำได้ ในการซื้อคราวต่อไป และสามารถหาซื้อพริกไทยได้ตามร้านซูเปอร์มาร์เก็ต ร้านขายของชำ ห้างสรรพสินค้าแผนกอาหาร รวมทั้งร้านขายเครื่องเทศ โดยเฉพาะการนำเข้าพริกไทยนั้น แคนาดาไม่เก็บภาษีนำเข้าจากประเทศกำลังพัฒนารวมทั้งประเทศไทยด้วย

ดังนั้นแนวโน้มการขายตัวการนำเข้าพริกไทยเพื่อการบริโภคของแคนาดา ผู้ส่งออกของไทย ควรจะให้ความสนใจและความสำคัญในการขยายส่งออกพริกไทย และเครื่องเทศอื่นๆ ของไทยไปยังตลาดแคนาดาให้มากขึ้น โดยพยายามติดต่อเสนอขายให้บ่อยขึ้น เสนอขายพริกไทยทั้งในรูปเม็ดและป่นไปยังกลุ่มร้านค้าปลีกที่มีอิทธิพลในการจำหน่าย ร้านซูเปอร์มาร์เก็ต และร้านขายเครื่องสำอางขนาดใหญ่ที่มีสาขาทั่วประเทศโดยตรง

นอกจากนั้นยังมีข่าวจากแคนาดาว่า ตลาดกล้วยไม้ไทยเริ่มมีโอกาสดขายในแคนาดาอีกมากเพราะชาวแคนาดาชอบและประเทศไทยยังไม่ต้องเสียภาษีนำเข้าทำให้เราขายได้ในราคาต่ำลงไปอีก แต่ถ้าเป็นดอกไม้ชนิดอื่นที่นำเข้าแคนาดาจะต้องเสียภาษีนำเข้าในอัตราร้อยละ ๑๒.๕ จึงทำให้การนำเข้าดอกกล้วยไม้ไทยมีข้อได้เปรียบมากขึ้น ชาวแคนาดาที่ได้เห็นดอก

กล้วยไม้ไทยต่างชื่นชอบกันมาก แต่ผู้ซื้อยังไม่รู้ว่าเป็นดอกกล้วยไม้จากประเทศไทย และยังไม่รู้จักการรักษาดอกกล้วยไม้ไทยให้มีความสดอยู่ได้เป็นเวลานาน ดังนั้นจะเห็นว่าผู้ส่งออกกล้วยไม้ไทยควรจะมุ่งประชาสัมพันธ์ให้มากขึ้น เพื่อจะได้ให้เป็นการช่วยส่งเสริมการขายให้ขยายตัวต่อไปในภายหน้าได้เป็นอย่างดีอีกด้วย

ไม้ตัดดอกไทยที่ส่งไปจำหน่ายในแคนาดาขณะนี้ยังมีเพียงดอกกล้วยไม้เพียงชนิดเดียว โดยในปี ๒๕๓๐ มีมูลค่าประมาณ ๓๒๒,๐๐๐ เหรียญแคนาดา หรือประมาณ ๖.๔ ล้านบาท สำหรับปี ๒๕๓๑ ช่วง ๗ เดือนแรก (มกราคม - กรกฎาคม) ไทยส่งดอกกล้วยไม้ไปจำหน่ายในแคนาดาแล้ว มูลค่าประมาณ ๒๑๑,๐๐๐ เหรียญหรือประมาณ ๔.๒ ล้านบาท โดยคิดเป็นสัดส่วนเพียงร้อยละ ๐.๘ ของมูลค่าการนำเข้าไม้ตัดดอกทั้งหมดของแคนาดา

สิงคโปร์ชอบรสชาติส้มโอไทย

นายรัฐ จันทร์ทองแก้ว ที่ปรึกษาการพาณิชย์ประจำประเทศสิงคโปร์แจ้งว่า ส้มโอไทยที่ส่งออกไปขายที่สิงคโปร์ได้รับความนิยมสูงกว่าส้มโอจากมาเลเซีย เพราะรสชาติและคุณภาพเหนือกว่ามาก นอกจากนั้นส้มโอไทยยังเป็นที่ยอมรับและรู้จักกันดี ช้ำยังเก็บไว้ได้นานกว่า

ชาวจีนในสิงคโปร์ใช้ส้มโอไหว้พระจันทร์ด้วย นอกเหนือไปจากการบริโภคธรรมดา ฉะนั้นเมื่อใกล้เทศกาลตรุษจีน ตลาด

สิงคโปร์จึงมีความต้องการส้มโอสูงมากเป็นพิเศษ และราคายังสูงกว่าปกติถึงประมาณ ๒๐ - ๔๐% สิงคโปร์มีความต้องการส้มโอเฉลี่ยปีละประมาณ ๑,๒๐๐ ตัน เป็นส้มโอไทยเสียประมาณ ๓๐๐ - ๔๐๐ ตัน ส่วนที่เหลือนำเข้าจากมาเลเซีย และออสเตรเลีย

เนื่องจากส้มโอไทย มีรสชาติและคุณภาพเป็นที่นิยมของชาวสิงคโปร์ จึงมีแนวโน้มความต้องการสูงขึ้นอีก ทั้ง ๆ ที่ส้มโอไทยมีราคาแพงกว่าส้มโอจากประเทศอื่น เช่น ส้มโอไทยขนาดเล็กกลาง ราคาขายปลีกผลละ ๓ - ๔ เหรียญสิงคโปร์ (๓๕ - ๕๐ บาท) ส่วนส้มโอจากมาเลเซียราคาขายปลีก ผลละ ๒.๕ - ๓.๕ เหรียญสิงคโปร์ (๒๙ - ๔๐ บาท) ส้มโอขนาดใหญ่จากไทยราคาขายปลีกผลละ ๕ - ๘ เหรียญสิงคโปร์ (๕๕ - ๘๘ บาท) และส้มโอจากมาเลเซียราคาผลละ ๔ - ๖ เหรียญสิงคโปร์ (๔๔ - ๖๐ บาท)

ส้มโอส่วนใหญ่จะวางขายตามร้านผลไม้ และซูเปอร์มาร์เกตทั่วไป แต่ปัญหาของส้มโอไทยผลิตได้ไม่พอกับความต้องการของตลาด คือเราผลิตได้ในจำนวนจำกัด จึงควรวางแผนการผลิตให้พอกับความต้องการของตลาด และหากได้ปรับราคาขายให้ราคาใกล้เคียงกับราคาส้มโอมาลาเซีย ก็คาดว่าจะขายได้เพิ่มมากขึ้น และมาเลเซียจะไม่สามารถแย่งตลาดเราได้ ชาวสิงคโปร์มักจะดูที่ราคาก่อนอย่างไหนถูกก็มักจะซื้ออย่างนั้นด้วยเหมือนกัน

ปลาหมึกไทยขายดีที่สุด ในเยอรมัน

ปลาหมึกแช่แข็งของไทยสามารถขายได้ในราคาที่สูงกว่าปลาหมึกแช่แข็งจากประเทศอื่น ๆ เพราะเป็นที่ยอมรับของลูกค้าว่าเป็นสินค้าที่มีคุณภาพสูง เชื่อถือในความสด สะอาด มีรสชาติดี ชาวเยอรมันถือว่าสินค้าปลาหมึกจากไทยดีที่สุด อย่างไรก็ตาม วรรณะมัตระวังการใช้สารเคมีบางชนิดที่ใช้ในการชำระล้างระหว่างการบรรจุหีบห่อ หากมีสารเคมีตกค้างอยู่ในปลาหมึก จะก่อให้เกิดอันตรายแก่ผู้บริโภคได้

เพราะผู้นำเข้าปลาหมึกไทยจะขายต่อให้กับผู้ค้าส่ง ซึ่งจะส่งผลให้ผู้บริโภค ร้านอาหารภัตตาคาร ที่จะนำไปประกอบอาหาร โดยมีได้มีการจัดหีบห่อใหม่ แต่จะขายไปทั้งห่อที่ส่งไปจากประเทศไทย ดังนั้น การรักษาความสะอาดของสินค้าและความปลอดภัยของผู้บริโภคจึงเป็นเรื่องสำคัญที่สุด

ถึงแม้ว่าตลาดเยอรมันจะเป็นตลาดเล็กที่มีปริมาณการนำเข้าประมาณ ๑,๐๐๐ ตันต่อปีก็ตาม แต่แนวโน้มการนำเข้าคาดว่าจะสูงขึ้น และผู้บริโภคชาวเยอรมันก็นิยมบริโภคอาหารทะเลมากขึ้นทุกปี และปลาหมึกแช่แข็งของไทยก็เป็นที่นิยมยอมรับของชาวเยอรมันว่ามีคุณภาพสูง ไม่มีปัญหาเรื่องเชื้อแบคทีเรีย และสารเคมีเจือปน จึงนำที่ผู้ส่งออกของไทยจะหันมาให้ความสำคัญและสนใจในการส่งออกไปจำหน่ายยังตลาดเยอรมันเพิ่มมากขึ้น

นายสุทธิศักดิ์ เลาหะชีวิน ผู้อำนวยการศูนย์พาณิชย์กรรมนครเสมบรุค ยังให้ข้อคิดว่าผู้ส่งออกไทย ควรจะเสนอขายสินค้าอาหารทะเลแช่แข็งในลักษณะผสมในกล่องเดียวกันให้กล่องหนึ่งหนักประมาณ ๒ กิโลกรัม ในกล่องประกอบไปด้วยปลาหมึกแช่แข็งกุ้ง และหอย ทั้งนี้เพราะอาหารประเภทอาหารทะเล สด มีแนวโน้มในการบริโภคเพิ่มมากขึ้น การทำโดยวิธีนี้จะเป็นการขายตลาดอาหารทะเลแช่แข็งให้กว้างขวางยิ่งขึ้นอีกด้วย

แหล่งนำเข้าปลาหมึกที่สำคัญของเยอรมันได้แก่ ประเทศในยุโรป เช่น อิตาลี และฝรั่งเศส ซึ่งส่งเข้าไปทั้งในรูปปลาหมึกสด และปลาหมึกแช่แข็ง ส่วนปลาหมึกที่เยอรมันนำเข้าจากไทยประมาณปีละ ๑๕๐ - ๒๐๐ ตัน เป็นปลาหมึกในรูปแช่แข็งอย่างเดียว ปัญหาที่จะต้องระมัดระวังอีกอย่างหนึ่งก็คือ ปัจจุบันผู้ส่งออกสินค้าอาหารแช่แข็งไทยมีจำนวนมากขึ้น จึงทำให้มีผู้นำเข้าบางรายคอยซื้อ หรือต่อรองราคาจากผู้เสนอขายรายใหม่ ๆ ซึ่งมักจะเสนอขายในราคาที่ต่ำกว่า เกิดการแย่งกันขาย จะทำให้เกิดผลเสียหายต่อการส่งออกปลาหมึกแช่แข็งของไทย อีกประการหนึ่งก็คือการรักษาคุณภาพ และความสะอาดให้ได้มาตรฐาน ก็เชื่อว่าจะทำให้ไทยสามารถรักษาตลาดปลาหมึกแช่แข็งในเยอรมันไว้ได้ต่อไป

เมื่อไม่กี่วันที่ผ่านมา ผมได้มีโอกาสไปเที่ยวภาคเหนือและบังเอิญได้พบพระอาจารย์ท่านหนึ่งซึ่งขอสงวนนาม ผมขอเรียกในที่นี้ว่าท่านอาจารย์เป็นผู้มีความคิดหลักแหลมที่สุดเท่าที่ผมเคยพบมา ผมได้นมัสการขอธรรมะจากท่านว่า จะใช้ข้อใดในการพัฒนาประเทศ แต่น่าประหลาดที่ท่านอาจารย์ท่านนั้นไม่ได้พูดคำบาติ ท่านกล่าวอย่างหนักแน่นว่า

“ก็ความสำนึกดีล่ะโยม มันมาจากใจ ถ้าเราปลูกฝังให้กับประชาชนให้ดีแล้ว ชาติเราจะได้ไปไหนไกลลิบ”

ผมถามท่านว่าสำนึกดีนั้นหมายถึงสัมมาทิฐิใช่หรือไม่ ขอให้ท่านให้ความหมายด้วย ท่านอาจารย์ตอบด้วยความเอือมเกริบว่า

“ไม่ต้องพูดคำบาติหรอกโยม คนฟังแล้วเบื่อ คำว่าสำนึกดีนั้น มีความหมายกว้าง พูดง่าย ๆ ก็คือ ความสำนึกในทางที่ดี มีประโยชน์ต่อผู้อื่นและส่วนรวม โดยเฉพาะก็คือ มีความรับผิดชอบ ต่อสังคม โดยไม่เห็นแก่ตัว”

คำตอบของท่านประทับใจผมมาก โดยเฉพาะคำว่า รับผิดชอบ และคำว่าไม่เห็นแก่ตัว ผมจึงถามท่านว่า

“อาจารย์คิดว่าคนไทยเราไม่ค่อยมีความสำนึกกันอย่างนั้นหรือครับ”

ใช่สิเวลานี้ คนไทยเราขาดความสำนึกอยู่มาก ชอบทำอะไรตามใจตัวเอง พูดง่าย ๆ ก็คือ มักง่าย เห็นแก่ตัว ไม่นึกถึงความเสียหายของส่วนรวม

อย่างบางคน หอบขยะออกจากบ้านของตนไปโยนทิ้งที่ถนนหน้าบ้าน บางแห่งกองเป็นภูเขาเลากา โยมคิดว่าใช้ได้ไหม”

ผมก็เลยเสริมท่านว่า

“ข้างถนนยังดินะครับ บางคนโยนมันลงบนถนนเลยทีเดียว โดยไม่นึกเสียเลยว่าเราต้องจ้างคนกวาด เสียเงินปี ๆ นับล้านบาท”

ไม่ใช่ว่าเสียเงินค่าเก็บกวาดเท่านั้นนะโยม มันเป็นการแพร่เชื้อโรคเอาด้วย ท่านพูดแกมหัวเราะ “จะเห็นว่าเวลานี้พี่น้องประชาชนเจ็บไข้ได้ป่วยกันแน่นโรงพยาบาล โยมคงเห็นในต่างประเทศที่เจริญแล้ว คนไข้ในโรงพยาบาลมีไม่กี่คน น้อยกว่าคนที่ไปซื้อของที่ตลาดเสียอีก เพราะเขาทำอะไรด้วยจิตสำนึก นอกจากเขาจะไม่ค่อยเจ็บไข้กันแล้ว ภัยบางอย่างอื่นของเขาก็น้อยกว่าของเรา” ท่านอมยิ้ม พูดพลางชี้มือไปที่ถังขยะที่ท่านทำไว้รอบ ๆ บริเวณวัด ซึ่งแปลกกว่าที่พบเห็นทั่ว ๆ ไป เพราะมีฝาปิด ท่านบอกผมว่ากันแมลงวันคอม ผมได้เล่าถึงประสบการณ์ที่ผมได้พบมาในอเมริกา เมื่อ ๒๐ กว่าปีก่อน

“โยมเองก็เคยเป็นมาแล้ว เมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๐ โยมอยู่อเมริกาวันหนึ่งโยมไปเที่ยวกับครอบครัวอเมริกัน ระหว่างนั่งรถส่วนตัวผ่านป่าใหญ่ ภริยาเขาได้แจกลูกอม โยมปลอกลูกอมเข้าปากแล้วจัดแจงเปิดประตูรถจะทิ้งกระดาษห่อชนิดเดียวออกนอกรถ แต่ลูกสาวของเขายอายุ ๓ ขวบเท่านั้น มันร้องห้ามเสียงหลง พร้อมกับเหนียวแขน

โยมไว้ไม่ให้ทิ้ง แล้วชี้มือน้อย ๆ ไปที่ถังขยะในรถ โยมอายแทบแทรกแผ่นดินหนี อาจารย์ดูเกิดครับ เด็กอายุเพียง ๓ ขวบ มันยังมีจิตสำนึก”

ท่านมองผมด้วยสายตาที่เปี่ยมไปด้วยความเมตตา ก่อนที่จะค่อย ๆ พูดขึ้นว่า

“ถ้าประชาชนคนไทยเรามีความสำนึกในสิ่งแวดล้อมไม่ตัดไม้ทำลายป่า และไม่จุดไฟเผาป่า เผาหญ้า อุทกภัยภาคใต้ก็จะไม่เกิด และดินของเราก็จะอุดมสมบูรณ์กว่านี้ โยมคงจะเข้าใจดีขึ้นนะว่าความสำนึกดีมีความหมายอย่างไร”

ผมยกมือขึ้นนมัสการท่านพร้อมกับตอบด้วยความเคารพว่า

“โยมเข้าใจ และโยมคิดว่า เป็นหัวใจของประชาธิปไตย คือประโยชน์สุขของมหาชนเป็นใหญ่ อย่างญี่ปุ่นที่โยมไปเห็นความสำนึกเขาสูงมาก เขา

หายใจออกเป็นส่วนรวม เขาสอนกันแต่เด็ก ๆ เขาทอดไข่ดาวให้ลูกรับประทาน เขาจะบอกลูกว่า “นี่ลูก ไข่นี้เหมือนดวงอาทิตย์อุทัยหมายถึงชาติของเรา โยมมีเรื่องเล่าอีกเยอะ”

ผมเหลือบไปทางขวามือเห็นถังซีเมนต์ขนาดใหญ่ก่อด้วยอิฐบล็อก กว้างประมาณ ๒ วา ยาว ๔ วา เห็นจะได้ ผมถามท่านได้ความว่าเป็นที่สำหรับทิ้งเศษอาหารสำหรับทำปุ๋ยหมัก จึงไม่ให้ทิ้งถุงพลาสติก ผมรู้สึกประทับใจจนพูดไม่ออก บริเวณวัดของท่านเต็มไปด้วยต้นไม้ และสมุนไพร ร่มรื่น เสียงนกน้อยใหญ่ร้องส่งเสียงจ๊อแจ็กหวีดหวิว ลานวัดเต็มไปด้วยไม้ที่ร่วงหล่นในกิมหันฤดูเต็มพื้นวัด ตัวแฉ้วงเพ่นพ่านไปมาทางนี้ตัวทางโน้น ผมนมัสการถามท่านว่า เหตุใดจึงไม่กวาดลานวัด ท่านก็ได้ตอบว่า

ความสำนึกดี

สถิตย์ เล็งไธสง

“อาตมาเห็นว่าวัดต่าง ๆ
ควรจะเล็กกวาดใบไม้ หรือตากหญ้ากันได้แล้ว
ประชาชนมักจะเห็นความเตียนโล่งเป็นความเจริญ
พัฒนากันที่ไหนก็มักจะถางป่าถางหญ้ากันที่นั่น
ทำให้ดินลาดหญ้า มนษาดความอุดมสมบูรณ์
และถูกน้ำเซาะพังด้วย

“การกวาดลานวัดนั้น เป็นความคิดที่ไม่ถูกต้อง เพราะต้นไม้ต้องการใบของมันเอง เป็นอาหาร อาตมาเห็นว่าวัดต่าง ๆ ควรจะเล็กกวาดใบไม้ หรือตากหญ้ากันได้แล้ว เวลาที่อาตมาเป็นห่วงความสำนึกในเรื่องนี้มาก ประชาชนมักจะเห็นความเตียนโล่งเป็นความเจริญ พัฒนากันที่ไหนก็มักจะถางป่า ถางหญ้ากันที่นั่น ทำให้ดินลาดหญ้า มนษาดความอุดมสมบูรณ์ และถูกน้ำเซาะพังด้วย”

ท่านอาจารย์เงยหน้าขึ้นมองยอดไม้คล้ายจะคิดถึงเรื่องอะไรสักอย่างหนึ่ง แล้วถามผมขึ้นว่า

“เออ โยม เห็นเขาว่าสังค-โปรีนี้ประชาชนเขาก็มีความสำนึกดีมาก มิใช่หรือ”

ผมตอบท่านว่า

“ดีกว่าเรามาก เขามีวินัยเดินข้ามถนนตามทางม้าลาย เข้าแถวขึ้นรถเมล์และรถแท็กซี่ ความสะอาดเขาก็ดีกว่าเรา ถ้าใครทิ้งขยะไม่เลือกที่ คนที่เห็นเขาจะชี้หน้าและจะถูกตำรวจ

จับไปปรับแพง ๆ ด้วย”

ท่านอาจารย์พูดสอดคล้องว่า “ตำรวจคงตามไปจับไม่หมดทุกหนทุกแห่งหรอกโยม อาตมาจึงว่าถ้าประชาชนขาดความสำนึกแล้ว ต่อให้มีตำรวจเพิ่มขึ้นอีกเท่าตัวก็ไม่มีประโยชน์”

ผมได้เล่าเรื่องเป็นของผมในอเมริกาให้ท่านฟังอีกเรื่องหนึ่ง “ครั้งหนึ่ง ตอนที่โยมเรียนอยู่อเมริกาแล้ว โยมไปเที่ยวบ้านเพื่อนอเมริกัน บ่ายวันหนึ่ง โยมเห็นนกเปิดว้ายน้ำอยู่ในสระข้างบ้าน จึงหยิบเอาปืนของเพื่อนซึ่งเป็นปืนลูกกระดยาว จะออกไปยิง เพื่อนอเมริกันทั้งผัวทั้งเมียร้องห้ามเสียงหลง คนผัวรีบมาแย่งปืนออกจากมือโยม เขาบอกว่าเขารักธรรมชาติ เปิดป่าตัวหนึ่งมีค่าต่อเขามากกว่าที่จะไปยิงเล่น เห็นไหมครับ ถ้าเป็นคนไทยก็คงจะยิงไปกินหมดแล้วซี”

ท่านอาจารย์ยิ้มอีก เหมือนมีอะไรในใจ ก่อนตอบไปว่า

“โยมรู้ไหม แยกที่วิ่งเล่นผ่านอยู่ในวัดนี้เป็นแยกที่ญาติ

โยมซึ่งมีความสำนึกดีซื้อมาปล่อย เวลานั้นโยมนะ คนไทยเราไม่เห็นคุณค่าของจิ้งจก ตุ๊กแก แม็กบ คางคก กิ้งก่า ซึ่งมันช่วยกันกินแมลง อย่างที่ภาคอีสาน อาตมาไปเห็นเขาซื้อลูกกบตัวเล็ก ๆ มาขายแมลงจึงได้ชุม เสริจแล้วก็ต้องไปซื้อยาฆ่าแมลงมาอีก ช่างไม่คิดกันสักนิดว่ามันเป็นอันตรายต่อคนและสัตว์”

ผมถอนใจก่อนที่จะนมัสการท่านว่าความจริงเรามีกฎหมายคุ้มครองสัตว์ที่มีประโยชน์ เหล่านี้ แต่ถ้าประชาชนขาดความสำนึกแล้ว กฎหมายก็ไม่มีประโยชน์ อย่างกฎหมายรักษาความสะอาดนั้น กำหนดให้เจ้าของบ้านทุกบ้าน ต้องรักษาความสะอาดหน้าบ้านของตนด้วย แต่การกลับตรงข้ามคือ ประชาชนกวาดขยะมาทิ้งที่หน้าบ้านของตนเวลานี้ ผมชวนท่านให้หันมาด้านชาตินิยม ท่านอาจารย์ก็ไม่วายอ้างถึงญี่ปุ่นอยู่นั่นเอง ผมจึงพูดเชิงหยอกท่านว่า

“อย่าพูดถึงญี่ปุ่นได้ไหม

ครับ ผมสะดุ้ง”

“เพราะอะไรหรือโยม”

ท่านถามแกมหยอก

“เพราะเราขาดดุลการค้ากับเขามากที่สุดนะซีครับ เราซื้อสินค้าสำเร็จรูปของพวกเขาแพง ๆ แต่เขาซื้อสินค้าเกษตรกรรมของเราถูกชนิดเดียว นี่ก็เพราะคนไทยเราขาดความสำนึกเหมือนกัน โยมไปญี่ปุ่นก็กลับมาซื้อของที่เมืองไทยฝากใครต่อใคร พอมาถึงเมืองไทยเห็นรถญี่ปุ่นเต็มถนนก็ยิ่งกลัว ไม่ใช่กลัวเพราะเราขาดดุลการค้ากับญี่ปุ่นเท่านั้น แต่ยิ่งคนใช้รถส่วนตัวกันมาก รถมันก็ยิ่งติด เปลืองน้ำมัน ระหว่างจอดรอไฟแดงโดยไม่รู้เท่าไร รถเมล์ก็วิ่งได้น้อยเที่ยวลง คนก็บ่นว่ารถเมล์แน่น ไม่แน่นได้ยังงี้ล่ะครับ มันวิ่งได้น้อยเที่ยว ชนคนได้จำนวนน้อยกว่าที่ควร ลองคนมีความสำนึก ไม่ใช่รถส่วนตัวกันมาก ๆ ดูซิครับ รถเมล์จะวิ่งเร็วขึ้นอีกมาก”

“อาตมาเห็นด้วย แต่คนไม่ค่อยคิดกัน ต้องขอชมโยม โดย

เฉพาะความเป็นชาตินิยม ถ้าทุกคนมีความคิดอย่างโยม ชาตินี้ของเราก็คงจะรวยขึ้นอีก เออที่โยมกลับมาซื้อของที่เมืองไทย ผากใครค่อใครนั่นผู้รับเช่ารู้หรือเปล่าล่ะ”

โยมอยากให้เราคุยด้วยซ้ำไป เขาจะได้มีความสำนึกอย่างโยมบ้าง พูดถึงเรื่องชาตินิยมนี้ โยมก็มีประสบการณ์ที่จะเล่ามาก โยมได้ไปเกาหลีเมื่อสิบกว่าปีมาแล้ว สมัยนั้นประธานาธิบดีปักจุงฮีปกครองประเทศ แกห้ามชาวเกาหลีใช้ของนอก โยมเอาบุหรือนอกที่ซื้อบนเครื่องบินยื่นให้เพื่อนชาวเกาหลีคนหนึ่ง เขาไม่รับ เห็นไหมครับ ท่านเขาไม่รับ เขาบอกผมว่า คนเกาหลีจะต้องใช้ของเกาหลี”

“แล้วโยมพูดกับเขาว่ายังไง”

“โยมงงมากครับ พูดอะไรไม่ออก นึกไม่ถึงว่าเขาจะมีจิตสำนึกกันถึงขนาดนั้น โดยมารยาทเขาน่าจะรับ ใช้ไหมครับ ของได้เปล่า ๆ นี่ รับแล้วจะเอาไปโยนทิ้งที่ไหนให้สมน้ำหน้า ผู้ให้ก็ได้นี้ แต่เขาไม่รับเลย โยมรู้สึกน้อยใจ และเจ็บใจตัวเองที่คนของเราไม่ค่อยจะมีความสำนึกกัน ไม่ค่อยนิยมไทย เราจึงขาดดุลย์การค้าทุกปี ปีละมาก ๆ”

“แล้วโยมซื้อของเกาหลีมาฝากทางบ้านไหมล่ะ”

“โยมไม่ซื้อเลยครับ พรรคพวกเขาซื้อ ผาลูกไม้กัน แต่โยมไม่ซื้ออะไรเลย ได้แต่ของที่เขามาฝาก ซึ่งมันก็มากพอได้ฝากผู้ใหญ่ ส่วนของฝากที่บ้านผมมาซื้อเอาผ้าสวย ๆ ที่ประตูน้ำ

ผมซื้อผ้าอย่างดีเลย เมตรละ ๒๐๐ บาทให้ภรรยาผม”

“ก็ของนอกอีกนั่นแหละนะ”

“โยมไม่แน่ใจครับว่าจะเป็นของนอก เพราะเวลานี้ฝีมือคนไทยไม่ได้ดีกว่าต่างประเทศเลย ถึงแม้มันจะเป็นของนอก อย่างน้อยคนไทยก็ได้เงินผม และรัฐบาลไทยก็ได้ค่าภาษีจากผม”

“เห็นโยมพูดถึงเรื่องญี่ปุ่น ค้างอยู่เมื่อตะกี้ เหมืออะไรดีกว่าเราบ้าง”

“โยมต้องใช้คำว่า เขาดีมากกว่าครับ อย่าให้โยมใช้คำว่าดีกว่าเราเลย เพราะหลาย ๆ ประเทศเทียบเขาไม่ได้ เขามีความสำนึกกันจริง ๆ โยมขอยกตัวอย่างให้ฟังสักเรื่องหนึ่งนะครับ เมื่อว่าจะได้เป็นตัวอย่างแก่คนไทยบ้าง”

“เดี๋ยวเขาน่าจะลอกแบบญี่ปุ่นนะโยม”

“โยมไม่กลัวหรอกครับ ใครจะว่าก็ตามใจ โยมถือว่าความดีเป็นสมบัติของโลก ใครทำดี เราก็กอมาเป็นตัวอย่างได้ ญี่ปุ่นเองก็ลอกคนอื่นเขามาไม่น้อยเหมือนกัน จะให้โยมเล่าไหมล่ะครับ”

“เชิญเลยโยม อาตมาแกล้งแหยโยมเล่นไปอย่างนั้นเอง”

“เมื่อต้นปี พ.ศ. ๒๕๒๖ โยมอยู่โตเกียวเกือบ ๒ เดือน วันหนึ่ง เราไปเที่ยวที่เกียวโตกัน มีทั้งญี่ปุ่นและพวกเราซึ่งเป็นชาวต่างชาติรวม ๒๓ คน เดินทางโดยรถไฟเร็วเหมือนลูกปืน ระหว่างทางเราซื้อของบนรถไฟรับประทานกัน ทำให้

มีเศษกระดาษ ขวดเบียร์ และถ้วยน้ำชาจากแพกองเต็มโต๊ะของใครของมัน พอบ่ายหน่อยรถไฟก็ถึงโตเกียว พวกเราชาวต่างชาติก็พากันหิวข้างของเดินลงจากรถ แต่พวกญี่ปุ่นไม่ลงอย่างพวกเรา”

“เขาลงยังงี้ละโยม”

“เขาชอบเศษกระดาษ ขวดเบียร์ และกล่องเปล่าลงไปด้วยคนละหอบเต็มมือ แหมมันเป็นภาพที่น่าประทับใจโยมจริง ๆ เท่านั้นยังไม่พอ”

“อะไรอีกละโยม”

“เขาเข้าแถวกันทิ้งขยะลงในถังที่ละคน เขาไม่แย่งกันทิ้งครับ”

ดูท่านอาจารย์สนใจเรื่องนี้นะครับ สายตาจ้องมองที่ผมโดยไม่กระพริบ ท่านกล่าวชมญี่ปุ่นด้วยน้ำเสียงที่เต็มไปด้วยอนุโมทนา แล้วเล่าถึงน้ำใจคนไทยว่า

“เมื่อเข้านี้อาตมาไปบิณฑบาตผ่านบริเวณโรงเรียนซึ่งเขาขายหนังสือแปลงเมื่อคืนนี้ เห็นขยะเต็มไปหมดทั้งที่เป็นกระดาษรองนั่งและขวดเบียร์ กระป๋องน้ำอัดลม ถ้าต่างคนต่างเก็บอย่างญี่ปุ่นก็จะดีมากนะโยม”

ผมฟังด้วยใจหล่นๆ ได้แต่ยิ้มให้ท่าน เพราะทุกคนรู้จักตอบอยู่แล้ว ผมมองไปรอบ ๆ บริเวณวัดเห็นมีกระต๊อบมุงด้วยจากอยู่ ๑๐ หลังเห็นจะได้ ให้ความว่าเป็นกุฏิ ถามหาโบสถ์ก็ให้ความว่าไม่มี ผมบอกท่านว่า

“โยมชอบวัดอย่างนี้” แล้วท่านอธิบายว่า

“เวลานี้วัดต่าง ๆ สร้างแต่วัดถุกกัน ได้เงินมาเท่าไร สร้างโบสถ์ สร้างวิหาร สร้างกำแพงวัด แต่ไม่คิดจะสร้างคน สร้างป่าไม้ สร้างสิ่งแวดล้อม นี่เป็นเรื่องจิตสำนึกของพระที่เราควรแก้ไขกันเหมือนกัน ที่นี้โยม เราสร้างคน เราปลูกเสกคนให้มีศีลธรรม ไม่ดื่มเหล้า ไม่สูบบุหรี่ เราปลูกผักเป็นตัวอย่างชาวบ้าน ใช้ปุ๋ยหมัก ไม่ฉีดยาฆ่าแมลง เราใช้พืชที่แมลงกลัวกลิ่นเช่น ดาวเรือง มาปลูกแซม แมลงมันหนีไปหมด เงินที่ได้เราให้ทุนการศึกษาแก่นักเรียน แต่อวดมามากยังสนใจที่โยมพูด บ้านเมืองญี่ปุ่นเขาจะสะอาดมากนะ”

“ครับท่าน สะอาดดีมาก ไม่มีอากาศเป็นพิษมากเหมือนของเรา เขาใช้รถใต้ดินซึ่งขับเคลื่อนด้วยไฟฟ้า เข้า ๆ โยมเดินดูตามตลาด ดูว่าเขารักษาความสะอาดกันยังงั้น หนวาก็นานว นะครับ ตอนนั้นยังมีหิมะอยู่ แต่โยมอยากดู ขึ้นไปตอนสายก็ไม่เห็น”

“เขารักษาความสะอาดกันยังงี้ละ”

“โยมไปเห็นพวกญี่ปุ่นเขาล้างถนนหน้าบ้านครับ ล้างถึงครึ่งถนน น้ำรดแล้วใช้แปรงขัด โยมเดินไปอีกได้เห็นแท่นซีเมนต์สำหรับเผาขยะประจำหมู่บ้าน ใครมีขยะก็เอามาเผาที่นั่น บางแห่งเขาทิ้งขยะแยกกัน ขณะที่ไปพลสดิกเขาทิ้งที่ถังหนึ่ง และที่เป็นกระดาษหรือของที่เนาเปื้อนได้ทิ้งอีกถังหนึ่ง เพื่อเอาไปทำปุ๋ยหมัก เขาทำดีจริง ๆ สิ่งเหล่านี้เกิดจาก

“การเข้าแถวเข้าคิว
อย่างนี้ก็ไม่สำคัญเชียวนะ
มันเป็นการเคารพสิทธิของผู้มาก่อน
เป็นพื้นฐานของประชาธิปไตย
ประเทศที่เจริญแล้ว
แม้แต่จะเดินแซงขึ้นหน้าคนอื่น
เขายังขอโทษเลย”

ความสำนึกของประชาชนทั้ง
สิ้น”

“เมื่อคืนนี้โยมพูดถึงญี่ปุ่น
เข้าแถว อาตมาว่าที่ไหน ๆ เขาก็เข้าแถวกันดี อย่างสิงคโปร์
อย่างนี้ โยมก็ว่าเขาเข้าแถวขึ้น
แท็กซี่ แต่บ้านเราไม่ค่อยคิดกัน
อาตมาเทศน์เรื่องนี้มาก” ท่าน
พูดเสียงแน่น

“การเข้าแถวเข้าคิว นี่นะ
ครับ อย่างนี้ก็ไม่สำคัญเชียวนะ
มันเป็นการเคารพสิทธิของผู้
มาก่อน เป็นพื้นฐานของประชาธิปไตย
ประเทศที่เจริญแล้ว แม้แต่จะเดินแซงขึ้นหน้า
คนอื่นเขายังขอโทษเลย” ผม
เสริม

“ผลของการไม่เข้าแถว
เราเห็นแล้วไม่ใช่หรือโยม
ตอนที่ราษฎรรับแจกทานของ
มูลนิธิอะไรที่จังหวัดปทุมธานี
นั้น ตายกันตั้งหลายคน เพราะ
แย่งกันแล้วเหยียบกัน แต่ทำไม
เมืองไทยไม่ค่อยสนใจกันเลย
นะ” ท่านให้ข้อสังเกต

“นั่นสิครับ แม้แต่ในมหาวิทยาลัย
ซึ่งน่าจะเป็นสถานที่
ของผู้เจริญ ผู้มีการศึกษา แต่
ก็ปรากฏว่าแย่งกันซื้อของ แย่ง
กันซื้ออาหาร โยมเห็นแล้วรู้สึก
ไม่ค่อยสบายใจ” ผมพูดจบ
แล้วก็ต้องถอนหายใจ “เท่าที่
ฟังมานี้ รู้สึกว่า ความสำนึกนี้
สำคัญมากนะครับ” ผมออก
ความเห็นด้วยน้ำเสียงที่เป็น
ห่วง

“สำคัญมากที่สุดโยม ถ้า
เราทำทุกอย่างด้วยความสำนึก
แล้ว มันได้แต่ประโยชน์ อย่าง
เราไปโรงพยาบาลอย่างนี้นะ
ถ้าหมอมคิดว่าคนไข้เขามาลำบาก

จากที่ไกล ๆ ก็จัดการตรวจให้
เขาเสร็จในคราวเดียว ไม่ต้อง
ให้เขามาอีกในวันรุ่งขึ้น เพราะ
เขาจะต้องไปพักแรมเสียค่าใช้จ่าย
คนไข้ก็จะเสียค่าใช้จ่าย
น้อยลง ลำบากน้อยลง โรงพยาบาลเองก็ได้ประโยชน์ใน
แง่ที่ว่าคนไข้ไม่ค่อยลง เพราะมา
เที่ยวเดียวก็หาย” ท่านให้ข้อ
คิด แล้วผมก็เสริมท่านว่า

“การสอบเข้าทำงานหรือ
สอบเข้ามหาวิทยาลัยอะไร
เหล่านี้ก็ทำนองเดียวกัน ถ้าผู้
สอบหรือทางการผู้จัดการสอบ
ประกาศผลโดยไม่ต้องให้ผู้เข้า
สอบต้องเดินทางมาฟังจากที่
ไกล ๆ เช่น ประกาศทางหนังสือพิมพ์ เป็นต้น ก็จะเป็นการ
ประหยัดสำหรับผู้เข้าสอบมาก
ไม่ต้องเดินทางจากภาคเหนือ
ภาคอีสานให้เสียเงิน รถมอเตอร์ไซด์
ไม่แน่นอน โยมเคยมีประสบการณ์
เกี่ยวกับเรื่องนี้มาครั้งหนึ่งซึ่ง
โยมจะไม่มีวันลืม เมื่อหลายปี
มาแล้ว หลานสาวของโยมมัน
สมัครสอบเข้าพยาบาลที่กรุงเทพฯ
ทางโรงพยาบาลกำหนด
ไว้ว่าจะประกาศผลและสอบ
สัมภาษณ์วันที่เท่าไรเท่านี้
อย่างนี้ผู้สมัครสอบจะต้องมา
ฟังผลเองใช่ไหมครับ เพราะ
ถ้าสอบได้ก็จะได้สอบสัมภาษณ์
เลย ที่นี้หลานสาวของโยมแก
ก็ต้องมาฟังผลสอบเองจากภาค
อีสาน มากรุงเทพฯ ไม่ใช่ไกลนะ
ครับ แต่ฟังแล้วปรากฏว่าตัวเอง
สอบไม่ได้ แกก็เสียใจ ไม่ใช่
ว่าจะเสียใจเพราะสอบเข้าไม่ได้
แต่เสียใจเพราะต้องเดินทาง
มาโดยเปล่าประโยชน์ด้วย ยิ่ง
พูดก็ยังมีเรื่องที่ต้องพูดมาก

ครับ”

รู้สึกท่านอาจารย์พอใจ
ใจการสนทนากับผมมาก ท่าน
อุทานออกมาเรียบ ๆ ว่า

“อาตมาจิตใจที่ได้พบคน
ที่พูดภาษาเดียวกัน เข้าใจตรง
กัน” แล้วท่านกล่าวต่อไปว่า

“อาตมาเห็นว่า ข้าราชการ
ซึ่งรับใช้ประชาชนนี้ ยังต้องทำ
ทุกอย่างด้วยจิตสำนึกนะโยม
ต้องนึกถึงหัวอกประชาชนให้
มาก”

“ใช่ครับ” ผมตอบ “พูด
ถึงจิตสำนึกของข้าราชการนี้
นะครับ โยมมีตัวอย่างอีกเหมือน
กัน ครั้งหนึ่ง โยมไปฉีดวัคซีน
ป้องกันไข้เหลืองที่กรมอนามัย
พนักงานผู้ฉีดวัคซีนบอกโยม
ว่า ไข้เหลืองนี้ต้องมีหนังสือ
จากหน่วยราชการเจ้าสังกัดนำ
ส่งตัว ด้วย จึงจะฉีดให้ แต่เจ้า
หน้าที่ต้อนรับ พูดว่า

“แต่ไม่เป็นไรหรอกค่ะ
ดิฉันจะฉีดให้ก่อน แล้วคุณส่ง
หนังสือนั้นมาให้ดิฉันภายหลัง
ก็ได้ •ไม่ต้องเป็นวันนี้หรอก
นะคะ”

แล้วเขาก็ฉีดวัคซีนให้เหลือง
ให้โยม “แหมโยมชื่นใจจังเลย
โยมไม่ต้องกระหืดกระหอบ
กลับไปกลับมา เสียเวลาและ
ค่าใช้จ่ายหลายหน”

“ข้าราชการบางคนอาจ
ไม่คิดอย่างนั้นนะ ส่วนใหญ่
ถือแต่ระเบียบเป็นใหญ่ โดย
ไม่รู้จักคิดไม่รู้จักพลิกแพลง
คุณอยากจิตคุณก็หาหลักฐาน
มาซี อะไรอย่างนี้ คนอื่นก็แะ
เหมือนกันนะโยม”

ท่านอาจารย์พูดจบแล้วก็
หัวเราะหึ ๆ ผมได้ออกความ

เห็นต่อไปว่า

“เมื่อนี้โยมพูดค้างไว้ว่า
จิตสำนึกต้องมีอยู่ในทุกคน
แม้แต่คนที่เดินถนนก็ต้องเดิน
ด้วยจิตสำนึกครับ” ท่านอาจารย์
ยิ้มด้วยความพอใจ แล้วถาม
ผมว่า

“เดินยังงัยโยม เดินไปคิด
ไปอย่างนั้นซิไหม” ท่านอา-
จารย์แกล้งหยอกผม ผมจึง
ตอบท่านว่า

“เดินก็ต้องคิดซีครับว่า
ถ้าเดินลัดสนามไปตรงนี้มัน
จะทำให้หญ้าตาย ฝุ่นขึ้นเข้า
จมูก ทำให้เป็นโรคเป็นภัย น้ำ
เซาะดินลึกกร่อน จะข้ามถนน
ก็ต้องนึกต้องคิด ไม่ใช่อยาก
จะข้ามตรงไหนก็ข้าม เหยียบ
เกาะกลางถนนจนหญ้าตาย
ดินพัง บางทีโดนรถชนเอาด้วย
หรือขึ้นรถเมล์อย่างนี้ คนสูบ
บุหรี่ก็ควรสูบต้องนึกถึงหัวอก
คนที่เขาไม่สูบด้วย ว่าถ้าสูบแล้ว
จะทำให้ควันมันรบกวนคนอื่น
เขา” ผมเน้นเสียง

“อาตมาไปกรุงเทพฯ เห็น
เขาเขียนว่า ห้ามสูบบุหรี่บน
รถประจำทาง เขียนไว้ตัวโต ๆ
บนรถเมล์แทบทุกคัน แต่คนขับ
นั่นแหละสูบเสียเอง” ท่านพูด
ไปยิ้มอย่างอารมณ์เย็น ผมให้
ทัศนะท่านว่า

“ท่านพูดถึงคนขับรถ ทำ
ให้โยมนึกถึงคนขับรถบรรทุก
ดิน พวกถมดิน ถมที่อะไรนี้
นะครับ บางรายก็ใช้รถสิบล้อ
บรรทุกดินเต็มคันรถ ซึ่งมัน
หนักเกินกว่าที่ถนนจะรับน้ำ-
หนัก ถนนมันก็ทรุด” ท่านพูด
ต่อว่า

“ไม่เท่านั้นนะโยม อาตมา

“ครั้งหนึ่ง”

โยมไปฉีดวัคซีน

ป้องกันไข้เหลืองที่กรมอนามัย

พนักงานผู้ฉีดวัคซีนบอกโยมว่า

ไข้เหลืองนี้

ต้องมีหนังสือจากหน่วยราชการสังกัด

นำส่งตัวด้วย

จึงจะฉีดให้”

“จะทำอะไรก็ตาม
ขอให้ทำกันด้วยจิตสำนึก
นึกถึงประโยชน์ของส่วนรวมเป็นที่ตั้ง
อย่าเห็นแก่ความสะดวกสบายของตัวเอง
เพื่อความเจริญของชาติ และเพื่อความผาสุกของประชาชนทุกคน”

เห็นเขาปล่อยให้ดินตกเต็มถนน เอาด้วย ฝนแล้งต้องฝุ่นขึ้น ทำให้เป็นอันตรายต่อสุขภาพประชาชน พอฝนตกจะทำให้ถนนลื่น เป็นเหตุให้เกิดอุบัติเหตุรถชนกัน คนเจ็บคนตาย ถ้าคนขับทำด้วยจิตสำนึกว่า ถ้าตัวทำไปแล้วผลร้ายมันจะเกิดแก่สังคม จึงไม่ทำ อย่างนั้นแล้วละก็ จะมีแต่คุณ ชาติของเรา ก็จะเจริญนะโยม” ผมจึงคิดอยู่ครู่หนึ่งแล้วออกความเห็น

“แน่นอนครับ เราไม่ต้องมานั่งแก้ปัญหาก็เกิดจากการกระทำของคนไร้จิตสำนึกกันเวลานั้นครับ เรานั่งแก้แต่ปัญหากัน ตำรวจต้องมานั่งสอบสวน เพราะคนขับรถไร้จิตสำนึก ทำให้รถชนคนเจ็บคนตาย คนกวาดขยะต้องมากวาดถนน เพราะคนไม่มีความคิดทึ่งของไม่เลือกที่ ศาลเองต้องมานั่งพิจารณาคดีที่เกิดจากการกระทำที่ไร้ความสำนึกของประชาชน แก้แต่ปัญหากันทั้งวัน ยิ่งคนไร้จิตสำนึกมาก ปัญหาหนักยิ่งมาก เราต้องตามแก้กันจนไม่มีเวลาพัฒนาบ้านเมือง แล้วเราจะเอาอะไร เอาเวลาที่ไหนมาสร้างสรรค์ความ

เจริญ”

ผมมนัสการขออนุญาต พระอาจารย์ท่านนั้นเพื่อพิมพ์เผยแพร่ ท่านอนุญาต และขอฝากข้อคิดมายังผู้อ่านว่า

“ท้ายที่สุดนี้ อาตมาขอฝากจิตสำนึก นี้ไว้กับทุกท่าน อ่านแล้วก็ขอให้บอกต่อ ๆ กันไปด้วยว่าจะทำอะไรก็ตาม ขอให้ทำกันด้วยจิตสำนึก นึกถึงประโยชน์ของส่วนรวมเป็นที่ตั้ง อย่าเห็นแก่ความสะดวกสบายของตัวเอง เพื่อความเจริญของชาติ และเพื่อความผาสุกของประชาชนทุกคน”

ผมรับพรจากท่านก่อน มนัสการลา ทางที่ผมเดินออกมาเป็นป่าสมบุรณ์แบบ กลิ่นลำควนโชยมาตามสายลมช่วงหอมสุดแสนจะชื่นใจ ภายได้ท้องฟ้าที่ไรเมฆมาเมื่อยามอาทิตย์จวนอัสดง หัวใจผมพองเต็มอกด้วยปิติ ดีใจที่เรามีพระดี ๆ อย่างนี้ จิตของผมกำหนดอยู่กับคำพูดของพระอาจารย์ที่ว่า จิตสำนึก คือ ความรู้สึกรับผิดชอบต่อส่วนรวมโดยไม่เห็นแก่ตัว จากนั้นไม่ถึงจิตใจผมต้องสะดุดตกใจ เมื่อแม่ไก่ตัวหนึ่งคล้ายไก่ป่าบินถลาออกมา

จากพุ่มไม้ข้างทาง เสียงมันร้องก๊อก ๆ แล้ว กะต๊าก และเบื่องหน้าผมไม่กี่วา อสรพิษใหญ่ตัวหนึ่งกำลังแผ่แม่เบี้ยแล่นลื่นอยู่อย่างทรงง ผมหยุดยืนนิ่งแล้วค่อย ๆ แผ่เมตตาให้มัน มันค่อย ๆ ก้มศีรษะลงแล้วผลุบหายเข้าไปในป่าข้างทางเดิน ขนผมลุกชูไปทั้งตัว ผมรีบจำออกมาให้พ้นบริเวณนั้น บัดคลัน ภาพแม่ไก่ผัดเนืองเห่าขายที่จังหวัดนนทบุรีก็ผุดขึ้นมาสู่หัวสำนึก งูอีกจำนวนหนึ่งในตะขोंกำลังรอความตายอยู่ข้างเตาไฟ อย่างไม่มีทางที่จะหลุดรอดออกไปได้ ชนเช่นนี้ขาดทั้งความสำนึกและเมตตาธรรม เขาช่างไม่คิดสักนิดว่า งูก็ดี นกเค้าแมวก็ดี มันช่วยเราจับหนู เมื่อขาดสัตว์เหล่านี้หนูก็ชุม กัดข้าวกล้าพืชสวนแทบไม่ได้เก็บเกี่ยวอย่างที่รู้ ๆ กันอยู่ขณะนี้ เราต้องมาช่วยกันไล่จับหนูกันอีกซึ่งได้ไม่กี่ตัว

ผมหยุดยืนนิ่งอีกวาระหนึ่งก่อนเดินพ้นบริเวณวัด ประนมมือแล้วตั้งจิตอธิษฐานขอให้พี่น้องประชาชนทุกคนมีแต่ความสำนึกดี โดยทั่วกัน

ละคร

ปัญญา นิตยสุวรรณ

(ต่อจากฉบับที่แล้ว)

ละครใน

ละครใน เป็นละครที่มีลักษณะตรงกันข้ามกับละครนอกหลายอย่าง ประการแรกก็คือละครในใช้ผู้หญิงแสดง การที่ละครในใช้ผู้หญิงแสดงนั้น น่าจะเนื่องมาจากสาเหตุที่ว่า ในสมัยโบราณตั้งแต่ครั้งกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี พระมหากษัตริย์ย่อมมีสาวสรวลกำนัลในเป็นบริวารแวดล้อม นอกจากนี้ยังมีนางระบำรำฟ้อนบำเรอถวาย อันนางรำในราชฐานเหล่านั้น ย่อมจะต้องเป็นผู้ที่มีรูปร่างหน้าตาสวยสดงดงาม และฝึกปรีดีฝีมือรำนเชียวชาญ พระมหากษัตริย์ผู้ครองกรุงศรีอยุธยาพระองค์ใดพระองค์หนึ่งคงจะทรงมีพระราชดำริให้นางรำจึบระบำรำฟ้อนเข้ากับเรื่องเกี่ยวกับตำนาน เช่น ให้แต่งกายเป็นเทวดานางฟ้าจึบระบำเรื่องรามสูรเมขลา อันเป็นตำนานเกี่ยวกับฟ้าแลบฟ้าร้อง เมื่อได้ลองแสดงเป็นชุดเป็นตอนแล้ว ต่อมาจึงได้จัดแสดงเป็นเรื่องยาว ๆ ตามแบบโขนหรือละครที่ผู้ชายแสดงอยู่ภายนอกพระราชมณเฑียร ในสมัยนั้นโขนแสดงเรื่องรามเกียรติ์ก็คงจะนำเรื่องรามเกียรติ์มาให้ผู้หญิงแสดงเป็นละคร นอกจากเรื่องรามเกียรติ์แล้ว ก็ยังมีเรื่องอุณรุทที่ขึ้นชื่อลือชาในสมัยกรุงศรีอยุธยา และเป็นเรื่องเกี่ยวกับนารายณ์อวตารด้วย ครั้นถึงรัชสมัยสมเด็จพระเจ้าบรมโกศ พระราชธิดาของพระองค์ทรงพระนิพนธ์บทละครเรื่องอิเหนาขึ้นมาอีก จึงนำเอาเรื่องอิเหนามาแสดงเป็นละครของพวกนางรำในพระราชมณเฑียรด้วยเมื่อเกิดมีละครที่ใช้ผู้หญิงแสดงในเขตพระราชมณเฑียรซึ่งเป็นของหลวงขึ้นมา จึงกำหนดให้ชื่อ ละครใน ส่วนละครของผู้ชายที่แสดงอยู่ภายนอกพระราชมณเฑียร ก็ได้ชื่อว่า ละครนอก

ศิลปะการแสดงละครใน เน้นความสำคัญที่การรำร่ายอันอ่อนช้อยสวยงาม และทำรำที่ถูกต้องครบถ้วนตามกระบวนลีลาทำรำ เวลาตัวละครในเรื่องจะไปไหนมาไหนจะรำเพลงช้าเพลงเร็ว ไม่รำแต่เพียงเพลงเร็วอย่างเดียว หรือไม่มีก็เพลงเชิดเหมือนละครนอกที่ต้องการดำเนินเรื่องรวดเร็ว ไม่คำนึงถึงศิลปะการรำร่ายเท่าใดนัก กระบวนและลีลาการแสดงของละครใน ได้แบบอย่างมาจากโขน

ละครใน เรื่อง อิเหนา ตอน ประสันดาตอนนก

และละครนอก แต่นำมาปรับปรุงให้ประณีตงดงามและเป็นระเบียบเรียบร้อยขึ้น ที่ว่าละครในได้แบบมาจากโขน ก็คือการร้องเพลง ตัวละครจะไม่ร้องเอง ต้องมีคนเสียงและลูกคู่ร้องให้รำ ผิดกับละครนอกที่แต่เดิมตัวละครจะต้องเป็นคนเสียงร้องเอง แล้วมีลูกคู่ช่วยร้องรับเนื่องจากละครในเป็นละครที่ผู้หญิงแสดงและเป็นละครของพระมหากษัตริย์แสดงอยู่ในเขตพระราชมณเฑียร จึงไม่มีการติดลกหยาบกาย และมีการแบ่งชั้นวรรณะของตัวละครในเรื่องด้วย เพื่อเป็นการห้ามมิให้ชาวบ้านชายที่เคยแสดงละครนอกหันมาหัดละครใน และนำไปแสดงนอกเขตพระราชมณเฑียร จึงมีพระราชบัญญัติห้ามมิให้ผู้อื่นนอกจากผู้หญิงในพระราชวังหัดละครใน ทั้งนี้ นอกจากพระมหากษัตริย์จะทรงเห็นว่าถ้าให้คนทั่วไป โดยเฉพาะผู้ชายหัดละครในได้ จะทำให้ศิลปะการแสดงละครในที่เป็นระเบียบแบบแผน และลีลาทำรำอ่อนช้อยงดงามเสียไป อีกประการหนึ่งละครในเป็นละครที่พระมหากษัตริย์ทรงมีพระราชดำริให้คนนางในขึ้นสำหรับเล่นละครในพระราชพิธีต่าง ๆ ในเขตพระราชมณเฑียร ถือเป็นเครื่องราชูปโภคอย่างหนึ่ง ซึ่งคนทั่วไปจะทำเทียมมิได้

ครั้นถึงรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ทรงพระราชนิพนธ์บทละครนอกขึ้น ๖ เรื่อง และโปรดให้พวกละครในหัดแสดงละครนอกทั้ง ๖ เรื่องนั้น จึงเกิดมีประเพณีว่าตัวละครหญิงของหลวง เวลาจะแสดงในพระราชพิธี และต้องการแสดงอย่างถูกต้องตามแบบโบราณก็แสดงละครใน แต่ถ้าจะแสดงเพื่อความสนุกสนานก็แสดงละครนอก บทบัญญัติที่ห้ามละครชาวบ้านแสดงละครในคงจะค่อย ๆ คลายข้อห้ามลงในตอนนี้ เพราะในเวลาต่อมาผู้ชายก็แสดงละครในได้ แต่ก็ต้องรักษาระเบียบแบบแผนของการแสดงละครในไว้อย่างเคร่งครัด

ในสมัยที่ยังไม่เกิดมีละครใน มีแต่เพียงละครนอกนั้น ตัวละครนอกจะแต่งกายแบบชาวบ้านธรรมดา ถ้าเป็นตัวนางก็จะมี

ผ้าห่มสไบเฉียงแสดงว่าเป็นหญิง หรือถ้าแสดงเป็นด้วยักษ์ก็จะเขียนหน้าตาเป็นยักษ์ วิวัฒนาการต่อมาอีกขั้นหนึ่งก็คือ ทำเป็นหัวยักษ์ หัวจะเช้ ฯลฯ สวมเช่นเดียวกับโขนที่มีการสวมหัวโขน เว้นแต่ละครนอกจะสวมหัวแบบเปิดหน้า เพื่อให้ตัวละครพูดเองได้ ทั้งนี้ยกเว้นตัวพระหรือตัวนายโรงจะแต่งกายยืนเครื่อง แต่ก็มีได้สวมเสื้อครั้นเกิดมีละครในขึ้นมา ผู้แสดงละครในแต่งกายยืนเครื่องทั้งพระและนาง ตัวพระที่แต่งยืนเครื่องก็สวมเสื้อ ละครนอกเลยได้โอกาสแต่งกายตามแบบละครในทั้งตัวพระและตัวนาง ตัวพระที่แต่งยืนเครื่องแบบเดิมไม่สวมเสื้อก็พลอยสวมเสื้อแบบละครในด้วย จนกระทั่งปัจจุบันนี้ ดูไม่ออกเลยว่าเครื่องแต่งกายแบบไหน เป็นของละครในหรือละครนอก เพราะเครื่องแต่งกายของละครทั้งสองชนิดนี้เหมือนกันไปหมด

แต่ถึงแม้ว่าจะสับสนในเรื่องเครื่องแต่งกายของผู้แสดงละครใน ว่าเหมือนกับละครนอกก็ตาม แต่เวลาแสดงก็จะทราบได้ทันทีว่าละครในแสดงเพียง ๓ เรื่องเท่านั้น คือ เรื่องรามเกียรติ์ เรื่องอุณรุท และเรื่องอิเหนา ในปัจจุบันนี้นักวิชาการละครรุ่นใหม่ เขียนตำราเกี่ยวกับเรื่องละครใน อ้างว่าละครในแสดง ๔ เรื่อง โดยเพิ่มเรื่องดาหลังเข้าไปด้วย เรื่องดาหลังนั้น ในสมัยโบราณเคยแสดงเป็นละครในก็จริง แต่ปัจจุบันนี้ไม่นิยมนำมาแสดงแล้ว เกี่ยวกับหลักฐานเรื่องนี้ผู้เขียนจะขอยกบทพระนิพนธ์ของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ จากเรื่อง “ตำนานเรื่องอิเหนา” มาให้อ่านกันดังนี้

“ครั้งละครหลวงยังเล่นทั้งเรื่องอิเหนาและเรื่องดาหลัง แต่ละครหลวงในชั้นกรุงรัตนโกสินทร์หาปรากฏว่าเล่นเรื่องดาหลังไม่ ถ้าเล่นก็จะเห็นจะเป็นแต่รัชกาลที่ ๑ พันนั้นมาปรากฏว่าเล่นแต่อิเหนา เล็กเรื่องเดียว เรื่องดาหลังจึงกลายเป็นแต่เรื่องสำหรับละครข้างนอกเล่น หานับเป็นเรื่องของละครในเหมือนอย่างเรื่องอิเหนา เล็กไม่”

อีกตอนหนึ่ง ในเรื่อง “ตำนานละครครั้งรัชกาลที่ ๒” สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ทรงพระนิพนธ์ว่า

“ละครหลวงรัชกาลที่ ๒ ปรากฏว่าเล่นละครในแต่เรื่องอิเหนา กับเรื่องรามเกียรติ์ บางทีจะเล่นเรื่องอุณรุทบ้าง แต่เรื่องดาหลังนั้นหาได้เล่นไม่”

ในปัจจุบันนี้ละครในนิยมแสดงแต่เรื่อง อิเหนา หรือที่โบราณเรียกว่า อิเหนาเล็ก มูลเหตุที่ไทยเรานำเรื่องอิเหนาซึ่งเป็นเรื่องของชวามาแต่งเป็นบทละครไทยนั้น เล่ากันมาว่าในรัชสมัยสมเด็จพระเจ้าบรมโกศแห่งกรุงศรีอยุธยา ทรงมีพระราชโอรส ๒ องค์ ประสูติจากเจ้าฟ้าสังวาลย์ องค์แรกทรงพระนามว่า เจ้าฟ้ากุณฑล องค์ที่สองทรงพระนามว่า เจ้าฟ้ามงกุฎ เจ้าฟ้าพระราชโอรสทั้งสององค์นี้ มีนางข้าหลวงเป็นชวามลายู ชอบเล่านิทานเรื่องอิเหนาถวายอยู่เนื่อง ๆ

เนื่องจากเจ้าฟ้าทั้งสององค์เคยทอดพระเนตรละครใน และมีพระดำริถึงเรื่องที่ควรจะนำมาแสดงละครใน เมื่อได้ทรงฟังนางข้าหลวงชวามลายูเล่าเรื่องอิเหนา และทูลว่าละครมอญของมลายูนิยมแสดงเรื่องอิเหนา เพราะเป็นเรื่องที่พวกชวามลายูนับถือกันมาก จึงทรงลงนิพนธ์เรื่องอิเหนาเป็นละครไทยขึ้น โดยเจ้าฟ้ากุณฑลทรงพระนิพนธ์เรื่องดาหลัง หรือที่เรียกกันว่าอิเหนาใหญ่ ส่วนเจ้าฟ้ามงกุฎทรงพระนิพนธ์เรื่องอิเหนา ที่เรียกกันว่าอิเหนาเล็ก เหตุที่มีผู้เรียกอิเหนาใหญ่กับอิเหนาเล็ก คงจะหมายถึงเรื่องอิเหนาของพระราชโอรสองค์ใหญ่ และอิเหนาของพระราชโอรสองค์เล็กนั่นเอง ครั้นสมเด็จพระเจ้าบรมโกศได้ทอดพระเนตรบทละครเรื่องอิเหนาก็พอพระทัย จึงโปรดเกล้าให้ละครในแสดงเรื่องอิเหนา ทั้งดาหลัง (อิเหนาใหญ่) และอิเหนา (เล็ก)

แต่คนทั่วไปที่ได้ชมละครในแสดงเรื่องอิเหนาทั้ง ๒ แบบ แล้วพากันชอบใจอิเหนาเล็กมากกว่า กาลเวลาผ่านมาถึงกรุงรัตนโกสินทร์ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ก็ทรงพระราชนิพนธ์บทละครในเรื่องอิเหนา ตามแบบอย่างและโครงเรื่องของอิเหนาเล็กทุกประการ และละครในก็นิยมแสดงเรื่องอิเหนามาจนกระทั่งทุกวันนี้

การแสดงละครในเรื่องอิเหนา ที่ผู้แสดงแต่งกายยืนเครื่อง พระนางนั้น ยังได้วิวัฒนาการมาเป็นการแต่งกายแบบชวา และใช้ปีพาทย์ชวาบรรเลงประกอบการแสดงอีกด้วย นับเป็นการพัฒนาเกี่ยวกับการแสดงละครเรื่องอิเหนาอีกแบบหนึ่ง ซึ่งไม่เรียกว่าละครใน

ดังได้กล่าวมาแล้วว่าศิลปะการแสดงละครใน ดำเนินไปอย่างเข้มช้าสวยงาม ถือการรำรำและเพลงร้องเป็นใหญ่ การดำเนินเรื่องเป็นส่วนประกอบ ตลกขบขันนั้นไม่นิยมให้ยาบโสนและมีการถือชั้นวรรณะในระหว่างตัวละครตามท้องเรื่อง แต่เดิมนอกจากจะใช้ผู้หญิงล้วน ๆ แสดงแล้ว นักร้องและนักดนตรียังเป็นผู้หญิงอีกด้วย ปัจจุบันนี้ผู้ชายก็แสดงละครในได้ จะเป็นลักษณะที่ผู้หญิงแสดงเป็นตัวเอกผู้ชายแสดงเป็นตัวประกอบ หรือผู้ชายแสดงเป็นตัวเอกที่เป็นเพศชายตามเรื่องก็ได้ เรียกว่าแสดงแบบชายจริงหญิงแท้ นักดนตรีซึ่งปัจจุบันนี้เป็นผู้ชายก็บรรเลงประกอบการแสดงละครในได้ รวมทั้งนักร้องชายก็ขับร้องในบทของตัวพระ เช่นเดียวกับการแสดงละครนอกทุกประการ จะผิดกันก็แต่เรื่องที่แสดง และเพลงร้องเป็นบางเพลงที่กำหนดให้เป็นเพลงของละครในเท่านั้น เช่น เพลงซ้ำปี่ใน โอ้ปี่ใน ปี่นดลิ่งใน ชมดงใน และรำยใน เป็นต้น

ถึงแม้ว่าในปัจจุบันนี้ละครในจะมีวิธีแสดงใกล้เคียงกับละครนอกแล้ว แต่คนดูก็ยังไม่ค่อยนิยมเท่าใดนักทั้งนี้ก็เพราะละครในมีเรื่องที่แสดงได้น้อย เท่าที่แสดงกันทุกวันนี้ก็มีเรื่องอิเหนา ศิลปะการแสดงก็ยังเชื่องช้าเหมือนเดิม

ละครดึกดำบรรพ์
เรื่อง อิเหนา ตอนตัดดอกไม้

ละครดึกดำบรรพ์

คำว่า “ดึกดำบรรพ์” ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน แปลความว่า นานหรือลึกล้ำแต่ละละครดึกดำบรรพ์มิได้หมายความว่า ละครที่มีมานาน หรือเป็นละครลึกล้ำแต่อย่างใด แท้จริงแล้วละครดึกดำบรรพ์มีกำเนิดในสมัยรัชกาลที่ ๕ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์นี้เอง แต่ในสมัยกรุงศรีอยุธยามีการเล่นอย่างหนึ่งเรียกว่า “เล่นการดึกดำบรรพ์” ดังปรากฏในพระราชพงสาวดารกรุงศรีอยุธยา ฉบับสมเด็จพระพนรัตน์ วัดพระเชตุพนฯ ว่า

“ศักราช ๘๓๘ ปีวอก อัฐศก ท่านประพดิกการเบญจเพส พระองค์ให้เล่นการดึกดำบรรพ์”

และพระราชพงสาวดารกรุงศรีอยุธยา ฉบับหลวงประเสริฐอักษรนิติ กล่าวว่า

“ศักราช ๘๕๔ มะโรงศก (พ.ศ. ๒๐๓๙) ท่านประพดิกการเบญจาทศ พระองค์ท่านและให้เล่นการดึกดำบรรพ์”

เล่นการดึกดำบรรพ์ หรือที่เรียกอีกชื่อหนึ่งว่า ชักนาคดึกดำบรรพ์นั้น มีวิธีการเล่นดังปรากฏในกฎมณเฑียรบาลว่า จัดเล่นในพระราชพิธีอินทราภิเษก โดยการจัดทำภูเขาล้อม และทำภูเขานาคจำลองพันรอบภูเขานั้น ให้มหาดเล็กแต่งตัวเป็นเทวดาจุดทางหางพญานาคพวกหนึ่ง ดำรงหลวงแต่งตัวเป็นยักษ์จุดทางหัวพญานาคพวกหนึ่ง การเล่นชักนาคดึกดำบรรพ์นี้คงจะได้แบบอย่างมาจากเรื่องกวนน้าอมฤตของพวกเทวดาและอสูรในตำนานกวนน้าอมฤตนั่นเอง และการแต่งกายเป็นเทวดาของพวกมหาดเล็กกับการแต่งกายเป็นยักษ์ของพวกตำรวจหลวงก็มีท่านผู้รู้สันนิษฐานว่า คงจะเป็นแบบอย่างเครื่องแต่งกายโขนที่เกิดขึ้นในสมัยต่อมา

ถึงอย่างไรการเล่นดึกดำบรรพ์ ที่เล่ามานี้ก็มีใช้ละครดึกดำบรรพ์ ซึ่งเป็นที่รู้จักกันในหมู่นักการละครโดยทั่วไป มูลเหตุที่จะเกิดละครดึกดำบรรพ์นั้น สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ทรงอธิบายว่า

“เมื่อในรัชกาลที่ ๕ มีเจ้าฝรั่งต่างประเทศเข้ามาเฝ้า พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเนื่อง ๆ มีพระราชประสงค์ จะให้มีการขับร้องบรรเลงเพลงไทย เทียบด้วยคอนเสิร์ตฝรั่ง สำหรับเล่นรับแขกเมือง โปรดให้เจ้าพระยาเทเวศรวงศ์วิวัฒน์ ซึ่งบังคับการกรมหลวงอยู่ในสมัยนั้น คิดจัดการคอนเสิร์ตขึ้น เจ้าพระยาเทเวศฯ เห็นว่าสมเด็จฯ เจ้าฟ้ากรมพระนครสวรรค์วรพินิต ทรงเชี่ยวชาญการดนตรี จึงกราบทูลขอให้ช่วยทรงเลือกสรรบทและลำนำสำหรับขับร้องคอนเสิร์ต แต่คอนเสิร์ตซึ่งจัดขึ้นครั้งแรกเป็นแต่เพียงเลือกเพลงที่ไพเราะมาร้องประสานเสียงชายหญิงเข้ากับเครื่องปี่พาทย์ ส่วนบทที่ร้องไม่ติดต่อกันเป็นเรื่องอันหนึ่งอันเดียวกัน ครั้นเมื่อเกิดมีการเล่นคอนเสิร์ตต่อมาเนื่อง ๆ สมเด็จฯ เจ้าฟ้ากรมพระนครสวรรค์วรพินิต จึงทรงพระดำริจัดบทคอนเสิร์ตให้ร้องต่อกันเป็นเรื่อง เช่นในเรื่องรามเกียรติ์ และเรื่องอิเหนา เป็นต้น ตัดเอาบทละครตรงเรื่องตอนหนึ่งมาปรุงเป็นบทสำหรับร้องคอนเสิร์ตขึ้นหนึ่ง เมื่อเกิดร้องคอนเสิร์ตเป็นเรื่องขึ้นแล้ว ต่อมาเจ้าพระยาเทเวศฯ จึงคิดเติมตัวละครเข้ารำประกอบกับเรื่องคอนเสิร์ตเป็นการเล่นในห้องรับแขกได้โดยเล่นเรื่องนางนารายณ์ปราบนาททุกถวยตัวที่มุขกระสัน ฝ่ายตะวันตก พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท ในงานรับเจ้าฝรั่งแขกเมืองครั้ง ๑ ผู้ที่ได้ดูชอบกันมาก”

ในขณะที่กำลังมีการแสดงประกอบบทร้องคอนเสิร์ตกันนั้น ในปี พ.ศ. ๒๔๓๔ เจ้าพระยาเทเวศรวงศ์วิวัฒน์ (ม.ร.ว.หลาน

กฤษ) ได้เดินทางไปยุโรป เห็นละครออปราที่ฝรั่งเศสก็เกิดความพอใจ ครั้นกลับมาถึงเมืองไทยจึงเล่าความถวายสมเด็จพระเจ้าฟ้า กรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ (เมื่อครั้งยังทรงดำรงพระอิสริยยศเป็นกรมขุน) ให้ทรงทราบ พร้อมทั้งทูลเชิญให้ทรงปรับปรุงการแสดงละครของไทยให้เป็นละครออปราของฝรั่ง เจ้าพระยาเทเวศร์ฯ ซึ่งมีตัวละครอยู่พร้อมแล้ว รับอาสาจะจัดการสร้างโรงละครรวมทั้งการจัดทำฉาก และทำเครื่องแต่งกายตัวละคร สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ จึงทรงนำแบบแผนการแสดงประกอบบทร้องคอนเสิร์ต ที่เคยจัดทำไว้เดิมมาเป็นต้นแบบ ทรงคิดบทเพิ่มเติม และบรรจุเพลงร้องทำนองดนตรีขึ้นใหม่ ฝ่ายเจ้าพระยาเทเวศร์ฯ ก็จัดสร้างโรงละครขึ้นในบริเวณบ้านของท่านที่ริมถนนอัษฎางค์ ตั้งชื่อโรงละครว่า “โรงละครดึกดำบรรพ์” เป็นการประสงค์จะให้ เป็นชื่อคณะละครของท่าน เพื่อมิให้คนทั่วไปเรียกละครเจ้าพระยาเทเวศร์เช่นแต่ก่อน แต่ผู้คนที่เข้าไปชมละครแบบใหม่ที่ปรับปรุงแสดงในโรงละครดึกดำบรรพ์ พวกนี้เรียกละครแบบนี้ว่าละครดึกดำบรรพ์ตามชื่อโรงละครไปด้วย และละครที่จัดแสดง ณ โรงละครดึกดำบรรพ์ในครั้งนั้น ตลอดจนละครที่มีผู้แต่งบทขึ้นใหม่ในสมัยรัชกาลที่ ๖ ซึ่งเป็นบทที่มีแบบแผนเป็นแบบเดียวกับบทละครที่เคยจัดแสดง ณ โรงละครดึกดำบรรพ์ จึงมีผู้เรียกชื่อละครดังกล่าวนี้ว่า ละครดึกดำบรรพ์ มาจนกระทั่งทุกวันนี้

ผู้ที่ร่วมในการปรับปรุงละครดึกดำบรรพ์ในครั้งนั้น คือ เจ้าพระยาเทเวศร์ฯ เป็นเจ้าของโรงละคร เจ้าของคณะละคร และเจ้าของเครื่องแต่งกายละคร สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ทรงแต่งบทละคร ออกแบบฉาก ทรงควบคุมทางด้านศิลปะ หม่อมเข้ม กฤษ ควบคุมฝึกหัดตัวละครและคิดประดิษฐ์ท่ารำ พระประดิษฐ์ไพเราะ (ตาด) ควบคุมและคิดจัดดนตรี หลวงเสนาะดุริยางค์ (ทองดี) ควบคุมฝึกหัดการขับร้อง

ศิลปะการแสดงละครดึกดำบรรพ์ ถึงแม้ว่าตัวละครจะแต่งกายแบบยืนเครื่องพระนาง แต่ก็ยังมีที่ผิดกับละครนอกละครในของโบราณ กล่าวคือจะต้องมีฉากประกอบตามท้องเรื่อง มีกลไกประกอบเรื่องให้เห็นจริง เช่น ไฟแลบ ไฟไหม้ ต้องใช้ไฟฟ้าเป็นเครื่องช่วยสำหรับบทละครแบบเดิมที่ขึ้นต้นบทว่า “เมื่อนั้น” หรือ “บัดนั้น” และ “มาจะกล่าวบทไป” ตลอดจนบทที่บรรยายอารมณ์ ความรู้สึก หรืออริยาบทของตัวละครก็ตัดทิ้งไป คงมีแต่เพียงบทที่เป็นคำพูดตัวละครร้องเองในบทของตน ถ้าถึงบทที่จะต้องดำเนินเรื่องให้รวดเร็วทันใจ ในตอนพูดจาโต้ตอบกันหรือทู่เถียงทะเลาะกันก็ใช้บทเจรจา บทเจรจาทรงแต่ให้มีสัมผัสต่อเนื่องกัน เพื่อให้ตัวละครจำได้ง่าย การรำเพลงหน้าพาทย์มีน้อย สำหรับดนตรีประกอบการแสดงนั้น ใช้วงปี่พาทย์ไม้นวม และไม่ใช้เครื่องดนตรีที่มีเสียงดังและเสียงแหลมเกินไป เนื่องจากโรงละครดึกดำบรรพ์ที่สร้างขึ้นเพื่อแสดงละครที่ปรับปรุงใหม่ และได้ชื่อว่าละครดึกดำบรรพ์ตาม

ชื่อโรงนี้ เป็นโรงละครที่มีขนาดไม่ใหญ่โตนัก ถ้าใช้เครื่องดนตรีที่มีเสียงแหลมและกึกก้อง จะทำให้หนวกหูผู้ชม เครื่องดนตรีที่มีเสียงดังเช่นกลองทัดก็ไม่ใช้เปลี่ยนเป็นกลองตะโพนแทน นอกจากนี้ยังเพิ่มเครื่องดนตรีที่มีเสียงทุ้มไพเราะขึ้นอีกอย่างหนึ่ง คือ ฉิ่งห่วย ๗ ลูก มี ๗ เสียงเรียงกัน และต้องตีแบบเว้นจังหวะ เพราะถ้าตีกระชั้นเกินไป จะทำให้ดังหนวกหู ปี่พาทย์ที่ปรับปรุงขึ้นใหม่นี้ พลอยมีชื่อว่า “ปี่พาทย์ดึกดำบรรพ์” ตามไปด้วย ส่วนการร้องเพลงนั้นก็เลือกบรรจุเพลงให้เข้ากับบท ถ้าตัวละครมีบทแสดงอารมณ์ฉุนเฉียวโกรธแค้นก็ร้องเพลงที่มีท่วงทำนองเร้าใจและจังหวะเร็ว ๆ บางเพลงที่ตามปกติก็ร้องค่อนข้างเร็วอยู่แล้ว แต่เมื่อนำมาร้องประกอบละครดึกดำบรรพ์ในตอนที่มีตัวละครมีอารมณ์รุนแรง ยิ่งร้องเร็วไม่เพียงพอ ก็ต้องตัดให้เร็วยิ่งขึ้น เช่น เพลงร้าย ตัดเป็น “ร้ายด้น” และ “ร้ายรูด” เป็นต้น

ละครดึกดำบรรพ์แสดงเป็นครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๒ ในการต้อนรับฝรั่งผู้เป็นพระราชอาคันตุกะของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และนับตั้งแต่นั้นมาก็โปรดให้บรรดาแขกเมืองที่เข้ามาเฝ้าได้ชมละครดึกดำบรรพ์ทุกครั้งไปในรัชสมัยของพระองค์ จนกระทั่งเจ้าพระยาเทเวศร์ฯ ซึ่งบังคับบัญชากรมโยธาและพิณพาทย์มหาดเล็ก กราบถวายบังคมลาออกจากราชการและเลิกแสดงละครเมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๒ ละครดึกดำบรรพ์ซึ่งปรับปรุงในครั้งนั้นจึงเลิกแสดงไปด้วย

ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ก็มีละครดึกดำบรรพ์เกิดขึ้นใหม่อีกหลายเรื่อง แต่มิได้มีการจัดแสดงเป็นประจำ นอกจากนั้น ๆ ครั้งจึงจะจัดแสดงตามความประสงค์ของผู้เป็นเจ้าของคณะละคร ซึ่งมีอยู่ด้วยกัน ๔ คณะ คือ

๑. ละครของหลวง เป็นละครที่เกิดขึ้นภายหลังจากที่เจ้าพระยาเทเวศร์วงศ์วิวัฒน์ (ม.ร.ว.หลาน กฤษ) กราบถวายบังคมลาออกจากราชการ ในตำแหน่งผู้บังคับบัญชากรมโยธาและพิณพาทย์มหาดเล็กในสมัยรัชกาลที่ ๕ ครั้นต่อมาในสมัยรัชกาลที่ ๖ โปรดให้รับโอนกรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการมหรสพมาขึ้นอยู่กับกรมมหรสพที่โปรดให้ตั้งขึ้นใหม่ กรมโยธาและพิณพาทย์มหาดเล็กก็รวมไปขึ้นอยู่ในกรมมหรสพ คราวอุวโสฬายโยนละครดนตรีและขับร้องที่เดิมอยู่ในบ้านเจ้าพระยาเทเวศร์ฯ ก็เลยได้เข้าไปรับราชการในกรมมหรสพด้วย กรมมหรสพของหลวงนั้นนอกจากจะแสดงโยนแล้ว ยังแสดงละครดึกดำบรรพ์เป็นบางโอกาสด้วย รัชกาลที่ ๖ ทรงพระราชนิพนธ์บทละครดึกดำบรรพ์ เรื่องสกุณดลา (สำนวนที่ ๓) ทรงปรับปรุงแก้ไขจากบทพระราชนิพนธ์ละครรำเรื่องสกุณดลาดังบทที่พิมพ์เป็นเล่มเขียนหน้าปกว่า

สกุณดลา

บทละครร้องสำหรับเล่นบนเวที

(แบบละครดึกดำบรรพ์) ๔ องก์จบ

๒. ละครของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าอัษฎางค์-
เดชาวุธ กรมหลวงนครราชสีมา ละครเรื่องนี้เรียกกันว่า ละคร
วังสวนกุหลาบ แต่จะแสดงละครดึกดำบรรพ์เรื่องอะไรบ้าง ไม่มี
หลักฐานปรากฏชัด

๓. ละครของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าฯ กรมขุน-
เพชรบูรณ์อินทราชัย ละครเรื่องนี้ ได้ครูและตัวละครมาจากวัง
สวนกุหลาบ และพระองค์ทรงพระนิพนธ์บทละครดึกดำบรรพ์รวม
๓ เรื่อง คือ เรื่องสองกรรวิก เรื่องจันทกนิรี และเรื่องยศเกตุ

๔. ละครของเจ้าคุณพระประยูรวงศ์ (เจ้าจอมมารดาแพ
ในรัชกาลที่ ๕) ท่านผู้รู้เล่าว่า ละครของเจ้าคุณพระประยูรวงศ์
แสดงละครดึกดำบรรพ์ตามบทพระนิพนธ์ของสมเด็จพระเจ้าฟ้า กรม-
พระยานริศรานุวัดติวงศ์ ที่ทรงไว้ในสมัยรัชกาลที่ ๕ และเคยแสดง
ณ โรงละครดึกดำบรรพ์มาก่อน รวมทั้งบทละครดึกดำบรรพ์เรื่อง
อื่น ๆ ที่ยังไม่เคยจัดแสดงมาก่อนด้วย

ปัจจุบันนี้หากละครที่จะแสดงละครดึกดำบรรพ์ได้ยาก
เนื่องจากผู้แสดงละครดึกดำบรรพ์นอกจากจะต้องเป็นผู้ที่มีรูปร่าง
หน้าตาสะสวยร่าเริงแล้ว ยังจะต้องร้องเพลงได้ไพเราะอีกด้วย

ละครพันทาง

ละครพันทาง เป็นการแสดงละครที่เป็นแบบผสม คือ นำเอา
ลีลาท่าที่และอิริยาบถของชนต่างชาติเข้ามาปรับปรุงกับท่ารำแบบ
ไทย การแสดงละครชนิดนี้แต่เดิมเป็นการริเริ่มของเจ้าพระยา-
มหินทรศักดิ์ธำรง (เพ็ง เพ็ญกุล) ซึ่งเป็นต้นคิดนำเอาเรื่องพงสาวดาร
ของชาติต่าง ๆ มาแต่งเป็นบทละครสำหรับแสดง ส่วนมากจะมอบ
ให้หลวงพัฒนาพงศ์ภักดี (ทิม สุขยางค์) เป็นผู้แต่งบท อย่างไรก็ตาม
การแสดงละครแบบนี้ก็ยังไม่ได้กำหนดชื่อแน่นอนลงไป โดยเปิด
การแสดงที่ปรีณชเชียวเตอร์ มีกำหนดแสดงเวลากลางคืนเดือนหงาย
แต่แรกแสดงเดือนละหนึ่งสัปดาห์หรือ ๗ วัน เรียกตามภาษาอังกฤษ
ว่า “วิก” ภายหลังเพิ่มขึ้นเป็นเดือนละ ๒ สัปดาห์ ตั้งแต่ขึ้น ๘ ค่ำ
ไปจนถึงแรม ๗ ค่ำ แต่คนที่มาชมการแสดงก็ยังเรียกว่าวิกตามเดิม
คำว่าวิกจึงติดปากคนในสมัยนั้นนำมาใช้เรียกโรงละคร โรงลิเกว่า
“วิก” สืบมาเป็นเวลาช้านาน

ต่อมาผู้ที่กำหนดชื่อการแสดงละครแบบนี้ว่าละครพันทาง
คือ พระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์ โดยทรง
ปรับปรุงให้มีฉากประกอบการแสดงเช่นเดียวกับละครดึกดำบรรพ์
และปรับปรุงลีลาท่ารำของชนต่างชาติในบทของชนต่างชาติที่มีอยู่
ในละครเรื่องนั้น ๆ เวลาที่มีตัวละครเป็นสามัญชนก็ปรับปรุงท่าทาง
อิริยาบถของสามัญชนเข้าแสดงในละครเรื่องนั้น เพลงร้องประกอบ
การแสดงและเพลงหน้าพาทย์ เป็นเพลงไทยที่เรียกว่า “เพลงภาษา”
คือ แสดงเรื่องเกี่ยวกับจีน ก็ร้องเพลงภาษาทำนองเพลงจีน เช่น
เพลงจีนหลวง จีนหน้าเรือ จีนจิมเล็ก เป็นต้น แสดงเรื่องแขกก็

ร้องเพลงภาษาทำนองแขก เช่น แขกพราหมณ์ แขกหนัง แขกอาหรับ
 เป็นต้น ส่วนมากคันเสียงกับลูกคู่จะเป็นผู้ร้องให้ผู้แสดงรำ แต่ก็มี
บางเรื่องบางตอนที่กำหนดให้ตัวแสดงร้องเพลงเอง คนตรีที่บรรเลง
ประกอบการแสดงใช้วงปี่พาทย์ไม้นวม

เกี่ยวกับเรื่องละครพันทางนี้ กรมศิลปากรเคยอธิบายไว้ใน
คู่มือละครพันทาง เรื่องพญาผานอง ความว่า

“ละครพันทางก็คือละครนอกนั่นเอง แต่ปรับปรุงเพลงและ
วิธีเล่นเสียใหม่ โดยนำเอาศิลปะทางเพลงดนตรีและขับร้องกับ
พ้องรำประเภทต่าง ๆ ที่สามารถแทรกผสมเข้าได้ด้วย เพื่อให้หน้าดู
น่าฟัง และออกรสทันหูทันตายิ่งขึ้น แต่คงปรับไปในทางนอกอย่าง
แบบละครนอกนั่นเอง แต่เป็นตรงข้ามกับละครที่เรียกว่าดึกดำบรรพ์
ซึ่งปรับปรุงไปในทางในอย่างแบบละครใน”

ละครร้อง

ละครร้อง เป็นการแสดงละครที่มีการร้องสลับการพูด แต่
การดำเนินเรื่องยึดถือการร้องเป็นส่วนสำคัญ การพูดเป็นเพียงสอด
แทรกและอาจจะพูดทวนบทที่ร้องมาแล้วเท่านั้น ถ้าจะตัดบทพูด
ออกเสียบ้าง คงไว้แต่บทร้อง ก็จะไม่ทำให้เสียเนื้อเรื่องแต่อย่างใด
ศิลปะการร้องเพลงผู้แสดงต้องร้องเอง แต่ร้องเพียงเนื้อเพลงเท่า
นั้น ส่วนการเอื้อนทำนองจะมีลูกคู่หลายคนช่วยกันร้อง และบทที่
ผู้แสดงจะร้องเองนั้น ต้องเป็นบทที่เป็นคำพูดของตนเอง ถ้าเป็น
บทบรรยายเหตุการณ์หรือกิริยาท่าทางและการกระทำอื่น ๆ ลูกคู่
จะร้องแทน ผู้แสดงเพียงแต่รำหรือทำท่าตามบทเท่านั้น

เหตุที่จะเกิดการแสดงละครร้อง เล่ากันว่าในสมัยปลายรัชกาล
ที่ ๕ ในขณะนั้นพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งกำลัง
ดำรงพระอิสริยยศเป็นสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช สยามมกุฎราช-
กุมาร ได้ทรงนำเอาบทและแบบอย่างการแสดงละครของชาวตะวันตก
มาดัดแปลงเป็นบทละครไทย เช่น ละครพูด และละครพูด
สลับรำ (คือละครพูดสลับการร้องเพลง) ในเวลาเดียวกันนั้น พระ-
เจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์ ก็ทรงนำละครของ
ชาวตะวันตกมาดัดแปลงขึ้นเป็นละครแบบไทยอีกอย่างหนึ่ง ซึ่ง
เป็นละครที่แสดงบนเวที เปลี่ยนฉากตามท้องเรื่อง ใช้ท่ารำ และมี
คนตรีไทยประกอบในการนี้เจ้าจอมมารดาเขียน ซึ่งเป็นพระชนนี
ของพระองค์เป็นผู้ฝึกหัดประดิษฐ์ลีลาท่ารำ หม่อมหลวงควน วรวรรณ
พระชายาของพระองค์เป็นผู้คิดเพลงร้องและทำนองดนตรี ส่วน
พระองค์ท่านเป็นผู้ทรงนิพนธ์บทละคร และทรงกำกับการแสดง
เรื่องที่นำมาแสดงส่วนมากเป็นเรื่องพระราชพงสาวดารและนิยาย
โบราณของไทย เช่น เรื่องสี่ทราศโคโข โคตรบอง เป็นต้น นอกจากนี้
ยังทรงดัดแปลงเรื่องของต่างประเทศมาเป็นเรื่องราวแบบไทย เช่น
เรื่องสาวเครือฟ้า เหตุที่กรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์ จะทรงนิพนธ์
ดัดแปลงเรื่องของต่างชาติมาเป็นเรื่องสาวเครือฟ้า คือเมื่อครั้งที่

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จประพาสยุโรป ครั้งที่ ๒ ใน ร.ศ. ๑๒๖ หรือ พ.ศ. ๒๔๕๐ ได้เสด็จพระราชดำเนินไปทอดพระเนตรละครอوبرาเรื่องมาดามบัตเตอร์ไฟล์ ของปุซินี ครั้นเสด็จกลับเมืองไทยจึงทรงนำมาเล่าประทานพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์ พระองค์ท่านจึงทรงแปลงเนื้อเรื่องเดิม ซึ่งเป็นหญิงสาวชาวญี่ปุ่นกับผู้ชายชาวตะวันตก มาเปลี่ยนเป็นสาวชาวเหนือกับหนุ่มกรุงเทพ นอกจากเรื่องสาวเครือฟ้าแล้ว กรมพระนราธิปฯ ยังทรงนิพนธ์บทละครเรื่องอีกหลายสิบเรื่อง และทรงตั้งคณะขึ้นแสดงละครเรื่องชื่อคณะ “ละครนฤมิต” ครั้งหนึ่งพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จพระราชดำเนินทอดพระเนตรละครเรื่องคณะละครนฤมิต ทรงพอพระทัยเป็นอย่างยิ่ง จึงโปรดยกย่องให้เป็นละครหลวง และให้เดิมคำว่า “หลวง” ลงไปข้างหน้าชื่อคณะละครด้วย ละครของกรมพระนราธิปฯ จึงมีชื่อว่า “ละครหลวงนฤมิต” ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา

ต่อมาละครเรื่องตามแบบแผนของกรมพระนราธิปฯ เกิดมีการเปลี่ยนแปลงวิธีการแสดงจากการรำร่ำมาเป็นการทำงานด้วยกิริยาท่าทางอย่างธรรมชาติ เพลงร้องยังคงใช้เพลงไทยเดิมบ้าง คัดแปลงและประดิษฐ์ขึ้นใหม่บ้าง ท่านที่เคยชมและฟังเพลงร้องของละครเรื่องมาบ้างแล้ว คงจะสังเกตเห็นว่าเพลงร้องบางเพลงไม่ใช่ทำนองเพลงไทยเดิมที่เคยฟังกันทั่ว ๆ ไป ทั้งนี้เพราะได้ประดิษฐ์ทำนองขึ้นใหม่ใช้ขับร้องสำหรับละครเรื่องที่ปรับปรุงขึ้นเท่านั้น การปรับปรุงในครั้งนั้นใช้ผู้หญิงแสดงเป็นตัวเอกทั้งเรื่อง ผู้ชายเป็นแค่เพียงตัวประกอบหรือตัวตลก ที่เรียกกันว่า “ตัวตลกตามพระ” ตัวตลกตามพระก็คือ คนสนิท หรือคนใช้ของตัวพระเอกล้วนเอง มีบทต้องตามพระเอกไปทุกหนทุกแห่งที่เดียว และในสมัยต่อมาเมื่อเลิกแสดงละครเรื่องกันแล้ว ตัวตลกตามพระก็ไปแสดงตลกสลับฉากละครเวที และจัดตั้งคณะตลกออกแสดงตามงานต่าง ๆ สำหรับผู้หญิงที่แสดงละครเรื่องเป็นตัวพระเอก ตัวพ่อ หรือตัวผู้ชาย จะต้องตัดผมสั้นแบบผู้ชายด้วย ละครเรื่องที่ปรับปรุงใหม่นี้เริ่มแสดงเป็นครั้งแรกที่โรงละครปรีดาลัย มุมแพรงนรา ถนนบ้านตะนาว มีผู้เรียกละครเรื่องแบบนี้ว่า ละครเรื่องแบบปรีดาลัย เป็นที่นิยมกันมากในสมัยนั้น ถึงแม้แต่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ก็เคยเสด็จไปทอดพระเนตรถึงที่โรงละครปรีดาลัยหลายครั้ง ละครเรื่องแบบปรีดาลัย นับเป็นต้นกำเนิดของละครที่เกิดขึ้นในสมัยหลัง ๆ ต่อมา เพราะได้นำละครเรื่องแบบนี้ไปปรับปรุงแล้วจัดแสดงอีกหลายคณะและหลายโรง คนตรีที่บรรเลงประกอบการแสดงมีทั้งดนตรีไทยและดนตรีสากล คณะละครเรื่องที่มีชื่อเสียงต่อจากละครเรื่องแบบปรีดาลัย ก็คือปราโมทย์ ปราโมทย์เมือง ประเทืองไทย วิไลกรุง ไฉวเวียง เสรีสำเริง บ้านเทิงไทย และนาครบ้านเทิง เป็นต้น ละครเรื่องแบบนี้ได้รับความนิยมตลอดสมัยรัชกาลที่ ๖ และรัชกาลที่ ๗ ถึงแม้ในปัจจุบันนี้ก็ยังมีความนิยมดูอยู่มีใช่น้อย แต่ทว่าหากคณะ

แสดงได้ยาก ผู้ชำนาญในการแสดงและร้องเพลงก็แก่ชราลงไปทุกวัน มีหน้าซ้ำคนเก่ง ๆ ที่เคยแสดงละครเรื่องและชำนาญในการจัดแสดงละครเรื่อง ก็ถึงแก่กรรมไปเสียเกือบจะหมดแล้ว จึงทำให้เกิดความเสียดายว่า ต่อไปในอนาคตละครเรื่องอาจจะสูญไปจากเมืองไทยก็ได้

พลายบัวกับแว่นแก้ว ในละครเสภา เรื่อง ขุนช้างขุนแผน ตอน พลายบัวได้นางแว่นแก้ว

ละครเสภา

ละครเสภา คือ ละครที่มีลักษณะคล้ายละครนอก นับตั้งแต่วิธีแสดง รวมทั้งเพลงร้องทำนองดนตรี ส่วนการแต่งกายมักไม่แต่งยืนเครื่อง ส่วนมากจะแต่งแบบพื้นทาง ข้อสำคัญคือ จะต้องมีการขับเสภาแทรกอยู่ด้วย จึงจะเรียกว่าละครเสภา มิฉะนั้นจะกลายเป็นละครนอกไปเสีย

เหตุที่จะเกิดมีละครเสภาขึ้นนั้น ท่านผู้รู้เล่าว่ามีการขับเสภาเป็นเรื่องเป็นราว ทำนองเล่านิทานมาก่อน เรื่องที่นำมาขับเสภาและนิยมกันอย่างแพร่หลาย คือเรื่อง ขุนช้างขุนแผน การขับเสภาในสมัยโบราณนั้นไม่มีเครื่องดนตรีประกอบ นอกจากกรับที่ผู้ขับขับประกอบแทรกแซงสอดสลับในทำนองขับเสภาของตนเท่านั้น กรับที่ใช้ขับในการขับเสภานี้เรียกว่า “กรับเสภา” ครั้นต่อมาพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ซึ่งโปรดสดับการขับเสภา

เป็นอย่างยิ่ง โปรดเกล้าฯ ให้จัดวงปี่พาทย์เข้าบรรเลงประกอบการขับเสภา และโปรดให้แทรกเพลงร้องส่งให้ปี่พาทย์รับด้วย นอกจากนี้ยังมีการบรรเลงเพลงหน้าพาทย์ประกอบเหมือนอย่างการแสดงละครนอก ผิดกันแต่เพียงว่าไม่มีผู้แสดงออกมาร่ายรำเท่านั้น การดำเนินเรื่องส่วนมากก็ใช้ขับเสภา ตอนใดที่เป็นถ้อยคำรำพัน หรือบทที่ควรจะร้องเพลงก็ร้องเพลงได้แก่ เพลงช้าปี หรือเพลงไอ้ปี่อย่างละครนอกก็ได้ ตอนใดที่เป็นบทเดินทางไปมาหรือรบกัน ปี่พาทย์ก็บรรเลงเพลงเชิด การขับเสภาและร้องรับกับการบรรเลงเพลงหน้าพาทย์ประกอบอย่างนี้เอง ต่อมาก็วิวัฒนาการให้มีตัวแสดงออกมาร่ายรำเพลงหน้าพาทย์ และรำตามบทร้องบทเสภา ครั้งแรก ๆ อาจจะเป็นเพียงตอนใดตอนหนึ่งที่เหมาะสมกับการที่จะต้องมีตัวแสดง ส่วนในตอนบรรยายเหตุการณ์ต่าง ๆ ของเรื่องก็ไม่ต้องมีตัวแสดงออกมาร่ายรำ การแทรกตัวแสดงออกมาร่ายรำเป็นบางตอนในการขับเสภาดังกล่าวมานี้ ภายหลังจึงจัดให้ตัวละครออกมาแสดงตลอดทั้งตอนที่ขับเสภา แล้วก็แก้ไขปรับปรุงบทที่จะขับเสภาให้เปลี่ยนมาเป็นบทละคร มีการขึ้นต้นบทว่า “เมื่อนั้น” หรือ “บัดนั้น” บ้าง โดยการนำเอาศิลปะการแสดงละครนอกมาเป็นแบบแผน ดำเนินเรื่องโดยการร้องเพลงเป็นหลัก และขับเสภาเป็นส่วนประกอบในบางตอน ละครที่ปรับปรุงขึ้นนี้จึงมีชื่อว่า “ละครเสภา”

ละครพูด

ละครพูด คือ ละครที่ดำเนินเรื่องด้วยการพูด และแสดงกิริยาท่าทางตามธรรมชาติประกอบตามสมควร มีการเปลี่ยนฉากตามท้องเรื่อง แต่เดิมใช้ผู้ชายแสดงล้วน ๆ ไม่มีดนตรีประกอบ ในปัจจุบันใช้ผู้แสดงเป็นชายจริงหญิงแท้ และมีดนตรีคั่นระหว่างฉากและบรรเลงประกอบเป็นบางตอน

กำเนิดละครพูดในประเทศไทยนั้น พระยาสุนทรพิพิธผู้เคยแสดงละครพูดมาแล้วมากมายหลายเรื่อง และเคยรับราชการสนองพระยุคลบาทพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว อย่างใกล้ชิด ได้กล่าวถึงกำเนิดละครพูดในประเทศไทยไว้ในนิพนธ์สารคำร่วงเล่มที่ ๒๑ ปีที่ ๒๖ หน้า ๓๒ มีความว่า

“เมื่อวันที่ ๒๙ มกราคม พ.ศ. ๒๔๔๕ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งขณะนั้นดำรงพระราชอิสริยยศตำแหน่งสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร ซึ่งทรงสำเร็จการศึกษาและเสด็จกลับยังประเทศไทย หลังจากนั้นก็ได้ทรงตั้ง “ทวีปัญญาสโมสร” ขึ้นในพระราชอุทยานสราญรมย์ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๗ กิจการของสโมสรนี้มีการออกนิพนธ์สารคำร่วงชื่อว่า ทวีปัญญา จัดทำโดยพวกสมาชิก เรื่องส่วนมากเป็นพระราชนิพนธ์ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าฯ แต่ก่อนที่พระองค์จะทรงตั้งทวีปัญญาสโมสรนั้น ก็มีสามัคคยาจารย์สมาคมตั้งขึ้นอยู่ก่อนแล้ว

ละครพูดได้ถือกำเนิดขึ้นในเมืองไทยที่สถาบันทั้งสองนั้น ซึ่งสมเด็จพระมหาธีรราชเจ้าทรงก่อกำเนิดขึ้น เมื่อแสดงครั้งแรก ๆ เรียกกันว่า “ละครทวีปัญญา” หมายความว่า เป็นละครของสโมสรทวีปัญญา ต่อมาจึงทรงตั้งชื่อเป็นหลักฐานว่าคณะ “ละครศรีอยุธยา” ตามพระนามปากกาของรัชกาลที่ ๖ ที่ใช้ทรงพระราชนิพนธ์บทละครพูดโรงละครที่ใช้แสดงในครั้งนั้นก็คือ เรือนไม้ที่ติดอยู่กับมุ่มกำแพงพระราชอุทยานสราญรมย์ด้านตะวันออกเฉียงเหนือ ตัวสโมสรทวีปัญญาก็คือ เรือนกระจกที่เป็นสมาคมช่างตัดผมในปัจจุบัน”

การแสดงละครพูดครั้งแรกนั้น พระยาสุนทรพิพิธได้กล่าวไว้ว่าแสดงในปี พ.ศ. ๒๔๔๘ ทั้งที่สมาคมสามัคคยาจารย์ และสโมสรทวีปัญญา แต่สมาคมไหนจะแสดงก่อนกันท่านไม่กล้ายืนยัน

สำหรับพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว นอกจากจะทรงให้กำเนิดละครพูดแล้ว พระองค์ยังทรงแสดงละครพูดมาตั้งแต่ยังไม่ได้เสวยราชย์ เมื่อครั้งพิธีเฉลิมพระชนมพรรษาของพระองค์คือ ในวันที่ ๑ มกราคม ๒๔๔๕ ในวันนั้นพระองค์ได้ทรงพระราชทานเลี้ยงอาหารแก่ข้าราชการและสมาชิกทวีปัญญาสโมสรบางท่าน ณ โรงละครศรีอยุธยา ในพระราชอุทยานสราญรมย์ ครั้นรุ่งขึ้นวันที่ ๒ มกราคม เวลาบ่ายมีการแสดงละครพูดถวายสมเด็จพระบรมราชชนนี และเจ้านายฝ่ายในทอดพระเนตร ละครที่แสดงวันนั้นคือ เรื่องปล่อยแก่ อันเป็นบทละครที่นายบัว วิเศษกุล ประพันธ์ถวายให้ทรงแก้ไขซึ่งละครเรื่องนี้พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงร่วมแสดงเป็นหลวงเกียรติคุณภรรยชาติ เมื่อพระองค์เสวยราชสมบัติแล้ว ก็ได้แสดงละครพูดอีกหลายครั้ง เช่นทรงเป็นตัวมหาดมในเรื่องมหาดมและครั้งสุดท้ายทรงแสดงเรื่องวิวาห์พระสมุทร ที่พระราชวังมฤคทายวัน จังหวัดเพชรบุรี ในเดือนพฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๖๘

นายกวด หุ้มแพร ได้เขียนเรื่อง “มหรสพในรัชกาลนี้” พิมพ์ในหนังสือดุสิตสมิต ฉบับพิเศษสำหรับเป็นที่ระลึกในงานเฉลิมพระชนมพรรษา วันที่ ๑ มกราคม พ.ศ. ๒๔๖๑ มีเรื่องเกี่ยวกับละครพูดความตอนหนึ่งมีว่า

“ละครพูดจำแนกออกเป็นเลา ๆ ได้สองชนิดคือ ละครพูดกับละครพูดสลบล้ำ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เป็นผู้ทรงนำการเล่นละครพูดอย่างแบบชาวยุโรปเข้ามาเล่นในเมืองไทย ตั้งแต่ครั้งยังดำรงพระราชอิสริยยศเป็นสมเด็จพระยุพราช ผู้ที่เคยดูทรงจัดการเล่นแล้วยอมไม่วายกระหนาบที่จะดูอีกและออกปากชมกันอยู่โดยมาก นี่ก็เพราะได้เฝ้าละอออรุณพระบาททรงชำนาญในวิชานี้จริงตัวละครโดยมากได้รับความฝึกหัดและอบรมอย่างจริงจัง จึงเป็นละครที่มีคนนิยมและอยากดูกันยิ่งนัก อีกประการหนึ่งเนื้อเรื่อง ถ้อยคำเจรจา และบทร้องก็เสนาะเพราะพร้อง และล้วนเป็นคำพูดที่เป็นสาระทั้งนั้น บทละครเหล่านี้ทรงพระราชนิพนธ์เอง และเพราะได้เฝ้าละอออรุณพระบาททรงเชี่ยวชาญในภาษาไทยยิ่งกว่าใคร ๆ ละครหลวง

จึงเป็นที่ชวนใจคนทั้งหลายยิ่งขึ้น ดังนี้พูดได้ว่าละครหลวงเป็นละคร
ที่ดีที่สุดในเมืองไทย"

ละครพูดสลับลำ

ละครพูดสลับลำ เป็นละครพูดอีกแบบหนึ่ง que ดำเนินเรื่อง
ด้วยการพูดและการร้องเพลง คำว่า "ลำ" แปลว่า "เพลง" ละคร
พูดสลับลำ มีหลักสำคัญอยู่ที่การดำเนินเรื่องใช้บทพูดมากกว่าบทร้อง
เพราะบทร้องเป็นเพียงส่วนประกอบเท่านั้น ถ้าตัดบทร้องออก ดำเนิน
เรื่องแต่เพียงบทพูด ก็จะไม่ทำให้เสียเรื่องราวอย่างใด แต่จะกลายเป็น
ละครพูดแบบธรรมดา ละครพูดสลับลำมีกำเนิดในรัชสมัย
พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว และคงจะเกิดขึ้นภายหลัง
ละครพูด เนื่องจากคงจะเห็นว่าละครพูดเป็นแต่เพียงพูดเฉย ๆ
ไม่มีร้องเพลง ถ้ามีบทพูดแล้วมีร้องเพลงแทรกบ้างในบางตอน
ก็จะทำให้ละครที่แสดงน่าดูยิ่งขึ้น ด้วยเหตุนี้จึงได้แต่งบทเป็นกลอน
สุภาพสำหรับร้องเพลงแทรกในบางตอน การที่ละครแบบนี้มีพูด
กับร้องเพลงจึงเรียกว่า ละครพูดสลับลำ นับเป็นละครอีกชนิดหนึ่ง
ที่เกิดขึ้นสมัยรัชกาลที่ ๖ หลังจากที่เกิดมีละครพูดขึ้นมาก่อนแล้ว

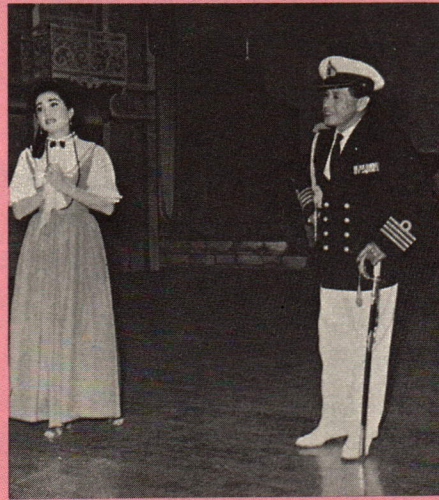
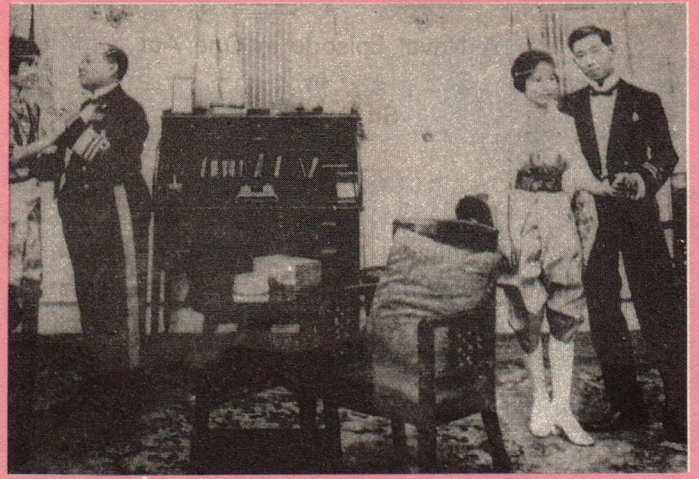
ละครพูดสลับลำเรื่องปล่อยแก่ ที่นายบัว วิเศษกุล แต่งให้
ทวีปัญญาสโมสร แสดงถวายพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว
เมื่อครั้งที่ทรงดำรงพระอิสริยยศเป็น สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช-
สยามมกุฎราชกุมาร ที่จังหวัดนครศรีธรรมราช ในวันที่ ๒๗ พฤษภาคม
๒๔๕๒ ทรงมีบันทึกว่า

"ละครที่เล่นนั้น คือเรื่อง "ปล่อยแก่" มีแก้ไขและเพิ่มเติม
ลำนำเข้าไปหลายแห่ง จึงเรียกว่าละครพูดแกมลำ บทร้องนั้นแต่ง
ขึ้นใหม่บ้าง ของเก่าบ้าง ในตอนที่ ๑ อ้ายเพ็งกำลังกวาดบ้าน
ร้องลำด้อยจริง... ฯลฯ"

ละครพูดแกมลำ ที่รัชกาลที่ ๖ ทรงตั้งชื่อให้ นั้น ต่อมาเปลี่ยน
เป็นละครพูดสลับลำ นอกจากพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว
จะทรงพระราชนิพนธ์บทเพลงสำหรับร้องประกอบในเรื่องถึง ๑๔
เพลงแล้ว พระองค์ยังทรงร่วมแสดงเป็นหลวงเกียรติคุณภรรยาคิด
อีกด้วย

ละครสังคีต

ละครสังคีต คือ ละครที่ดำเนินเรื่องด้วยการร้องเพลงสลั
การพูด โดยที่บทร้องและบทพูดมีความสำคัญเท่ากัน จะดัดอย่าง
หนึ่งอย่างใดออกไปไม่ได้ เพราะถ้าตัดบทร้องหรือบทพูดออกไป
จะทำให้การดำเนินเรื่องไม่ติดต่อกันและเสียเนื้อเรื่องไปหมด ละคร
สังคีตที่นิยมกันอย่างแพร่หลายว่าเนื้อเรื่องสนุกสนานและเพลง
ไพเราะ คือเรื่อง วิาหพระสมุทร พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระ
มงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว บางท่านกำหนดให้เรื่องวิาหพระสมุทร
เป็นละครพูดสลับลำ แต่ถ้าพิจารณาบทละครเรื่องนี้ให้ดีแล้ว จะเห็น
ว่าบทร้องมีความสำคัญมากไม่แพ้บทพูด ถ้าตัดบทร้องออกทั้งหมด

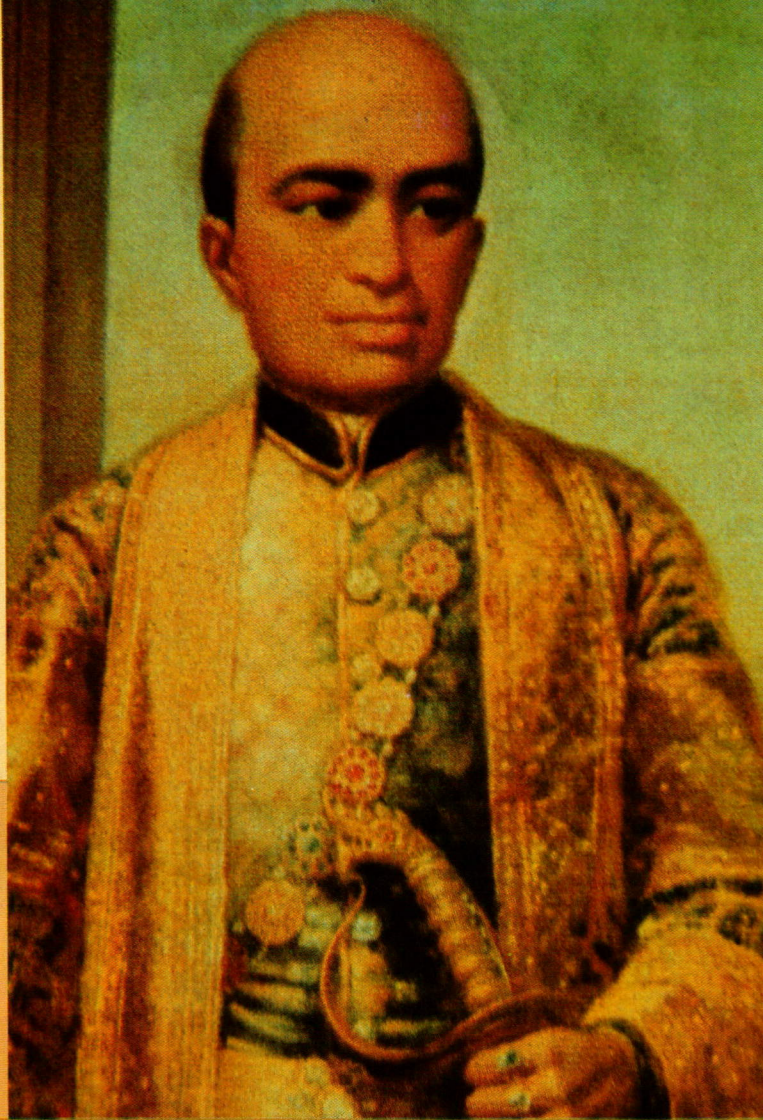

(บน) พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว
ทรงแสดงละครพูด เรื่อง
โพงพาง เป็นนายพลเรือ
โท พระยาสมุทรโยธิน
(ล่าง) ละครสังคีต เรื่อง
วิาหพระสมุทร

เหลือแต่เพียงบทพูด การแสดงละครเรื่อง วิาหพระสมุทรจะดำเนิน
ไปไม่เป็นเรื่องเลย ผิดกับเรื่องปล่อยแก่ซึ่งเป็นละครพูดสลับลำ
ถ้าตัดบทร้องออกเสีย แสดงเป็นแบบละครพูดแท้ ๆ ผู้ชมก็รู้เรื่อง
ได้เป็นอย่างดี

นอกจากเรื่องวิาหพระสมุทรแล้ว ละครสังคีตก็ยังมีเรื่อง
หนานยอกเอาหนามบ่ง ซึ่งเป็นละครสังคีตแนวตลก ส่วนละคร
สังคีตเรื่อง มิกาดโ เป็นเรื่องเกี่ยวกับญี่ปุ่น พระบาทสมเด็จพระมงกุฎ-
เกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงแปลจากเรื่องภาษาอังกฤษ ของมิสเตอร์กิลเบต
อีกเรื่องหนึ่งคือเรื่อง วังตี รัชกาลที่ ๖ ทรงดัดแปลงจากเรื่องมิกาดโ
โดยที่ทรงมีหมายเหตุแจ้งไว้ว่า

"เรื่องนี้ตามเดิมเขาเป็นญี่ปุ่น แต่การที่จะหาเครื่องแต่งตัว
ญี่ปุ่นนั้นลำบาก และเห็นว่าถึงจะย้ายไปไว้เมืองใดใดก็คงไม่เสีย
เรื่อง จึงได้คิดจับย้ายเอาไปไว้ประเทศ "ตงฮัวไต้เชียงก๊ก" ซึ่งจะทำ
เครื่องแต่งตัวขึ้นได้สะดวกกว่า เพราะทำได้ตามใจ ใครจะคิดว่า
ผิดก็แก้ตัวได้ ว่าประเทศตงไม่ได้มีอยู่ในแผนที่สามัญของโลก
เพราะฉะนั้น เครื่องแต่งตัวของคนชาติตงจะไม่มีใครได้ไปเคยเห็น
อนึ่งคำร้องในเรื่องนี้ที่แต่งขึ้นเลียนเอาของเดิมเขาก็มีบ้าง แต่โดยมาก
ต้องแต่งขึ้นใหม่ให้เหมาะกะที่ไทยเราจะร้องฤาที่จะเข้ากับเพลง
ไทยเราได้"

คุณค่าของวัฒนธรรมไทย เมื่อ ๒๐๐ ปีที่ปรากฏในพระราชนิพนธ์รัชกาลที่ ๒

ท่านผู้หญิง สมโรจน์ สวัสดิกุล ณ อยุธยา

ผู้อ่านวารสารไทยรวมทั้งคนไทยทุกคน ย่อมทราบอยู่แล้วว่า วัฒนธรรมคือ ธรรมเนียมปฏิบัติของมนุษย์ให้เจริญงอกงาม ช่วยขัดเกลาสัญชาตญาณเดิม ครั้งที่มนุษย์ยังอยู่ในป่าให้เบาบางลงสมกับเป็นมนุษย์อยู่ในเมือง สิ่งใดที่ทำให้ใจของเราตัวของเราและบ้านเมืองของเราเจริญงอกงามดีก็ย่อมมีคุณค่า ธรรมเนียมอันทรงคุณค่านี้มนุษย์เองเป็นผู้ช่วยกันเลือกเฟ้นสร้างสรรค์ กำหนดขึ้นให้ลงรูปแบบระบบเดียวกัน เพื่อให้ใช้ปฏิบัติร่วมกัน ในกลุ่มในสังคม ในบ้านเมืองของคนเพื่อความเจริญและสุขสงบมีระเบียบวินัยเรียบร้อย สืบทอดต่อ ๆ กันมา ได้ปรับปรุงเปลี่ยนแปลงให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อม และยุคสมัยที่มีวิวัฒนาการเปลี่ยน

ไปอยู่เรื่อย ๆ ความเจริญเปลี่ยนแปลงนี้เห็นได้ว่า มีปรากฏอยู่ในความเชื่อถือ ศาสนา ขนบธรรมเนียมประเพณี ภาษา ศิลปะ และที่เห็นถนัดก็ในวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของบุคคล ครอบครัว สังคม และชาติประเทศว่า ลงรอยเป็นรูปแบบเดียวกัน หรือคล้ายคลึงกัน เป็นส่วนใหญ่ บ่งบอกให้รู้ถึงลักษณะ และพฤติกรรมของบุคคลนั้น สังคมนั้น ชาตินั้น ว่าเป็นคนชนิดใด สังคมใด ชนใด ชาติใด เจริญมาแล้วเพียงใด ดังที่ปัจจุบันเรียกพฤติกรรม และลักษณะวัฒนธรรมของชาติ และชนในชาติว่า เอกลักษณ์ประจำชาติ

เอกลักษณ์หรือวัฒนธรรมไทยย่อมมีค่าแก่คนไทยทั่วไปอยู่แล้ว ยิ่งเป็นวัฒนธรรมที่บอกความเป็นอยู่ของคนไทยในอดีต

โดยเฉพาะที่อยู่ในพระราชนิพนธ์ของ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย อดิศมทักษัตริยาราช ผู้ทรงมีหน้าที่อุปถัมภ์ศิลปวัฒนธรรมอันสืบมาเป็นมรดกของชาติ ตามที่พระราชบูรพการีทรงกระทำ พระองค์ทรงเป็นเอกอัครศิลปิน ทรงเป็นนักปกครอง นักบริบทนักปราชญ์ ทรงพระปรีชาสามารถทุกด้าน โดยเฉพาะด้านศิลปะ มีวรรณศิลป์ นาฏศิลป์ ดุริยศิลป์ วิจารณ์ศิลป์ต่าง ๆ วัฒนธรรมไทยที่พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย รัชกาลที่ ๒ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ได้ทรงเชิดชูจนประดับไว้ในพระราชนิพนธ์ของพระองค์ จึงยังทรงคุณค่าเพิ่มขึ้นเป็นทวีคูณ ครีฑุณ ในด้านความถูกต้อง แม่นยำ คงามอุดมสมบูรณ์ด้วยความรู้ที่พระราชทานไว้แก่คนไทยรุ่นหลัง

ผู้อ่านจะได้ทราบถึงความเป็นอยู่ในอดีตอันรุ่งเรืองของคนไทย ชาติไทยในสมัย ๒๐๐ ปีมาแล้ว มีเพียงใด อย่างไร ได้เห็นวิถีที่บรรพบุรุษท่านรับวัฒนธรรมของชาติอื่น ซึ่งคิดว่าดีงาม นำรับเอามาใช้ในบ้านเมืองไทย โดยต้องพิจารณาเปลี่ยนแปลงปรับปรุงให้เหมาะสมแก่จิตใจ และลักษณะสภาพความเป็นอยู่ของชนชาวไทย เพื่อความเจริญก้าวหน้า ทั้งทางวัตถุ และจิตใจ ตลอดจนวิถีชีวิตของคนไทยชีวิตไทยให้ก้าวหน้าทันโลก และอยู่ด้วยความมั่นคงเป็นพื้นฐานของคนไทยรุ่นหลังจะได้เข้าใจพิจารณารับวัฒนธรรมอารยธรรมใหม่ ๆ ของต่างชาติ เข้ามาปรับปรุงใช้ในเมืองไทย เพื่อจะเดินตามทันความเจริญของโลกในอนาคต โดยมีอดีตอันดีงามที่บรรพบุรุษปู่ไว้ให้เป็นพื้นฐานอันมั่นคงรองรับไว้แล้ว

ปัจจุบันนี้สิ่งที่เรียกว่า อารยธรรมและวัฒนธรรมของชาติตะวันตกกำลังหลั่งไหลเข้ามาสู่เมืองไทยอย่างรุนแรง รวดเร็วยิ่งกว่าสมัยใดในอดีต เพราะการคมนาคมเจริญก้าวหน้าไปมาหากันในแต่ละประเทศได้รวดเร็ว ชนต่างชาติที่หลั่งไหลเข้ามาอยู่ เข้ามาท่องเที่ยวหรือทำมาค้าขาย ย่อมนำอารยธรรมวัฒนธรรมทั้งรูปและทั้งนามทั้งสูงทั้งต่ำเข้ามาป้อนให้คนไทย เกินกำลังที่คนไทย โดยเฉพาะเยาวชนของไทยจะเลือกรับปรับปรุงใช้ ให้เหมาะสมแก่จิตใจ ความเป็นอยู่ของตนได้ทัน กระแสคลื่นของอารยธรรมวัฒนธรรมต่างชาติที่หลั่งไหลเข้ามาในปัจจุบัน ทำให้เยาวชนของไทยโดยเฉพาะในกรุงเทพฯ ต้องแหวกว่ายกระเสือกกระสน ชัดเชียวในท่ามกลางสิ่งใหม่ ๆ จากตะวันตก ไปตามบุญตามกรรม สิ่งใดลอมมาก็ชอบแห่ง ทั้งที่เป็นทางการและเอกชน และสถานศึกษาชั้นสูง แต่ก็ดูแต่ละแห่งมักปฏิบัติงานทางวิชาการหรือค่านิยมวัฒนธรรมเก่าประเพณีต่าง ๆ ขึ้นมาวิจัยรวบรวมไว้ หรือมีการแสดงให้คนชม มากกว่า

จะลองร่วมมือกันฟื้นรับสิ่งใหม่ ๆ นั้นมาปรับปรุงแนะนำให้เยาวชนรู้จักใช้ หรือเสนอเป็นทางการชวนประชาชนให้รับรู้แล้วลองใช้เพื่อประโยชน์ของสังคมและความก้าวหน้าของบ้านเมือง เหมือนคนแต่ก่อนเคยทำมา แต่ข้าพเจ้าเข้าใจว่าคงจะเป็นงานยากเพราะต้องการเวลาความร่วมมือและอำนาจหน้าที่จริงจึงในเรื่องนี้ เคยมีความคิดดีที่จะตั้งกระทรวงวัฒนธรรมขึ้น แต่แล้วก็เลิกราไปเสีย

ปัญหาที่พูดเรื่องคุณค่าของวัฒนธรรมไทยในพระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่สองนั้นข้าพเจ้าคิดว่า เพียงแต่พระราชนิพนธ์บทละครในเรื่อง อิเหนาเล่มเดียว ก็เหลือปัญญาของข้าพเจ้าที่จะเลือกสรรอัญเชิญเนื้อหาตอนที่เกี่ยวกับวัฒนธรรมแต่ละด้าน มาเล่าสู่ท่านผู้อ่านได้หมด เรื่องอิเหนามีเรื่องราวของวัฒนธรรมไทยอยู่อย่างอุดมสมบูรณ์ยิ่งกว่าเรื่องอื่นใดในบรรดางานพระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่สอง ข้าพเจ้าจึงขอล่าวถึงประเด็นที่เห็นว่าควรกล่าวให้พอเหมาะพอควร หากความคิดเห็นประกอบเรื่องของข้าพเจ้าผิดพลาดก็โปรดอภัยเสียว่า ข้าพเจ้าเป็นผู้อ่านพระราชนิพนธ์อย่างสามัญชน จึงพูดอย่างสามัญชน มิใช่นักวิชาการ ต้องขอประทานอภัยไว้ก่อน

วัฒนธรรมไทยซึ่งองค์พระผู้ทรงพระราชนิพนธ์ ทรงเชิดชูจนประดับไว้ในเรื่องอิเหนานั้น มีมากมายหลายสาขา และยังแบ่งออกเป็นระดับต่าง ๆ มีวัฒนธรรมของผู้บริหารบ้านเมือง (ราชสำนัก) ของขุนนางข้าราชการ และของประชาชนสามัญชาวเมือง เป็นต้น

เพื่อปูพื้นเรื่องที่จะนำมากล่าว ก็ใคร่ทบทวนถึงส่วนหนึ่งแห่งมูลกำเนิดของวัฒนธรรมคือ ศาสนาและความเชื่อถือ ที่มีอยู่ในพระราชนิพนธ์อิเหนาเสียก่อนแต่พอควร และกล่าวตามข้อคิดเห็นของนักปราชญ์ท่านว่าไว้ดังนี้

ถิ่นกำเนิดเรื่องอิเหนา ถิ่นกำเนิดของเรื่องอิเหนา คือ เกาะชวา ซึ่งมีราชธานีอยู่ที่เมืองดาฮา เกยอยู่ในอำนาจของอาณาจักรศรีวิชัย (พุทธศตวรรษที่ ๑๒) อันมีเมืองปาเล็มบังเป็นราชธานีอยู่บนเกาะสุมาตรา แล้วแผ่อำนาจขึ้นมาถึงแหลมมะลายูตลอดขึ้นไป มีหลักฐานของอิทธิพลศรีวิชัยอยู่ที่ ตามพรลิงค์ (นครศรีธรรมราช) ทรู (ไชยา) เป็นต้น

ตามเรื่อง ราชอาณาจักรทะเลใต้ (ศรีวิชัย) ของ ศาสตราจารย์ ยอร์ช เซเดส์ มีว่าประมาณ ๒,๐๐๐ ปีมาแล้ว ชาวอินเดียจะเป็นชาติแรกที่เดินเรือมาทางตะวันออก ขึ้นถึงสุวรรณภูมิประเทศ (คือที่ไทยตั้งอยู่ปัจจุบัน) อาจขึ้นฝั่งตั้งแต่ ตะกั่วป่า ทวาย ข้ามเข้าลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา (ผ่านทางที่เป็นด้านเดจีสามองค์) ส่วนทางตะวัน-

ออกเฉียงใต้ ผ่านช่วงมะละกามาค้าขายกับหมู่เกาะทะเลใต้ (อินโดนีเซีย) ซึ่งเป็นแหล่งอุดมมีเครื่องเทศเป็นสำคัญ มีป่าเล็มบังเป็นท่าเรือที่แวะจอดสะดวก และก็ได้เลยไปถึงแหลมญวนใต้ในทะเลจีน นำศาสนาพราหมณ์สมัยพระเวท (และลัทธิฮินดู) ภาษาสันสกฤต ศิลปะอินเดียมาด้วย หมู่เกาะทะเลใต้มี สุมาตรา ชวา จึงได้รับศาสนาสมัยพระเวทและฮินดูไว้ มีเทวสถานสำคัญที่ชวายังเห็นอยู่บัดนี้

เมื่อพุทธศาสนาอุบัติขึ้นในประเทศอินเดีย ชาวอินเดียเข้ามาเกาะทะเลใต้สะดวกขึ้น เพราะการแบ่งชั้นวรรณะคลายลง ได้นำพุทธศาสนาแบบมหายานและพุทธศิลป์สมัยลังกาคอนตัน มายังเกาะสุมาตรา, ชวา ฯลฯ อาณาจักรศรีวิชัยจึงรับนับถือพุทธศาสนา และทะนุบำรุงรุ่งเรืองมาก ดังจะเห็นพุทธสถาน บูโรบูดอร์ ที่เกาะชวายืนย่นอยู่ เมืองปาเล็มบังยังเป็นแหล่งที่นิยมศึกษาพุทธศาสนา มีสงฆ์ เป็นพัน ๆ รูปตามที่บันทึกของหลวงจีนอั้งจกกล่าวถึง เมื่อภิกษุวิชะวาตั้งตัวเป็นอิสระจากสุมาตรา ได้ย้ายราชธานีจากดาหามาอยู่เมืองสิงห์หัดสำหรับ ต่อมาก็มาอยู่ที่มัณฑะปาหิต และในราว พ.ศ. ๑๘๕๒ - ๑๘๓๑ ได้แผ่อำนาจจักรได้หมู่เกาะใกล้เคียงเป็นอันมาก (ดูเรื่องวิจารณ์เค้ามูลนิทานอินเหนาของไทย พระนิพนธ์ในพระวรวงศ์เธอกรมหมื่นพิทยาลาภพฤติยากร) และเริ่มสลักรูปศิลปะอินเดีย ดังศิลปะของตนเองขึ้น

ประมาณ พ.ศ. ๒๐๐๐ เศษ ชาวอินเดียที่รับนับถือศาสนาอิสลาม ข้ามจากอินเดียมาตีมะลายู ตีเกาะทะเลใต้ ตั้งอาณาจักรใหม่ชื่อ มะดาร์มในเกาะชวา ชาวชวาเข้ารับนับถือศาสนาอิสลาม ต่อจากนี้ถึงระยะเวลาที่ฝรั่งโปรตุเกสมาตั้งบริษัทค้าขายกับอินเดีย และเกาะทะเลใต้ ชาวดีวันดาตามมา อังกฤษเริ่มขยายออกมาทางตะวันออก ลัทธิจักรวรรดินิยมมารุ่งเรืองอยู่แถบนี้ ในที่สุดชวาและเกาะทะเลใต้ส่วนใหญ่ตกอยู่ในอำนาจฝรั่งวิลันดา เพิ่งมาเป็นอิสระเมื่อสงครามโลกครั้งที่สอง แล้วตั้งเป็นประเทศอินโดนีเซียขึ้นในทุกวันนี้

อิทธิพลของศาสนาทั้งสามในเกาะชวา ด้วยเหตุดังกล่าว ชาวชวาจึงได้รับอิทธิพลของศาสนาทั้งสาม คือ ศาสนาพราหมณ์ และฮินดู พุทธศาสนา (นิกายมหายาน) และศาสนาอิสลาม ตามสมัยที่แผ่อิทธิพลมาถึง ทั้งลัทธิถือผีซึ่งเป็นความเชื่อถือเก่าแก่ของทุกชาติในโลกก่อนจะรับนับถือศาสนาใหญ่ก็มีแทรกแซงอยู่ เห็นได้ในเนื้อเรื่องอินเหนา ทั้งในพระราชนิพนธ์อินเหนาใหญ่ (ดาหลัง) ในรัชกาลที่ ๑ อินเหนาเล็ก ในรัชกาลที่ ๑ และอินเหนาเล็กในรัชกาลที่ ๒

เรื่องนิทานปันทิย์ สำนวนต่าง ๆ ที่เรียกว่า ปันทิย์ฉบับสมิริง และปันทิย์ฉบับอารินครา อันเป็นบ่อเกิดของเรื่องอินเหนาใหญ่ (ดาหลัง) และอินเหนาเล็กในเมืองไทย อาจเกิดขึ้นในระบอบราชวงศ์มัณฑะปาหิต เลื่อม (พ.ศ. ๑๙๐๐-๒๐๐๐) ตามข้อพระสันนิษฐานของ พระวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลาภพฤติยากร

เรื่องอินเหนาเข้าสู่เมืองไทย เรื่องประวัติของอินเหนามีมาอย่างไร เรื่อง อินเหนาเข้ามาสู่เมืองไทย ดำเนินละครในเรื่องอินเหนา ตลอดจนสรุปนิทานปันทิย์สำนวนต่าง ๆ ที่แปลจากภาษาชวาออกเป็นมะลายูและเนื้อเรื่องปันทิย์ฉบับสมิริงภาษามะลายูแปลเป็นไทยนั้น ท่านผู้อ่านจะหาอ่านได้ในพระราชนิพนธ์และพระนิพนธ์ของนักปราชญ์สำคัญ ๆ มี พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าฯ กรมพระนครสวรรค์วรพินิต พระวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลาภพฤติยากร และบุคคลอื่นแต่งรวบรวมไว้ก็ยังมีอีก

ใครจะกล่าวสรุปข้อสันนิษฐานที่น่าสนใจ เชิญมาจากพระนิพนธ์ ของพระวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลาภพฤติยากร เพื่อเป็นประโยชน์แก่ปัญหาที่กล่าวนี้ไว้บ้าง ดังนี้

๑. นิทานอินเหนาต่าง ๆ เกิดขึ้นในชวาภาคตะวันออก ส่วนมากในสมัยราชอาณาจักรมัณฑะปาหิตเริ่มเลื่อมแล้ว ดังประมาณได้ว่า พ.ศ. ๑๕๐๐ - ๒๐๐๐

๒. เรื่องข้ามจากชวาตะวันออกมาขึ้นที่มะลายู เมืองมะละกา ในราวพุทธศตวรรษที่ ๒๐ (คือระหว่าง พ.ศ. ๑๙๕๐-๒๐๐๐) เหตุที่เจาะจงว่ามะละกานั้น ก็เพราะมะละกาเป็นราชธานีแห่งอำนาจมะลายูใหญ่ ที่มีชัยชนะแก่แดนมัณฑะปาหิต และปรากฏว่า คนชวาเข้าไปอาศัยอยู่ในราชอาณาจักรมะละกาคอนนั้นเป็นอันมาก พระมหาลีของสุลต่านมะละกาก็เป็นชาวชวา (สุลต่านมันสุร) จากมะละกาเรื่องอินเหนาย่อมแผ่ออกไปทั่วแดนมะลายูอื่น ๆ

๓. ไทยเราได้จากมะลายู ทางปัตตานี ในรัชกาลพระเจ้าอยู่หัวในพระบรมโกศ (พ.ศ. ๒๒๗๕-๒๓๐๑) เป็นสองนิทาน คือ นิทานที่มีมูลของเรื่องดาหลัง (อินเหนาใหญ่) คงมาจากจำพวกเรื่องปันทิย์ที่เรียกว่า หิกะยัตปันทิย์สมิริงของมะลายู ส่วนนิทานเดิมที่เป็นมูลของเรื่องอินเหนาเล็ก สงสัยว่าจะมาแต่ นิทานปันทิย์จำพวกที่เรียกว่า ปันทิย์ฉบับอารินครา อย่างไรก็ดี คงเพิ่งมาแพร่หลายในระยะเวลาเดียวกันกับเรื่องอินเหนาใหญ่ (ดาหลัง) ครั้งที่เจ้าฟ้าหญิง

มงกุฏ เจ้าฟ้าหญิงกษัตริย์ พระราชธิดาในพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ สมัยอยุธยา ทรงพระนิพนธ์ขึ้นองค์ละเรื่อง โดยอาจคัดแปลงจากเกร็ดของเรื่องนิทานพื้นบ้านเดิมที่เป็นมูลกำเนิด หรือตามคำที่มีคนเล่าถวายในราชสำนักครั้งนั้นก็ได้ เพราะอิเหนาเป็นกษัตริย์มีเดชา-
นภาพเลื่องลือมากองค์หนึ่งของชวา

บัดนี้จะได้กล่าวถึงวัฒนธรรมไทยด้านต่าง ๆ ในหนังสือพระราชนิพนธ์บทละครในเรื่อง อิเหนา ในรัชกาลที่ ๒ เป็นลำดับไปพอควร และก็จะกล่าวไม่ครบถ้วน เพราะคงต้องมีการขยายความ และมีตัวอย่างที่อยู่เฉยมาประกอบคำอธิบาย ขอเริ่มด้วยวัฒนธรรมด้านวรรณศิลป์ของรัชกาลที่ ๒ เป็นลำดับต้น

๑. วัฒนธรรมทางวรรณศิลป์ กรมพระยาดำรงราชานุภาพทรงกล่าวไว้ในตำนานละครในเรื่องอิเหนา (เล็ก) ว่า รัชกาลที่ ๒ ทรงพระราชนิพนธ์เป็นบทละครใน เทียบตามบทของกรุงเก่า (แต่ภายหลังทรงพบเนื้อความที่ว่าเป็นฉบับกรุงเก่านั้นเพิ่มขึ้นหลายตอน จึงพิมพ์เป็นเล่มเมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๐ หลังรัชกาลที่ ๕) และสมเด็จพระยาดำรงฯ ทรงพิจารณาว่า เป็นพระราชนิพนธ์ของรัชกาลที่ ๑ แน่แน่นอน มิใช่ฉบับครั้งกรุงเก่าที่ “เจ้าสตรีธอมินท์” แค้ก็ขาดหายไปหลายตอนเหมือนกัน

ดังนั้นเนื้อเรื่องของอิเหนาในรัชกาลที่ ๒ คงเป็นไปตามแนวเดิมของรัชกาลที่ ๑ ซึ่งคงทรงเลียนแนวเรื่องของอิเหนาเล็ก ครั้งกรุงเก่าเช่นกัน คำกลอนท้ายเรื่องอิเหนา (เล็ก) ของรัชกาลที่ ๑ มีความกล่าวถึงปิ่นหย้าเข้าเมืองกาหลัง ฉบับเดิมคงมีแค่สี่กั๊ก แต่รัชกาลที่ ๑ ทรงแต่งเติมต่อไปอีก รัชกาลที่ ๒ ทรงดำเนินแนวเรื่องตามส่วนท้ายของพระราชนิพนธ์รัชกาลที่ ๒ นั้น สมเด็จพระยาดำรงฯ ทรงสันนิษฐานว่า คงมีผู้อันแต่งต่อจากความพระราชนิพนธ์ ซึ่งจบเพียงสี่กั๊กครึ่งยักส์เท่านั้นพบกันที่เมืองกาหลัง ลักษณะของคำกลอนตอนท้าย ๆ นั้น ข้าพเจ้าได้ลองอ่านดู พบว่าเขียนเป็นกลอนแปดเล่นสัมผัสในอยู่หลายแห่ง และข้อความไม่มีใครกวัดขັນในเรื่องข้อเท็จจริงนัก เช่น “องค์สังปะดิเหนงอาจารย์ใหญ่ ตั้งนะไมสวดไรตามกันไป” ซึ่งดูจะมีใช้สำนวนพระราชนิพนธ์รัชกาลที่ ๒

พระราชสำนวนโวหารในรัชกาลที่ ๒ เชิงกลอนละครนั้น ข้าพเจ้าคิดว่า ละม้ายกันมากกับในรัชกาลที่ ๑ ในด้านดำเนินความรวดเร็วทันใจ เพราะเป็นกลอนที่แต่งขึ้นให้ละครในรำ แต่สของคำต่างกับกับของรัชกาลที่ ๑ ซึ่งมีลักษณะการใช้คำเหมือนกลอนสมัยอยุธยา (อาจมีพระราชประสงค์เลียนแบบของศิลปะต่าง ๆ ให้เหมือนของกรุงศรีอยุธยา แม้แต่สถานที่ตั้งก่อสร้างต่าง ๆ) พระ-

ราชสำนวนกลอนในรัชกาลที่ ๑ เป็นประโยคกลอนที่ทรงใช้คำง่าย ๆ สั้น ๆ กินความ ทรงทิ้งความให้ผู้อ่าน ผู้ชมละคร เข้าใจเอาเอง จึงมีลักษณะห้วน แต่แสดงอำนาจ เฉียบขาด สง่า ภาควิมิอย่างกลอนของนักรบ ทรงถือความเป็นสำคัญ ดังตอนที่อิเหนาทำตัวกะหมังกุหนิงรบ

“ครั้นเห็นไม่ไล่แล้วร้องเย้ย เหวยเหวยระตูชาญสนาม
เหตุไฉนขยั้นครั้นคร้าม ฤาเซ็ดขามฤทธิ์แล้วก็ว่ามา”
หรือกลอนรามเกียรติ์ของรัชกาลที่ ๑ ตอนนางสำมะนักขาเล่าถึงความงามของนางสีดาให้ทศกัณฐ์ฟัง

“มีตาสองตานี้สุดรู้ ที่จะดูลีนงามมารศรี”
ทั้งให้ผู้อ่านนี้กวาดภาพนางสีดาเอาเองตามความพอใจ รามเกียรติ์ในรัชกาลที่ ๑ ซึ่งว่าเป็นคำหลวง เพราะพระมหากษัตริย์ทรงพระราชนิพนธ์ร่วมกับกวีอื่น ๆ หรือโปรดให้ใครแต่งก็ตาม ข้าพเจ้าเห็นว่าคำกลอนรามเกียรติ์จำนวน ๑๑๖ เล่ม สมุดไทยนั้น หลังไหลสม่าเสมอกัน ถ้อยคำสำนวนราวกับเป็นคน ๆ เดียวแต่งทำให้คนไทยได้เห็นพระปรีชาสามารถในพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ว่าทรงควบคุมการร้อยกรองรามเกียรติ์ฉบับนี้ได้อย่างล่ำเลิศเหลือจะพรรณนา

ส่วนรสของกลอนพระราชนิพนธ์อิเหนาในรัชกาลที่ ๒ นั้น นุ่มนวล อ่อนหวาน มีชีวิตจิตใจ ไม่กร้าว ทรงใช้คำเหมาะแก่ความอย่างยิ่ง มีทั้งแบบคาย และคมคาย อ่านแล้วเกิดภาพในใจและเกิดอารมณ์ตามรสของคำที่ทรงเลือกใช้อย่างชำนาญ คำง่าย ๆ สั้น ๆ กลิ้งกลิ้งไปเสียทุกประโยค กลอนไม่ทิ้งความ ไม่ยึดเยื้อ ความไพเราะของกลอนจึงเกิดจากรสของคำและของเวลาที่กินใจซึ่งใจบางคำก็สมใจผู้อ่าน ความไพเราะมิได้อยู่ที่เสียงสัมผัสในอันแพรวพราวเยี่ยงกลอนของสุนทรภู่ อาจเป็นด้วยกลอนละครใช้คำ ๖-๗-๘ คำ ต้องนึกถึงท่ารำ และการเดินเนื้อเรื่อง มากกว่าจะคำนึงถึงสัมผัสในเพราะ ๆ กระทบหู ความจึงมุ่งกระทบใจมากกว่า ดังตอนที่นางประไหมสุหรีแค้นที่มีลูกอกหักอย่างนุชบา

“อกเอ๋ยน่าน้อยใจนัก อับลักษณะไรเป็นหนักหนา
ทั้งหลายเขามีบุตรธิดา เป็นที่ยาจิตจำเวิญใจ
นี้ชรอยเจ้ากรรมเกิดมา จะล้างผลาญมารดาให้จงได้
แต่ครุ่นแค้นแสนเชียวเป็นไป ดังอกใจจะแยกแตกตาย”

ความแค้นที่พรั่งพรูออกมาเป็นคำกลอนนี้ เหมือนคำพูดในชีวิตประจำวันของคนสามัญทั่วไป แต่ไพเราะกินใจกว่าคำธรรมดา มากนัก

กลอนที่บรรยายภาพอย่างมีชีวิต พาให้เกิดอารมณ์สังเวชแก่ผู้อ่าน คือตอนที่อิเหนาใช้กริชแทงอกท้าวกะหมังกุหนิงตาย

“เห็นระตูถอยเท้าก้าวผิด พระกรายกริชแทงอกตลอดหลัง
ล้มลงดำดินสิ้นกำลัง มอดม้วยชีวิ้งปลดปลง”

เพราะทรงเชี่ยวชาญทั้งวรรณศิลป์ ทรงนึกถึงทำให้เข้ากับคำเป็นสำคัญ ผู้อ่านจึงประจักษ์ว่า อิเหนาพระราชนิพนธ์เล่มนี้ทรงไว้ซึ่งวรรณศิลป์สมบูรณ์ยิ่ง หาวรรณกรรมใดเปรียบได้ยากที่สุด เป็นแบบอย่างอันวิเศษสำหรับกลอนบทละคร รำกึ่งมอ อ่านก็ได้รสไพเราะ ด้วยเหตุนี้นักดนตรีจึงเชิดพระราชนิพนธ์อิเหนาของพระองค์ท่านไปเป็นเนื้อเพลงสามชั้น ไพเราะด้วยคำ ความด้วยทำนอง และอารมณ์เพลงที่เหมาะสมกลมกลืนกับเนื้อเรื่อง ทำให้ผู้ฟังซาบซึ้งใจ ตรึงหู เช่น เพลงพระยาโศก นางกรวญ ล่องลม เขมร-ราชบุรี คุณค่าทางวรรณศิลป์ในรัชกาลที่ ๒ มีมากที่สุดจะบรรยาย

๒. วัฒนธรรมประเพณีทางการเลียนแบบครู คนไทยนับถือครูผู้สอนวิชาต่าง ๆ เมื่อได้ฝึกปรี้อ เล่าเรียนจากครูแล้วก็ไม่นอกครู ผิดครู เลียนตามแบบของครูไว้ก่อนย่อมไม่ผิดพลาด ซึ่งความคิดเช่นนี้ย่อมมีเหตุผล เพราะผู้เริ่มเรียนรู้ต้องยึดแนวครูไว้ให้ชำนาญเสียก่อน เมื่อจะปรับปรุงพัฒนาแนวคิดให้ก้าวหน้าก็ต้องแน่ใจว่าจะปลื้กคนออกเป็นอิสระได้ แม้คนปัจจุบันเช่นนักเขียนฝีมือใหม่ ๆ ก็ต้องมีนักเขียนอาวุโส ซึ่งตนชอบและพอใจนับถือวิธีเขียนไว้เลียนแบบ เมื่อฝึกปากหรือแนวคิดของตนคล่องแคล่วดีแล้ว ก็ปลื้กตัวออกใช้แนวคิดอิสระได้ วัฒนธรรมไทยสอนคนไทยให้มีกตัญญูกตเวทิตาธรรม จึงมีพิธีไหว้ครูเป็นประจำปี เช่น ไหว้ครู ละคร ครูดนตรี ครูเพลง (พื้นบ้าน) ครูช่างต่าง ๆ ฯลฯ

ข้าพเจ้าคิดว่า การที่พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ทรงเลียนแบบเรื่องแนวกลอนของสมเด็จพระบรมชนกนาถนั้น เกิดคุณประโยชน์แก่พระองค์อย่างใหญ่หลวง

ประการแรก คือการลดเวลาที่จะใช้ในการทรงพระราชนิพนธ์ เพราะเป็นบทละครในอย่างเดียวกัน กลอนบางตอนของรัชกาลที่ ๑ นั้น รัชกาลที่ ๒ ทรงคัดออกมาเป็นวรรค ๆ บางแห่งก็ทรงเปลี่ยนคำบางคำให้เหมาะแก่ข้อเท็จจริง เหมาะแก่ทำรำ บางทีก็ขยายความบ้าง ขออัญเชิญมาให้เห็นสักตอนหนึ่งดังนี้

ในรัชกาลที่ ๑

“ลมดีก็ใช้ใบไป ภูวนายอุมองค์นิษฐา
ขึ้นนั่งยังท่ายเกตรา ชีพพรณมัจฉาให้นางดู
ฉนากฉลามว่ายตามกัน โลมาผุดผ่นเคียงคู่”

มังกรลอยล่องฟ่องฟู เจือกูรานุหร

ในรัชกาลที่ ๒ ทรงปรับบางคำให้เสียงดีขึ้น ทรงเปลี่ยนชื่อปลาตามที่มีจริง (หรือถ้าจัดฉากรูปปลาก็คงง่ายกว่า)

“ลมดีพระก็ใช้ใบไป พระอุมองค์อริไทยนิษฐา

ขึ้นนั่งยังท่ายเกตรา ชมหม่อมจางในสาชล

หิมทองล่องลอยแลคร่ำ วาฬผุดพ่นน้ำเป็นฝอยฝน

ฉนากฉลามว่ายตามวน โลมาหน้าคนนทรี”

ประการสอง ทั้งสองพระองค์คือ ทั้งรัชกาลที่ ๑ และรัชกาลที่ ๒ ไม่เคยเสด็จเกาะชะวา เมืองกูเรปัน ดาหา กาหลัง สังกัดสำหรับมีภูมิสถานอย่างไรก็คงไม่อาจทรงทราบได้แน่ชัดในระยะเวลาโน้น และข้าพเจ้าคิดว่า เจ้าฟ้าหญิงทั้งสองพระองค์ในสมัยอยุธยา ผู้ทรงเป็นต้นบทของเรื่องอิเหนาก็เช่นกัน ผู้เล่าเรื่องอิเหนาถวายที่ว่าเป็นข้าหลวงมะลายู ก็คงว่าไปตามเรื่อง ด้วยเหตุฉะนี้ การที่เรื่องอิเหนาสมัยอยุธยาก็ดี สมัยรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ ๑ ที่ ๒ ก็ดี ที่ทรงเลือกใช้ภูมิสถานของกรุงศรีอยุธยาและกรุงรัตนโกสินทร์พรรณนาลงในกลอนแทนกรุงทั้งสี่ของกษัตริย์วงศ์เทวานั้น เป็นพระปรีชาสามารถหลักแหลมอย่างยิ่ง เพราะเป็นจินตนาการของกวีที่มีสิทธิจะฝันอย่างไรก็ได้ แต่ก็ทรงฝันของจริง ดีกว่าทรงพรรณนาผิด ผู้ชมละคร ผู้อ่านบทสมัยนั้น ก็ไม่มีใครบ่งอาจตำหนิ เพราะก็ยังไม่เคยเห็นเมืองชะวา เคยแต่เห็นกรุงเก่าและกรุงเทพฯ ทำให้นึกภาพง่ายกว่า ในเวลาชมละคร หรืออ่านพระราชนิพนธ์อิเหนาของทั้งสองพระองค์

สุนทรภู่แต่งเรื่องพระอภัยมณี ท่านเคยเห็นฝรั่งจากอินเดียซึ่งมาเมืองไทย เพราะอินเดียเป็นของอังกฤษ สุนทรภู่จึงให้นางละเวงครองเมืองฝรั่งชื่อว่าลังกา ด้วยพอจะรู้ว่าลังกาเป็นเกาะอยู่ในทะเลอินเดีย ฝรั่งของสุนทรภู่จึงเป็นฝรั่งลังกา กวีเช็กสเปียร์พรรณนาว่า เมืองมิลานตั้งอยู่ริมทะเล คนอ่านพากันคิดว่าเช็กสเปียร์ผิด เพราะเมืองมิลานอยู่ใกล้พรหมแดนสวิสส์ ทั้งนี้เพราะเช็กสเปียร์ไม่ควรรบที่ดังของเมืองมิลาน ทั้งที่ตนก็ไม่เคยไปมิลาน

ประการที่สาม การที่กรุงดาหาของอิเหนาในพระราชนิพนธ์ของทั้งสองรัชกาลตั้งอยู่ที่กรุงเทพฯ นี้ กลับมีคุณค่าแก่ผู้อ่านที่เป็นชาวกรุงเทพฯ ขึ้นหลัง ด้วยได้ทราบภูมิสถานของกรุงเทพฯ เมื่อ ๒๐๐ ปีมาแล้ว เช่น สพานช้างอยู่ตรงไหน ฯลฯ และบรรพบุรุษไทยในอดีตวางผังเมืองไว้อย่างไร กรุงเทพฯ ครั้งกระโน้นสงบร่มรื่นอย่างไร น่าอยู่กว่ากรุงเทพฯ ในปัจจุบันเพียงใด อ่านอิเหนาพระราชนิพนธ์แล้วอาจเกิดความเสียดยอาลัยบรรยากาศเก่า ๆ ที่สุขสงบ ความ

สะอาคร่มริน น้ำใสไหลเย็นของคลองหลอด ซึ่งบัดนี้แปรสภาพไปอย่างที่จะหวนกลับคืนมาอีกไม่ได้แล้ว เสียหายเรือพายขึ้นล่อง เสียหายเรือนแพที่เรียงรายอยู่หน้าเมืองตามริมแม่น้ำเจ้าพระยา เสียหายอากาศที่บริสุทธิ์ ด้วยมีดินไม้ มีคลองน้ำไหลชอกซอนไปตามเนื้อที่กรุงเทพฯ รัชกาลที่ ๒ ทรงเปิดฉากเรื่องอิเหนาด้วยภาพอันสุขสำราญร่มรื่นในราชธานีทั้งสี่ของกษัตริย์วงศ์เทวัน เลียนแบบฉากแรกของอิเหนารัชกาลที่ ๑

“สะพานข้ามทางข้ามคชสาร ก่ออิฐปูกระดานแน่นหนา
คลองหลอดแลแล้วสุดสายตา น้ำลงคงคาไม่ขอดเคือง
นาวาค้าขายพายขึ้นล่อง ตามแม่น้ำลำคลองแน่นเนื่อง
แพจอดตลอดท่าหน้าเมือง นอนเนื่องเป็นชนิดในนที”

แล้วยังมีพระที่นั่งสำคัญ ๆ ที่กรุงศรีอยุธยาเคยมี ซึ่งรัชกาลที่ ๑ โปรดให้สร้างเหมือนครั้งกรุงเก่า เช่น พระที่นั่งพลับพลาสูง ทรงเรียกว่า พระที่นั่งจักรวรรดิ (ไพชยนต์) ของกรุงเก่าคือพระที่นั่งสุทไธสวรรย์ของกรุงเทพฯปัจจุบัน เกราะหัตถ์ที่พระที่นั่งองค์นี้ยังคงอยู่ แต่แปรรูปไปตามความจำเป็นของการใช้งาน ประดุต่าง ๆ เรียกตามภาษาชาววังครั้งเก่า เช่น ประดูพรหม ประดูหุช้าง ทรงพรรณนาความงามของอุทยานของธานีทั้งสี่ รัชกาลที่ ๒ โปรดสวนมากอิเหนาตอนท้าวดาหาไช้บันทึกทรงพรรณนาความงามของสวนป่าณ เขาวลิศมาหราอันแสนสวย ผู้ใดได้อ่านพระราชพงสาวดาร รัชกาลที่ ๒ ย่อมเบิกบานใจกับถ้อยคำที่ได้มีผู้แต่งพรรณนาถึงความงาม ความรื่นรมย์มีชีวิตชีวาของสวนขวาในพระบรมมหาราชวัง ซึ่ง รัชกาลที่ ๒ โปรดให้สร้างขึ้นเพื่อทดลองความภักดีของประเทสราชของไทย เช่น เวียงจันทร์ ทรงรวบรวมอนุรักษช่างสถาปัตยกรรมไทย และฝึกปรีดพระราชโอรส ธิดา นัคนา เจ้าจอม ท้าวนางให้เรียนรู้ศิลปะการจัดสวน แข่งฝีมือกันตามหน้าที่ที่พระราชทาน มอบให้ปฏิบัติจัดทำ สวนขวางามเลื่องลือไปยังเมืองไกลเคียงรอบ ๆ เมืองไทย ประชาชนหญิงได้มีโอกาสเข้าไปชื่นชมความงามของสวนขวา เห็นพิธีทำบุญเลี้ยงพระในเขตพระราชฐาน เป็นที่ตื่นตาตื่นใจยิ่งนักในครั้งนั้น

สรุปได้ว่า คำว่า กวีย่อมอดมิได้ที่จะกล่าวถึงสิ่งแวดล้อมหรือเหตุการณ์ในสมัยของตนแฝงลงไว้ในบทกวีนั้น ย่อมเป็นความจริง บทประพันธ์จึงอาจบอกให้ผู้อ่านได้รู้ข้อเท็จจริงในอดีตได้บ้าง ถ้าผู้อ่านพิจารณาเก็บความดูให้รอบคอบ เพราะบางทีกวีก็เป็นตัวละครเสียเอง อาจเล่นละครให้คนอ่านหลงเชื่อก็ได้ ท่านสุนทรภู่ท่านเป็นละครตัวเอกหลอกล่อผู้อ่านให้สงสัยตัวท่านด้วยบทนิพนธ์ของท่าน

ก็มีอยู่หลายแห่งหลายตอน โดยใช้วิธีพรรณนาแต่ความทุกข์ยากพลัดถิ่นาคาที่อยู่ ให้ผู้อ่านเห็นใจแล้วสงสารท่าน

คุณค่าของวัฒนธรรมประเพณีการเลียนแบบครู นับถือครูจึงมีแก่ผู้แต่งและผู้อ่านเรื่องพระราชนิพนธ์อิเหนา โดยสรุปดังที่กล่าวมานั้น

วัฒนธรรมทางประเพณีเกี่ยวกับพิธีรีตองต่าง ๆ บอกให้เราเห็นว่า เป็นเรื่องของการบำรุงขวัญประชาชน หรือการชวนใจและสอนใจคนให้เคารพ เชื่อฟัง ปฏิบัติตามด้วยอาศัยอำนาจที่มองไม่เห็น ด้วยวิธีให้เห็นว่าขลังศักดิ์สิทธิ์ ภาควินน้ำเลื่อมใส คนเรามีความว่าเทวกลัวอำนาจที่มองไม่เห็นมาแต่กาลโบราณแม้จนปัจจุบัน พิธีต่าง ๆ จึงเป็นประโยชน์แก่การปกครองให้คนอยู่ในระบอบ เชื่อและปฏิบัติตามกฎเกณฑ์อันเดียวกัน ดังที่กล่าวกันว่า มนุษย์เรายังไม่พ้นตำนาน (myth) จึงยังต้องมีสิ่งยึดเหนี่ยวทางใจ พิธีขลัง ศักดิ์สิทธิ์ จึงมีอยู่ในทุกศาสนา ถือเป็นวัฒนธรรมด้านความเชื่อปนกลัวเกรง ก่อให้เกิดพฤติกรรมร่วมกันทางกายใจ หมู่คณะจึงจะคงอยู่ได้อย่างสงบและมั่นคงก็ด้วยศรัทธาความเชื่อ

๓. วัฒนธรรมทางประเพณีพิธีต่าง ๆ ในพระราชนิพนธ์อิเหนามีพระราชพิธีใหญ่ที่ทรงบรรยายไว้ เช่น พระราชพิธีประสูติพระโอรสธิดา พระราชพิธีสมโภชพระกุมาร คเชนทร์สาวสนานและออกพระเมรุมาศ ประเพณีไหว้พระตอนท้าวดาหาไช้บน ฯลฯ ซึ่งไม่อาจกล่าวบรรยายได้หมด จึงขอกล่าวรวม ๆ ไปในแง่ความเชื่อถือศรัทธาในศาสนา ซึ่งแปรรูปมาเป็นขนบประเพณี ธรรมเนียม คตินิยมต่าง ๆ ทั้งใหญ่ย่อยทั้งในทางราชการและพื้นบ้าน

ศาสนาทั้งสาม คือ พราหมณ์ พุทธ และอิสลาม เข้ามาปะปนกันในเกาะชวา ตั้งแต่ ๒๐๐๐ ปีมาแล้ว ในเรื่องอิเหนาจึงมี พระอินทร์ ดังคำว่า “หยั่งหยั่งหนึ่งหรรดิन्द्रา” อยู่ประโยคหนึ่งในคำจารึกกริช ที่ปะดาระกาหลาปะทานแก่อิเหนาเมื่อประสูติ มีคำว่า ปะดาระกาหลา คือ ภักฎุรคุรุ หรือ ภักฎุระกาลา หมายถึงพระอิศวร มีคำว่า ประโหมสุหรี คือ ปรมะสวรี (มารดาแห่งโลก) เป็นต้น (ดูได้จากพระนิพนธ์ในพระวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยลาภพฤฒิยากร เรื่อง วิจารณ์ คำมูลนิทานอิเหนาของไทย) ส่วนเป็นเทพเจ้าในศาสนาพราหมณ์สมัยพระเวทและฮินดู หมู่เทวดานปะรัมบานันเป็นหลักฐานอยู่ พุทธศาสนามหายานเข้ามารุ่งเรืองในอาณาจักรศรีวิชัยขยายถึงมะลายูขึ้นมา เรื่องอิเหนาจึงมีประเพณีไหว้พระ ซึ่งรัชกาลที่ ๒ ทรงเรียกว่า “พระปฏิมา” (รูปเปรียบ) นั้น เป็นพระราชดำริล้าเลิศ เพราะไม่ทราบว่าเป็นพระพุทธรูป หรือเทวรูป ตอนไหว้พระ

นี้ พระราชนิพนธ์อิเหนาเล็กในรัชกาลที่ ๑ ก็ทรงขาดหายไป จึงไม่อาจค้นได้ว่ารัชกาลที่ ๑ ทรงเรียกว่า “พระปฐมมา” หรือไม่ ตำแหน่งเหิมของกษัตริย์สี่ราชนิกวงศ์เทวัน หรือระตุนอกวงศ์เทวัน ก็มีถึง ๕ ตำแหน่ง เทียบได้กับกษัตริย์อิสลาม และชาวอิสลามผู้มั่งคั่ง

ในอิเหนารัชกาลที่ ๒ ทรงบรรยายให้เห็นว่า กรุงทั้งสี่ของกษัตริย์วงศ์เทวัน นับถือศาสนาอิสลาม จึงทรงพระราชนิพนธ์ว่า “สุหร่าเรียงคั่นกับบันหย่า ก่อผนังหลังคามุงกระเบื้อง” ซึ่งภูมิสถานนี้อาจมีในกรุงเทพฯ ครั้งโน้น แต่ก็ทำให้ได้ความรู้ว่า ศาสนาอิสลามที่เข้ามาในเมืองไทยนั้น มี ๒ นิยามมาแต่ครั้ง ๒๐๐ ปี ของกรุงเทพฯ แล้ว คำ “สุหร่า” เป็นภาษามลายู บัดนี้เรียกว่า “มัสยิด” ตามภาษาอาหรับ หมายถึงสถานที่ประกอบศาสนกิจของชาวมุสลิม นิยามสุนหนี่ ส่วนคำว่า “บันหย่า” นั้น พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานบอกว่า “สิ่งปลูกสร้างที่มีหลังคาเอนเข้าหาอกไก่ทั้งสามด้าน (ไม่มีจั่ว) อีกความหมายหนึ่งบอกว่า วัตถุที่ทำเป็นหัตถ์ของเจ้าเซ็น ประดิษฐานอยู่ในกะตี่ซึ่งมีลักษณะหลังคาเช่นนั้น” ข้าพเจ้าถามผู้ใหญ่ในวงการศาสนาอิสลามถึงคำนี้ก็ได้รับคำตอบว่า เป็นศาสนาอิสลามนิกายชีอะห์ ซึ่งถือเจ้าชายฮุสเซ็น พระญาติของพระนบีมุหัมมัด และไทยเรียกย่อ ๆ ว่า “เจ้าเซ็น”

พระราชนิพนธ์กล่าวถึงพระราชพิธีของกษัตริย์ชะวานั้น ก็คือ พระราชพิธีในราชสำนักของไทยสมัยต้นรัตนโกสินทร์นั่นเอง ที่ปรากฏอยู่ในพระราชพิธีสิบสองเดือนในกฎมณเฑียรบาล ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นพิธีที่มีที่มาจากศาสนาพราหมณ์ จึงมีธรรมเนียมของราชสำนักไทย เช่น ในพิธีประสูติพระราชกุมาร ก็กล่าวถึง ที่ประทมไฟ (กระดานอยู่ไฟของสตรีคลอดบุตร) หรือในพิธีถวายเพลิงพระศพ พระมารดาของประโหมสุหรี่เมืองหมันหย่า ก็มีกล่าวถึง พระมหาพิชัยราชรถทรงพระศพ พระยานุมาศสามลำคาน มีทักษิณพระศพ (ทรงเรียกดังนี้ในเรื่องอิเหนา) พิธีสมโภชพระราชกุมาร ก็ตั้งเครื่องพิธีอย่างของราชสำนักไทย มีบายศรี ชันสาคร ลอยมะพร้าวเงินทอง เต่าปลาเงินทอง และมีพิธีลงพระอุ เป็นต้น

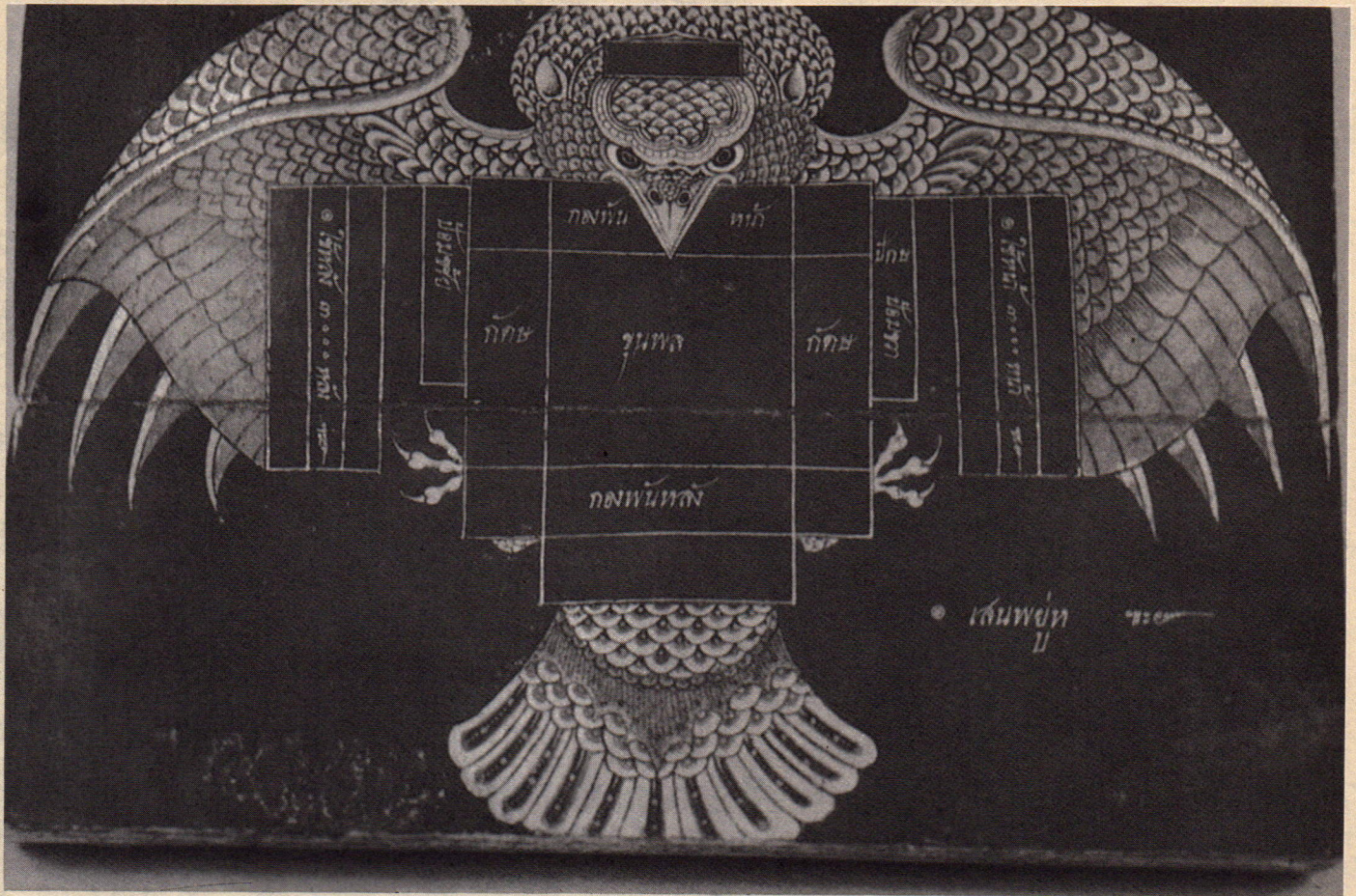
นักบวชที่เข้าพิธีก็มี “พราหมณ์ปึกูประมาหนา” คำนี้ผู้รับบอกว่าคือ “ภิกษุพราหมณ์” มีทั้ง “สังปะลเิงะ” คือ ฤๅษี มีราชครูพราหมณ์ เข้ามาสวดมนต์ ฉันทอาหาร มีเสกน้ำมันต์ รดน้ำมันต์ ซึ่งใช้น้ำมันต์ทั้งในศาสนาพุทธ และศาสนาพราหมณ์ แล้วยังมีพิธีถือผีอันเป็นลัทธิเก่าแก่ก่อนมนุษย์จะรับนับถือศาสนาใหญ่ ๆ ของ

โลก ดังตอนที่วิหยาสะกำลังหลงรูปวาดนางบุษบา ท้าวกะหมังกุหนิงให้หาหมอผี ขยายมคนทรงต่าง ๆ เข้ามาทำพิธีปัดรางควาน แก้อาการถูกลมเพลมพัด (รำเพร่าพัดก็เรียก) ปั้นรูปรอย รัชกาลที่ ๒ จะทรงแขกลงไปหรือมีในอิเหนาของเก่าก็ไม่ทราบ เพราะอิเหนาเล็กฉบับของรัชกาลที่ ๑ ขาดตอน ไปจับเอาตอนอิเหนารบกับท้าวกะหมังกุหนิงเลย อันที่จริงการถือผีย่อมติดอยู่ในใจคนมาจนปัจจุบัน มิใช่อยู่แต่ในประเพณีไหว้ผี ซึ่งบางพิธีที่ยังรักษาไว้เป็นธรรมเนียม แต่เมื่อคนมีจิตใจปั่นป่วนด้วยทุกข์ร้อน หรือต้องภัยพิบัติร้ายแรงกันมาก คนฟังพระไม่พอ ก็ต้องหันหน้าเข้าพึ่งผี ขอลาภสการก็มี ขอให้พ้นความเจ็บความตายก็มี ฯลฯ ดังเห็นกันอยู่ทุกวันนี้

๔. วัฒนธรรมทางพิธีการจัดทัพให้ต้องตามโฉลก น่าจะถือว่าเป็นวัฒนธรรมทางพิธีในการรบ คือ พิธีจัดทัพให้ต้องตามตำราพิชัยสงคราม คำหรับตำราบางอย่างเช่น ตำราโหร ตำราดูลักษณะคน ดูลักษณะสัตว์เลี้ยงมีแมว หมา ฯลฯ ล้วนเป็นเรื่องของความเชื่อถือเกี่ยวกับโชคกลางก็มี เกี่ยวกับการเก็บสถิติแล้วประมวลขึ้นเป็นหลักเกณฑ์จัดเป็นตำราเป็นแบบแผนก็มีเช่น ตำราชบวนพยุหยาตราทางสถลมารคและทางชลมารค ซึ่งมีมาแต่สมัยอยุธยาแล้ว พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยทรงแขกพิธีจัดขบวนทัพตามตำราพิชัยสงครามไว้ในพระราชนิพนธ์อิเหนา เสมือนโปรดให้คนไทยรุ่นหลังได้พิจารณาเก็บเป็นความรู้ของเก่าที่นับวันจะสูญ และหาอ่านได้ยาก อันที่จริงอาจทรงผลิตเฟลิ้นในการทรงพระราชนิพนธ์ ก็ทรงพรรณนาไปตามพระปรีชารอบรู้เท่านั้น เพราะทรงพบเห็นการทำศึกสงครามมาแต่ยังทรงพระเยาว์ และทรงเรียนรู้จากสมเด็จพระบรมชนกนาถ เมื่อตามเสด็จออกศึก ทั้งยังทรงเป็นแม่ทัพคุมทัพด้วยพระองค์เอง โปรด “พิชัยสงครามสามก๊ก” เหมือนสมเด็จพระบรมชนกนาถ

ตอนอิเหนารบกับระตุนุสลิหนา อิเหนาให้ตั้งทัพเป็นรูปสี่เหลี่ยม และรบกับท้าวกะหมังกุหนิง ก็ได้ตั้งทัพรูปครุฑนาม “จึงให้นายุคกองทัพลับหลา ที่ต้องนามครุฑาเกรียงไกร” และตอนที่ร่วมกับอุณากรรณรบกับระตุนะมาหรา ก็ตั้งทัพเป็นรูปนกอินทรี กลอนพรรณนาละเอียดน่าฟังและเป็นความรู้ของเก่าที่หายาก

“ตั้งพยุหนอินทรีมีคักดา	ให้ต้องนามมิสาระบันหยี
ล้วนแต่ชีสินธพพาชี	ใส่เสื้อต่างสีสลักกัน
อันองค์อุณากรรณวิทยา	เป็นเศียรปากษาเจดฉัน
ด้ามะหงสนาประมอดัน	ยื่นยันเป็นปากสฤกษา
ระเด่นเฉลยทั้งสองศรี	เป็นตาอินทรีซ้ายขวา

สังคามาระดาอนุชา
กระดานลาปูนตาทั้งสองนาย
ยะรุเดะประสันดาตัวดี
อันเหล่าเสนาภิดำหยัน
องค์มีสาระบันหยัถุทธิรณ
ตะมะหงเสนาภากหลัง
ครบกระบวนล้วนทั่วสรรพางค์

อาสาเป็นคอต่อดี
เป็นปีกขาซ้ายตามที่
เป็นเท้าอินทรีทั้งสองคน
จัดกันเรียงรายเป็นลายขน
คุมพลเป็นดัวอยู่ท่ามกลาง
จัดแจงแต่งตั้งให้เป็นนาง
ตามอย่างพยุหอินทรี

เป็นการจัดทัพตามตำราพิชัยสงคราม ซึ่งคงมีหลายฉบับแต่ฉบับที่ข้าพเจ้าอ่านเป็นฉบับที่นำของเก่ามาแต่ง มีตอนหนึ่งบอกไว้ในฉบับนี้ว่า การตั้งทัพต้องดูชัยภูมิที่ตั้งว่า มีนิมิตเป็นรูปอะไร รูปสัตว์ชนิดใด ก็ต้องตั้งทัพตามนามสัตว์ที่ข่มศัตรูได้ เป็นการข่มขวัญข้าศึกไว้ก่อน ถ้าชัยภูมิของข้าศึกเป็นรูปราชสีห์ ฝ่ายเราก็ต้องเลือก ชัยภูมิรูปราชสีห์เหมือนกัน ดังคำไว้เป็นกาพย์กลอนดังนี้

เขาตั้งคชสารตัวไกร อีกพยัคฆ์สี่อชย กล้าแข่งกำแหงหนักหนา
เราตั้งสีหนามฤทธา จึงปราบพยัคฆา แลคชสารปราชัย
เขาตั้งที่นาคลือไกร เราตั้งไหใหญ่ ที่ครุฑเหิรเวหา
เขาตั้งเป็นสุนัขขา ต้องตามตำรา เราตั้งเป็นแพะอชันนาม

ภาพเขียนในสมุดไทย ตำราพิชัยสงคราม เป็นการยกกองทัพแบบเหยี่ยว เป็นภาพเขียนสมัยต้นกรุงรัตนโกสินทร์ อยู่ในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ กรุงเทพฯ

ในหนังสือลิลิตตะเลงพ่าย สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรส ทรงพระนิพนธ์ไว้ว่า “ให้เคลื่อนพลตามเกล็ดนกาค” ทัพสมเด็จพระนเรศวรมหาราช ทรงตั้งทัพเป็นรูปนาค แต่มิได้ทรงกล่าวไว้ว่า ฝ่ายข้าศึกตั้งทัพเป็นรูปสัตว์อะไร เรื่องของนามสัตว์ใหญ่ในพิชัยสงคราม ยังใช้ในการเรียกชื่ออาวุธกระหึ่นตำราโหรด้วย เราจะได้พบการตั้งชื่อคนตามทักทาย ผูกไว้เป็นโคลงสี่ เช่น

อาทิตยนามครุฑท้าว	ปากี
จันทร์นามพยัคฆ์	เบียดเนื่อ
อังคารกล่าวนามมี	สิงหนราช
พุธสุนัขโดยเชื้อ	ชาตินั้นเป็นนาม

คือ วันอาทิตย์ เป็นครุฑนาม วันจันทร์เป็น พยัคฆนาม อังคารเป็น สีหนาม พุธเป็น สุนัขนาม เป็นต้น

(ต่อหน้า ๘๘)

สื่อการศึกษา

(ต่อจากหน้า ๔๖)

คนเป็นผู้ควบคุม

ต้องมีการพัฒนาพื้นฐานชีวิตให้เป็น “นักต่อสู้” ด้วยจิตสำนึกในหน้าที่ที่มนุษย์ชนที่แท้จริง อย่างไม่ลดละ เพื่อนำตนเองก้าวหน้าต่อไปตามวิถีทางที่ถือแนวคิดพื้นฐานตนเองเป็นหลักสำคัญ ผสมผสานกับการใช้เวลาที่กลมกลืนอยู่ เพื่อหวนกลับมาพัฒนาพื้นฐานสื่อธรรมชาติที่อยู่ในตนเองอย่างไม่ละเลย หรืออาจกล่าวอีกนัยหนึ่งว่า “การดำเนินชีวิต ควรมั่นคงอยู่บนฐานของความมีสติ” เนื่องจาก “หากสื่อพื้นฐาน ณ ที่ตนเองประสบกับภาวะล้มเหลวเสียแล้ว สื่อที่หวังว่าจะนำสิ่งสาระซึ่งอยู่ในกระแส ไปสู่สิ่งอื่น ชีวิตอื่น ย่อมไร้ผลอย่างสิ้นเชิง”

คุณค่าของวัฒนธรรมไทย

(ต่อจากหน้า ๔๗)

ในการสงคราม แม่ทัพโบราณซึ่งเป็นพระมหากษัตริย์หรือเจ้านาย ต้องมีโหรติดตามกองทัพบ้าง ข้าพเจ้าเคยอ่านเรื่อง ยุทธวิธีของโหร ซึ่งมีคนตะวันตกเขียนไว้ เล่าถึงฮิตเลอร์ทำสงครามโลกครั้งที่สองนั้น มีโหรประจำตัวไปกับกองทัพบ้าง คงเป็นเพราะโหราศาสตร์เป็นเรื่องการเก็บสถิติของดาว จึงเป็นดาราศาสตร์กึ่งหนึ่ง ซึ่งคำทำนายเป็นไปตามการโคจรของดวงดาว เรื่องฮิตเลอร์ในยุทธวิธีโหรนั้นอ่านแล้ว สนุก มีข้อคิด ได้รู้จักฮิตเลอร์ดีขึ้น

(อ่านต่อฉบับหน้า)

ปัญหานำรู้เกี่ยวกับวิตามินอี

ศิรินทร อมรสิงห์...เรียบเรียง

ในระยะเวลาหลายสิบปีที่ผ่านมา คนไทยเรารู้สึกจะตื่นตัวให้ความสนใจเอาใจใส่ดูแลสุขภาพกันมากขึ้นกว่าสมัยก่อนมาก และยิ่งถ้าเป็นเรื่องเกี่ยวกับความสวยความงามด้วยแล้ว บรรดาคุณสุภาพสตรีทั้งหลายก็จะต้องให้ความสนใจเป็นพิเศษกันเลยทีเดียว ในวงการตลาดเครื่องสำอางบ้านเราตอนนี้ ก็ได้มีการนำเอาวิตามินมาเป็นส่วนผสมในเครื่องสำอางกัน โดยเฉพาะ วิตามินอี จะเป็นที่ยอมรับกันมาก ในวันนี้ทางรายการเราเลยถือโอกาสไขข้อข้องใจเกี่ยวกับเรื่องของวิตามินอีกันบ้าง โดยได้รับข้อมูลจาก กองเผยแพร่และควบคุมการโฆษณา สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา

ก่อนอื่นเรามาทำความเข้าใจกันก่อนดีกว่าว่า วิตามินอีคืออะไร วิตามินอีนั้นเป็นวิตามินชนิดที่ละลายได้ในน้ำมัน ประโยชน์ของมันก็เพื่อช่วยส่งเสริมสุขภาพร่างกายเรา แต่เนื่องจากว่าร่างกายเราไม่สามารถสร้างวิตามินอีขึ้นมาเองได้ จึงจำเป็นต้องได้รับเข้าไปจากอาหารประจำวันหรือจากอาหารเสริมบางส่วน ถ้าท่านสงสัยว่า เราจะสามารถได้รับวิตามินอีจากอาหารประเภทใดได้บ้าง วิตามินอีนั้นก็มีในอาหารประเภทพืชที่มีสีเขียวย่างต่าง ๆ ไข่แดง เนยแข็ง เนยเทียม ถั่วต่าง ๆ น้ำมันพืชต่าง ๆ เช่น น้ำมันถั่วเหลือง น้ำมันดอกคำฝอย น้ำมันข้าวโพด และยังมีในตับอีกด้วย ส่วนวิตามินอีที่ได้จากสัตว์นั้นมีไม่มากนัก

ผู้ที่สงสัยว่า ปริมาณของวิตามินอีจะสูญหายหรือลดลงระหว่างการเก็บและการปรุงอาหารหรือไม่ ก็คงต้องตอบว่าใช่ เพราะวิตามินอีในอาหาร จะทำปฏิกิริยากับออกซิเจน และถูกทำลายลงอย่างช้า ๆ โดยเฉพาะถ้าโดนแสงหรือความร้อน วิตามินอีก็จะถูกทำลายเร็วขึ้น ดังนั้นในระหว่างการปรุงอาหารที่ผ่านกรรมวิธีต่าง ๆ วิตามินอีจะถูกทำลายมากกว่าอาหารที่สดใหม่ โดยเฉพาะการทอดที่ใช้ไฟแรงจัดจะทำลายวิตามินอีเป็นส่วนใหญ่เลยทีเดียว

สำหรับประโยชน์ของวิตามินอีนั้น เราก็พอจะสรุปได้ว่า วิตามินอีมีส่วนช่วยป้องกันเซลล์ของร่างกายเราไม่ให้ถูกทำลายโดยสิ่งแวดล้อม เช่น พวกมลพิษต่าง ๆ รังสี สารเคมี และการติดเชื้อ ในการที่วิตามินอี มีประโยชน์อย่างที่ยกมานี้ จึงได้มีการประกอบธุรกิจในการผลิตเครื่องสำอางบางชนิดให้วิตามินอีเป็นส่วนผสมในผลิตภัณฑ์ และนำประโยชน์ของวิตามินอีในข้อนี้มาใช้ในการโฆษณาขายสินค้าด้วย แต่ก็นั่นแหละถึงแม้ว่าวิตามินอีจะมีประโยชน์ช่วยป้องกันเซลล์ของร่างกายไม่ให้ถูกทำลายก็ตาม แต่ก็ไม่สามารถสรุปได้ว่าร้อยเปอร์เซ็นต์ว่า เครื่องสำอางชนิดนี้ใช้วิตามินอีปริมาณเท่านี้แล้วจะได้ประโยชน์ได้อย่างเต็มที่

ท่านทราบไหมว่า ความต้องการวิตามินอีของมนุษย์เรานั้นมีมากน้อยเพียงไร คนเราแต่ละคนนั้นมีความต้องการวิตามินอีแตกต่างกันไป ขึ้นอยู่กับวัย อายุ สภาพความเป็นอยู่ พันธุกรรม สุขภาพและอื่น ๆ ดังนั้น จึงไม่สามารถกำหนดขนาดรับประทานต่อวันได้ แต่ถ้าเรารับประทานอาหารถูกสัดส่วนแล้ว ก็จะได้รับวิตามินอีพอเพียง และสามารถป้องกันภาวะการขาดวิตามินอีได้ การคิดหาวิตามินอีมาเสริมนั้น คงไม่มีความจำเป็นนัก แต่ถ้าจำเป็นจริง ๆ ละก็ควรได้คำแนะนำจากแพทย์จะเป็นวิธีที่ดีที่สุด

“การส่งเสริมให้เด็กมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ จะทำให้เกิดความภูมิใจและความเชื่อมั่นในตนเองมากขึ้น”

กิจกรรมของสำนักงานเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ

การผลิตสื่อทางวิชาการ ของสำนักงาน เสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ	ข่าวเอกลักษณ์ที่น่าสนใจ
	การบรรยาย เรื่อง “เอกลักษณ์และวัฒนธรรมของประเทศไทย”
มกราคม - มีนาคม ๒๕๓๒	สำนักงานเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ ร่วมกับวิทยาลัยการปกครอง กรมการปกครองได้จัดการบรรยาย ในหัวข้อเรื่อง “เอกลักษณ์และวัฒนธรรมของประเทศไทย” ให้แก่นักศึกษาหลักสูตรผู้ตรวจการส่วนท้องถิ่น รุ่นที่ ๕ เมื่อวันที่ ๒๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๓๒ ที่วิทยาลัยการปกครอง ตำบลรังสิต อำเภอธัญบุรี จังหวัดปทุมธานี โดยมี ศาสตราจารย์ พันตรีหญิง คุณหญิงผะอม โปษะกฤษณะ ที่ปรึกษาของสำนักงานฯ เป็นวิทยากร อนึ่งในการบรรยายครั้งนี้ ทางสำนักงานเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติได้จัดสไลด์ชุด “เอกลักษณ์” ประกอบการบรรยายด้วย
วิดีโอเทป - ชุด มรดกของชาติ เรื่อง “ปกิณกะรูปคนและสัตว์ในงานจิตรกรรมฝาผนัง” - ชุด อยู่อย่างไทย มีดังต่อไปนี้ - ชื่นชมรมณียที่สวนหลวง - งานศิลปเลอทรง ๘ สร้างสรรค์ - ชุด “วันมาฆบูชา” (๒๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๓๒)	การอภิปราย เรื่อง “อ่านเพลินเจริญใจ”
หนังสือ ภาษาไทย - หนังสือวันสำคัญของศาสนาพุทธ - จากฟ้า...สู่ดิน เล่ม ๓ - สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี - คำฉันท์ดุขฎิสังเวกกล่อมช้าง	คณะกรรมการเผยแพร่เอกลักษณ์ไทย ในคณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ ได้จัดให้มีการอภิปราย เรื่อง “อ่านเพลินเจริญใจ” เมื่อวันที่ ๔ มีนาคม ๒๕๓๒ ณ หอประชุมกรมประชาสัมพันธ์ โดยมีคุณหญิงแมนมาศ ชวลิต เป็นผู้อำนวยการอภิปราย อนึ่งในการจัดอภิปรายครั้งนี้ คณะอนุกรรมการฯได้จัดให้มีการแสดงสาธิตบทละคร เรื่อง “เงาะป่า” พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ตอน “ล่าหับขมสวน” และตอน “แต่งงานฮอนากับล่าหับ” ซึ่งการแสดงครั้งนี้ได้รับความอนุเคราะห์จากวิทยาลัยครูสวนสุนันทา
ภาษาอังกฤษ - Thai Folk Arts and Crafts พิมพ์ครั้งที่ ๒ - A Brief Guide to Buddhist Meditation Centres in Thailand	แบบสอบถามผู้นับถือศาสนาต่าง ๆ
ภาพ ภาพพระราชกรณียกิจสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี	คณะกรรมการศาสนสัมพันธ์ ในคณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ ได้จัดทำแบบสอบถาม ผู้นับถือศาสนาต่าง ๆ เกี่ยวกับการส่งเสริมศาสนาและจริยธรรมขององค์กรต่าง ๆ เพื่อประโยชน์ในการศึกษา และรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการส่งเสริมศาสนา และจริยธรรมขององค์กรต่าง ๆ ทั้งภาครัฐบาลและเอกชน
	มอบลัที่ระลึกในการจัดงานสัปดาห์มหัศจรรย์ราชานุสรณ์
	เมื่อวันที่ ๑๘ มกราคม ๒๕๓๒ รศ.ดร.ประจักษ์ พุ่มวิเศษ ผู้อำนวยการสถาบันวิทยบริการได้มอบลัที่ระลึก แก่ คุณธัชกร เหมะจันทร์ ผู้อำนวยการสำนักงานเสริมสร้าง

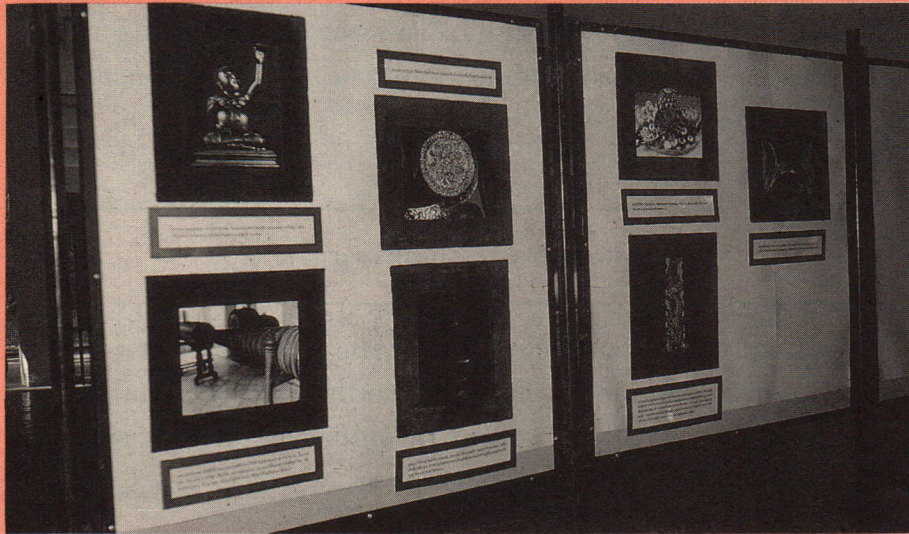

เอกลักษณ์ของชาติที่ได้ให้ความร่วมมือและสนับสนุนอย่างดียิ่งในการจัดงานสัปดาห์หา-
ธีรราชานุสรณ์ ระหว่างวันที่ ๑๙- ๒๕ พฤศจิกายน ๒๕๓๑

นิทรรศการโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

เมื่อวันที่ ๖- ๑๒ มกราคม ๒๕๓๒ สำนักงานเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ ได้จัด
นิทรรศการเกี่ยวกับพระราชกรณียกิจของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และราชวงศ์ ที่
ศูนย์ศึกษาพัฒนาเขาหินซ้อน โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ อำเภอพนมสารคาม
จังหวัดฉะเชิงเทรา

นิทรรศการ “ช่างสิบหมู่”

เมื่อวันที่ ๙- ๑๕ มกราคม ๒๕๓๒ สำนักงานเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ จัด
นิทรรศการ “ช่างสิบหมู่” ที่มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ วิทยาเขตสงขลา และถ่ายภาพหนึ่ง
เกี่ยวกับสถานที่สำคัญ ๆ ทางโบราณคดี ทางศิลปหัตถกรรมพื้นเมือง ภาพทิวทัศน์ธรรมชาติ
ชีวิตความเป็นอยู่ตามชนบทในจังหวัดต่าง ๆ ในภาคใต้ มีจังหวัดภูเก็ต สงขลา และ
สุราษฎร์ธานี

มาตรการในการคุ้มครองโบราณวัตถุ

(ต่อจากหน้า ๕๐)

เพื่อจรรายละเอียดรูปพรรณสัณฐานของ
วัตถุชิ้นนั้น ๆ กับกรมศิลปากรไว้ เพื่อให้
ผู้มีโบราณวัตถุไว้ในครอบครองด้วยความ
บริสุทธิ์ใจจะได้สบายใจว่า โบราณวัตถุ
ดังกล่าวถูกต้องตามกฎหมาย ส่วนวัดที่มี
โบราณวัตถุไว้ในครอบครองก็เช่นกัน ให้
นำมาขึ้นทะเบียนไว้และช่วยกันดูแลรักษา
ต่อไป

ความคืบหน้าเกี่ยวกับการเพิ่มบท
ลงโทษผู้ลักลอบขโมยศิลปโบราณวัตถุของ
ชาตินั้น ถิ่นนับได้ว่าเป็นส่วนหนึ่งที่จะทำให้
ผู้ที่คิดจะกระทำความผิดได้เกิดความเกรงกลัว
ต่อกฎหมายบ้านเมืองมากขึ้น แต่ถ้าพิจารณา
ให้ถี่ถ้วนก็จะเห็นได้ว่าเรายังมีหนทางในการ
ปกป้องศิลปโบราณวัตถุอันเป็นสมบัติส่วน
รวมของชาติได้อีกทางหนึ่ง โดยการที่ประ-
ชาชนทุกคนร่วมกันสอดส่องดูแลเป็นหูเป็น
ตาแทนเจ้าหน้าที่บ้านเมือง ช่วยกันคุ้มครอง
โบราณวัตถุล้ำค่าต่าง ๆ ไว้ เพื่อเก็บไว้เป็น
สมบัติของชาติสืบไป

ในบางครั้ง ผู้ที่นิยมเล่นของเก่า อาจ
จะบังเอิญมีศิลปโบราณวัตถุไว้ครอบครอง
ด้วยความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ ถ้าเป็นศิลปวัตถุ
ที่ทางกรมศิลปากรขึ้นทะเบียนไว้ หรือเป็น
ของที่ได้จากการโจรกรรม ผู้ครอบครองก็
ต้องมีความผิดตามกฎหมายไปด้วย นักเล่น
ของเก่าทั้งหลายก็ต้องใช้ความระมัดระวัง
ในเรื่องนี้ให้มาก

ศิลปโบราณวัตถุของชาตินับได้ว่า
เป็นสมบัติที่ล้ำค่า นอกจากจะมีราคากำววด
ที่สูงมากแล้ว ยังมีคุณค่าต่อจิตใจของคนไทย
ทั้งชาติ ทั้งนี้เพราะเป็นการแสดงถึงความ
มีอารยธรรมอันเก่าแก่ของชาติที่มีขึ้นเป็น
เวลาช้านานแล้ว นับได้ว่าถึงเวลาแล้วที่เรา
จะตระหนักถึงสิทธิและหน้าที่ในการดูแล
และปกป้องสมบัติของชาติให้คงอยู่ตลอดไป

ศิรินทร อมรสิงห์...เรียบเรียง

ปฏิทินกิจกรรมของสำนักงานเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ

วัน เดือน ปี	กิจกรรม	เวลา สถานที่
๑๒ มกราคม ๒๕๓๒	รายการวิทยุ “อยู่อย่างไทย” เรื่อง “คำขวัญวันเด็ก”	เวลา ๑๕.๓๐ - ๑๕.๕๕ น. ทางสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย
๑๕ มกราคม ๒๕๓๒	รายการวิทยุ “สดุดีบุคคลสำคัญ” เรื่อง พระราชวรวงศ์เธอกรมหมื่นวรวงศ์มนัสสุภากร	เวลา ๐๗.๓๐ - ๐๘.๐๐ น. ทางสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย
	รายการวิทยุ “มรดกของชาติ” เรื่อง ประติมากรรมภาพพระฤาษีดัดตนที่วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม	เวลา ๑๑.๐๐ - ๑๑.๓๐ น. ทางสถานีวิทยุ ๕๑๕ กรป.กลาง
๒๔ มกราคม ๒๕๓๒	รายการโทรทัศน์ “อยู่อย่างไทย” เรื่อง ชื่นชมรมณียที่สวนหลวง	เวลา ๑๘.๐๐ - ๑๘.๓๐ น. ทางสถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง ๕ อสมท.
๒๖ มกราคม ๒๕๓๒	รายการวิทยุ “สดุดีบุคคลสำคัญ” เรื่อง สมเด็จพระนเรศวรมหาราช	เวลา ๑๕.๓๐ - ๒๐.๐๐ น. ทางสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย
๒๘ มกราคม ๒๕๓๒	รายการวิทยุ “อยู่อย่างไทย” เรื่อง ภาษาไทยไพเราะผล	เวลา ๐๗.๓๐ - ๐๗.๕๕ น. ทางสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย
๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๓๒	รายการวิทยุ “เอกลักษณ์ของชาติ” เรื่อง เอกลักษณ์ของชาติ	เวลา ๑๔.๕๕ - ๑๕.๐๐ น. ทางสถานีวิทยุ ขส.ทบ.
๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๓๒	รายการวิทยุ “เอกลักษณ์ของชาติ” เรื่อง งานของสำนักงานเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ	เวลา ๑๔.๕๕ - ๑๕.๐๐ น. ทางสถานีวิทยุ ขส.ทบ.
๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๓๒	รายการวิทยุ “เอกลักษณ์ของชาติ” ชุดเพื่อชีวิตที่ดีขึ้น เรื่อง สมุนไพรของไทย	เวลา ๑๔.๕๕ - ๑๕.๐๐ น. ทางสถานีวิทยุ ขส.ทบ.
๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๓๒	รายการโทรทัศน์ “มรดกของชาติ” เรื่อง ปกป้องกะรูปคนและสัตว์ในงานจิตรกรรมฝาผนัง	เวลา ๑๔.๐๐ - ๑๔.๓๐ น. ทางสถานีโทรทัศน์แห่งประเทศไทย ช่อง ๑๑
	รายการวิทยุ “เอกลักษณ์ของชาติ” ชุด กฎหมายสำหรับประชาชน เรื่อง ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมาย	เวลา ๑๔.๕๕ - ๑๕.๐๐ น. ทางสถานีวิทยุ ขส.ทบ.
๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๓๒	รายการวิทยุ “เอกลักษณ์ของชาติ” ชุดบุคคลสำคัญ เรื่อง พระราชชายา เจ้าดารารัศมี	เวลา ๑๔.๕๕ - ๑๕.๐๐ น. ทางสถานีวิทยุ ขส.ทบ.
๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๓๒	รายการวิทยุ “เอกลักษณ์ของชาติ” เรื่อง ประติมากรรมภาพพระฤาษีดัดตนที่วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม	เวลา ๑๔.๕๕ - ๑๕.๐๐ น. ทางสถานีวิทยุ ขส.ทบ.
๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๓๒	รายการวิทยุ “เอกลักษณ์ของชาติ” เรื่อง การรักษาเอกลักษณ์	เวลา ๑๔.๕๕ - ๑๕.๐๐ น. ทางสถานีวิทยุ ขส.ทบ.
๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๓๒	รายการวิทยุ “เอกลักษณ์ของชาติ” ชุด ภาษาไทยของเรา เรื่อง คำว่า “ให้”	เวลา ๑๔.๕๕ - ๑๕.๐๐ น. ทางสถานีวิทยุ ขส.ทบ.
๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๓๒	รายการวิทยุ “เอกลักษณ์ของชาติ” ชุด ศาสนา เรื่อง พระพุทธศาสนาคืออะไร	เวลา ๑๔.๕๕ - ๑๕.๐๐ น. ทางสถานีวิทยุ ขส.ทบ.
	รายการวิทยุ “อยู่อย่างไทย” เรื่อง ยลถิ่นอัมพวา	เวลา ๑๕.๓๐ - ๑๕.๕๕ น. ทางสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย

วัน เดือน ปี	กิจกรรม	เวลา	สถานที่
๑๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒	รายการวิทยุ “เอกลักษณ์ของชาติ” ชุดเพื่อชีวิตที่ดีขึ้น เรื่อง <i>คาถาเพื่อสุขภาพ</i>	เวลา ๑๔.๕๕ - ๑๕.๐๐ น. ทางสถานีวิทยุ ขส.ทบ.	
๑๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒	รายการวิทยุ “เอกลักษณ์ของชาติ” ชุดกฎหมายสำหรับประชาชน เรื่อง <i>ประเภทกฎหมายภายใน</i>	เวลา ๑๔.๕๕ - ๑๕.๐๐ น. ทางสถานีวิทยุ ขส.ทบ.	
๑๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒	รายการวิทยุ “เอกลักษณ์ของชาติ” ชุดบุคคลสำคัญ เรื่อง <i>นายสุกิจ นิมมานเหมินท์</i>	เวลา ๑๔.๕๕ - ๑๕.๐๐ น. ทางสถานีวิทยุ ขส.ทบ.	
๑๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒	รายการวิทยุ “เอกลักษณ์ของชาติ” ชุดมรดกของชาติ เรื่อง <i>ภูเขาทอง</i>	เวลา ๑๔.๕๕ - ๑๕.๐๐ น. ทางสถานีวิทยุ ขส.ทบ.	
๑๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒	รายการวิทยุ “เอกลักษณ์ของชาติ” เรื่อง <i>สถาบันพระมหากษัตริย์ ในระบอบประชาธิปไตย</i>	เวลา ๑๔.๕๕ - ๑๕.๐๐ น. ทางสถานีวิทยุ ขส.ทบ.	
๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒	รายการวิทยุ “เอกลักษณ์ของชาติ” ชุดภาษาไทยของเรา เรื่อง <i>ลิปซิง (Lip-Synchronize)</i>	เวลา ๑๔.๕๕ - ๑๕.๐๐ น. ทางสถานีวิทยุ ขส.ทบ.	
๑๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒	รายการวิทยุ “เอกลักษณ์ของชาติ” ชุดศาสนา เรื่อง <i>พระพุทธเจ้าคือใคร</i>	เวลา ๑๔.๕๕ - ๑๕.๐๐ น. ทางสถานีวิทยุ ขส.ทบ.	
๑๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒	รายการวิทยุ “เอกลักษณ์ของชาติ” ชุดเพื่อชีวิตที่ดีขึ้น เรื่อง <i>การแก้ปัญหาเด็กเป็นโรคขาดอาหาร</i>	เวลา ๑๔.๕๕ - ๑๕.๐๐ น. ทางสถานีวิทยุ ขส.ทบ.	
๑๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒	รายการวิทยุ “เอกลักษณ์ของชาติ” ชุดกฎหมายสำหรับประชาชน เรื่อง <i>คดีแพ่งและคดีอาญา</i>	เวลา ๑๔.๕๕ - ๑๕.๐๐ น. ทางสถานีวิทยุ ขส.ทบ.	
๑๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒	รายการวิทยุ “มรดกของชาติ” เรื่อง <i>พระหลักเมือง กรุงเทพมหานคร จากหลักฐานที่พบในเอกสาร</i> รายการวิทยุ “เอกลักษณ์ของชาติ” เรื่อง <i>หนังสือดีที่ควรอ่าน</i>	เวลา ๑๑.๐๐ - ๑๑.๓๐ น. ทางสถานีวิทยุ ๕๑๕ กรป.กลาง เวลา ๑๔.๕๕ - ๑๕.๐๐ น. ทางสถานีวิทยุ ขส.ทบ.	
๒๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒	รายการวิทยุสนทนารธรรม เรื่อง “วันมาฆบูชา” รายการวิทยุ “เอกลักษณ์ของชาติ” ชุด ศาสนาเรื่อง “วันมาฆบูชา” รายการโทรทัศน์ชุดวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เรื่อง “วันมาฆบูชา”	เวลา ๐๗.๓๐ - ๐๘.๐๐ น. ทางสถานีวิทยุ กระจายเสียงแห่งประเทศไทย เวลา ๑๔.๕๕ - ๑๕.๐๐ น. ทางสถานีวิทยุ ขส.ทบ. เวลา ๑๙.๓๐ - ๒๐.๐๐ น. ทางสถานีโทรทัศน์ รวมการเฉพาะกิจแห่งประเทศไทย	
๒๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒	รายการวิทยุ “เอกลักษณ์ของชาติ” เรื่อง <i>บทบาทของพระมหากษัตริย์ในระบอบประชาธิปไตย</i>	เวลา ๑๔.๕๕ - ๑๕.๐๐ น. ทางสถานีวิทยุ ขส.ทบ.	
๒๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒	รายการวิทยุ “เอกลักษณ์ของชาติ” ชุดภาษาไทยของเรา เรื่อง <i>คำไทยกลางที่มักใช้ผิด</i>	เวลา ๑๔.๕๕ - ๑๕.๐๐ น. ทางสถานีวิทยุ ขส.ทบ.	
๒๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒	รายการวิทยุ “เอกลักษณ์ของชาติ” เรื่อง <i>พระอนุสาวรีย์ สมเด็จพระบรมราชเจ้ามหาสุรสิงหนาท</i> รายการวิทยุ “สดุดีบุคคลสำคัญ” เรื่อง <i>สมเด็จพระเจ้าพระยาบรมมหาพิชัยญาติ</i>	เวลา ๑๔.๕๕ - ๑๕.๐๐ น. ทางสถานีวิทยุ ขส.ทบ. เวลา ๑๙.๓๐ - ๒๐.๐๐ น. ทางสถานีวิทยุ กระจายเสียงแห่งประเทศไทย	

วัน เดือน ปี	กิจกรรม	เวลา	สถานที่
๒๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒	รายการวิทยุ “เอกลักษณ์ของชาติ” ชุมนุคคลสำคัญ เรื่อง พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย	เวลา ๑๔.๕๕ - ๑๕.๐๐ น. ทางสถานีวิทยุ ขส.ทบ.	
๒๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒	รายการวิทยุ “เอกลักษณ์ของชาติ” ชุค ฎหมายสำหรับประชาชน เรื่อง “อายุความ”	เวลา ๑๔.๕๕ - ๑๕.๐๐ น. ทางสถานีวิทยุ ขส.ทบ.	
๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒	รายการวิทยุ “อยู่อย่างไทย” เรื่อง สันทนาภาษาพระ รายการวิทยุ “เอกลักษณ์ของชาติ” ชุมนุคคลสำคัญ เรื่อง พระเจ้าวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าวิภาวดีรังสิต	เวลา ๐๗.๓๐ - ๐๗.๕๕ น. ทางสถานีวิทยุ กระจายเสียงแห่งประเทศไทย เวลา ๑๔.๕๕ - ๑๕.๐๐ น. ทางสถานีวิทยุ ขส.ทบ.	
๒๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒	รายการวิทยุ “เอกลักษณ์ของชาติ” ชุคมรดกของชาติ เรื่อง พระบรมราชานุสรณ์ดอนเจดีย์	เวลา ๑๔.๕๕ - ๑๕.๐๐ น. ทางสถานีวิทยุ ขส.ทบ.	
๒๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒	รายการวิทยุ “เอกลักษณ์ของชาติ” เรื่อง แนวพระราชดำริ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ภูมิพลอดุลยเดช รายการโทรทัศน์ “อยู่อย่างไทย” เรื่อง งานศิลป์ เลอทรง ๖ สร้างสรรค์	เวลา ๑๔.๕๕ - ๑๕.๐๐ น. ทางสถานีวิทยุ ขส.ทบ. เวลา ๑๘.๐๐ - ๑๘.๓๐ น. ทางสถานีโทรทัศน์ ไทยทีวีสีช่อง ๘ อสมท.	
๑ มีนาคม ๒๕๖๒	รายการวิทยุ “เอกลักษณ์ของชาติ” ชุคภาษาไทยของเรา เรื่อง คำว่า บิดมะกุฏ, พิธีรดอง	เวลา ๑๔.๕๕ - ๑๕.๐๐ น. ทางสถานีวิทยุ ขส.ทบ.	
๒ มีนาคม ๒๕๖๒	รายการวิทยุ “เอกลักษณ์ของชาติ” ชุคศาสนา เรื่อง พุทธประวัติมีความจริงอย่างไร	เวลา ๑๔.๕๕ - ๑๕.๐๐ น. ทางสถานีวิทยุ ขส.ทบ.	
๓ มีนาคม ๒๕๖๒	รายการวิทยุ “เอกลักษณ์ของชาติ” ชุคเพื่อชีวิตที่ดีขึ้น เรื่อง ฝ่าไม่เอนกประสงค์	เวลา ๑๔.๕๕ - ๑๕.๐๐ น. ทาง สถานีวิทยุ ขส.ทบ.	
๔ มีนาคม ๒๕๖๒	สำนักงานเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ จัดอภิปราย เรื่อง “อ่านเพลินเจริญใจ” รายการวิทยุ “เอกลักษณ์ของชาติ” ชุคกฎหมายสำหรับประชาชน เรื่อง ศาลและขบวนการยุติธรรม	ณ หอประชุมกรมประชาสัมพันธ์ เวลา ๑๔.๕๕ - ๑๕.๐๐ น. ทางสถานีวิทยุ ขส.ทบ.	
๕ มีนาคม ๒๕๖๒	รายการวิทยุ “เอกลักษณ์ของชาติ” ชุมนุคคลสำคัญ เรื่อง ท้าวสุรนารี	เวลา ๑๔.๕๕ - ๑๕.๐๐ น. ทางสถานีวิทยุ ขส.ทบ.	
๖ มีนาคม ๒๕๖๒	รายการวิทยุ “เอกลักษณ์ของชาติ” ชุคมรดกของชาติ เรื่อง พระบรมมหาราชวัง	เวลา ๑๔.๕๕ - ๑๕.๐๐ น. ทางสถานีวิทยุ ขส.ทบ.	
๗ มีนาคม ๒๕๖๒	รายการวิทยุ “เอกลักษณ์ของชาติ” ชุมนุคคลสำคัญ เรื่อง พระบิดาแห่งนักวิทยาศาสตร์ของไทย	เวลา ๑๔.๕๕ - ๑๕.๐๐ น. ทางสถานีวิทยุ ขส.ทบ.	
๘ มีนาคม ๒๕๖๒	รายการวิทยุ “เอกลักษณ์ของชาติ” ชุคภาษาไทยของเรา เรื่อง การออกเสียงชื่อจังหวัดซึ่งเป็นคำสมาส	เวลา ๑๔.๕๕ - ๑๕.๐๐ น. ทางสถานีวิทยุ ขส.ทบ.	
๙ มีนาคม ๒๕๖๒	รายการวิทยุ “เอกลักษณ์ของชาติ” ชุคศาสนา เรื่อง ภายหลังประสูติทันทีที่พระพุทธเจ้าดำเนินไปด้วยพระบาท ๗ เท้า จริงหรือไม่ รายการวิทยุ “อยู่อย่างไทย” เรื่อง เครื่องสวมศีรษะแบบไทย	เวลา ๑๔.๕๕ - ๑๕.๐๐ น. ทางสถานีวิทยุ ขส.ทบ. เวลา ๑๘.๓๐ - ๑๘.๕๕ น. ทางสถานีวิทยุ กระจายเสียงแห่งประเทศไทย	

วัน เดือน ปี	กิจกรรม	เวลา	สถานที่
๑๐ มีนาคม ๒๕๓๒	รายการวิทยุ "เอกลักษณ์ของชาติ" ชุด เพื่อชีวิตที่ดีขึ้น เรื่อง <u>ไม้ไผ่เอนงกประสงค์</u>	เวลา ๑๔.๕๕ - ๑๕.๐๐ น. ทางสถานีวิทยุ ขส.ทบ.	
๑๑ มีนาคม ๒๕๓๒	รายการวิทยุ "เอกลักษณ์ของชาติ" ชุด กฎหมายสำหรับ ประชาชน เรื่อง <u>ประเภทและชั้นของศาลยุติธรรม</u>	เวลา ๑๔.๕๕ - ๑๕.๐๐ น. ทางสถานีวิทยุ ขส.ทบ.	
๑๒ มีนาคม ๒๕๓๒	รายการวิทยุ "เอกลักษณ์ของชาติ" ชุด บุคคลสำคัญ เรื่อง <u>เอกอัครราชทูตปัทมภักดิ์โลกสฤติ</u>	เวลา ๑๔.๕๕ - ๑๕.๐๐ น. ทางสถานีวิทยุ ขส.ทบ.	
๑๓ มีนาคม ๒๕๓๒	รายการวิทยุ "เอกลักษณ์ของชาติ" เรื่อง <u>ทำเนียบรัฐบาล</u>	เวลา ๑๔.๕๕ - ๑๕.๐๐ น. ทางสถานีวิทยุ ขส.ทบ.	
๑๕ มีนาคม ๒๕๓๒	รายการวิทยุ "เอกลักษณ์ของชาติ" ชุด บุคคลสำคัญ เรื่อง <u>พระปฐมบรมกษัตริย์แห่งราชจักรีวงศ์</u>	เวลา ๑๔.๕๕ - ๑๕.๐๐ น. ทางสถานีวิทยุ ขส.ทบ.	
๑๕ มีนาคม ๒๕๓๒	รายการวิทยุ "สตุดีบุคคลสำคัญ" เรื่อง งานพระเมรุสมเด็จพระ อริยวงศาคตญาณ (วาสนมหาเถระ) สมเด็จพระสังฆราช สกลสังฆปริณายก	เวลา ๐๗.๓๐ - ๐๘.๐๐ น. ทางสถานีวิทยุ กระจายเสียงแห่งประเทศไทย	
	รายการวิทยุ "เอกลักษณ์ของชาติ" เรื่อง <u>ขนบธรรมเนียม ประเพณี</u>	เวลา ๑๔.๕๕ - ๑๕.๐๐ น. ทางสถานีวิทยุ ขส.ทบ.	
๑๖ มีนาคม ๒๕๓๒	รายการวิทยุ "เอกลักษณ์ของชาติ" ชุด ศาสนา เรื่อง <u>การที่พระพุทธเจ้าทรงกำหนดวันปรีณิพพานได้เอง</u>	เวลา ๑๔.๕๕ - ๑๕.๐๐ น. ทางสถานีวิทยุ ขส.ทบ.	
๑๗ มีนาคม ๒๕๓๒	รายการวิทยุ "เอกลักษณ์ของชาติ" ชุด เพื่อชีวิตที่ดีขึ้น เรื่อง <u>การเก็บถนอมอาหารอย่างง่าย ๆ</u>	เวลา ๑๔.๕๕ - ๑๕.๐๐ น. ทางสถานีวิทยุ ขส.ทบ.	
๑๘ มีนาคม ๒๕๓๒	รายการวิทยุ "เอกลักษณ์ของชาติ" ชุด กฎหมายสำหรับ ประชาชน เรื่อง <u>เขตอำนาจศาล</u>	เวลา ๑๔.๕๕ - ๑๕.๐๐ น. ทางสถานีวิทยุ ขส.ทบ.	
๑๙ มีนาคม ๒๕๓๒	รายการวิทยุ "สตุดีบุคคลสำคัญ" เรื่อง <u>พระยาศรีวิสารวาท</u>	เวลา ๐๗.๓๐ - ๐๘.๐๐ น. ทางสถานีวิทยุ กระจายเสียงแห่งประเทศไทย	
	รายการวิทยุ "มรดกของชาติ" เรื่อง <u>วัดสุทัศน์ฯ</u>	เวลา ๑๑.๐๐ - ๑๑.๓๐ น. ทางสถานีวิทยุ ๕๕๕ กรป.กลาง	
	รายการวิทยุ "เอกลักษณ์ของชาติ" เรื่อง <u>วันขึ้นปีใหม่</u>	เวลา ๑๔.๕๕ - ๑๕.๐๐ น. ทางสถานีวิทยุ ขส.ทบ.	
๒๐ - ๒๔ มีนาคม ๒๕๓๒	จัดปฐมนิเทศผู้ที่เดินทางไปต่างประเทศ รุ่นที่ ๑๔	ณ อาคารธนาคารกรุงไทย จำกัด สำนักงานใหญ่	
๒๐ มีนาคม ๒๕๓๒	รายการวิทยุ "เอกลักษณ์ของชาติ" ชุด ศาสนา เรื่อง <u>วิธีเอาชนะความโกรธ</u>	เวลา ๑๔.๕๕ - ๑๕.๐๐ น. ทางสถานีวิทยุ ขส.ทบ.	
๒๑ มีนาคม ๒๕๓๒	รายการวิทยุ "เอกลักษณ์ของชาติ" เรื่อง <u>แนวพระราชดำริต่อ สถานะ "พระมหากษัตริย์"</u>	เวลา ๑๔.๕๕ - ๑๕.๐๐ น. ทางสถานีวิทยุ ขส.ทบ.	
๒๒ มีนาคม ๒๕๓๒	รายการวิทยุ "เอกลักษณ์ของชาติ" ชุด ภาษาไทยของเรา เรื่อง <u>การใช้และออกเสียงอ่านของคำบางจำพวกในภาษาไทย</u>	เวลา ๑๔.๕๕ - ๑๕.๐๐ น. ทางสถานีวิทยุ ขส.ทบ.	

วัน เดือน ปี	กิจกรรม	เวลา สถานที่
๒๓ มีนาคม ๒๕๓๒	รายการวิทยุ “เอกลักษณ์ของชาติ” ชุด ศาสนา เรื่อง พระพุทธศาสนา จะช่วยจรรโลงความสุขให้แก่ปวงชน และ ประเทศชาติ	เวลา ๑๔.๕๕ - ๑๕.๐๐ น. ทางสถานีวิทยุ ขส.ทบ.
	รายการวิทยุ “สตูดิโอบุคคลสำคัญ” เรื่อง เจ้าพระยาวรพงศ์พิพัฒน์	เวลา ๑๕.๓๐ - ๒๐.๐๐ น. ทางสถานีวิทยุ กระจายเสียงแห่งประเทศไทย
๒๔ มีนาคม ๒๕๓๒	รายการวิทยุ “เอกลักษณ์ของชาติ” ชุด เพื่อชีวิตที่ดีขึ้น เรื่อง การเก็บถนอมอาหารอย่างง่าย ๆ	เวลา ๑๔.๕๕ - ๑๕.๐๐ น. ทางสถานีวิทยุ ขส.ทบ.
๒๕ มีนาคม ๒๕๓๒	รายการวิทยุ “เอกลักษณ์ของชาติ” ชุด กฎหมายสำหรับ ประชาชน เรื่อง ทนายกับอัยการ	เวลา ๑๔.๕๕ - ๑๕.๐๐ น. ทางสถานีวิทยุ ขส.ทบ.
๒๖ มีนาคม ๒๕๓๒	รายการวิทยุ “อยู่อย่างไทย” เรื่อง โกษาปานไปฝรั่งเศส	เวลา ๐๗.๓๐ - ๐๗.๕๕ น. ทางสถานีวิทยุ กระจายเสียงแห่งประเทศไทย
	รายการวิทยุ “เอกลักษณ์ของชาติ” ชุด บุคคลสำคัญ เรื่อง พลตรี พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์	เวลา ๑๔.๕๕ - ๑๕.๐๐ น. ทางสถานีวิทยุ ขส.ทบ.
๒๗ มีนาคม ๒๕๓๒	รายการวิทยุ “เอกลักษณ์ของชาติ” ชุด มรดกของชาติ เรื่อง อนุสาวรีย์ไชยศักดิ์	เวลา ๑๔.๕๕ - ๑๕.๐๐ น. ทางสถานีวิทยุ ขส.ทบ.
๒๘ มีนาคม ๒๕๓๒	รายการวิทยุ “เอกลักษณ์ของชาติ” เรื่อง พระราชกรณียกิจ เกี่ยวกับการพัฒนาที่อยู่อาศัยราคาถูก	เวลา ๑๔.๕๕ - ๑๕.๐๐ น. ทางสถานีวิทยุ ขส.ทบ.
๒๙ มีนาคม ๒๕๓๒	รายการวิทยุ “เอกลักษณ์ของชาติ” เรื่อง ไหวนารักษ์ของกวีไทย เมื่อ ๒๐๐ ปี มาแล้ว	เวลา ๑๔.๕๕ - ๑๕.๐๐ น. ทางสถานีวิทยุ ขส.ทบ.
๓๐ มีนาคม ๒๕๓๒	รายการวิทยุ “เอกลักษณ์ของชาติ” ชุด ศาสนา เรื่อง การบวชพระ	เวลา ๑๔.๕๕ - ๑๕.๐๐ น. ทางสถานีวิทยุ ขส.ทบ.
๓๑ มีนาคม ๒๕๓๒	รายการวิทยุ “เอกลักษณ์ของชาติ” ชุด เพื่อชีวิตที่ดีขึ้น เรื่อง เล็กพริกขี้หนู	เวลา ๑๔.๕๕ - ๑๕.๐๐ น. ทางสถานีวิทยุ ขส.ทบ.

หมายเหตุ เอกสารที่ สอช.ผลิตขึ้นนี้ ท่านจะหาอ่านได้ที่หอสมุดแห่งชาติ หอสมุด รร.มัธยม รร.เทศบาล วิทยาลัยครู มหาวิทยาลัย หอสมุดประชาชน ที่อ่าน น.ส.พ.ประจำหมู่บ้าน วัดพัฒนา ธนาคารบางแห่ง ศูนย์วัฒนธรรม ศูนย์บริการการศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยฯ สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด ที่ว่าการ อำเภอ ศาลากลางจังหวัด ตลอดจนหน่วยราชการ และรัฐวิสาหกิจทั่วประเทศ ฯลฯ ที่ใกล้บ้านท่าน

อันคนดีที่งามด้วยความคิด
 สิ้นชีวิตก็ยังเห็นอุทรพรรณ
 ด้วยความดีมีชื่อลือขจร
 ถึงม้วยมรณเหมือนไม่ม้วยด้วยความดี

จาก “เกียรติประวัติสุนทรภู่”
 ฉันท ขำวิไล

อนุสาวรีย์ พระยาพิชัยดาบหัก

ประพัฒน์ ตรีณรงค์

อนุสาวรีย์ของวีรบุรุษท่านนี้ อยู่หน้าศาลากลางจังหวัดอุดรดิคต เป็นรูปหล่อด้วยโลหะ ขนาดเท่าครึ่งของคนจริง แต่งกายนักรบไทย สมัยโบราณ ถือดาบสองมือ แต่ดาบในมือขวา หักเกือบครึ่งเล่ม ลักษณะท่าทางทรงองอาจ ยืนอยู่บนแท่นฐาน

ผู้ปั้นรูปและออกแบบแท่นฐาน คือ นาย สนั่น ศิลากรรม ประติมากรเอก ในราชการของ กรมศิลปากร

อนุสาวรีย์เปิดเมื่อวันที่ ๒๐ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๑๒ นายพ่วง สุวรรณรัฐ ปลัดกระทรวงมหาดไทยเป็นประธานในพิธี

พระยาพิชัยดาบหัก เป็นยอดนักรบและเป็นทหารเอกคู่พระทัยคนหนึ่งของสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช มีประวัติดังนี้ เดิมชื่อ จ้อย หรือทองดี เกิด พ.ศ. ๒๒๘๔ ที่บ้านห้วยคา เมืองพิชัย ระหว่างอายุ ๘ - ๑๔ ปี เรียนหนังสืออยู่กับพระครูวัดมหาธาตุ (วัดใหญ่) แล้วออกต่อสู้เพื่อให้ชีวิตดำรงอยู่ต่อไปแต่ที่ชอบมากที่สุดก็คือ การชกมวย และได้ใช้วิชานี้เป็นวิชาชีพเดินทางไปตามเมืองต่าง ๆ จนกระทั่งถึงเมืองตาก ก็ได้ชื่อว่าเป็น นักมวยเอกแล้ว

ขณะนั้นสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ดำรงตำแหน่งเจ้าเมืองตาก โปรดลักษณะชายชาติรี ชาตินักสู้ของ นายจ้อยหรือทองดีผู้นี้มาก จึงรับอุปการะให้เข้าทำราชการ ตั้งให้เป็น หลวงพิชัยอาสา เมื่ออายุ ๒๑ ปี

หลวงพิชัยอาสาจงรักภักดีต่อสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชสุดชีวิต รับใช้ใกล้ชิดมาโดยตลอด และได้ติดตามลงมากองศรีอยุธยา เมื่อเกิดศึกอันเป็นเหตุให้กรุงศรีอยุธยาต้องเสียแก่พม่าข้าศึก เป็นครั้งที่ ๒ ใน พ.ศ. ๒๓๑๐

หลวงพิชัยอาสา ได้ร่วมในกองทหารของสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ที่ตีแหวกวงล้อมของข้าศึกไปตั้งคนเพื่อกอบกู้เอกราชของชาติให้คืนมาในภาคพื้นตะวันออกตั้งแต่ชลบุรีจนถึงจันทบุรี สมเด็จพระเจ้าตากสินถูกกรุงศรีอยุธยาสำเร็จเสด็จขึ้นครองราชย์ก็โปรดเกล้าฯ ให้หลวงพิชัยอาสาเป็นเจ้าหมื่นไวยวรนาถราชองครักษ์

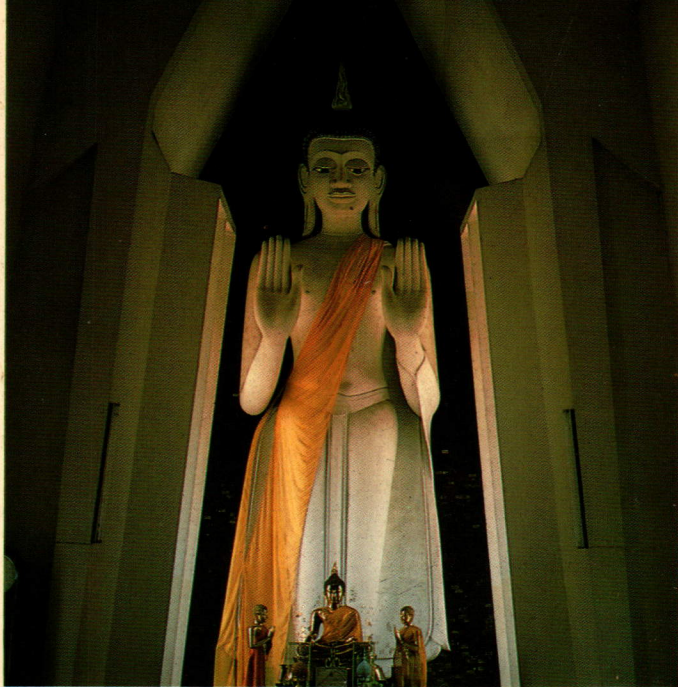
เจ้าหมื่นไวยวรนาถ ได้ออกปฏิบัติราชการสงคราม เป็นแม่ทัพปราบปรามบรรดาก๊กต่าง ๆ จนได้รับเลื่อนเป็นพระยาสิทธิราชเดโช และเป็นพระยาพิชัยผู้สำเร็จราชการเมืองพิชัย อันเป็นเมืองด่านหน้าสำคัญทางภาคเหนือ และใน พ.ศ. ๒๓๑๕ - ๒๓๑๖ พม่ายกทัพเข้ามาตีเมืองพิชัย ท่านน่านักรบไทยออกสู้รบกับข้าศึกอย่างดุเดือด จนทัพข้าศึกแตกยับ ตัวท่านเองถือดาบสองมือเข้าสู้รบในแนวหน้าจนดาบหักคามือ จึงได้รับสมญานามว่า พระยาพิชัยดาบหัก และด้วยความดีความชอบในราชการต่อมาท่านก็ได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์เป็น เจ้าพระยาสุรธรรมาธิราชเอกคนโทไทย ยังรักที่จะเรียกท่านว่า พระยาพิชัยดาบหัก

เมื่อบ้านเมืองเปลี่ยนแปลงไป และสิ้นแผ่นดิน สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช พระยาพิชัยดาบหัก ถวายชีวิตเป็นราชพลีบูชาแด่พระมหากษัตริย์พระองค์นั้น ด้วยความจงรักภักดี ซื่อสัตย์กตัญญู เมื่อ พ.ศ. ๒๓๒๕ สิริรวมอายุได้ ๘๑ ปี ท่านเป็นต้นสกุลของผู้ใช้นามสกุลวิชัยทัตะ วิชัยลักขณา ศรีสุรากร ศิริปาละกะ ศิฐานนท์ พิชัยกุล ฯลฯ อนุสรณ์แห่งวีรกรรมของวีรบุรุษของไทยผู้นี้ก็อีกอย่างหนึ่งก็คือ ค่ายทหารม้าที่จังหวัดอุดรดิคต คือ ค่ายพิชัยดาบหัก ที่ทางราชการทหารดั่งขึ้น

เทวรูปประติมากรรมของพระยาพิชัย
พระยาพิชัย (หรือชื่อเดิม) เกิดที่บ้านบางเสา อำเภอสองแคว
ศึกษาจบที่โรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย (กรุงเทพฯ)
รับราชการเป็นนายพลและเสียชีวิต

พระพุทธรูปปฏิมาประธานในพระอุโบสถ เป็นพระพุทธรูปยืน พระนามว่า
“พระพุทธรูปพัฒนสุนทรธรรมพิศาล ศาลาลอยภิบาล วรสันติสุขมุนินทร์”

วัดศาลาลอย ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือของตัวเมือง จังหวัดนครราชสีมา พระอุโบสถเป็นลักษณะศิลปะประยุกต์ เป็นรูปสำเภาได้เคลื่อนใช้วัสดุพื้นเมือง คือ กระเบื้องดินเผาผ่านกรรมวิธี พระอุโบสถสร้างเมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๐ ผนังด้านหน้าเป็นภาพพุทธประวัติปางผจญมาร ผนังด้านหลังเป็นภาพปั้นดินเผาภาพพุทธประวัติปางเสด็จลงดาวดึงส์

พระอุโบสถวัดศาลาลอยแห่งนี้ได้รับรางวัลเด่นแนวบุกเบิกอาคารทางศาสนาจากสมาคมสถาปนิกสยาม ในพระบรมราชูปถัมภ์และรางวัลจากมูลนิธิเสฐียรโกเศศและนาคะประทีป ในปี พ.ศ. ๒๕๑๖

